

50

ULDUZ

№ 10 (581)

WWW.AYB.AZ
WWW.AZYB.AZ

AYLIQ ƏDƏBİYYAT DƏRGİSİ OKTYABR 2017

- ✓ Nərgiz Cabbarının ekspertizası
- ✓ Günel Eyvazlının özüylə söhbəti və şeirləri
- ✓ Bölgelərdən üç nasır
- ✓ “Yazı masası”: “Ulduz”la axar.az saytının birgə layihəsi
- ✓ Eldar yaradıcılığına Baxış
- ✓ Dərgidə kitab

BU SAYIMIZDA

3

Nərgiz CABBARLI
Köhnə və yeni
“Ulduz”

8

Günel EYVAZLI
özüylə söhbəti
və şeirləri

29

Hidayət SÖNMƏZ
qəzəl de ki...

“Yazı masası”
yeni layihə

12

16

Namaz
MƏMMƏDOĞLU
nəşr

30

Laura
CƏBRAYILLI
Tarın Lal simi

19

Qəşəm
NƏCƏFZADƏ
Sevgilimsən,
poeziya

33

bölgələrdən
üç nasır...

42

qısa fikirlər
xəzinəsi

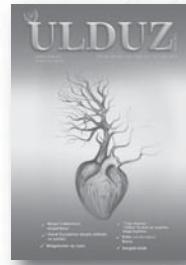
47

Fermin MAKŞANS
tərcümə saatı

23

İradə AYTEL
2 hekayə

65

Nisə BƏYİM
şeir vaxtı

88

Etibar KƏRİMLİ
tribuna

67

Eldar BAXİŞ
anım

CAVİD
şeir vaxtı

93

93

FƏRQANƏ
1 şeir

94

Nurlan AĞA
esse

73

Təranə VAHİD
səfər

78

Anar AMİN
poema

96

AY Bəniz
Bir durna
nəgməsi

98

Elxan ZAL
dərgidə kitab

Təsisçilər:

Azərbaycan Yazarlar Birliyi və
«Ulduz» jurnalının kollektivi

Baş redaktor
Qulu Ağsəs

Redaksiya heyəti

Təranə Vahid

(Baş redaktor müavini)

Həyat Şəmi

Elçin Mirzəbəyli

Xəyal Rza

Səhər

Xanəmir

Rəsmiyə Sabir

Elxan Yurdəoğlu

Nurənə Nur

Anar Amin

Elmar Vüqarlı

Ələmdar Cabbarlı

Qılman İman

Hafız Hacıxalı

Nisəbəyim

Fərid Hüseyn

Məshəti Musa

Elşən Əzim

Seyfəddin Altaylı

(Türkiyə)

Xaqani Qayıblı

(Estoniya)

Baloğlan Cəlil

(Başqırdıstan)

Saodat Muxammadova

(Özbəkistan)

Nilufər Şixli

(Rusiya)

Bədii redaktor

Ədalət Həsən

Ünvanı: Az-1000, Bakı,

Xaqani küçəsi, 25

ulduz_dergisi@mail.ru

dursul@mail.ru

www/ayb.az

Telefon: 498-72-43

Çapa imzalanıb: 19.10.2017

«Ulduz» jurnalı redaksiyasında

yığılib səhifələnib.

«Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya»

müəssisəsində

çap olunub.

Sifariş. №142, Tiraj: 300

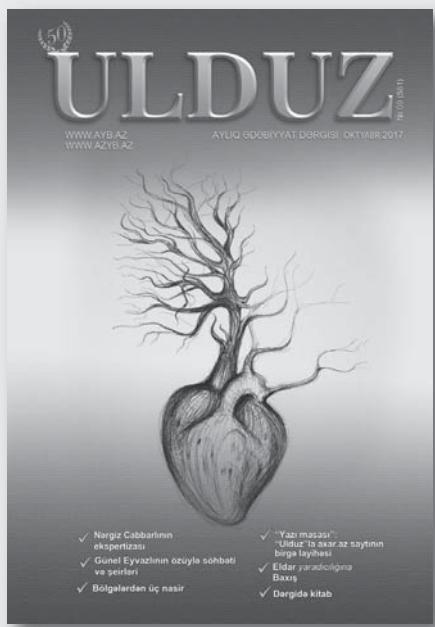
Qiyaməti: 2 man.

1967-ci ildən çıxır

Şəhadətnamə № 238

Nömrənin eksperti:

Nəsir Əhmədli

**«AZƏRMƏTBUATYAYIMI»
AÇIQ SƏHMDAR
CƏMİYYƏTİ**

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «Mətbuatyayımı» şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

**«QAYA»
MƏTBUAT YAYIMI**

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «QAYA» mətbuat yayımı şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

**«EKSPRESS»
MƏTBUAT YAYIMI**

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «EKSPRESS» mətbuat yayımı şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

Jurnalın

1 aylıq abunə qiyməti – 2.00 man.

6 aylıq abunə qiyməti – 12.00 man.

Bakı şəhərində abunə yazılməq istəyənlər:

**440 – 27 – 85
440 – 39 – 83
440 – 46 – 94**

**564 – 63 – 45
598 – 35 – 22
556 – 67 – 13
564 – 48 – 96**

**437 – 28 – 10
408 – 17 – 51**

nömrəli telefonlara zəng edə bilərlər.

ISSN 0134-522 İNDEKS AZ 1000 2 AZN

Nərgiz CABBARLI

Hər oxunuşdan sonra - estetik təəssürat

(“Ulduz”un sentyabr sayı haqqında)

“Ulduz”un oxunuşundan sonra hər zaman yaddaşimdə təkcə hansısa bəyəndiyim (yaxud heç bəyənmədiyim – adətən, sıradan misralar yadda qalmaq kimi bir xüsusiyyət daşımır... Amma bəyəndiklərim və çox bəyəndiklərimlə yanaşı, bayağı bir misra da yaddaşimdə özünə yer edib uzun zaman mənə narahatlıq verə bilər) şeirdən, nəşr nümunəsindən, yaxud məqalədən aldığım təəssüratdan başqa, bir də gözümü, ruhumu oxşayan, dünyani, insanı, müəllifi və onun dünyasını daha rəngli görməyə vadar edən, məni o dünyanın rəngləri içərisində gəzdirib geri gətirən estetik bir təəssürat qalır. Təqdim edilən müəllifin şəkli, əsəri, misrası ilə bütünləşmiş bu görüntü uzun zaman gözlərimin qarşısından getmir... “Ulduz”un şeirə, nəsrə, hətta tənqidə fikrə belə zövqlü yanaşması hər vərəqdə, hər səhifədə hiss olunur... Və bu onu sübut edir ki, gözəl şeiri, gözəl simanı (o da bir cür şeirdir), gözəl fikri parlaq rənglər və rəsmələr içrə göstərmək bu jurnalın irəliləmək üçün seçdiyi yoldur. Gözəlliklə iç-içə olan Sözün daha dolğun, daha mükəmməl alındığına inanırlar “Ulduz”çular. Və nə yaxşı da ki inanırlar... O üzdən də ədəbi material təqdim edən jurnalların rəsmələ, rənglə əlaqəsi nə qədər mübahisələr və fikir ayrılıqları doğursa da, “Ulduz” məhz bu cür, bu sima ilə özünü qəbul etdirə, sevdirə bildi.

“Ulduz”un 9-cu sayı da bir çox maraqlı bədii mətnlərin ünvani və təqdimatçısı oldu. Çox sevdiyim, “Ulduz”un ən maraqlı layihələrindən olan və maraqla izlədiyim “Özü ilə söhbət” rubrikasının budəfəki

qonağı Varis idi. Gözəl jurnalist kimi tanıdım, publisistikasını çox bəyəndiyim, nəsri ilə bağlı özü ilə belə mübahisəyə girə biləcəyim (və keçmiş baş redaktorum) Varis...

Amma bu dəfə yaxşı mənada bir təəccüb hissi yaşadıdım. Və bu təəccüb onun özü ilə səhbətini deyil, “İyirmi bir” hekayəsinə oxuduqda yarandı.

Özü ilə səhbətində deyil – çünki bir daha qeyd edirəm ki, onu, onsuz da, istedadlı jurnalist, söz adımı kimi tanıyorum. “Bizi işiq və istiliklə təmin etməyi boynuna götürən günəş yorulub qeyb olanda... onun yoxluğunu ötüsdürə bilirik. İnsanları xoşbəxt etməyi də boynuna götürən gözə görünməz bir varlıq var. Əfsus ki, o qeybə çəkiləndə yoxluğunu ötüsdürmək olmur”, “Xeyir abırlıdır, həyalidir, o heç vaxt səndən yapışmaq üçün əl uzatmaz. Şərinsə heç bir kompleksi yoxdur, o yapışar, tutar, sixar” – yazan Varisin bu fikir axını, improvizələri, fikrin ifadəsindəki istedadı, maraqlı dönüşləri, çıxışları, enişləri... mənə tanışdır. Amma təqdim etdiyi hekayə (həm də mükafat almış bir hekayə! Hansı mükafat olduğunu bilmək üçün ötən saya baxmanız lazım olacaq) ona nasır kimi bir qədər fərqli yönən də baxmaq lazım gəldiyini göstərdi. Çünkü bu, kütlə zövqünə hesablanmış, “sevgi macəraları” ilə oxucunu “tora salacaq” bir nümunə deyildi. Bu, maraqlı, istedadla yazılmış, dərinə işləyən cizgilərlə çəkilmiş təsvirləri, situasiyaları, maraqlı müəllif (qəhrəman!) mühakimələri, düşüncələri olan bir nümunə idi...

Amma əvvəlcədən onu da mütləq qeyd etməliyəm ki, müasir nəşrimizdə müşahidə edilən

bir tendensiya – müəllifin mətn boyu fəlsəfi mühakimələr, mətnə publisistik müdaxilələr etmək istəyi ilə süjet qurması burada da müşahidə edilirdi. Amma bu belə yaradılan təsvirləri, oxucunun oxuyarkən hiss edə bildiyi “iydə qoxusunu”, “üzü gündoğana gedən bir qoca, bir uşaq və bir də qəhrəmanı”, hər dəqiqə eşidilən qarğası səslərini eşidilməz, hiss edilməz edə bilmirdi... Mətn təsvir edilən situasiyanın da, hadisənin də, mənzərənin də canlı təəssüratını ötürə (yarada!) bilirdi. Oxucu bunları gözəl müəllif təhkiyəsində açıqça görür və duyurdu.

“Qocanın üzünün qırışlarının sayı mənim üst-üstə qalaqlanmış suallarımın, eləcə də uşağın arzularının sayına bərabər olardı”... Bu cür xırda detallar, əslində, birbaşa təsvirdən qaçmaq olsa da, hədəfə çırplıa bilirdi. “Qoca tez-tez səmaya boylanırdı, düşünürdün ki, dua edirdi. Uşaqsa gözünü yerə dikmişdi, bəlkə də, nəsə axtarırdı”... Hərdən təzadlı, əks-assosiasiya doğuran təsvirlər belə (əslində, qocanın yerə – torpağa, sona, uşağın göyə - xəyallara, gələcəyə dikilən gözləri daha məntiqli olardı) müəllifin yaratdığı üçlüyü – irəli, bilinməzə doğru addımlayan üçlüyü arzularını (“Mənim uşaqlıq arzum şah iydə tapmaq idi”), xəyallarını, məqsədini oxucuya tam anlamında yaxın gətirə bilməsə də, o yolu, havadan asılı qalmış buludları, qarğaları, eşidilən səsləri, gün işığını, istini ... yaxın gətirə bilir. Bu misralar gedişin və gəlişin məqsədini açmasa da, duyğuları, hissələri, görünüşü, mənzərənin təsvirini real şəkildə canlandıra bilir. “Uzaqdan bozluğun böyük qara ləkəsi kimi görünən baxımsız qəbiristanlığa çatanda diqqət etdim ki, qarğalar bizi həmin məkana təhvıl verib geri döndülər – məhz həmin anda ilk dəfə yeraltı qışkırtı və bağırıları daha gur eşitməyə başladım, üzümü səmaya tutduqda şaqraq qəhqəhələr də gurlaşdı”...

Gedişin məqsədi, əslində, sonluğunu ilə aydınlaşdır – qocanın dəfni. Amma bu o qədər xaotik bir təəssürat içərisində qalır ki, oxucu bunu məqsəd deyil, təsadüf kimi qavrayır. Üç admanın üzü qəbiristanlığa gedən yolu, oradan iki adamlı geri dönüş “şüur axını” ilə təqdim edilir.

Amma məhz dönüş məqamında müəllifin qaldırıldığı əsas məsələ, əsas problem “boy verir”: “Niyə xoşbəxtlik hamı üçün eyni əlcətan məsafədə gizlədilməyib? Niyə ali millət, böyük dövlət, hegemon din adlı dışarı, hakimiyət, ierarxiya, klan, region adlı içəri imtiyazlılar və bundan məhrum olan zavallılar var axı?”

Məqsəd də, qayə də budur. Bütün xırda detallar – qəbiristanlıqda təpişən dəbilqə, uşağın dəbilqəyə

toxunaraq qanayan əli, içi su dolu üç dəmir parç... gedişatın təsviri üçün istifadə edilmiş xırda obrazlardır. Və bu mənalandırmanın içərisində əsas bir nəticə – iyirmi bir var: “Beynimi nəsə taqqıldadır, taqqıltıları saydım, iyirmi bir taqqıltı. İyirmi bir rəqəmi... Ayın iyirmi biri idimi, iyirmi bir sualmı vermişdim özümə? İyirmi bir rəqəmi əzəllik, həm də liderlik bildirir... Həm də uğur gətirir. ...İnsan ömrü embrionluqdan ahillığa qədər uzanan iyirmi bir akt imiş”...

Əsas olan budur – iyirmi bir akt... Bütün yol da, gediş də, dönüş də, əslində, müəllifin (qəhrəmanının) bir nəticəyə varması üçünmiş... Amma deyilən bu əsas fikir – 21 akt, 21 yaşam mərhələsi hekayənin əsas xətti olsa da, mətn təəssürati ilə, təsvirləri ilə daha çox yadda qalır, nəinki təqdim edilən düşüncə (qənaət) modeli ilə. Çünkü bu qənaət təbiətin, qoxunun və səslərin arasında yox olur: “Və qəfil mənə aydın oldu ki, bu qoxu Tanrıdan gəlir. Tanrı iydə ciçəyi qoxulu ətir vururmuş... Qalan təkcə qoxudur, iydə ciçəyi qoxusu”...

Ümumiyyətlə, müasir nəşrimizdə publisistik fikir axımının mövcudluğu müəllif münasibətini, mətnə müəllif müdaxiləsini qəçilmez edir. Lakin bu müdaxilənin də fərqli şəkilləri mövcuddur. Kimisində fəlsəfi-psixoloji təhkiyə axını şəkildə, kimisində də Ceyhun Musaoğlunda olduğu kimi, ironik bir publisistika formasında.

Ceyhun Musaoğlunun “Təsadüfun yetimi” hekayəsi öz məzmunu etibarilə maraqlıdır və əhəmiyyətli bir problemi qabardır: Yadlaşmanın. İnsanın hətta öz ailəsi daxilində belə yad ola bildiyini. Və bu yadlaşmanın miqyası o qədər böyükdür ki, bu insanı yeyən cəmiyyət içərisində yalnız təsadüflərin qoruduğu bir qəhrəman çıxır ortaya. O özünü “Təsadüflərin yetimi” adlandırır. Çünkü onu – Biləcəridəki evdə otursa da, fikri Ankarada bombalanan Böyük Millət Məclisinin divarlarından asılı qalan, 3 il əvvəl olduğu hərbi hissə bombardman ediləndə anası laqeydcəsinə “Görəsən, önlənlərin arasında bizim uşaq da var?” deyərək başının yorğanın altına soxan, “nə atası çiynindən qucaqlamışdı, nə anası başını sığallamışdı” ifadəsi ilə əsaslı bir şəkildə xarakterizə edilən bu qəhrəmanı uşaqlığından bəri çətin vəziyyətlərdən, məqamlardan valideynləri, doğmaları deyil, təsadüflər qoruyur, təsadüflər xilas edirdi.

Təsadüflər də onun başıpozuq, avara, işsiz-gücsüz bir sərsəriyə çevrilməsinə səbəb olur. Təsadüflər onun sonu olacaq bir bıçağı tapması üçün sahilə yönləndirir. Məhz təsadüf nəticəsində o, bıçaqla ağac gövdələrində cızıqlar açaraq öz

rəssamlıq qabiliyyətini kəşf edir. Təsadüfən varlı bir adamdan iş alır. Və elə yenə də təsadüf nəticəsində yixiləraq cibindəki biçaq ciyərinə batmaqla dünyasını dəyişir.

Təsvir edilən əhvalat müasir cəmiyyətdə mövcud qlobal bir problemi ortaya qoyur. Amma bu qloballığa kölgə salan bir xüsusiyyət var – müəllif müdaxiləsi.

Müəllif müdaxiləsi nədə görünür? Hadisələrin təsvirində, ironiya dolu münasibətdə: "Blok da fərli gündə deyil. Divarları cızıq-cızıq, pillələri qırıq-qırıq, qoxusu sidik-sidik", "Arvad əvvəl gözünün yaşı ilə cavab vermək istədi. Ər qanası deyildi. Ləqəbi eşşək filankəs idi. Yox, adını bilirəm, yazmiram. İstər-istəməz o addan başqasında da var, qorxuram xətrinə dəyər. Eləcə ləqəbi ilə kifayətlənək", "Bu ailədə sevgi toxumları çarpayının altında işıq görmədiyi üçün cürcərmədən çürümüştü"... Bununla belə, bu da nəsrimizdə tətbiq edilən bir eksperimentdir. Uğursuz tərəfləri ilə...

Məh hər zaman demişəm: "Ulduz" şeir seçimləri ilə xüsusilə fərqlənir. Amma bu dəfə nəsr nümunələri daha güclü, daha maraqlı idi. Belə maraqlı nümunələrdən biri də Səfurə Çərkəzqızına aiddir. Jurnalda onun üç - "And olsun atlara", "Məzar sevgisi", "Buket" hekayələri dərc olunmuşdu. Birincisində ideoloji basqı, üçüncüdə ideya natamamlığı hiss olunsa da, "Məzar sevgisi" maraqlı nümunə kimi yadda qaldı. İlk növbədə, İslam adlı uşaqq-qəhrəmanın psixoloji durumunu, həyatındaki dəyişim məqamlarını, düşdüyü situasiyanın incəliklərini, xarakter kimi zəifliklərini dəqiq tuta və dolğun təsvir edə bildiyi üçün. İki düşküñü bir qadının oğlu olan İslamın zibil içində eşələnərək "Alkaş oğlu" sözünü eşitməmək üçün qaçması, uşaqların onun ardınca: "İslam, qorxma, heç nə eləməyəcəyik! Səninlə məzələnirdik, geri gəl, cörəyini götür!" - qışqırması bu psixoloji portretin yaradılmasında ilk addımlardır. Bir uşaqq üçün ana itkisinin nə demək olduğunu çox dəqiq verən müəllifin: "Gecələr qollarını yana açıb özünü məzarın üstünə sərir, üzünü torpağa söykəyirdi. Elə bil anasını sağlığındakı kimi qucaqlayıb yanaqlarını onun üzünə dayayırdı. Beləcə, hər gecə içindəki yanğını dinmişib yuxuya gedirdi" kimi təsvirlər bu təəssürati dolğun şəkildə yarada bilir. "O gecədən sonra qəbristanlıqdakı yaşıllıqlar kimi İslamın ürəyində məzar sevgisi cürcəməyə başlamışdı" – uşağın taleyinin dönümünü, yolunun istiqamətini dəqiq izah edir. "Bilirdi ki, burada anası biryolluq yanındadır. Bir də məzardakılar "alkaş olğlu" olduğunu onun üzünə vurmurdular" – təsvirləri

İslamı bir əsər qəhrəmanı kimi oxucuya çox yaxınlaşdırır, doğmalaşdırır, anlaşılan, dərk olunan edir. Ağrısını anladır. Dərd şərkinə çevirir. Uşaqların bütün əmrlərini müticə yerinə yetirən, "təki o sözü deməsinlər" deyə hər şeyə qatlaşan İslamin taleyi oxucunu mütləq olaraq incidir. Və bir qəhrəman axtarırsan. Onu xilas etsin deyə. Ona əl uzatsın deyə. Düzdür, sonda o qəhrəman peydə olur. "Gedək mənim balam ol" deyən Qızbəsin sözündən sonra çevrilib anasının məzarına, sonra yeni Qızbəs xalaya baxan İslam onun yanına düşüb gedir. Bir müddət onunla birlikdə şəhərdən kənarda yaşayır. Amma yenidən şəhərə, çıxdığı mühitə qayidian İslam "eşitdiyi söyüslər üçün", "qəbiristanlıq üçün" darıxdığını hiss edən İslam idи artıq. Onun bu darıxma hissini yaşaması qəbiristanlıq qayıdışını da, Qızbəs ananı tərk edişini də labüd edirdi. Oxucu belə özünü bu sonluğa hazırlayıb. Lakin bu zaman da qəbiristanlığın köçürülməsi ilə müəllif buna qarşı çıxmaga çalışır. Əslində, qayıdış daha inandırıcı ola bilərdi. Amma olmur... Çünkü hekayə onun torpağı daşıyan buldozerlərin ardınca söyüş söyməsi ilə bitir. Və bu tale öz sonluğu – iki sevgi arasında çarpışmanın nəticəsi anlamında müəmmalı qalır.

"Ulduz"un təqdim etdiyi mövzu cəhətdən maraqlı nəsr nümunələrindən biri də Vəfa Mürsəlqızının "Nana xəyanəti bağışlamadı" hekayəsi idı. Amma tam olaraq alınmamış bir nümunədir. Çünkü dəli bir qız haqqında olan hekayənin süjeti maraqlı olsa da, təsvir, hadisələrin, hərəkətlərin psixoloji dərinliyinin açılmasında, hisslerin dəqiqliklə və həssaslıqla ifadəsində çatışmazlıqlar var idi.

Şeirlərə gəlincə, "Ulduz"un bu sayında Arzu Hüseynin maraqlı nümunələri vardi.

Dizlərini yerə qoydu taqətim,
Kürəyimə dəyən daşlar çoxaldı.
Sevincini az verənlər, İlahi,
Gedən zaman verdiyini çox aldı.
Yaxud:
O getdiyin uzaqlara salam de,
Bəlkə, bir gün yaxınlara dönərsən.
Bəlkə, bir gün sevmədiyin bu qızı
Rəngli-rəngli yuxularda görərsən.

kimi misraları ilə diqqət çəkən şeirlərdə səmimiyyət, gözəl duyğuların poetik ifadəsi var. Amma ən çox sevdiyim, bəyəndiyim nümunə bu şairin yaratdığı "dar ağacı" obrazı ilə kimlərisə xatırlatsa belə, öz havasında, öz ruhunda yazmağı bacararaq o xatıratmayı arxa plana ata bildiyi bir nümunə idi.

Hər yan dar ağacımış,
Hər künc intihar yeri.
Hərəmiz bir cür bədbəxt,
Hərə bir cür sərsəri.
Otaqlar qəbir kimi...
İçində neçə tənha
Çoxdan canın tapşırıb
Diri-diri Allah'a.
...Toxunsan, leysan olar,
Yağışa dönər ahlar.
Sürünür dizin-dizin
Arxamızca günahlar.
Dünyanın Allahı yox,
Yeri, göyü ahu-zar.
Adamlara baxıram,
Hər adam bir intihar.

Yaxud başqa bir şeirindəki səmimiyyət, saflıq, komplekssizlik diqqəti çəkərək müəllifi yaddaqalan edə bilir:

O qədər məsumuq istəyimizdə,
Kim deyər bu eşqin adına günah?
Öpürsən qurmuş dodaqlarından,
Görüb gözlərini qaçırır Allah.

"Ulduz"un bu sayında Rəsmiyyə Sabirin də şeirləri dərc edilib. Lakin bir maraqlı xüsusiyyət diqqətimi çəkdi. Professional qələm sahibi olan şairin şeirləri arasında da həm özünün yazdığı əvvəlki şeirləri ritmi, dinamikası, havası ilə təkrarlayan, həm də artıq qəlibə çevrilən "gedirəm" rədifli şeirlərin tanış axını içərisində azan (Bu dar

yollar yordu məni/İzimdən çıxb gedirəm/Səbrim də fəryad qoparır/Dözümdən çıxb gedirəm) misralar da vardı, oxucunu fərqli bir ruh halına salan, fərqli bir yola itələyən gözəl şeirlər də.

İçimdə boğulan səs...
Rəngi qapqara,
çoxillik müharibədən çıxan
əsgər kimi yorğun.
İçimdə boğulan səs...
Baxışları müdhiş bir məchula dikilib.
İçimdə boğulan səs...
Dilsizliyimin, acizliyimin,
suçsuzluğumun nişanəsi.
İçimdə boğulan səs
azadlıq haqqım,
cəsarətsizliyimin hayqırtısı...
İçimdə boğulan səs
milyon illərdən bəri
ədalətsizliyə,
haqsızlığa, çarəsizliyə etiraz...
İçimdə boğulan səs,
səni duymadı heç kəs...

Çox dolğun bir təessürat, mükəmməl bir obraz yaradan nümunədir. "Boğulan" səsin, duyulmayan səsin çırpınan, etiraz edən, amma eşidilməyən bir obrazı yaranır insanın gözleri önünde. Və bu boğulmada çox böyük gücün, çox böyük qarşıdurmanın, çox böyük mücadilənin olduğunu hiss edirsən. "Səni kimsə eşitməz" piçiltisinin özündə belə. Yaxud "Mənim həyatım" şeiri haqqında da eyni fikirləri söyləmək olar.

BU SAYIMIZDA

3 Gülşən KƏNGƏRLİ Ədəbi klubının dərgisi	21 qısa fikirlər xazinası
6 VARİŞ Özüyla səhəbəti və həkayəsi	26 Bəhrur AXUNDOV Qarənlığın işləndə
13 Xayala SEVİL şəir vaxtı	33 Safura ÇƏRKƏZQİZİ nasır
15 Ceyhun MUSAĞLU nasır	39 Rəsmiyyə SABİR şəir vaxtı
18 Arzu HÜSEYN şəir vaxtı	43 Vaqif YUSUFİ təqrid

ULDUZ

46 Yuliya ALEYENKO tarçuma saab	61 Kamil ƏFSƏROĞLU tribuna
47 Afat VİLAŞSOY Üç həkayə	65 Aygün SADIQ debut
50 Adil MİRSEYİD poema	66 Vəfa MURSALELİZI nasır
56 Samira ƏŞRƏF sanat	69 Ruslan NADİR debut
60 Hicran HÜSEYNÖVA İstiq şeir	71 Nizami Cəfərov, yaxud yeni yaşın akademik zirvəsi
77 Səfa VƏLİ dargında kitab	77 Səfa VƏLİ dargında kitab

Təsisçilər:
Azərbaycan Yazarlar Birliyi və
"Ulduz" jurnalının kollektivi

Bəs redaktor:
Qulü Ağsoy

Redaksiya heyəti:
Tərənnüt Vahid
(Bəs redaktor müavini)
Hayrat Şəmi
Elçin Əliyev
Xayal Rəz
Şəhərin
Rəsmiyyə Sabir
Elnur Yurdəgli
Nurana Nuri
Əlinar Amil
Əlimurad Məmməd
Ələmər Cəbərli
Qılımın İmam
Hüsnə Hacıalı
Ferid Hüseyn
Məşhədi Musa
Əbülfəzəl
Seyfəddin Alayı
(Türkissi)
Xəzənli Qayıbı
(İzmir)
Baloglan Cəlli
(Başqurdistan)
Səadət Müxəmmədəvə
Qulamzadə
Nilufur Səslə
(Rusiya)

Bədii redaktor:
Güldən Həsən

Ünvan: Az-1000, Bakı,
Xəzən küçəsi, 25,
ulduz_dergisi@mail.ru
dursul@mail.ru
www.ulduz.az

Telefon: +994-72-43
Cəp imzalandı: 19.09.2017
«Ulduz» jurnalı
redaksiyasının təsdiq olub
səhifələndir. «Təhlil Nəşriyyat-
Poligrafıya» məhsusatlarında
şəhifələndirilir.

Sifariş: №121, Təqribən 300
Qiyadı: 2 man.

**1967-ci iləndən cix
Şəhədatnamə № 238**

Nömrənin eksperti:
Nərgiz Cabbarlı

Sarı xəyanətlər,
Ağ yalanlar,
Boz üzlər,
Rəngini itirənlər gördüm.
Alçala-alçala yüksələn
“böyük-böyük” adamlar öündə
kiçilənlər gördüm.
Mən bu ömrü belə yaşadım, dostum...

“Ulduz” Adil Mirseyidin “Qardaş ölümünə ağı” poemasına da yer verib. Poema öz yaradıcılığında iki bir-birinə əks qütbləri – ənənəvi heca ilə modern şeiri birləşdirən və hər ikisində də bir-birindən fərqli Adil Mirseyidlər kimi görünən şairin yaradıcılığının bu xüsusiyyətlərini çox xarakterik bir şəkildə özündə birləşdirib. Məncə, bu poema, az qala, şairin bütün yaradıcılığı haqqında danışa biləcək, onu təqdim edəcək keyfiyyətdədir.

Daha bir şairin – Xəyalə Sevilin də şeirləri tədqim edilən nümunələr arasında diqqəti çəkdi. Hər iki anlamda. Ənənəvi mövzu, ənənəvi fikir quruluşu, ənənəvi formalar oxucunu tərəddüdə salsa da, bu şeirlər ümumilikdə çox maraqlı nüansları ilə də yadda qala bilər. Ənənəvi olan deyilmiş, təkrarlanmış fikirlərin bir qədər (zəif dəyişikliklərlə) fərqli formada ifadəsi idi:

“Ömrün yaşına gələcək,
Həyat başına gələcək,
Qoy səni aldatmayım ki,
dünya xoşuna gələcək,
İçimdə böyüyən adam”
Yaxud:
“Dayədi bu dünya bizə,
Dünyadan ev olmaz, balam,
Kirayədi dünya bizə” – şəklində.

Maraqlı nüanslar isə dərdli, maraqlı obrazların yaradılma bacarığıdır ki, bu şeirlərdə açıq şəkildə görünürdü:

Üşüyər, üzüdər pəncərəmi də,
Gəlməz içəriyə, yadındı payız.
Sarı saçlarını töküb ciyninə,
İlahi, nə gözəl qadındı payız.

“Ulduz”un ən maraqlı layihələrindən biri də “Dərgidə kitab” layihəsidir. Bu layihə, adətən, müəlliflərin oxucularla ilk dolğun, tam görüşü mənasını verir. Bu dəfə Şəfa Vəlinin “İkili yalnızlıq” adında kitabı oxuculara təqdim edilmişdi. Müəllifin maraqlı obrazları müşahidə edilsə də,

(Tənha aşıqlarə keşik gecələr
Mənim təkliyimə yiye çıxmadı,
Fələklər əlbirdi keşiş gecələr
Ümiddən düymələr heç açılmadı.)
təəssüf ki, onları çox parlaq nümunələr kimi dəyərləndirə bilmədim.

“Ulduz” rəhmətlik naşir, publisist Bəhruz Axundovun “Qaranlığın işığında” adlı bitməmiş romanından iki hissə də təqdim edib. Bitirilməmiş bu roman gerçək yaşantıları özündə əks etdirir və çox professionalcasına qələmə alınmış təəssüratdır. Çox guman ki, maraqlı bir nümunəyə də çevrilə bilərdi. Təbii, ömür vəfa etsəydi.

Tənqidə az yer ayıran “Ulduz” Vaqif Yusiflinin məqaləsini çap edilib. Məqalə Rəşid Bərgüşədin “Sevginin dadi” romanı haqqında yazılıb. Lakin bu romanı oxumadığım üçün məqalə ilə polemikaya girə bilməyəcəyəm.

“Ulduz”da Nilufər Şıxlının belarus şairi Yuliya Aleyçen kodan etdiyi tərcümələr – maraqlı nümunələr və Afət Viləşsəyon üç hekayəsi – “Bir günlük şahzadə və ya təsadüfi təmizlik”, “Qırmızı termos”, “Gilənar” da dərc edilib. Bu hekayələr haqqında problematika baxımından müsbət fikirlər söyləmək mümkündür. Lakin, təəssüf ki, qaldırılan problemin işlənməsi çox da uğurlu görünür. Halbuki burada da yalnızlıq, bir evdə yaşayan, bir çarpayını bölüşən iki adamın bir-birinə yadlığı, sosial mediya üz tutma, marağı, sevgini kənarda arama kimi çox əhəmiyyətli problemlərə toxunulur.

“Ulduz”da sənətin, ədəbiyyatın, dilin müxtəlif problemlərini qabardan maraqlı məqalələr hər zaman təqdim edilir. Bu dəfə Samirə Əşrəfin yapon rejissoru Akira Kurosava haqqında qələmə aldığı “Çap olunmayan roman haqqında film çəkmək istəyən rəssam” yazısını informasiya təqdimatçısı kimi maraqla oxudum. Kamil Əfsəroğlunun çox aktual bir mövzuya həsr olunan “Dilimizin saflığını qoruyaq” məqaləsi də, Leyla Məmmədəliyevanın Nizami Cəfərov haqqında yubiley yazısı da fərqli baxışları, fərqli zövqləri təqdim edən yazılar kimi jurnalın bu sayına xüsusi rəng qatır.

“Ulduz” debütlərə də hər zaman yer ayıran bir dərgi kimi diqqət mərkəzindədir. Amma bu debütlərin hər zaman uğurlu olduğunu da söyləmək çətindir. Bununla belə, məhz debüt olduğundan üzərində dayanmayaçağam. Hər debütün uğurlu olacağı deyə bir şərt yoxdur. Əsas olan göstərilən çaba, gözəl iş, böyük Söz uğrunda aparılan mübarizədir. Və bunu bizim “Ulduz” aparır. Müəllifləri, həmfikirləri, oxucuları ilə birlikdə...

Özüylə söhbəti...

- Fəlsəfə mənə nə verir?

- Diogendən soruşurlar: "Fəlsəfə sənə nə verir?" Cavab verir ki, fəlsəfə mənə taleyin bütün gözlənilməz döñülərinə, oyunlarına dözməyi öyrədir.

Bəlkə, mənim kitablara siğınmağımın ən böyük səbəbi elə budur. Yaşamağı öyrədir.

İstənilən psixologiya, din, fəlsəfə yönümlü kitabların əsasında məhz bu konsepsiya dayanır. Təsadüfi deyil ki, səbr anlayışı İslam dəyərlərində hər addımbaşı onümüzə çıxır. Çünkü bütün bu mətnlərin yazılıma səbəbi həyatımızı asanlaşdırmağa hesablanıb. Həm də həyatımızda mövcud olanlara qarşı şükranlıq nümayiş etdirib istəklərimizi əlimizdə olanlarla uyğunlaşdırmağı öyrədir. Eynilə iqtisadiyyatın tələb və təklif münasibətləri kimi.

Bəlkə də, biz insanlar özümüz öz həyatımızı qəlizləşdiririk, dramatikləşdiririk. Əslində, baxış bucağımızı dəyişsək, insanları, hadisləri, baş verənləri və ola biləcəkləri olduğu kimi qəbul etsək, yaşamımız daha asan olar.

"İnsan zaman keçdikcə taleyinin simasını özündə əks etdirir və nəhayətdə hər şeyi öz halı ilə eyniləşdirir" – Xorxe Luis Borges belə söyləyib.

Günel EYVAZLI

- Mən qapı olsaydım, haraya açılardım?

- Ömrümüz boyu ard-arda düzülmüş həyat mərhələmizi təşkil edən qapılardan həm içəri daxil oluruq, həm də çıxıb gedirik. Bu qapılar müxtəlifliyə açılır.

Bəs mən qapı olsaydım, haraya açılardım? Yəqin ki, yaxşı insanların məmləkətinə, firavnlığa, biliyə, savada, xoşbəxtliyə, sevgiyə açılmaq istərdim. Mən qapı olsaydım, heç vaxt görmədiyim, amma haqqında çox oxuduğum Şuşaya, Kəlbəcərə, Qarabağa açılmaq istərdim. Qapı olsaydım, davasız, müharibəsiz dünyaya açılmaq istərdim. Mən qapı olsaydım, bütün Azərbaycana açılmaq istərdim.

- Həyatdan nə istəyirəm?

- Həyatımı yaradıcılıq və şəxsi həyat qolu olaraq iki hissəyə ayıram. Həm də hər bir insanda olduğu kimi, iki qüvvə daxili tərəzimin qolları üzərində əyləşib. Ağlım, məntiqim – hiss və duyularım.

Hisslərim bütün çılpaklılığı ilə poeziyamda, hekayələrimdə, esselərimdə özünü bürüzə verir. Yazı prosesində istədiyim şıltaqlığı, dəcəlliyi etməyi bacarıram. Hisslərimin rəsmini yazılırmada yaradıram.

Şəxsi həyat qolunda isə məsuliyyət, özümə olan dərin hörmətim məsələni bir az dramatikləşdirir. Sadəliyi qəlizliyə doğru aparır.

Həyatdan nə istəyirəm... Həyatdan yox, əslində, bütün bacarığımla, savadımla, istedadımla, özümdən çox şey istəyirəm. Çünkü hərəkətsiz insana həyat heç nə vermir. Demək, əldə etdiklərimizi özümüzə elə biz özümüz vermişik.

- Digər dünyanın varlığına inanırammı?

- İnanc insanı ayaqda saxlamaq qüdrətinə malik enerjidir. Belə deyək, dəryanın ortasında ümidişmiş saman çöpüdür. Mənim də daxilimdə müxtəlif inam dayaqları mövcuddur. Hətta miflərin, rəvayətlərin özündə belə gerçəklilik axtarıram. Qəribəsi budur ki, tapıram da. Yuxularım çox zaman çin olur, yuxularıma inanıram. Altıncı hissim çox güclüdür, ona inanıram.

O dünya dedikdə... Düşünürəm ki, biz yox olduqda belə yaşamımız elə bu dünyada davam edir, sadəcə formamızı dəyişirik. "Absurd" adlı hekayəmdən belə bir məntiq keçirdi: "İnsan maddənin aqreqat halı kimidir. Məmləkəti ana bətni olduğu zaman su idi, dünyada yaşadığı vaxt bərklik dönəminə keçir. Dünyadan getdikdə isə buxara çevrilir".

Dünya həmişə bizim evimizdir. Həm görünərək yaşadığımız müddətdə, həm də ölükdən - görünməz olduqdan sonra.

- Əgər Günel olaraq doğulmasaydım, kimə bənzər doğulmaq istərdim?

- Yenə də Diogenə qayıdır. Attikaya gələn Makedoniyalı İsgəndər yunan filosofu Diogenlə görüşmək istəyində olur. Orada olan müddətdə filosofun onuna gələcəyini düşünür. Zaman keçsə belə, Diogen İsgəndərin görüşünə gəlmir və o səbəbdən də hökmər özü Diogenin yanına təşrif buyurur.

Dünyanın xoşbəxti olan Diogen bu vaxt günəş altında qızınır. İsgəndər ona yaxınlaşır, "Mən böyük hökmər İsgəndərəm" deyir. "Mən isə köpək Diogenəm", deyə filosof cavab verir. İsgəndər filosofa hamımıza məlum sualları ünvanlayır. Və əlahəzrət Diogenin suallara olan cavabını çox bəyənir. Yekunda böyük fateh, məndən nə istəyirsən dilə, söyləyir. Diogen cavabında, mümkünəs, günəşin qarşısından çəkil, deyir. Köləm qızınmağımı mane olur.

Bu cavabləri alan hökmər geriyə dönüb, yaxın adamlarına, - əgər mən İsgəndər doğulmasaydım, məmnuniyyətlə Diogen doğulmaq istərdin, söyləyir.

Əgər mənim belə bir utopik fürsətim olsayıdı, bitki kimi doğulmaq şansım olsayıdı, ağaç kimi doğulardım. Təbiətin ən gözəl yerində, elə sevimli aprel ayında. Məmnuniyyətlə, Misir fironu Tutanxamon kimi doğulardım. Alim kimi doğulmaq şansım olsayıdı, Bəhmənyar kimi doğulardım. Peyğəmbər doğulmaq şansım olsayıdı, İsa kimi doğulardım. Ana kimi doğulmaq şansım olsayıdı, elə anama bənzər şəkildə doğulardım. Nə bilim, kitab kimi doğulardım. Ən maraqlı, ən dərin mövzu kimi doğulardım. Appalon kimi doğulardım. Palamed kimi doğulardım. Cavid əfəndi kimi doğulardım. Nəsimi kimi doğulardım. Hacı Zeynalabdin Tağıyev kimi doğulardım. Bir sözlə, dünyaya gəlmiş və gələcək ən yaxşı insanlar kimi doğulardım.

...və şeirləri

BU

Xoşbəxtlik –

Qışdan yaya qalmış paltarlarının

Cibindəki pul kimidir.

Tapıram, sevinirəm.

Qismət –

Külək əsən kimi yerə tökülən

Kal armud kimidir.

Görürəm, məyus oluram.

Zaman –

Gözümün önündə

böyükən övladım kimidir.

O böyüyür, qocalıram.

Həyat –

Hava kimidir

Çəkməliyəm, udmalıyam.

Mən –

Həmi kimiyyəm.

Yaşamalıyam, ölməliyəm.

BURA BİZİK

Bura – bizik,
Dünyanın özəyi,
Yolların uzunu,
Ömrün qısası –
Sözün tükəndiyi məkan.

Bura – bizik,
Vərəqlərə köçürülmüş
Cızmaqara.
Təqvimin işaretə olunmuş məchul günü.
Nəyinsə açılışı,
Nəyinsə düyünnü.

Bura – bizik,
Gün yandıran,
Ot bitirməyən
Sarı səhra.
At çapan
bədəvi,
Suya həsrət
Somali.

Bura – bizik,
Yolxucu vəba –
xəstəlik.
Qədəh dolu özümüzü
birnəfəsə içirik.
Tükənirik, bitirik.

Bura – bizik,
Divarda çarpazlaşmış
Kilsə xaçı yerindəyik.
Nə müqəddəs,
Nə də kafir əlindəyik.

Bura – bizik,
Soyuq divar,
Soyuq mühit.
Ya ölmüşük,
Ya da hələ öləcəyik.
Hamiya oxşar,
Hər kəsdən fərqli,
Bir həyatın
Ya axrı,
Ya əvvəli.

ARAXNA – HÖRÜMÇƏK QADIN

Soyuq təbəssüm əks olunub dodaqlarında,
sənin xoşbəxtliyə, sevgiyə ehtiyacın var, qadın.

Söylə,
xəritələr üzərində dilimlənən meridianları,
paralelləri,
Ölkələr, insanlar arasında ayrılıq salan
sərhədləri,
Qadınların qorxduğu qocalıq ciğirlərini
sən toxudunmu, Araxna?

Bezmədinmi tor adlı həyatın, tor adlı mənzilin
üzərində tək-tənha asılmaqdan?
Bezmədinmi ipək, tül dolaşığı
həmdəm kimi qucmaqdan?

Cəsarətim olsayıdı,
qovuşuq körpüsü hör mənim üçün, deyərdim.
Lap elə o dünyani bu dünyayla birləşdirən
Sirat körpüsü kimi.
Qitələri qovuşdurən
Bosfor körpüsü kimi,
Banpo körpüsü kimi.

Dilimdə ilişib qalan “sim-sim, açıl” kəlməsini
ləl-cəvahiri olmayan mağarada
qovuşduğum zaman unutmaq istəyirəm.
Bağlı qapı arxasında sevgi tapmaq istəyirəm.
Xoşbəxt olmaq istəyirəm.

Araxna,
Özün kimi bir yuva hör
isti, sevgi dolu bir evin tavanında.
Gülüş səsləri gələn,
hay-küylü uşaq bağçasında.
Və ya
yeni yarpaqlayan bir ağacın koğuşunda.

Bərabər asılıq qollarımızdan,
unudaq hər şeyi;
nəğmə oxuyaq, şeir yazaq, naxış toxuyaq,
Rəsm çəkək, nağıllar uyduraq,
aldadaq özümüzü, Araxna, aldadaq.

SƏN TANRISAN

Özünü dərya bılıb
Özünə atılmaq var.
Özünə güvənmək var,
Özünə inanmaq var.
Axıl kimi ən həssas
Yerindən vurulmaq var.
Sən güclüsən.

Səhra yağışı kimi,
Qar soyuqluğu kimi
Gün aydınlığı kimi.
Nizələr dünyasında
Zeytun budağı kimi
Sülh çağırır dodaqlar.
Sən dözümsən.

Küsüb-barışan oldu
Tale nağıl danışır.
Bu edam dünyasından
Neçə dillər asılır,
Bəzisi susub gedir,
Bəzisi deyib gedir:
Sən şairsən.

İşiq gələn tərəfdə
Yaşamaq olar, olar.
İt hürüşün səs bılıb
Ona aldanmaq olar.
Dünya boyda bağlanıb,
Sonra açılmaq olar,
Sən çiçəksən.

Sərt közmək yara üstə.
Bir gün qopub düşmək var.
Çat-çat yarğanlar kimi
yenidən bitişmək var.
Yenidən yaşamaq var,
yenidən sevilmək var.
Sən qadınsan.

“Adın nədir?” soruşdu,
“Heç kiməm” dedi ona.
Tapılmadi Odissey
İtib görünməz oldu.
Həyat budur, əzizim.
Gözləmək qalır sənə.
Sən sevgisən.

Bir ovuc torpaq götür,
Yenidən dünya yarat,
Yenidən Adəm yarat,
Yenidən Həvva yarat;
Hər şeyi lap əvvəldən
Hər an başlamaq olar.
Sən tanrisan.

SƏBƏB

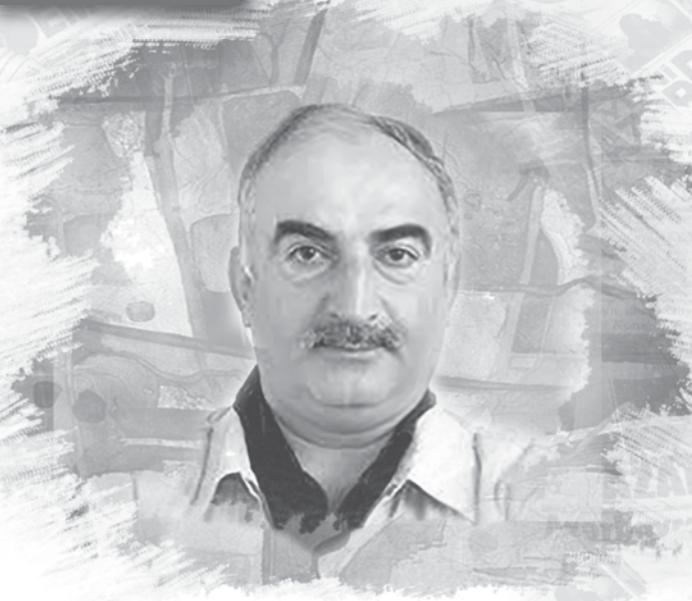
Hamının uyuyacağı yer
torpaq deyil.
Necə ki, bir buddist-
tonqalda yandırır
atasını, anasını
dəfn edir küləklərdə.

Dağlar onları aşmaq üçün
deyil!
Nələrisə gizlətməkdir
arxasında!

Günəş – sənin düşündüyün
istilik deyil,
nə də işiq.
Bədəninin nəmini
buxarlandırmıqdan ötrüdür.
Göydə bulud olsun
yenidən yağmağa.

Bu dar yoldan
bir-birinin ətəyindən
tutaraq keçə bilər insanlar.

Və ya
dəniz üzmək üçün deyil!
Gəzmək olar üzərində İsa kimi,
əgər “onun məndən nəyi artıqdır”, deyə
Düşünməsən!

"Ulduz" jurnalı ilə axar.az saytının birləşmiş redaksiyası

Natiq Rəsulzadənin "Ev"ində və evində...

Natiq Rəsulzadəylə görüşə düşüncələrin, tərəddüdlərin üstündə gedirdik. "Yazı masa"nın növbəti qonağı həmkarım Xanım Aydın üçün də, mənim üçün də bir az sırlıydı. Açığını desəm (və indi təəssüf edirəm), şəxsi münasibətimiz olmayıb. Bir neçə dəfə Yazıçılar Birliyinin dəhlizlərində rastlaşısaq da, salamlaşmağa çəkinmişəm. Görünür, həm də yazıcıının ilk baxışdan qaraqabaq, sərt görünüşlü adam olduğu məni çəkindirib. Deyəsən, elə Xanım Aydın da eyni hissi yaşıyib. Odur ki, imzası sərhədləri çıxdan aşmış, kitabları ölkələri dolaşan müsahibimizi biz yaxından tanımadıq, səhbəti hardan başlayıb, hara aparacağımızı müyyənləşdirə bilmirdik.

Təyin olunmuş yerdə Natiq müəllimi gözləyirdik. Nəhayət, gəlib çıxdı. Kənardan onu gördük. Telefonla danışa-danışa yaxınlaşırı ki, Xanım Aydın soruşdu: Necə olacaq?

Natiq müəllim çox səmimi və mehriban görüşdü. Layihəmizin ilk qonağı olduğunu biləndə gülümsünüb dedi: "Dəlləkliyi mənim başında edəcəksiz?"

Birlikdə on altinci mərtəbəyə qalxdıq. Evə girdik. Bütün tərəddüdlərimiz, narahatlığımız

mətbəxə girəndə yaz buludu kimi dağlıb getdi. Natiq müəllimin bu evindəki yazı masası mətbəxdə bir kənardaydı. Adicə kompüter stolundan ibarət olan yazı masasında əlyazma şəklində bir neçə kağız, eynəkdən başqa, demək olar, əlavə heç nə gözümə dəymədi. Arxasında ikigözlü kitab şəhərini və Nabokovun 217-ci səhifəyə qədər oxunmuş kitabı gözləyirdi. Bu sadə mətbəx həm isti, həm rahat, həm də iş üçün münasib görünürdü.

Natiq müəllim bizə çay süzməyə qalxdı və onun nə qədər sadə və səmimi olduğuna inandıq. Biz də özümüzü öz evimizdə hiss etdik. Çaylar süzüldü və isti, yemək, içməkli otaqda maraqlı səhbət başladı.

Natiq müəllim həm də yaxşı pedaqoq olduğunu üçün ortamı əla almağı və səhbəti istiqamətləndirməyi bacarı. Odur ki, onunla danışmaq, fikirlərini öyrənmək, münasibətini bilmək çox maraqlı olurdu. Onu da kəşf etdik ki, Natiq müəllimin humor hissi də çox yüksək səviyyədədi. Səhbət arası danışdığını mövzuya uyğun yazıçıların, rejissorların başına gələn məzəli əhvalatları da danışmayı unutmurdu.

Yazı manerasındansa belə danişdi:

– Yazı masasının, əlbəttə, özünəməxsus mistikası var. Bu, müxtəlif yazıçılarda müxtəlif cür təzahür edir. Kimi böyük, geniş, işqli otaqda, kimi yiğcam bir yerdə, kimi kitab-dəftər dolu məsada, kimi siqaret çəkə-çəkə, kimi qəhvə içə-içə yazır. Mən balaca otaq, balaca masa olsun, sevirəm. Geniş otaqların da yazıya xüsusi təsiri var. Amma mən sevirəm ki, xudmani yer olsun. Yeri gəlmışkən, Dostoyevski də belə olub. Onun yazıyla məşğul olduğu otaq da, masa da balaca, yiğcam olub, hətta yazı otağının tavanı da aşağı olub. Yazıçı var ki, harda gəldi, necə gəldi yazır. Mənsə sevirəm dünyama, öz yazı masama çəkilim, yazım. Hətta başqa otaqlarda kimsə addımlayanda fikrimə təsir edir. Dərhal əsəbiləşib "sakit olun" deyirəm. Mütləq sakitliyi sevirəm. Yazıdan kənar istənilən şey mənə maneə törədir. Gənclik illərimdə həddindən artıq siqaret çəkirdim – bəzən günə hətta iki qutu. Əsər yazanda onun tüstüsü gözümə dolur, məni narahat edirdi. Belə-belə siqareti tərgitməli oldum. Çünkü onun tüstüsü, qoxusu məni yazıdan ayırdı. İstəyirəm ki, fikrim-zikrim tamam yazdığını əsərlə, obrazlarda, hadisələrdə olsun.

Başqa ölkələrdə əsərlərim tərcümə edilərək çox çap olunub. Məsələn, Macarıstanın ən böyük

nəşriyyatında mənim iki ildə üç kitabı işıq üzü görmüşdü. Oranın məşhur tənqidçisi əsərlərim haqqında yazmışdı ki, Qafqazda yeni Kafka peyda olub. Bilirsiz, o vaxtlar bu cür kitablar dəbdə idi. Mistika dəbə düşmüşdü. Mənim də əsərlərim bu tərzdə olduğu üçün maraq doğurmuşdu. Natiq Rəsulzadə Azərbaycanın Kafkasadır, – bu-nu çoxları deyir. Amma mən hesab edirəm ki, mən elə Natiq Rəsulzadəyəm. Bu ad mənə kifayət edir.

Əsərinizdə ən məşhur qəhrəmanınız kimdir?

Bu suala cavab vermək bir az çətindir. Dostoyevskinin Raskolnikovunu oxuduqca hər dəfə başqa şeylər açırsan. Ümumiyyətlə, vaxtdan, zamanдан da çox şey asılıdır. İnsan eyni bir əsəri müxtəlif yaş dövrlərində təkrar oxuyub müxtəlif cür qəbul edir. Bu baxımdan, hansı qəhrəmanının daha məşhur olduğunu, daha sevimli olduğunu demək çətindir. Çünkü mən onlarda hər dəfə başqa bir özəlliklər açıram.

70-ci illərdə Heydər Əliyevin hakimiyyətdə olan vaxtları idi. "Gecə süvarisi" adlı əsərim çap olundu. O əsər böyük hay-küyə səbəb oldu. O, senzuradan necə keçdi, bu özü bir böyük möcüzə oldu. Həmin vaxtlarda imkan vermirdilər əsərlərdə nəsə artıq-əskik yazımağa. Hər sözə, hər

hərəkətə fikir verirdilər. Hətta nəşriyyatın redaktoru mənə demişdi: "Bu nədi, Natiq? Sənin qəhrəmanın araq işir?!" Sonra başqa əsərimdə yol polisi rüşvət alır. Bunu o vaxtkı MTN-də də müzakirə etmişdilər. Təsəvvür edirsinizmi, 70-ci illərdə "QAI" işçisi rüşvət alır?! Ancaq bunlar detallardır. Əsas məsələ: mənim qəhrəmanım milyonlar qazanır. Sovet dövründə o cür adamları həbs edir, güllələyirdilər. Niyə axı istedadlı yazıçı olsun, istedadlı şair olsun, amma istedadlı iş adamı olmasın?! Bax mən bu cür adamdan yazmışdım. Həmin qəhrəmanımın adı Zəfərdi. O, mənim sevimli qəhrəmanımdır. Bu senzura ki qoyulmuşdu, yazanda yazıçı fikir verirdi yazısına. Məni çox vaxt çap etmirdilər. Nəşriyyatların tematik planlarından çıxarırdılar.

Moskvada Ədəbiyyat Universitetində oxuya-
da mənə təklif etdilər ki, orda qalıb oxuyum, iş-
ləyim, orada çap olunum. Amma mən qala bil-
mədim. Məni Bakı həmisi özünə çəkib. Qala bil-
məmişəm. Sonralar Heydər Əliyev senzurani
ləğv edincə gəncləri demirəm, onlar quş kimi
uçdular. Bizsə orta və yaşılı nəsil çəşib qaldı ki,
mən indi nə yazım, necə yazım. Biz öyrəşmişdik
ki, hər şeyi üstüörtülü yazaq. Ağillı oxucu bunu
başa düşürdü, anlayırdı. Onu senzurada oturan
məmur tutmurdu. Biz hər şeyi mətnaltı yazır-
dıq. Senzura ləğv olunandan sonra bəzi gənc-

lər bunu düz başa düşmədilər. Hər şeyi açıq-aş-
kar yazmağa başladılar. Bununla heç kimi təəcc-
übləndirmək olmaz axı. Dünya ədəbiyyatında bu
çoxdan keçmiş etapdır. Adı kütləni təəccübən-
dirməyə nə var ki?.. Əsas ağılli, diqqətli oxucu
kütləsini təəccübənləndirməkdir. O senzura
götürüləndən sonra mən beş-altı il yazmadım,
gözlədim.

Senzura vaxtı surrealistikanı, fantastikanı,
mistikanı qəbul etmirdilər. Deyirdilər, biz bunu
başa düşmürük. Mənsə mistikanı çox sevirdim.
Mənim "Ev" əsərim var. Mistik janrıda yazmışam.
Məhz elə o əsərə görə Macarıstanda mənə Kafka
demisidilər.

- Necə oldu ki, kinoya gəldiz?

- 75-ci ildə Ədəbiyyat İnstitutunu bitirən-
dən sonra bir yerdə çox qala bilmirdim. Tez-tez
iş yerimi dəyişirdim. Gah burda işləyirdim, gah
orda. Həmin ərəfədə Cəmil Əlibəyli məni kinostu-
diyada redaktor işləməyə dəvət etdi. Orda bir
neçə dəfə "Mozalan" üçün ssenari yazdım. Rejis-
sorların xoşuna gəldi. Mən elə yaza-yaza ssenari
yazmağa həvəsləndim. Ozü də ki, o zamanlar
"Mozalan" ssenarisinə yaxşı qonorar verirdilər.
Məndə maraq, həvəs yaranmışdı. Kinoya bax be-
lə, "Mozalan"dan gəlmışəm. Sonra qısametrajlı
filmlərə ssenari yazdım. O filmlərdən biri "Yaşa,
qızıl balıq" qısametrajlı filmidir. Həmin film çox

uzunömürlü oldu. Avtobusda bayaqdan bir-birlərindən narazı olan, bir-birini itələyən, incident sərnişinər balığı yaşatmaq üçün birləşirlər. Sürçünü də hovuz olan yerə sürdürürülər. Məsələ bundadır ki, insanların bir məqsəd ətrafında birləşməsi mühüm məsələdir. Birləşməsi vacib bir şeydir.

Ümumiyyətlə, ssenari başqa şeydi. Əsərdən fərqlənir. Bəzən finalı da dəyişirəm, bəzən hansı hadisələrdə hansı nüansları dəyişirəm. Bilərsiz, Rusiyada kino və teatr ənənəsi var, məktəb var. Bizzət yoxdur. Mən bunu ürkə ağrısıyla deyirəm. Elə alababat, orta səviyyədə, hər hansı bir festivala gedəsi bir film çəkirlər, vəssalam.

Hazır əsərimin üstündə ssenari yazanda itkilərə görə ürəyim ağrımı var. Yox. Ədəbiyyat başqa şeydi, kino başqa şeydi. Məsələn, Dostoyevski səhifələrlə bir obrazın, bir hadisənin təsviri verirdi. Ədəbiyyatın öz dili var, kinonun öz dili var. Mən həmişə rejissoru dirləməyi bacarmışam. Ağlabatan təklif olanda mütləq razılışmışam. Axi mənim yazdığını da Quran deyil, İncil deyil. Əlbəttə ki, dəyişmək olar. Bəzən rejissor mənim versiyamla, bəzən mən rejissorun versiyasıyla razışlaşıram. Məqsəd filmin yaxşı alınmasıdır. Mən Eldar Quliyevlə, Oqtay Mirqasimovla çox maraqlı filmlər üzərində işləmişəm.

Orijinal ssenari yazımcısa tamam başqadır. Hər ikisinin özünə görə çətinlikləri var. Ən asanı, ən maraqlısı öz ideyam əsasında ssenari qurmaqdır. Bir var əsərin motivləri əsasında, bir var əsər üstündə yazmaq. Motivləri əsasında yazanda ssenarıda əsərdən, az qala, 90 faizi qalır. Məsələn, Tolstoyun "İvan İliçin ölümü" əsərinin motivləri əsasında Kurasavanın çəkdiyi "Yaşamaq" filmi var. Kurasava o qədər gözəl, yaradıcı rejissordu ki, ola bilməz, o, Tolstoyun əsərini götürüb necə var elə də film çəksin. O cür rejissorlar filmi öz baxış bucaqları altında, gördükleri kimi maraqlı çəkirlər.

Məsələn, "Bozun 50 çaları" filmini götürək. Əsər yazılıdı, film çəkildi. Partlayış oldu. Bu əsər, bu film dünyyanın neçə dilinə çevrildi. Bir müddət baxıldı, oxundu, vəssalam. Məsələ burasındadır ki, elə əsər və elə film olmalıdır ki, uzunömürlü olsun. Müəyyən bir dövr üçün hadisəyə çevrilmiş əsərlər tez də unudulur. Bu cür əsərlər reklama işləyir, məşhurlaşır. Heyif ki, bizdə reklam işi yoxdur, düzgün qurulmayıb. Reklam işi düzgün qurulsa, kitablar da yaxşı satılır.

Mən Universitetdə müəllim işləyirəm. Buna baxmayaraq, özümü daha çox yaradıcılıqda hiss edirəm. Günü bu gün yenə kinoya ssenari yazmaq lazımlı olsa, mən universitetdən uzaqlaşaram. Çünkü mən yazıda özümü tam hiss edirəm.

Əsərdə ad seçimi elə olmalıdır ki, yazıçı özü də o obrazı sevsin. Məsələn, qohumun, tanışının adını qoyanda yazıçı özündən asılı olmayaraq, o obrazı sevir. Bundan başqa, obrazda uyğun adlar olmalıdır. Yəni ad, obrazın xüsusiyyətini təmamlamalıdır.

Həyatda hər bir insan içində hər cür xarakter var. Bu səhər yaxşı adam kimi oyanan adam, günorta lap əclaf adam da ola bilər. Və ya əksinə. Mənim qəhrəmanlarım belə rəngarəngdir. Lap gənc yaşlarından yazırıam. Və mən böyüdükcə obrazlarım da böyüüb. Əsərlərimdən gənclər bunu öyrənə bilər ki, konkret pis və ya yaxşı adam yoxdur. İnsanın içində elə mürəkkəb psixoloji proseslər gedir ki... Yəni obrazlar elə insanlar kimi ancaq aq-qara - yaxşı-pis ola bilməz. İnsanın içində hər cür xarakter böyükür. Bu baxımdan, gənclərə əsərlərimi oxumağı tövsiyə edərdim. Yazanda gərək hər bir obrazı hərtərəfli göstərə biləsən. Həm yaxşı, həm də pis cəhətlərini göstəməyi bacarasın. Yazıçı özüylə səmimi olmalıdır. Birinci özüylə. Aldatmamalıdır. Aldadırsa, səmimiyyət yoxdursa, ağıllı oxucu onu ilk səhifədən sezir, bilir. Bütün dərin mənalı istedadlı əsərlər gəncliyə ünvanlanıb. Onlar üçün yazılıb. Çünkü bizim ardımızca onlar gəlir.

...Natiq müəllim saatı da ovsunlamışdı, üç saatın hardan gəlib keçdiyini, yəqin ki, əqrəblər də hiss etmədi. Təəssüf ki, maraqlı anlar bitirdi. Əvvəldən bilsəydik ki, Natiq Rəsulzadə bu qədər qeyri-adi, bu qədər səmimi, bu qədər mehribandı, görüşünə uçaraq gələrdik. Onu da deyək ki, Natiq Rəsulzadə həm də çox fərqli, maraqlı yazıçı imiş. Təəssüf ki, vaxtında tapıb oxumamışıq və indi o boşluğu doldurmağa, əskikliyi tamamlamağa çalışırıq. Bu qədər maraqlı olmuş Natiq Rəsulzadə. Harda kitabını görsəniz, alın, oxuyun, rastlaşsanız, yan keçməyin, mütləq görüşün, tanış olun. Çünkü o, göründüyü kimi deyil, mehribandı, səmimiidi, sadədi...

Hazırladı:
**Xanım AYDIN,
Vüsal NURU**

Bes manat

Günorta keçmişdi, amma günəş yenə od ələyirdi. Samirə müəllim axşam tələbə oğlunu Tbilisi-Bakı qatarı ilə şəhərə yola salırdı: iki gündən sonra universitetdə dərslər başlanacaqdı.

Tələbənin çantaları yerbəyer edilib hazırlanmışdı. Samirə müəllim qəsəbədən iki kilo "Naməli" konfet almışdı – şəhərdə yox idi, – bağdağı almadan, armuddan, heyvadan, nardan yiğib doldurmuşdu çantaya, bir xoruz öldürmüştü, iki-üç banka gilas, zoğal, moruq mürəbbəsi də yerləşdirmişdi yükün içində, bir çanta da paltarlar idi. İndi də axşama kəsdiyi toyuğunu təmizləyirdi. Tələbədən kiçik, əsgərlikdən qayıtmış ortancıl oğul ikimərtəbəli evin yan pəncərəsindən yolla su aparan qızlara baxırdı. Onuncu sinifdə oxuyan ən kiçik qardaş gecəyarı Zeynəbin konsertinə qulaq asmaq üçün xarab olmuş radionu söküb ora-burasını qurdalayırdı. Tələbə evdə o tərəf-bu tərəfə gəzişirdi – həm darixirdi, həm də bir nisgil hiss eləyirdi. Sonra içərisində meyvə, mürəbbə, konfet olan çantanı əlinə götürüb ağırlığını yoxladı:

– Ay ana, nə edirsən, bu çantaları aparmağa iki eşşək lazımdı, – dedi.

– Biri bəsdi, – pəncərədən qızlara qızlara baxan Nofəl dilləndi. Namiq dillənmədi, amma Samirə müəllimlə kiçik qardaş güldülər.

– Gedim deyim Qədirə, axşam aparsın səni stansiyaya, – Samirə müəllim tələbəyə baxdı.

– Yox, demə, uşaq deyiləm ki, beş dəqiqəlik yoldu, nə çoxdu avtobus.

– Mən də sənə görə deyirəm, birdən avtobus olmaz gecikərsən.

– Gecikmərəm, sən narahat olma.

Namaz MƏMMƏDOĞLU

Tələbə içəri otaqdan göy, dizləri cibli şalvarını gətirdi, ütünü toka taxdı ki, qızısın.

– Gedəndə yolda ehtiyatlı ol, özünü gözlə, qatara minib-düşəndə gözün ayağının altına bax-sın, – Samirə müəllim dedi.

– Birinci dəfə deyil ki, yüz dəfə gedib-gəlmisəm bu yolu.

– Yox-yox, ehtiyatsızlıq eləmə, hadisə adamın başına bir dəfə gəlir. Şəhərdə də küçələrdə gəzəndə ehtiyatlı ol, ətrafına fikir ver, maşın çoxdu.

Ütü qızmışdı, Namiq şalvari ütüləməyə başladı. Su gətirən qızlar ölüb keçmişdilər, Nofəlindi də eyvanın o başında oturub kitab oxuyurdu. Kiçik qardaş Sahib hələ də radionu qurdalayırdı.

– Birdən gedib dənizdə çımərsən, aman günüdü, sudan uzaq ol, üzmək də bilmirsən, batarsan, evimiz yixılar. Yoldaşların desə ki, gedək dənizdə çımkək, de ki, mənim işim var, – Samirə müəllim yenə dilləndi.

– Elə vaxtim vardı dənizə getməyə, orda şəhərlilər çımir kefləri kök olanda.

– Axşam qatarda yoldaşlarına fikir ver, ağır yatma, yükleri oğurlayalar, hər şey cəhənnəmə, tələbə biletin gedər. Qatarda cibgir uşaqlar olur, desələr perrona çıxaq, çıxma. Başını aldadıb, öldürüb pəncərədən atarlar. Oldumu, oğul?

- Bunları hər dəfə gələndə deyirsən.
- Nofəl narazılıqla dilləndi, - səhərdən elə danışırsan, elə bil balaca uşaqqı. Nolub, iyirmi dörd yaşı var, neçə ildi də şəhərdədi.
- Yox, siz arxayınçılığa salmayın, işinizi əvvəldən ehtiyatlı tutun ki, sonra peşiman olmaysınız.

Samirə müəllim toyuğunu təmizləyib qurtardı, qazda tüklərini ütdü, yudu, doğrayıb yığdı qazana, qoydu qazın üstünə.

- Gedim bir az həyətdə gəzim, - Nofəl Namiqə baxdı, - bir azdan gələcəm.

Həyətdən çıxıb daş hasarın çöl tərəfindəki taxta skamyada oturdu.

Namiq şalvari ütülənməmiş tərəfinə چevirdi, cunani suda isladıb sərdi şalvarın üstünə, ütünü götürdü.

Sahib axır radionu bir tərəfə qoydu və pəncərədən çolə baxdı. Uzaqda mavi-bənövşəyi dağlar görünürdü, adama elə gəlirdi ki, üfüq xəttinin o tərəfində nə isə əlçatmaz, əsrarəngiz bir dünya var. "Qoy bir məktəbi qurtarım", - oğlan fikirləşdi.

Darvaza taqqılıyla açılıb-örtüldü:

- Dayım gəlir, - Sahib onu pəncərədən gördü.

Pilləkanlarda ayaq səsləri eşidildi, sonra Vahid müəllimin özü göründü. Allah verib, ata, ana, xala, dayı, qardaş, gəlinlər - hamısı bir həsir, bir Məmmədnəsir müəllimlər.

- Ay bıcı, gəl səni öpüm! - Vahid müəllim dedi və bacısının üzündən öpdü.

- Əyə, yeri-yeri, bu istidə harda içibsən, - Samirə müəllim üzünü turşudub yana چevirdi.

- Namiq hanı, əyə, - Sahibə baxdı, - ay Namı, hardasan?

- Burda, Vahid dayı, - Namiq cavab verdi və ütünü tokdan çıxartdı, dayısının qabağına gəldi. Vahid müəllim onu da qucaqlayıb öpdü:

- Bu gün gedirsənmi, dərdin alım?
- Hə gedirəm.

Vahid müəllimin gözü divardakı gitaranı gördü:

- Əyə, ay Sahib, - kiçik qardaşı çağırıldı, - gəl, gəl bir "Ürfani" çal, Namiyan oynayıb. Bizim vaxtimzdə tar çalırdılar, indi də gitara mod düşüb.

Sahib gitaranı götürdü, amma çalmaq istəmədi. Namiq gözünü ağartdı ki, çalsın. Sahib çalırdı, Vahid müəllimlə Namiq oynayırdılar.

Axır ki, Vahid müəllim yorulub oturdu, sonra qalxıb Namiqin qolundan çəkdi:

- Gedək, gedək bizə, bir az vuraq.
- Yox-yox, dərdin alım, - Samirə müəllim qorxdı, - gethaget vaxtı olmaz. Axşam yol gedəcək, qatarın altına düşər.

- Mən sənin ideyanın çürüklüyünü isbat edərəm, - Vahid müəllim Namiqin qolunu buraxdı, - ay bacı, sən qorxaqsan, həmişə hər şeyin pis tərəfini fikirləşirsin, mən sənin ideyanın çürüklüyünü isbat edərəm.

Vahid müəllim pillələri düşüb getdi.

Samirə müəllim qazandakı toyuğunu qarışdırıcı və yenə Namiqə tərəf döndü:

- Bir-iki banka da mürəbbə qoyum, qışda yeyərsiniz.

- Yox, istəmirəm, bəsdi.
- Gəl inad eləmə, gedim deyim Qədirə, beş manat da verim, aparsın səni stansiyaya.

- Lazım deyil, beş manatı niyə verirsən, nə çoxdu yolda maşın.

- Yaxşı, özün bil.

Axşam tərəfi Samirə müəllim, Nofəl, Sahib Namiqin çamadanını və çantasını da götürüb yola çıxdılar. Kənddən stansiyaya cəmi on dəqiqəlik yol idi. Qatardin getməyinə iki saat qalırıldı.

– Yaman tez yola çıxdıq, hələ çox var, – Namiq dilləndi.

– Tez yaxşıdı, arxayıñ minərsən, – anası dedi.

Bir "Jıquli" keçdi, salonu boş idi, əl qaldırılar saxlamadı. Sonra bir fəhlə avtobusu, dalınca bir "Moskviç" keçdi, onlar da əyləmədilər. Qabaq oturacağı boş, arxada iki nəfər oturmuş bir taksi gəlirdi, Namiq əlini qaldırdı. Maşın onların yanından ötüb bir az qabaqda dayandı, taksiyə tərəf qaçıdlar. Sürəcü düşüb yük yerini açdı və yükleri ora qoydular. Namiq qardaşlarıyla və anasıyla görüşüb qabaqda oturdu. Samirə müəllim pəncərənin qarşısına gəldi:

– Bax tənbəllik eləmə, tez-tez məktub yaz, ya da zəng elə, – bu vaxt arxa oturacaqda çımrəlik paltarında oturmuş iki oğlunu gördü:

– Düş, ədə, düş, – qorxmuş halda oğluna dedi.

Sürəcü gülməkdən qəşş elədi, əllərini sükan-dan buraxıb oturacağa söykəndi, yenə doyunca güldü, sonra birtəhər özünü düzəltdi:

– Ay xala, bunları Kürdən gətirirəm, çımrəndə paltarlarını oğurlayıblar, – dedi.

Maşın yola düşdü, sürücü gülə-gülə:

– Neyləsin yaziq arvad, o qədər oğru-əyri var ki, – dedi və yenə gülməkdən uğundu. Sürəcü özünü düzəldib gülməyini saxlayırdı, sonra yadına salıb yenə gülürdü. Stansiyaya çatana qədər belə oldu.

Namiq sürücüyə bir gümüşü manatlıq atdı, qalığını da almadı.

Tələbə stansiyasının zalında oturdu, hələ qatarın gəlməyinə saat yarımla qalırıldı.

Çantani açıb iki dəfə oxuduğu kitabı çıxartdı, di gəl oxuya bilmədi, qarşı tərəfdəki skamyada iki qız oturmuşdu. İndi kitab oxusa qızlar fikirləşərlər ki, özünü gözə soxur, yəni mən də oxuya-nam, mən də haradasa təhsil alıram. Özünün həmişə metroda, avtobusda oxuyan adamlara acığı tuturdu.

Onlarla vağzallarda peraşki yeyən adamlar arasında nəsə yaxınlıq vardi. Həm də guya evdə o qədər məşğul olurlar ki, bir dəqiqələri belə boş keçmir, metroda kitab oxuyurlar. O isə buna inanmirdi, çünkü insanların vaxtının çoxu elə boş-boş şeylərə sərf olunurdu. Kitabı örtüb çan-

taya qoydu. Amma əla qızlar idilər, birinin saçı qapqara, o birininki bir az xurmayı. Qarasaçının ayaqlarından bilinirdi ki, gələcəkdə çox kökələcək. Onun isə elə qızlardan xoşu gəlirdi ki, evlənəndən iyirmi il sonra da öz gözəlliyyini qoruya bilsin. Qızlar özlərini elə göstəriridilər ki, guya heç onu görmürlər, di gəl gözlərinin altından hər hərəkətini izləyirdilər. Bu saat bu stansiya zalindəki qızlar ona Şirin kimi, Leyli kimi gözəl görünürdülər, özü də xurmayışaçlıdan daha çox xoşu gəlirdi. Qatarda onlarla bir yerə düşsə, nə yaxşı olar. Əvvəl ordan-burdan danışar, sonra söhbəti elə qızışdırar ki, qızlar özləri haqda danışarlar, o da lazım olan məsələləri öyrənər.

Birdən xurmayışaçlı qız rəfiqəsi ilə danışa-danışa gülümşəyən gözlərini qaldırıb ona baxdı və oğlan bu baxışlardan özünü itirdi, qizardı, gözlərini yana çevirdi: "Gör təqsirkar uşaqqı kim necə özünü itirdin, qızların utancaq oğlanlardan acığı gəlir". "Adam ötəri hissələrə aldanmaz, hər-dan bilirsən, ilk baxışdan da insana qiymət vermək olar? Olar, amma gərək sərraf gözlərin ola". "Bəsdi, qurtar, fərasətin olsa, özünnən oxuyan gözəl-göyçək qızlardan birini sevərdin" – oğlan fikirləşirdi. "Boş-boş danışma, məgər sənin özündən asılıdır, sevəndə də heç fikirləşərlər-mi?" "Nə üçün, bəlkə, əvvəl fikirləşib sonra sevmək daha yaxşıdır? Nə bilmək olar, bir də sən belə şeyləri nə qanırsan. Ancaq bir şey şəksizdir ki, xoşbəxtlik həm də sevgi ilə bağlıdır. Adamın günü evdə xoş keçsə, elə hər yerdə yaxşı keçər".

Çöldən əyləc səsi gəldi, Qədirin maşını zalın qabağında dayandı, anası və kiçik qardaşı düşüb zala girdilər.

– Allaha şükür, Allaha şükür, sağ-salamat oturubsan. Yola baxa-baxa gəlmisəm ki, birdən o paltarsızlar səni öldürüb atarlar. Qədirə də yalandan dedim bilet evdə qalıb. Al bu beş manatı, elə bilsin bilet sənə verirəm, beş manat da ona verəcəm, – anası dedi.

– Elə Qədirə verəcəyin beş manatın başı ağıriyılmış, – Namiq dilləndi.

Sonra anası yenə üzündən öpdü, qardaşı ilə də təzədən görüşdü və anası ilə qardaşı Qədirin maşınına minib geri qayıtdılar.

Səvgilim sən, poeziya

(Gənc şairlərin şeirləri haqqında
tənqid i qeydlər)

Tanınmış şair Oqtay Rza danışır ki, 50-ci illərin əvvəllərində Səməd Vurğun gənc şairləri Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Natəvan klubuna topladı. Əkrəm Naibov (Əkrəm Əylisli), Əlağa Kürçaylı, Əli Kərim, Xəlil Rza, mən və başqaları Səməd Vurğunun qarşısında xeyli şeir oxuduq. Tədbirin sonunda Səməd Vurğun qısa bir yekun nitqi söylədi. Onun axırıncı cümləsi hələ də qulağında səslənir. "Şeirləriniz gözəldi, ancaq ilhamın qanadları zəif çırpinır".

Mənə elə gəlir ki, Səməd Vurğunun dediyi bu cümlə o vaxtkı poeziyamızın baş cümləsi idi və bu fikir bütün zamanlar üçün doğrudur. Şeirin mayası ilhamdır, romantikadır. 30-cu illerdə şeirimizin romatikası, təbiət təsvirləri, sevgi metaforası daha güclü idi. 37-ci ilin təhdidləri, ölüm həlqəsi və Böyük Vətən Müharibəsi şeirin romantikasını göylərdən çəkib yerə endirdi, şairlər param-parça olmuş xəyalları daha göylərə qaldıra bilmədilər. Çünkü qarşidan 60-ci illerin dərin realizmi gəlirdi. Bu dövr milli azadlıq duyğuları ilə səciyyələnirdi. Sözün çoxmənalılığı, obrazlılıq, sabit söz birləşmələri geniş yer alırdı və şeirimizdə rus və türk ədəbiyyatının addım səsləri eşidilirdi, sərbəst şeir meydan sulayırdı,

Qəşəm NƏCƏFZADƏ

yorulmuş heca geri çəkilirdi. Vaqif Səmədoğlu, Rəsul Rza, Əli Kərim, Fikrət Qoca, Ələkbər Salahzadə, İsa İsmayılxadə, Ramiz Rövşən ilk baxışda çətin qəbul edilir, amansız hecaçılar və heca şeirinin tərəfdarları sərbəstliyə, sərbəst şeir qarşı mübarizə aparırdılar. Azərbaycanda sərbəst şeirin ritmi Dədə Qorqud dastanlarından yol başlayırdı. "Saçlarım segah kimidir" (V.Səmədoğlu), "Əllərimi yandırır saçlarının həsrəti" (Ə.Kərim), "Sərçələrin soyuq hamamı" (İ.İsmayılxadə), "Bir də gördün fotodu adam" (Ə.Salahzadə), "Başı kəsik gözəl kötük, sən yixılan ucalıqlar qalacaq" (R.Rövşən) kimi ifadələri hecaya öyrəşmiş oxucular, ədəbi tənqidin heca qolu sinirə bilmirdi. Amma yeni şeirin intellekti yavaş-yavaş irəliləyirdi. Öz oxucularını yetişdirirdi. Əslində 60-ci illər öz əllərini 30-cu illərə uzadırdı. M.Müşfiqin, M.Rəfilinin (Mikayıł Rəfilinin 30-cu illerdə modern tərzdə 3 şeir kitabı çap olunmuşdu) əlindən tuturdu. 60-ci illərin nəfəsi bütün ədəbi onilliklərə gedib çatırdı. Sərbəst şeirin yenilikçiliyi hələ hecaya da keçirdi. 70-ci illərdə Sabir Rüstəmxanlı, Nüsərət Kəsəmənli, Çingiz Əlioğlu, 80-ci illərdə Əjdər ol, Sabir Sarvan, Zirəddin Qafarlı, Əlisəmid Kür, Səməd Qaraçöp, Murad Köhnəqala, Məlahət Yusifqızı, Ramiz Qusarçaylı, 90-ci illərdə Salam, Qulu Ağsəs, Fərqanə, İbrahim İlyaslı, Əlizadə Nuri, İbrahim Xəlil, Zahid Saritorpaq, Qoca Xalid,

Saday Şəkərli, Balayar Sadiq (sonetlər), Əlirza Həsrət heca şeirinin nəfəsini genişləndirdilər.

Bu gün də həm sərbəst, həm əruz, həm də hecada yazib-yaradan şairlərimiz kifayət qədərdir. Amma hiss edirəm ki, 60-ci illərdə müharibədən çıxan heca kimi, indi də sərbəs şeir də yorulub. Axi sərbəst şeir də Qarabağ müharibəsinin içindədir. Şairlərimiz sərbəst şeiri çox tapdaladılar, "çöyür tati, vur tati" vəziyyətinə gətirdilər. Bu gün həm sərbəstin, həm də hecanın yeniləşməyinə böyük ehtiyac var.

Bugünkü gənc ədəbi nəslin şeirləri üzərində yeni nəfəsin həm xışlılarına, həm də dağ şəlaləsi kimi süslənən düygularının səsinə qulaq asmaq istəyirəm. 2000-ci illərdə "Pərvanə" ədəbi məclisi, "Yeni nəfəs" ədəbu qrupu və ən başlıcası son illər "Gənc ədiblər məktəbi" ədəbiyyata maraqlı və maraqsız imzalar bəxş etdi. Qismət, Anar Amin, Nuranə Nur, Emin Piri, Ramil Əhməd, Əntiqə Səməndər, Aybəniz Əliyar, Gülnarə İsrafil, Gülnarə Sadiq və başqaları kimi şairlər ədəbi müstəvidə imzalarını orijinal şeirləri ilə təsdiqləyə bildilər.

Emin Piri uzaq bir rayonda müəllim işləyir. O öz rahatlığını səs-küydən uzaq bir kənddə tapdı. Həmişə maraqlı situasiyalarda özünü göstərdi. Elə bu şeirdə də.

Müharibə əliliydi babam,
aldığı təqaüdün qəpiklərini
gizlədərdi əlində.
"Tapın görünüm, hansı əlimdədi?
Pul tapanındı"
oynardı bizimlə.
Ancaq heç vaxt tapmadıq
qəpikləri hansı əlində gizlətdiyini.
görəsən, bilirdimi,
biz bilirik
bir əlini müharibədə itirdiyini...

Bu şeir müharibə haqqında yazılmış ən gözəl süjetli şeirdir. Demək, Emin Pirinin istedadı bu şeiri yazib araya-ərsəyə gətirə bilmişdi. Bəzən belə maraqlı şeirlər yazan Emin birdən-birə səndələyir, imzasına uyğun olmayan şeirlər ortaya qoyur.

Ayaqqabım yırtılardı
böyüyəndə ayağım.
Ayağınız böyüməsin deyə
dua etmisinizmi heç?

Məncə, həm arzu çəhətdən, həm də bədiilik cəhətdən bu şeir Eminin imzasına yaraşır. Bəs müharibə haqqında gözəl şeir yazan Emin birdən-birə niyə belə zəif şeir yazdı?

Belə qüsurlar mütaliə və təcrübənin yetərincə olmamağından irəli gəlir. Şair elə bilir ki, ayaqqabı üzərində yaşadığı ehtiyacı tünd şəkildə verməklə şeir nümunəsi yaratmaq olar. Ehtiyac həmişə şeirə çevrili bilmir.

Bir faktı xüsusilə qeyd etmək istəyirəm. Bəzən bir şair şeiri yarıya qədər yaxşı yazır, yarıdan sonra isə, sanki, redaktorun ixtisarı üçün yer saxlayır. Bəziləri isə yarıya qədər zəif yazır, yarıdan sonra yaxşı. Bu onu gəstərir ki, şairin dözümü, peşəkarlıq, təcrbüəsi çatmır öz fikrini tam ifadə eləməyə.

Gənc yazar Gülnar Qasımlının bir neçə ildir ki, dövrü mətbuatda şeirlərini oxuyuram. Ayrı-ayrı misralar poetik fikir ifadə etsələr də, cəm halında bitkin bir şeirə çevrilə bilmir. Aşağıdakı şeirə baxaq:

Elə sancır sanki key iynələyir,
Bir işə yaramaz şey iynələyir
Tikməyi bir yana, hey iynələyir
Cumubdur üstümə biz dağı kimi.

Göybəgöy axtardım, Səma, özümü
Yerbəyer yerlərdə bitdi əzimim.
Gönüqlən bilib üzsüz üzümü
Dərimi hey soyur xəz dağı kimi.

Bu şeirdən kim nə başa düşür, bilmirəm, amma mən heç nə alnamıram. Hətta bu şeir tənqidə gəlmir, ondan da aşağıdır. Əbəbiyyat və dil müəllimi, hətta ədəbiyyat elmi ilə (tənqidçi) məşğul olan Gülnar xanım gərək belə şeir yazmağa özünü məcbur etməyeydi.

Şeir qələmin ucundan vərəqə özü tökülməlidir. Amma sən onu qarşılamaya hər zaman hazır olmalıdır. Bunun üçün mütailə etməlisən. Ədəbi təcrübə qazanmalıdır. Möminlər oruc tutub, namaz qılıb cənnətə düşmək arzusunda olduqları kimi, şairin də ibadəti gecə-gündüz oxumaq və yenə də oxumaqdır. Ətraf aləmi müşahidə etməkdir. Onda ən yaxşı şeir gəlib sənin qapını döyəcək.

Bir yazımda qeyd etmişdim ki, yazacağımız bütün şeirlər hamısı bu dünyada hazır vəziyyətdədir. Sanki, o şeirlər səmada gizli olaraq asılıb. Biz onu görmürük. Sadəcə, bizə ona tapmaq qalır. Sonra Xanəmir dedi ki, bir adama zəng eləyəndə nömrəni düz yiğibsansa, düşəcək, səhv yiğibsansa, düşməyəcək. Bax, gözəl şeir də belədir, gərək nömrəni (istedad və təcrübə) düz yiğasan ki, həmin şeirə “düşə” biləsən. Şərif Ağayar bu fikrə daha maraqlı bir fakt caladı. Usta ayağının altına bir əşya qoyub evin divarının yuxarı hissəsini rənglədiyi kimi, şair də gözəl şeiri o cür tapmalıdır, yəni yazmalıdır. Məsələ təkcə ayağının altına əşya qoymaqla bitmir. Şeir bir az da yuxarıdadır. Gərək, ayaq barmaqlarının ucunda dayanasan ki, ən ucqar olan yeri də rəngləyə biləsən, yəni o şeiri ordan götürə biləsən. Bütün bunların hamısı istedad, təcrübə, zəhmət deməkdir. Ayağının altına əşya qoymaq

deyəndə gənc, istedadlı şair Ramil Əhmədin aşağıdakı şeiri yadına düşdü.

Bir daşın üstünə çıxıb
əllərini yuxarıya (bəlkə, göyə) uzadan
uşaq
Allaha toxunacağını düşünər.
Qalxar hündürə, laaap hündürə –
barmaqlarının ucuna!
Amma yenə toxuna bilməz,
çatmaz əlləri Ona...

Əvvəla, bu şeirdə “daş” düzgün seçil-məmişdi, “yuxarı” sözü də yerində deyil. Divara hörülümiş, yerində yaxşı oturmayan daş kimi laxlayır bu sözlər. Hündür” sözü də məsələyə uyğun gəlmir. “Ona toxunmaq” sözü də şeirdə yanlış işlənib. Ona “toxunmaq” yox, “Ona çatmaq” daha dəqikdir. Əlbəttə, bu detallarla Ona (Allaha) çatmaq mümkün deyil. Müəllif Ona çatmaq üçün fiziki yox, mənəvi, iç dünyasının detallarından istifadə etməliydi. Ramilin başqa bir şeirinə baxaq.

Hər qadın bədəni
kişi üçün yeni bir qitə...
kəşf edilir
aza-aza, keçə-keçə,
üzə-üzə, öpə-öpə.
Bütün kişilər Kolumbdu, bəlkə?
Sevgi inanmaqdı
ömrün sonuna qədər.
Ömrün sonuna qədər
Amerikanı Hindistan bilməkdi.

Bu şeirin kodları tamamilə yanlışdı, primitiv detallardan istifadə edildiyi üçün nömrə səhv yiğilib. Müəllif dəqiq ünvana düşə bilməyib. Özü dediyi kimi, Amerika ilə Hindistanın yerini dəyişik salıb. Amma Ramilin gözəl şeirləri yetərincədir. Mən tənqidli qeydlərim üçün bu şeirləri seçdim.

Aybəniz Əliyar son aylarda maraqlı şeirlər yazır. Onun “Sənə köynək almışam” şeiri müasir şeirimizi səciyyələndirən faktlardan biridir.

Sənə köynək almışam,
Nə olsun ki, küsmüşük.
Hərdən açıb baxıram,
İşləqlənir ev-eşik.

Barıssaq göndərəcəm,
Barışmasaq da, nə qəm...
Düyməsini sayıram,
Yaxasını çəkirəm.

Bu köynəkdə var hər şey,
Var min dərdə dəva da.
Qollarını açıram,
Oynadıram havada.

Müəllif köynəyi canlı insan kimi danışdırı
bilər. Düymələri sayır (axtarış), yaxasını çəkir,
sevdiyi insanı üzüməyə qoymur, qolunu yelləyir.
Görün bir köynək detalında nə qədər sevgi
ştrixləri var. Ümumiyyətlə, detallarla işləməyi
Aybəniz xanım yaxşı bacarıır.

Bu şeirdən ayrılib gənc şair Fuad Cəfərlinin
şeirinə baxaq:

Əzəldən vurğundu şairlər qəmə,
görən, elçi göndərsəm, yaz, gələr mənə?
çox yox, bir neçə kəlmə.

Köhnə tanış kimi hərdən yaz mənə,
Heç olmasa məktubunda az mənə.

Fuad Cəfərlini yaxşı tanıyıram, AYB-nin
koridorlarında tez-tez görüşürük. Bu şeirdimi?
Gərək əziz dostum məndən inciməsin. Əli Kərim
demmiş, bu şeir haqqında heç nə demirəm, nöqtə,
nöqtə və nöqtə.

Ona görə belə şeirlər yazılır və əlüstü çap
edilir ki, müəlliflərin nöqsanlarını heç kəs özünə
demir, onlara düzgün yol göstərənlər olduqca
azdır. Çap olunmaq o qədər asanlaşıb ki, az qala
gənclər şeiri redaksiyanın boş otaqlarında yazıb
oradan da versinlər çapa.

Cahan Seyidzadə adlı bir müəllif imzasını
tez-tez dəyişsə də (Cahan Gülsün), şeirlərində
müsbatə doğru heç bir dəyişiklik yoxdur. Cahan
xanımın dövrü mətbuatda səhifə-səhifə xeyli
şeirini oxudum. Bu şeirlərin mətləbsizliyindən
hiss olunur ki, müəllifin mütaliə və peşəkarlıq
səviyyəsi olduqca aşağıdır. Şairin aşağıdakı
şeirinə diqqət yetirək:

Bir fincan zoğallı çaya gəlir ümidim,
Bu qədər insan varkən həyatımda.
Yalnızlığın yiyəlik halındayam.

Nə yalan danışmaq,
Nə də gerçəkləri demək istəyirəm,
Sifətin adı dərəcəsindəyəm.

Daxili vəziyyətin ismin halları və sifətin
dərəcələri ilə işlənməsi gözbağlayıcı (kəndirbaz)
rolunu oynaya bilər, ilk baxışda sadəlövh oxucu
şeirin "səmimiliyinə", "intellektinə" aldanar.
Amma dərindən fikir verəndə bu sətirlərin
mahiyətində poeziyanın yoxluğu sifətin şiddət
dərəcəsindədir. Müəllifin başqa bir şerinə baxaq:

Unudursan bəzən,
Tanrıının unutduğu kimi
Mühəribənin orta yerində,
Tankın düz qarşısında dayanmış uçağı.
Qurudasan göz yaşını.
Tanrı kimi
Sonra da tökəsən
Bütün duyğuları səmadan aşağı.

Elə bu sətirdən Cahan xanıma səslənirəm:
Qızım, Tanrı heç nəyi və heç kimi unutmur. Bunu
yer kürəsinin nisbətində söyləsən belə.
Mühəribənin orta yeri misrasında "orta" sözü
çürümüş diş kimi saxlayır, onu çıxarıb yerinə
mühəribənin dəhşətini ifadə edən maraqlı bir
epitet "əkmək" lazımdır.

Ulucay Akifin hərdənbir yaxşı şeiri olur. Ona
görə "hərdənbir" deyirəm ki, Ulucay vaxtının
çoxunu yelə verir, mütaliə etmir. O, ən çox,
istedadlı ola-ola, ədəbiyyat içi yox, ədəbiyyat
ətrafi məsələlərlə məşğuldur. Amma gənc şairin
aşağıdakı şeiri məni tutdu:

Mərmər döşəməli zallarda,
Yüksək səslə,
Ya da yaşıl çəmənliklərdə
Astaca
Özündən danışmış kimi
Şeir demək
Alqış sədaları altında...

Sözümüzün canı budur ki, gərək gənclərimiz
daim mütaliə etsin və şeirlərini günü-gündən
cılalasınlar. Şeirlərinə sevgili kimi baxsınlar. O
zaman ən yaxşı şeirlər onların qapısını hər gün
döyəcək. Əgər belə olmasa, ilham pərisi biryolluq
onlardan küsüb gedəcək.

İradə AYTEL

2 hekaya

TALEH

Qaranlıq, tənha bir qış gecəsi... Qatarın dəmir ayaqlarının taqqıltısı və arabir eşidilən fit səsi olmasayıd, o özünü bu dünyadan adamı bilməz, hansısa kimsəsiz, qərib bir çöllükdə hiss edərdi.

O tələsirdi... Səhərə tələsirdi... Açılaçaq səhər onu bir il yarımlıq ayrılıqdan sonra anasına, doğmalarına qovuşduracaqdı.

Bayaqdan bəri vaqonun kupeləri arasında varğəl edən bələdçi artıq yuxuya getmişdi. Kupedəki hər şeyə deyinən qarı, iri gövdəli, buxara papaqlı qoca, daraqlı güzgüsünü əlindən yerə qoymayan qarayanzı qız da yuxulamışdı. Deyəsən, ondan başqa tələsən yox idi. Çünkü hamı şirin-şirin yatır, səhərin nə vaxt açılacağı haqda heç fikirləşmirdi də. Təkcə ondan başqa...

O yerində bir neçə dəfə o yan-bu yana qurcalandı. Deyingən qarının səsi eşidildi:

– Eh... a bala, cavan oğlansan, niyə yatmırısan? Nə özün yatmırısan, nə də bizləri qoymursan yataq. Zamana yaman dəyişib, axı indi sənin şirin yuxu vaxtındı...

O fikirləşdi ki, deyingən qarı danişdışa qurtarmayacaq. Hələ qatara minik başlamamışdan bələdçi ilə yer davası edən bu qarı biletinin yuxarı çarpayıya düşməsindən tutmuş, pəncərədən gələn soyuğa, o biri kupelərdən eşidilən səs-küyə deyinirdi. Bunu eşidən qoca öz yerini qariya verdi ki, bəlkə, qarı susa. Sonra qarı başladı yenə də deyinməyə, bu yer narahatdı, hani buranın əl dəsməli və ilaxır və sair. Qarının deyingənliyi qocanı əməllicə əsəbiləşdirirdi. Hərdən qariya

acıqlı halda baxan qoca ona cavab qaytarmaqdən da geri qalmırdı. Onun öz aləmində “güzgü-daraq” adlandırdığı qız isə hərdən gözünün altı ilə ona baxır, qocaların mübahisəsinə işaret edərək gülüm-sünürdü.

O fikirləşdi ki, bir də yerində qurcalansa qarının deyinməyi kəsməyəcək. Cansıxıcı kupedən çıxməq qərarına gəldi. Başını aşağı əyib, gözucu aşağı yerlərdə yatan qariya və qızə baxdı. Qarının üzünə hərdən işq düşürdü və o daha da eybəcərləşir, sıfətinin hər cizgisindən deyingənlik yağırdı. Qızın isə saçları balışının üstünə tökülmüşdü. Telləri də özü kimi nazlı, ədalı idı, üzünü gözünü tutmuşdu. Birdən onun gözü qızın əlindəki güzgülə daraga sataşdı. Öz-özünə gülümsündü ki, “bu qız yatanda da güzgü ilə yatır”. Sakitcə çarpayıdan düşmək istəyəndə qarının xorultusunu kəsdi...

– Nə olub, a bala...

O, tez-tələsik kupedən dəhlizə çıxdı. Qarı yenə deyinirdi...

Dəhliz də qaranlıq idı. Təkcə bələdçinin kunesinin qabağında işq yanındı. Qatar isə sürətlə irəliləyirdi. Amma ona elə gəlirdi ki, bu sürət irəli yox geriyə tələsir. Pəncərədən çölə boylandı. Qaranlıq, boşluqdan başqa heç nə gözə dəymirdi. Hərdən isə qabaqdan gələn qatarla onun sərnişini olduğu qatar ucadan fit verir, sanki salamlasıldılar.

O tələsirdi... Qatarsa onun tələsdiyinə əhəmiyyət vermədən yoluna davam edirdi. Pəncərənin qabağından kənara çəkilməyərək, əlini gödək-cəsinin döş cibinə atdı və oradakı papiros qutusunu çıxardı. Papiros dənəsini qutudan götürmək is-

təyəndə, bir anlıq dayandı və öz-özünə dedi, "gərək anama bildirməyim papiroş çəkdiyimi", elə bu fikirlərlə bir azdan acılı-şirinli xatirələr onu öz qoynuna aldı.

- Ata, gündəliyimə qol çəkməlisən.

- Gətir görüm, igidim neçə alıb... Afərin sənə, yenə beş almışan. Kişisən!

Yan otaqdan səs gəldi:

- Elmar, bilirsən oğlun bu gün nə edib?

- Neynəyib mənim igidim? Taleh, nə etmisən ki, anan səndən şikayət edir?

Taleh bir söz demədən başını aşağı dikdi. Yenə yan otaqdan səs gəldi:

- Sənin igidin bu gün qonşunun oğlu ilə dalaşib.

- Düz deyir anan, Taleh?

- Ata, o mənə qorxaq erməni dedi.

- Yox, ola bilməz, o sənə nəyə görə elə dedi?

- Ata, biz dava-dava oynayırdıq, mən onu əsir tutdum, əlindəki avtomati vermək istəmirdi. Biz dalaşdıq, o isə mənə qorxaq erməni dedi...

- Adam oyunda dava eləməz. Bir də belə şeylər eşiməyim.

...Xoşbəxt, qayğısız uşaqlıq illərini müharibə deyilən amansız bir olay qara çadraya bürüdü... İnsanların üzündə bir hüzün hökm sürürdü. Doğma vətənin torpaqları zəbt olunur, hər gün bir evin qapısına qara bağlanırırdı. Talehin atası Elmar da Murovdağ ətrafında gedən döyüslərə yollanmışdı. Evə çox gec-gec gəlirdi. Sonuncu dəfə gələndə isə çox kədərli idi. Amma yenə də Talehə ümid verirdi: "Hər şey yaxşı olacaq. Anana yaxşı bax. Axı indi evin kişişi sənsən. Dərslərini də yaxşı oxu. Mən olmayan vaxtlarda bir çətinliyiniz olsa Nurəddin əmiyə deyərsən, çəkinmə, o mənim dos-tumdur" - deyirdi.

Nurəddin uzun müddət Rusiyada yaşamışdı. Orada ailə də qurubmuş, hətta rus qadınının övladları da olmuşdu. Sonralar Azərbaycana gəldi və bir də qayıtmadı. Deyilənə görə, oradan qaçıb bura gəlib. Döyüşə də getməmişdi. Elmarla uşaqlıq dostu olublar, bir kənddə böyüüb, bir məktəbə gediblər. Sonralar Elmar ali təhsil alıb, ailə qurub, uzaq düşüblər. Artıq bir neçə il idı ki, bir yerdə olan dostlar yenə də bir-birləri ilə yaxınlıq, dostluq edirdilər. Elmar döyüşə yollanandan sonra Talehgilə tez-tez gələn Nurəddin bu evə daha yaxından qayğı göstərir, Talehin dərsləri ilə maraqlanırırdı. Və bir gün... onların həyətlərinə hərbi geyimdə bir nəfər gəldi. Onda Talehin təxminən on dörd-on beş yaşı olardı. Qapiya Taleh yaxınlaşdı, anası da ev işləri ilə məşğul idi. Hərbi geyimdəki kişi soruşdu:

- Məmmədov Elmar İsmayılov oğlunun evi buradır mı?

Taleh kişinin zabitəsindən qorxaraq, çəkinə-çəkinə dedi:

- Bəli, kim lazımdır?

- Evinizdə böyükələrdən kim var?

- Anam...

- Başqa heç kəs yoxdur?

- Yox, atam döyüsdədir.

- Əmin, dayın, kimin var?

Səsə həyətə gələn Həbibə, hərbiçini görüb, titrək səslə dedi:

- Elmara nə olub?

Hərbiçi:

- Bilirsiniz, xanım... sözünün arxasını gətir-məyərək, əlindəki kağız parçasını Həbibəyə uzatdı... Birazdan həyət qonum-qonşu ilə dolmuşdu. Həbibənin qışkıraqı, hönkürtüsü bütün kəndi başına götürmüştü. Bir tərəfdə bütüzən Taleh isə olanları dərk etmirmiş kimi ətrafdakılara baxırdı. Nurəddin hamıdan çox əl-ayayğa düşmüştü. Ona xəbər verdilər ki, sabah Şəhid Elmar Məmmədovun tabutunu evinə gətirəcəklər. Yas mərasiminin bütün işlərini boynuna götürən Nurəddin, hətta mərhumun qohumlarına da əl-ayaq etməyə imkan vermirdi.

...İllər keçdi. Orta məktəbi əla qiymətlərlə bitirən Taleh ali məktəbə qəbul olmazdan əvvəl hərbi xidmətə yola düşməyi qərara aldı. Artıq döyüş səngimişdi. Hərdən sərhədlərdə atəşkəs pozulsa da sakitçilik idi. Lakin, hərbiçilərimiz, hərbiçi olmaq arzusunda olanlar, ümumiyyətlə, bütün xalq hər an, hər dəqiqə döyüşə hazır vəziyyətdə dayanır, düşmənin nə vaxt susdurulacağını gözləyirdi. Taleh də hərbiyə ilk-əzəl atasının və şəhidlərimizin, qanını almaq, torpaqlarımızı geri qaytarmaq üçün can atırdı. Atası Şəhid olandan sonra o, anası ilə birgə şəhərdə yaşayırırdı. Şəhərdə böyükən Həbibə əri Elmarın ölümündən sonra kənddə qala bilməyib, öz doğmaları ilə birgə yaşamaq üçün şəhərdən ev almışdı. Elmarın valideynlərinin, qardaş-baclarının təkidinə baxmayaq kənddəki evlərini də satmışdı. Taleh də atalı böyüdüyü evdən getməyi üstün tutmuş, anası ilə şəhərə köçmüştü. Həm də şəhər mühiti başqa idi. Yeni dostlar, təhsildə irəliləyiş, müxtəlif tədbirlər, dərnəklər və s.

Hərbi dən tez-tez anasına məktub yazırırdı. Yazırırdı ki, "Darıxma, ana, Vətənin keşiyində layiqincə dururam. Axı, mən Şəhid Elmar Məmmədovun oğluyam. Hələ ki, sərhədlərdə sakitlikdir. Amma atamın qanını o azğınlardan alacam, mütləq

alacam..." Beləliklə, hərbi həyatını başa vuran Taleh doğma evlərinə, anasının yanına tələsirdi.

...Yavaş-yavaş gecə öz qara köynəyini soyunmağa başlayırdı. Qatar isə dayanmadan irəliləyirdi. Növbəti dayanacaqda Taleh düşməli idi. Hazırlaşmaq üçün kupeyə daxil oldu. Qarı yenə deyinməyə başladı:

- A bala, sən gecəni harada keçirdin...
- Taleh onun sözünü yarıda kəsdi:
- Düşürəm, nənə.
- Hə, uğur olsun, bala, düş, sağ-salamat gedəsən...

Səsə qoca yerində qurcalandı. Qız isə güzgülü darağını əllərində bərk-bərk tutaraq, yenə də müşilmışil yatırıldı. Taleh hərbi çantasını əlinə alıb kunedən çıxdı. Bələdçi də oyanmışdı.

- Hə... əsgər sən indi düşürsən.

Ariq, ciliz sıfətli bələdçini lopa bığları çox gülməli göstərirdi. Taleh ona gülümsünərək başı ilə "hə" dedi. Qatar ucadan fit verdi və dayandı. Dayanacaq sərnişinlərlə dolu idi. Deyəsən, növbəti qatarın vaxtına az qalmışdı. Səhər isə açılmışdı. Səhər gecənin soyuğunu, kədərini, əzginliyini elə gecədə qoymuşdu. İnsanların üzündə sevinc, xoş ovqat var idi. Hamı sevincə tələsirdi...

Artıq şəhərlərarası avtobuslar da işə başlamışdı. Avtobusa əyləşən Taleh yol boyunca şəhərin necə dəyişdiyinə, gözəlləşdiyinə baxır, bu dəyişikliyə çox sevinirdi. Evlərinin yanındaki dayanacaqda düşdü və qaça-qaça binalarına yaxınlaştı. Çoxmərtəbəli binanın giriş qapısından içəri keçib, birnəfəsə üçüncü mərtəbəyə qalxdı və evlərinin qapı zəngini çaldı. O, tələsirdi – anasını bağrına basmağa, oğlun gəldi, ana, daha heç bir çətinliyin olmayıacaq, deməyə tələsirdi...

Qapı çox gec açıldı. Qapının kandarında Talehi görən Nurəddinin dili söz tutmadı. İçəri otaqdan isə Həbibənin səsi eşidildi:

- Kimdir, ay Nurəddin, bu vaxt, xeyir ola...

VİRTUAL SEVGİ

Ürəyi bərk-bərk döyündürdü. Bayaqdan bəri azi yüz kərə yaxınlaşlığı aynanın qarşısına bir də keçdi. Darağı götürüb yenidən saçlarını daradı. Yenidən ətirləndi. Aynadan ona boyunan uzun şabalıdı saçlı, şabalıdı gözlü qızı bir də baxdı. Gülümsündü. Aynaya, darağa, ətirə nəzər salıb ətli dodaqlarını büzdü: "Nədi, bezdiniz, sevinin ki, sizə toxunan mənəm" – deyərək, yerində firlandı. Əyninə kip oturan bəyaz rəngli donu mürgüdən ayılmış kimi "gərnəşdi"...

Gözəl idi, şirin idi, cazibədar idi. Amma bu gözəlliyi, cazibədarlığı hamı görə bilməzdi. Görəmək üçün əvvəl onun gözlərinə, sonra isə ürəyinə baxmaq lazımdı. Bax, onda bu gözəllik qəlbləri ovsunlayır, zövqləri oxşayırırdı.

Özü yaxşı bilirdi bütün bunları. Özü-özünü tanıyordu. Elə ona görə də darıxanda, əsəbi olanda, hətta sevinəndə aynanın qabağına yaxınlaşır, gözlərindən ürəyinə boylanırdı.

Xoşbəxt idi. Soruşsaydılardı ki, bu xoşbəxtliyin səbəbi nədir, bilməz, sadəcə, gülümsünərdi. Amma onun xoşbəxtliyini də hər kəs görməzdidi. Xoşbəxtliyini də gözlərinin dərinliyində gizlədər, təkcə özü boyanardı sevincinə.

Gündüzü sevmirdi. Onunçun dünya gecədən, Aydan, ulduzlardan, küləyin səsindən, yarpaqların xışltısından, gecə quşlarının nəğmələrindən, ürəyinin döyüntüsündən və... və şirin, ehtiraslı bir səsdən ibarət idi.

Gecəni həsrətlə gözləyirdi. Hətta, bəzən Günəşə yalvarırdı ki, "nə olar get!"

O xoşbəxt gecələrdə telefon dəstəyindən süzülən şirin piçiltilar, ruhunun qidası, yaşamı idi. O səsi eşidəndə gözlərinə sevinc, bədəninə hərarət gəlirdi. Hərdən ona elə gəlirdi ki, qanadları var, istəsə səmaya uçar, göylərdə pərvaz edər.

Gecənin piçiltiləri səhər azan çəkilənə qədər davam edərdi. Bu səsə hər ikisi eyvana çıxar, Allahın evindən gələn o müqəddəs sədənə birləşdirildi. Onlara elə gəlirdi ki, o səs hər ikisinin ürəyinin səsidir. Və onların qəlbinin səsini bütün şəhər dinləyir.

...Yenə də aynanın qarşısına keçdi. Gözlərinə, gözlərindən də özünə boylandı. Sevdi özünü. Sevindi özündə. Ürəyi döyündü. Ürəyin döndü və onu şirin, nağıllı bir dünyaya aparan ürəyini yenidən sevdi...

Saat 23:45-i göstərirdi. Görüş vədəsinə 15 dəqiqə qalırdı. Dünəndən qərara gəlmışdılər ki, saat 00:00 da görüşsünlər. Onlara elə gəlirdi ki, bu saatda dünya bircə anlıq susacaq, uyuyacaq və onlar həmin bircə anı özlərininki edəcəklər. Şərtləşdikləri kimi telefonları və işığı söndürməli idilər. Qaranlıqda görüşəcək, elə qaranlıqda da ayrılaqdılar. Hər ikisi bunun çox çətin olacağını bilsələr də, sözlərinə əməl edəcəklərinə əmin idi.

Saat 23:58-i göstərəndə əlləri əsə-əsə otağın işığını söndürdü. Onun işığı söndürməyi ilə qapının döyülməyi bir oldu. Bir müddət yerində tərpənə bilmədi. Ürəyinin döyüntüsü ilə qapının səsini səhv salmışdı. Qapıya tərəf getdi və əlini cəftəyə atdı. Lakin açmağa cürət etmədi. Qapı yenidən döyünləndə qeyri-ixtiyari cəftəni burdu...

Qaranlıq idi. Qapının kandarında donub qalmışdilar. Danışmasalar da ürəklərinin döyüntüsünü hər ikisi eşidirdi.

– Salam! – Rüfət piçildədi.

– Salam!

– Bəs evə ötürmürsən?

– Həə, bağışla, keç içəri.

– Keçim ey, amma qaranlıqda axı, ha tərəfə keçim?

Hər ikisi gülümsündü. Bu təbəssümü gözlər görməsə də ürəklər duydu. Rüfət bayaqdan bəri açıq qalmış qapını örtdü və Günaya tərəf döndü. Yavaş-yavaş Günayın kölgəsi hiss olunurdu...

İkisi də xoşbəxt idi. Telefonun dəstəyindən Rüfətin səsi eşidildi:

– Günay!

– Haycan!

– İlk tanışlığımız yadındadı?

– Yadımdadı!

– Deyəsən, yuxun gəlir?

– Yoox, niyə ki?

– Səsindən hiss elədim.

– Necə ki?

– Nə bilim, amma sənə deyim, yuxulu olanda səsin elə şirin, elə ehtiraslı çıxır ki, adamın ürəyini lap yerindən oynadır.

– Rüfət!

– Haycaan!

– Demək istəyirsən ki, oyaq olanda şirin deyil hə səsim?

– Ay dəli, bilirsənmi səsin məni elə ovsunlayıb ki, bütün günü işdə də səsini eşidirəm. Təsəvvür edə bilmirəm ki, sənin səsin olmasayı nə edərdim.

– Rüfət!

– Haycaaaaan!

– Rüfət, "haycan"ın da boyu əməllicə uzanıb.

Ömrüm, niyə ilk tanışlığımız yadına düşdü?

– Nə bilim, niyəsə həmin gün yadına düşəndə gülməyim gelir. Dedim: "Xanım qız, bağışlayın, sizin nömrəniz məndə var, amma bilmirəm kimsiniz?" Dedin: "Siz kimsiniz ki?" Dedim: "Mən Rüfətəm!" Bir minnətlə cavab verdin ki: "Nə olsun Rüfətsən, sözünü de!" Onda elə pərt oldum... Amma doğrudan da nömrən telefonunda var idi. Ona görə zəng elədim...

Günay Rüfətin sözünü kəsdi:

– Hə, sən də zəng elədin, əyər kişi səsi eşitsəydi telefonu qapadacaqdın, hə? Qız səsi eşidən kimi qərara gəldin ki, tanış olasan.

– Hə də, sən qızçıqaz da tezcə tanış oldun.

Dəstəyin o başından Günayın cingiltili qışqırığı eşidildi:

– Pis, nə vaxt tanış oldum? Sən söhbəti elə başladın ki, özüm də çasdım. Elə bildim qohumum-sən...

Rüfət bir az yumşaq səslə dilləndi:

– Yaxşı daa, zarafat edirəm. Amma gördün də, tanış olmaqdə necə mahirəm?

– Yaxşı, özünü öymə, bilmirəm o sənin peşəndi!

– Gülüm, səsin məni elə ovsunlamışdı ki, səni tanımaq üçün lap ilanı da yuvasından çıxardıım. Yادında, onda mənə sual verdin: "Sən haradasan?" Dedim: "Bakıda!" Dedin: "Hə, aramızda məsafə var" onda təxmin elədim ki, Gəncədəsən. Çox sevindim, sevindim ki, sən də gəncəlisən.

Günay tələsik onun sözünü kəsdi:

– Mən gəncəli döyülmə!

– Di yaxşı, gəncəli döyülsən! – Rüfət də "deyilsən" i eynən Günayın ləhcəsi ilə dedi. – Onda bilmirdim axı gəncəli deyilsən. Bir də ki, nə fərqi var, Gəncədə yaşayırsan. Günay, yadındadı səhərisi sənə zəng vurdum dedim: "Olar, sənə sabah da zəng edim," elə kobud şəkildə dedin ki: "Sən mənimcün maraqlı deyilsən!" Ələsgər demiş "sındı qol-qanadım yanına düşdü"...

– Neynəməliydim, deməliydim ki, hə elə, ölürmə zəngin üçün?

Rüfətin gülüşü eşidildi:

– Aha, deməli ölürdün zəngim üçün?

– Yox eee, – Günayın səsi titrədi, – sözgəlişi deyirəm. Bir də ki, mən də səni tanımaq istəyirdim axı...

– İndi tanıyırsan?

– Necə ki? Hə, tanıyıram!

– Sən ki məni görməmisən, bilmirsən keçələm, ya koram.

– Sən də məni görməmisən. Bəlkə, elə mən koram, ya keçələm?

– Keçəl olsan əladı da, gündə salonlarda qalmazsan.

– Yaxşı daaa, Rüfət!

– Neyniyim ey, qabağıma elə şərtlər qoydun ilk gündən: şəkil istəmə! Həmin gündən telefonun MMSi bağlı qaldı. Netde yalnız yazısaq! Kompüterin kamerası məndən küsdü. Sen evinizə gələndə söz ver ki, biz tərəflərə gəlməyəcən! Dedim o da baş üstə! Nə edim ey "Ağa deyir sür dərəyə surməliyəm! Qorxumdan sizin tərəflərə ayağımı da basmadım.

– Yalançı! Ona görəmə ünvanımı məndən yaxşı bilirən!

– Gülüm, dinlə, mənə sənin xarici görünüşün önemli deyil. Mən sənin ürəyini görürəm. Amma

bir həqiqəti də deyim ki, daha dözmürəm. Səni görmək istəyirəm. Zarafat deyil, altı aydır tanışq, bir birimizi görməmişik. Günaaaay!!!

- Haycaaan!!!

- Sənin də "haycan"ın böyüyür ee, gülüm!

Nollar, gəl görüşək, axı səni görmək istəyirəm.

Əslində, Günay da Rüfəti görmək istəyirdi. Amma qorxurdu. Qorxurdu ki, xəyallarında, arzularında gördüyü, səsini eşitdiyi, duyduğu Rüfəti realliqda duya bilməsin. Hər dəfə Rüfət görüşmək istəyini bildirəndə bir bəhanə ilə söhbəti dəyişirdi.

Hər ikisi gecəni çox sevirdi. Hər ikisinin musiqi zövqü, həyata baxışları, intellekti üst-üstə düşürdü. Bu gecə həyatının, virtual görüşün reallığa çevrilən zaman öz mənasını itirəcəyindən qorxurdu Günay.

- Rüfət!

- Haycaaaaaan!

- Ağılma bir fikir gəldi.

- Söylə.

- Ürəyim, səni görmək, səsini yanımıda eşitmək istəyirəm. Amma qorxuram. İnanırsan, bütün bunnardan qorxuram.

- Aman Allah! Ay qız, mən səni yeməyəcəm.

Söz verirəm. Hərçənd, adam yeyənəm, amma səninlə görüşəndə başqasını yeyib, doyandan sonra gələcəm.

- Yaxşı, zarafatsız deyirəm. Eh, gəl qışda görüşək.

- Nədi, fikirləşirsən ki, mən ahiyam, qışda yuxuda olacam, səni yeməyəcəm?..

- Ey Rüfət!

- Gülüm, başa düş, mən səni görmək, əllərindən tutmaq, ürəyinin səsini eşitmək, saçlarını siğallamaq istəyirəm.

Günay ürəyində dedi: "Eh, Rüfət bütün bunları mən də istəyirəm. Sənin səsini hər dəfə eşidəndə ürəyim yerindən atlanır. İstəyirəm məni bağrına basasan, oxşayasan, öpəsən, səni duymaq, sənin olmaq istəyirəm, Rüfət!". Amma bütün bunları dilinə gətirə bilmirdi. Hərdən fikirləşirdi ki, keşkə Rüfətlə həyatda tanış olub, sonra telefonla danışydı. Bəlkə, onda daha asan olardı. Aylardır həsrətini çekdiyi, öyrəşdiyi, darıldığını, çox istədiyi, aman Allah! Özünə belə etiraf etməkdən çəkindiyi, özünə belə demək istəmədiyi bir həqiqət - sevdiyi, bəli, sevdiyi Rüfətin gözlərinə baxmaq onunçun çox çətin idi. O, qorxurdu. Qorxurdu ki, Rüfətin gözlərində başqasını görər. O, qorxurdu ki, gözlədiyi istiliyi, hərarəti, sevgini Rüfətdə tapa bilməz. Piçildədi:

- Rüfət!

- Haycaaaaan!

- Rüfət, görüşək. Amma gecə. Razisan?

- Günay, nə fərqi var, təki səni görüm.

- Yox eee, qaranlıqda. İstəmirəm məni görəsən.

Mən də səni görməyim.

- Gözlərimizi bağlayaqq?

- Hə! Ya gözlərimizi bağlayaqq, ya da qaranlıq bir yerdə görüşək.

- Maraqlıdır. Bəs necə görüşək?

- Bilsən, qaranlıqda görüşək. Bir sən ol, bir də mən. Səsimizi eşidək...

Rüfət onun sözünü kəsdi və:

- Maraqlıdır. Səsimizi eşidək, ürəyimin döyüntüsünü hiss edək... Ay qız, demirsən, qaranlıqda başqasının yapışaram?

- Ey... Rüfət, razisan?

- Raziyam, gülüm, raziyam. Sən necə istəsən.

Təki yanımda olasan. Onda vaxtı de.

- Yaxşı da, Rüfət, hələ indi danışdıq ki, vədələşmək də qalsın gələn dəfəyə.

- Nollar, heç olmasa gec olmasın, noolar, gülüm.

- Yaxşı, deyəcəm həvədə.

- Nəəəə?

- Deyəcəm də vaxtı.

- Yox elə bil nəsə başqa söz dedin.

- Ehh, dedim deyəcəm həvədə.

- Həvədə nədi?

- Yəni ki, nə vaxt.

- Oy sənin ləhcənin qadasın alım. Ay kəndçi, səbirsizliklə gözləyəcəm...

Sübə azanını birgə dinlədilər. Sağollaşdilar. Hər ikisi yatağına uzandı. Hər ikisi şirin, həm də həyəcan dolu xəyalların qoynunda çırpındı. Amma həmişəkindən fərqli olaraq xəyal onları ovsunlaya, yuxuya apara bilmədi. Qərara gəlmışdılər. Görüşməli idilər. Qorxurdular. Bu görüşdən hər ikisi qorxurdu. Altı aydır tapdıqları dostu, həmdəmi, sirdası, səmimiyyəti, sevgini itirə biləcəklərindən qorxurdular.

Görüş söhbətini saldıqına Rüfət peşman olmuşdu. Keşkə Günay yenə də razılaşmayıdı. Belə fikirləşirdi... Amma yox, axı o, Günayı görmək, ona daha yaxın olmaq istəyirdi.

Hər ikisi gec yatdı həmin gün. Oyananda hər ikisi günün bitməsini, gecənin gəlməsini səbir-sizliklə gözlədi

* * *

Rüfətin əlləri Günayın saçlarında dolaşdıqca o, ürəyində bir istilik hiss edirdi. Rüfət onun yanında idi. O, Rüfətin səsini eşidir, nəfəsini duyar, sevdiyi insanın təmasını hiss edirdi. ilk dəfə

yaşadığı bu məhrəm hissələr onu həmişə arzuladığı bir dünyaya aparmışdı. O dünyanın sakinləri yalnız mələklər idi. Sevginin qanadlarıyla uçan mələklər. Elə onun özü də qanadlı bir mələk idi. Göylərdə pərvaz etdikcə yaşamaq, yenə də yaşamaq isteyirdi.

Unutmuşdu hər şeyi. Ürəyinin piçiltlərini eşidirdi: "Sən dünyanın ən alisən. Doğulan gündən səni gəzmışəm. Bir gün bu dünyadan əlimi üzsəm, içimdə sən boyda bir dünya aparacağam əbədiyyətə. Səni bir anın içində sevdim. Elə bircə anda əmin oldum ki, illərdir yolunu gözlədiyim, yuxularda gördüğüm, səsini eşitdiyim, duyduğum o kəs, məhz, sənsən. Gözləyirdim səni. Gecələrimdən nicat umurdum ki, səhəri gətirsin, səhərimə yalvarırdım ki, gecənin qoynuna dolsun. Sənin gəlişin mənimcün Ayla Günəşin, aqla qaranın, yaxşıyla pisin üz-üzə gələcəyi qədər çətin olsa da, içimdəki inam o çətinliyi hər an dəf etməyə hazır idi. Nəhayət, Sən gəldin!"

Günaya elə gəlirdi ki, Rüfət onun qəlbinin piçiltlərini dinləyir. Elə eynən həmin piçiltləri Rüfət də Günaya söyləyir...

Titrəyirdi. Bapbalaca quşcuğaz hərarətə sığınanda necə tir-tir əsirdisə Günay da Rüfətin ağışunda eləcə əsirdi. Saçlarına toxunan hənir üzünə, dodaqlarına, boğazına dəydikcə ayaqları sustalar, ürəyi daha da şiddətlə döyündürdü. Telefonun dəstəyindən gələn piçiltini belə yaxından eşitdiyinə inanmasa da, o piçiltiya sığınır, bütün varlığını o hənirə təslim edirdi.

Rüfətin qupquru, ipisti dodaqları dodaqlarına toxunduqca hələ indiyəcən duymadığı bir gizli, bir istilik bütün bədəninə yayılırdı. Bu istiliyə dözə bilməyəcəyindən ehtiyat etsə də, dodaqlarını yavaş-yavaş qupquru dodaqlara yaxınlaşdırır, lakin bu səadətin bitəcəyindən qorxaraq geri çəkirdi.

Hər ikisi bəxtəvər idi. Hər ikisi iki canda bir qəlbin döyüntüsünü eşidirdi. Aylardır həsrətində olduğu bütün yanında olmasına inanmayan Rüfət ona çox ehtiyatla yanaşır, dodaqlarını o bütün saçlarına, yanaqlarına, dodaqlarına, toxundurur, içindəki atəşdən qorxaraq geri çəkilirdi. Cənnətdəki bəmbəyaz almaya toxunmaqdən qorxan Adəm kimi qorxur, lakin içində ona toxunmaq arzusunun böyükülüyü altında qırılırdı. O, bir həqiqətə əmin idi ki, xoşbəxt olmaq üçün Tanrıının bəndələrə bəxş elədiyi ən böyük nemət sevgidir. Sevgi varsa fani cisim adıləşir. Bax, o Günayı görmür. Günayın gözlərinin rəngi, dodaqları, saçları... o bütün bunları hiss edir, yaşayır və özünü dünyanın ən xoşbəxt bəndəsi sanır.

Rüfət yenidən barmaqlarını Günayın saçlarına toxundurdu. Sanki güclü bir cazibə onun əllərini aşağıya doğru çekirdi. O, yavaş-yavaş qarşısındaki bütün müqəddəsliyində özü də bütə çevrilirdi. Günayın sinəsi, yumpyumuru bir cüt sinə qabarı, mütənasib vücudu, əynindəki kip donuna sığışmırıldı. Rüfət də bunu duyurdu. Elə duyduğu üçün də bircə anda bu əsrarəngiz gözəlliyi xilas etmək isteyirdi. Və elə titrək əllərinin köməkliyi ilə bütü qəfəsdən azad elədi...

Artıq xoşbəxtliyin göylərində pərvaz edən Günay özü də o kip geyimdən qurtulduğuna sevindi sanki... Rüfətin əlləri onun bədənində gəzindikcə içindəki giztililərin çoxaldığını, ürəyinin harasa tələsərək onu da tələsirdiyini hiss edirdi.

Birazdan Rüfətin öpüşləri Günayın döşəməyə səpələnmiş saçlarında, qupquru, sopsoyuq dodaqlarında, açıq sinəsində dolanırdı. Bu öpüşlər daha heç yana tələsmirdi.

Azan səsinə hər ikisi diksindi. Telefonda olduğu kimi hər ikisi o səsin sehrinə düşdü. Deməli, ayrılmalı idilər. Birazdan onları ayıran səhər açılacaqdı...

Son zamanlar telefon danışçıları gecə görüşləri ilə əvəz olunmuşdu. Həyat yenə də onlar üçün gecədən, piçiltildən ibarət idi. Yenə də xoşbəxt idilər. Yenə də azan səsini birgə dinləyəndən sonra ayrılır, gecəni gözləyirdilər...

...Günəşin al şəfəqləri gözünə düşdükə bir əli ilə gözlərini örtməyə çalışır, o biri əli ilə yuxusunun ətəyindən bərk-bərk yapışır. Yox, deyəsən şipşirin yuxusu onu tərk etmək üçün elə özü bəhanə gəzirdi. Yerində qurcalındı. Gözlərini ovx-alayaraq balışa səpələnmiş saçlarını yiğib sağ döşünün üstündə sahmanladı. Elə bilki, çarpayısı balacalanmışdı. Fikirləşdi "bu nədir, nə yaman narahatam, eh yerim daralıb deyəsən". İstəməsə də gözlərini açıb yan-yörəsinə boylandı. Çarpayısının bir tərəfini zəbt edən qara, ariq, cilimsiz, həm də ona yadlardan yad olan kişini görəndə özünü itirdi. Yaşadığı sevgi dolu aylar, piçiltili gecələr, yanındakı yad kişinin qara qırıvım saçlarında əriyərək alnında muncuqlandı.

Dönüb onu oyadan Günəşə acı-acı boylandı...

DARIXIR

Nə qədər sussa da dil, bəllidir, əlbət, darixir.
Dözür öz dərdinə naçar, yenə xəlvət darixir.

Dodağım qaçdı yalandan, gözümün yaşı nihan,
Hələ ki batınə dustaqdı həqiqət, darixir.

Soluram, çünki bu həqq etdi təcəlla üzümə,
Bax özün, şahidi ol, gör ki, bu surət darixir.

Qayıt, ey qibleyi-ruhim, yetişir yövmi-əcəl,
Sanasan iman olur Sənsiz, ibadət darixir.

Gelişin cənnətə bənzər deyə, Sənməz sevinər,
Gedişin məhşər olur, getmə, Hidayət darixir.

Hidayət SÖNMƏZ

LƏBİNDƏN

Yağ-bal süzülür, bəllidir ad-sanı, ləbindən,
Kişmiş acıdır kəlmədən, ağ şanı ləbindən.

Muncuq kimi dişlər niyə gizlənməyə məhkum?
Sanki şüşədir, görsənir al qanı ləbindən.

Əllər sözə baxmazsa o zülfündə dolaşdı,
Dil doğrunu dandı, guya nöqsanı ləbindən.

Gözlər özü göstərsə gərək yox yola, qafıl,
Bu dil daha neyçün sora ünvani ləbindən?

Bəxtindən Hidayət dilənin lamisə almış,
Kim hər dəfə Sənməz duya cananı ləbindən.

Laura CƏBRAYILLI

Tarın la simi

"OYAQ YUXULAR" SİLSİLƏSİNĐƏN

Natiq Quliyevin əziz xatirəsinə

- Təbrik edirəm səni...
- Çox sağ olun.
- Tanıdin məni?

"Yox" demək üçün ağızımı açsam da, udqunub dayandım – hədsiz doğmaliqla mənə dikilən bir cüt gözdən keçə bilmədim. "Bu qara gözləri harada görmüşəm, niyə mənə belə baxır?" – öz-özümə piçildadım, – üzü də tanış gəlir, amma kimdir, haradan tanıyıram onu?" Ağlıma heç nə gəlmirdi, qəribə bir vəziyyətə düşmüştüm... Bir də udqunub üzünə baxdım, sakitcə gülümsəyir, elə bil belə alınacağını qabaqcadan bilirdi. Nəzərimi yayındırmaq istədim, bu dəm baxışlarımız toqquşdu. Heç çəkinib eləmədən, qəribə bir arxayınlıqla, çox rahatlıqla gözümü düz gözünün içində dikib baxırdım – nə axtarırdım

burada, nəyi görmək istəyirdim axı? Heç nə tapmayıb başımı aşağı saldım. Hissləri, fikirləri tələsik bir kənara itələyib "mən sizi tanımadım" deməyə hazırlaşdırdım ki... Qeyri-ixtiyari bir də diqqətlə gözlərinə baxdım: doğmaliqla mənə dikilən bir cüt qara göz və... "Hə, elədi ki, var, biri o birindən azacıq kiçikdi..." – yavaşca piçıldadım.

Biri o birindən azacıq böyük olan iri qara gözlər!.. Onun gözləri beləydi – bir-birindən fərqli... Anam onu həmişə belə xatırlayır. Deyirdi ki, hamınızın gözü bir-birinə oxşayır, elə onda da beləydi, amma biri o birindən xırdayı... Bir damcı, lap azca... Heç bilinmirdi,ancaq diqqətlə baxanda görürdü ki... Bu dəm səsi titrəyər, sözünün gerisini gətirməzdi...

Bir dəfə, iki dəfə deyildi, elə həmişə belə olardı. Onun haqqında ta başqa söz deməzdi. Yadına gəlir, bu nişanda olanı tapmaq üçün gözüm adamların üzündə qalmışdı. Hər yerdə, hər yanda bu gözləri axtarırdım...

İllər keçdikcə heç nə dəyişmirdi, mən onu təkcə böyrümdə-başında, ətrafimdə, yaşıdlarının arasında yox, dünyaların hamısında axtarırdım... Hətta oxuduğum kitablarda, qəhrəmanlar haqqında yazılın qəzet yazılarında...

Nəfəsim boğazımı dirənmişdi, amma ağızımı açmağa qorxurdum ki, səsim çıxsa onun könlünə dəyən, qəlbini qıran nəsə deyərəm birdən. Handan-hana özümü ələ alıb yavaşça dindim:

- Sənsən?

- Həə... Necə tanıdin?

Cavab vermək əvəzinə, eləcə üzünə baxırdım. Özlüyüm də anama etiraz etdim: "O daha çox atama oxşayır..."

- Məni necə tanıdin?

Fikirdən ayılıb, asta-asta pıçıldadım:

- Gözlərindən... Anam həmişə gözünü xatırlayırdı...

- Təkcə gözlərimi?

- ...

İkimiz də susmuşduq. Amma bir-birimizin fikrindən keçənləri asanlıqla oxuyurduq. O sualına düzəliş edirdi ki, əslində belə demək istəmirdim... Mən də ona təsəlli verirdim ki, bilirəm, hamisini başa düşürəm...

- Şəklinə baxmışdım bir dəfə...

- Hansına?

- Bircə şəklin vardi... böyüdülmüş... ayrışı yoxuydu... yiğişdirmişdilər yəqin...

- ...

Araya sükut çökdü. İndi də mən sözlərimə düzəliş edirdim... O da başını ağır-ağır tərpədib deyirdi ki, narahat olma...

Sükutu yenə mən pozдум.

- Bircə şəklin qalmışdı. Paltar dolabının başında, samovarın böyründə bükülü qoyulmuşdu. Hər dəfə oranı yiğisdiranda iri, qalın, bərk bağlamanı görürdüm. Ona toxunmağın qadağan edildiyini xatırlamıram, amma bütün varlığımla hiss edirdim ki, onu açmaq, görmək yasaqdır. Neçə dəfə qaldırıb baxmaq istəsəm də, əlim gəlmirdi. Çəkinirdim. Elə bilirdim ki, bükülünü açan təki kimsə içəri girəcək - ya atam, ya anam, ya uşaqlardan biri... Hiss edirdim ki, o bükülünün arasında bizim hamımızı, ailəmizi, doğmaları, yaxınları üzən nəsə var... Ona görə çəkinirdim, heç kimin o bükülünün arasında gizlənən gerçəklə yenidən üz-üzə qalmasını istəmirdim. Amma bir dəfə evdə heç kim olmayanda qapıları bərk-bərk bağladım, ayağımın altına stul qoyub qalxdım yuxarı, dolabın başındakını götürüb düşdüm aşağı... Onu çarpayının üstünə qoyub ürkə-ürkə açdım, səni gördüm... Yumru sıfətin, qalın qara qaşların eynən atama oxşayırıdı. Gözlərin iriydi, dəriniydi, amma biri o birindən azca kiçiyidi, yadında?

- ...

"Yadında nə idi, ay Allah! Bu söz necə çıxdı ağzımdan axı?..." - dişimi dışımə elə bərk sıxdım

ki, ağrısı düz beynimin içində vurdu...

Bu dəfə o, birinci dilləndi:

- Ona görə tanıdin məni?

- Hə... Bircə dəfə o şəkildə elə gözlər gördüm. Əgər anam həmişə ağlayanda deməsəydi, heç mən də bilməzdəm. Heylə hiss olunmurdu...

- ...

- Şəklinə baxandan sonra səliqəylə büküb qoydum yerinə. Heç kim görmədi. Heç kimə bir söz demədim. Səhər dərsdən gələndə qapını bağlayıb yenə yuxarı qalxdım. Darixmişdim sənsiz, baxmaq istəyirdim üzünə... Amma tapmadım. Dolabın üstünü ələk-vələk elədim, yoxuydu... Yoxa çıxmışdım! Yəqin anam duyuq düşmüdü, bilmışdı ki, bükülü açılıb...

- Ya da kişi bilib!

- Hə... Hansısa hər gün baxırmış sənə... Ya da ikisi də!

- ...

- Şəklini bir də görmədim...

- ...

- Bir dəfə bilirsən nəyi tapdıq, sənin tarını. Evimizin qabağında "xozsaray"ımız vardi ha, ordaydı. Biz hələ uşaq olanda görmüşdük onu. Baxırdıq ki, sarı torba kimi şeyin içində künçə nəysə dik soykənib. Əvvəl elə bilirdik, balaca xalçadır. Amma bir dəfə əlimi vurdum, gördüm bərkdir, yaman qorxdum. Xeyli vaxt ona sarı yaxın getmədim. Amma yenə maraq güc gəldi, yaxından diqqətlə baxdım, gördüm ki, uzun torba kimisinin ayağı da, başı da büzməlidir. Baş tərəfdən sarı ip sallanırdı. İplə ağzı büzülmüş, bağlanmışdı. Baş açmirdim ki, bu nədir... Bir dəfə oranı yiğisdiranda anam üzünü atama tutub dedi ki, onu bəri çək, köynəyini çıxarıb yumaq istəyirəm, üstünə nəsə ləkə düşüb... Köynək! Fikirləşdim ki, deməli, bu sarı torba kiminin adına köynək deyilir. Onun köynəyi nə vaxt yuyuldu, quruduldu - görmədim ki!.. Elə nə vaxt baxırdım, tərtəmiz sarı rəngli köynəyin içində yerində dayanmışdı. İpini açıb içində baxmağa əlim gəlmirdi. Şəkil əhvalatından sonra lap çəkinirdim, bilirdim ki, bu sarı köynəkli ilə səni nəysə bağlayır...

- Gərək birinə verəydi...

- Anam birdən neçə saat gedib otururdu orda. Əvvəl elə bilirdim, bir belə saata doğrudan da oranı yiğisdirir. Sonra başa düşdüm... Ora girib səninlə danışındı. Gözümlə görmüşdüm kişini, qapının qıraqından baxırdım, sənin o sarı köynəklini elə sigallayırdı ki... Axır bir gün

dözmədim, ipini yavaşça açıb baxdım: qəşəng tarın varmış, par-par parıldayırdı... Mizrabın da üstündəydi. Əlimi siminə sürtdüm, amma silkələmədim, istəmədim səsi çıxsın. Bəlkə tərpətsəm də, səsi çıxmayaqdı, nə bilim... Bir də köynəyini geyindirib qoydum yerinə.

- O sarı köynəyi özüm seçmişdim...
- Qədərini də?
- ...
- Yol keçirdin heyłə? Yoxsa o gələn sürətli sürdüyüñə görə yoldan kənara sıçramışdır?

- Bilmədim... Bir anda oldu!..
- Qonşunun uşaqları maşının çilik-çilik olmuş şüşələrini yiğib saxlayırmışlar... İllər uzunu biri deməyib bunu... O gün telefonla danışanda Kamış dedi, qonşumuzun qızı Kəmalə... Səməngül xala yadına gəlir, ürəkdən gülməyi vardı, özü də güləndə gözləri tamam itirdi üzündən... Universitetə girəndə bizə təbrikə gəlmışdı, məni qucaqlayıb hönkür-hönkür ağladı: "Bir də gördüm

oğlum yüyürə-yüyürə özünü içəri atdı ki, bəs nə durmusan, bajının oğlunu maşın vurub!.." Diplomumu alanda da kövrəlmışdı hamı. Muğam haqqında ilk məqaləmi oxuyanda isə, əvvəl kişi doluxsunmuş çıxdı evdən, ardınca da anam. Dallarınca getmədim, axşam əl-ayaq çəkiləndən sonra mən də girdim ora, işığı yandıranda... Gördüm ki, sarı köynəyin ortasına səliqə ilə nazik qırmızı lent bağlanıb! Bu, sənin tarının qırmızı simiydi, lal sim kimi qalın, möhkəm... O gün orada tarın bütün simləri qoşalaşmışdı...

Bu dəfə hamidan çox lal sim danışırı... "Muğamların bədii-fəlsəfi traktatı"nın ilk sətirləri belə yazıldı...

- Səni bir daha təbrik edirəm.
- Sağ ol, qardaşım!..
- Gülümsündü. Mən də dərindən nəfəs aldım.
- Bir müddət beləcə bir-birimizə baxdıq. Sonra baxışlarını yayındırıb ətrafa boylandı:

- Səhər açılır... Mən gedim!
- Yoxx... Dayan! Neçə illərdən sonra səni tapmışam, bir də itirmək istəmirəm...

Məni diqqətlə süzüb həlim, mehriban bir səslə dedi:

- Siz məni heç itirmədiniz ki!..
- Gözümü ondan çəkə bilmirdim. Bayaqqı mehriban təbəssüm hələ də üzündəydi, dönüb getmək istəyəndə qışqırdım:

- Getmə!..
Üzünü çevirdi, sanki bayaqdan yumarlanıb onu gözləyən ağappaq işiq topasına bürünüb yox oldu. Bircə piçiltisi eşidilirdi:
- Görüşərik!..

Fərqanə Mehdiyevanın təqdimatında

1. Özünü oxuculara necə təqdim edərdin?
2. Yaşadığın yerdən ədəbi mühit necə görünür?
3. Hansı mövzular səni daha çox narahat edir?
4. Sonuncu dəfə hansı əsəri oxumusun?
5. Ədəbiyyat uçuşdu... sözün qanadında hara qədər uçmaq istəyərsən?
6. Öz hayatından roman yazsaydın, adını nə qoyardın?
7. "ULDUZ" sənə nə qədər uzaq, nə qədər yaxın görünür?

Gülnarə SADIQ

(Gəncə)

1. Mən Gülnarə Sadiq, sakit təbiətli, öz düşüncələrimin hakimi, daxili və xarici dünyamı daim bir arada tutmağa çalışan sadə bir gəncəli qızı. Var edənə şükür edib, var olana dəyər verən, oxucularımı sevən biriyəm.

2. Gəncənin suyunu içən, torpağından gələn enerjini ruhuna hopdurmuş biri kimi deyərdim ki, yaşadığım yerdən ədəbi mühit gözəl görünür. Çünkü Gəncə və ədəbiyyat kəlmələrini bir-birinə əbədi birləşdirən dahlilərin yaşamış olduğu bir torpağın balasıyam. Təbii ki, sixıntılar, problemlər hər zaman olub, var və daim olacaq. Lakin mən dünyaya qarşılaşdığını hansısa problemlərin gözündən baxmiram – dünyaya ədəbiyyatın, elmin və vicdanın gözü ilə baxıram. Qeyd edim ki, bu gün şəhərimizdə, ətrafımızda çox istedadlı gənclər var. Bu cür istedadlarımızın sayı çoxaldıqca ədəbi mühitimiz də bir o qədər gözəlləşəcək, rəngarəng olacaq.

3. Biz həyatların, ümidişlərin oğurlandığı bir dünyada yaşayırıq. Bizi istəməyən müxtəlif güclərin doğurduğu hər cür maddi-mənəvi fəsadlara nifrət edirəm. Təəssüf edirəm ki, bu cür "oğrular" ədəbiyyatımıza da girişmək isteyir. Qarışiq, ideyası, mənası və məntiqi bilinməyən əsərlər nəşr edilir, satışa buraxılır. Ən böyük narahatlığım elə məhz budur – gənclərimiz, yeniyetmələrimizin bu tip əsərləri oxumaları. Balalarımızı milli kimliyimizdən uzaqlaşdırın hər şey məni narahat edir.

4. Mustafa Məsturun "Tanrıının ay üzündən öp" romanını.

5. Xəlil Cibrən yazır: "Məhəbbət sizi nə zaman çağırısa, gedin onun arxasında, Baxmayın ki, yolları ağır və sərtdir. Onun qanadları sizi ağuşuna alanda, müqavimət göstərməyin. Baxmayın ki, qanadlarının arasında gizlənmiş qılınc sizi yaralaya bilər". Sözün qanadlarında uçmaq da mənim üçün eynidir. Mən Ədəbiyyatın daxilində uçarkən özümü sözün qanadlarına əmanət edirəm və gedə biləcəyim qədər uzaqlara getmək istəyirəm.

6. Həyatda itirdiklərim qazandıqlarından daha çox və daha əzizdir. Düşünmürəm ki, onları qələmə alacaq qədər gücüm var. Ona görə də xəyalımda belə bir ad yoxdur.

7. Uşaq idim ilk dəfə "Ulduz"la tanış olanda. İlk gündən "Ulduz" mənim ən yaxınım oldu. Bugünkü "Ulduz" biz gənclərin əsl dostuna çevrilməyi bacarıb.

HARDASA BURALARDADI

...Babasının səsindən kiçik topuş əlləri ilə qulağını tutub, dolabın yanına sığınib bürüşməsdü. Anasının hıçkırtısı qulaqlarına, ordan da beyninə iynə kimi batırdı. Arada başını dolabın yanından çıxarıb ona baxırdı. İçin-için ağlayırdı, babası başının üstünü kəsdirib:

- Sən özünü nə hesab edirsən? Adam olmusan? Hələ bir işləmək də fikrinə düşmüsən! Buna bax bir, boşanıb iki küçükə üstümə gəldiyi, məni rusvay etdiyi bəs eləmir, indi də işləmək eşqinə düşüb? Kimsən axı sən, kim?

- Ata, uşaqlar böyüyür. Dərs, məktəb, əyin-avaş...

- Kəs səsini! Uşağının qədrini bilən ölüb oturar ər evində! Bir də mən sənə demişdim axı, bu evə uşaqla gəlmə.

Lalə atasının qışkırtısı ilə eyni anda sifətində qaynar nəsə hiss etdi. Atasının qəfil şillələrinə alışqan olsa da, bu dəfə tarazlığını saxlaya bilmədi. Üzü üstə divana yixıldı. Səid qapının ağızında dayanmışdı. Cəmi doqquz yaşı olan bu uşağın baxışlarından qopan qığılçımlarda, sanki illərin dərdi, əzabı gizlənmişdi. Anasının yixildiğini görən kimi içəri atılsa da, nənəsi Gülsüm arvad onun qolundan tutub saxladı:

- Gəl bura, anasına oxşamış! Öldürəcəksiz kişini, dincələcəksiz... Gəl, çıx eşiye...

Gülsüm Səidin qolundan tutub onu həyətə çıxardı. Səid ağlamaq istəsə də, bacarmadı. Donmuşdu. Susqun idi. Kiçik bağçası olan bu həyət

evində sanki bir dünya kədər gizlənmişdi. Yaşıl rəngdə, yarıpaslanmış olan balaca darvaza, yanında kiçik hovuz, yarıcuq bir tövlə, cəmi üç alma ağacı və bir dənə də xurma ağacı var idi. Kürsülü evin zirzəmisinin kənarları uçmuşdu. Həyətdəki yeganə qəribə görünən isə darvazanın sol yanında hasara bitişik olan köhnə işq dirəyi idi. İllərdi ki, həmin küçənin işq dirəkləri yenilənsə də, bu dirəyi çıxarmamışdır nədənsə.

- Bu sənə axırıncı xəbərdarlığımızdı. Ya səsini kəsib yaşayırsan, ya da səni, bax, o dirəkdən asacam!

Qüdrət kişi bağıraraq sözünü deyib iti addımlarla evdən çıxdı. Lalə divanda oturub hıçkıraraq atasının son sözlərini dərk etməyə çalışırdı. Səlma isə hələ də dolabın yanından çıxmamışdı. Yavaşça çıxməq istəyirdi ki, bu dəfə də mətbəxdən nənəsi Gülsüm gəldi. Divanda qızının yanında oturdu.

- Kişinin başını yeyib dincələcəksən. Onda rahat kef eliyərsən eee. O iş sənin, bu iş mənim gəzərsən. Onsuz da sənin kimilərdə abır-həya yoxdu ki...

- Ana, heç olmasa sən başlama. Mən gəzmək dərdində deyiləm.

- Qız doğan günümə daş düşəydi. Bəxtəvər başıma, aq günə çıxmışam. (Gülsüm əllərini bir dizinə, bir başına vuraraq özünü yeyib-tökəməyə başladı.) Özgənin qızları analarının dizinin dibində oturub ağılli-başlı ərə getdi. Mənimki nə etdi? - Oxuyacam deyib durdu. Sonra da özü kimi qanmaza ərə getdi. Bu da nəticəsi...

- Ana, qurban olum bəsdi. İllərdi eyni sözü deməkdən yorulmadın? Niyə həmişə qohum-qonşunun qızları sənin üçün daha qiymətlidi?

- Olacaq da qiymətli. Bax, qonşu Zərqələmin qızına, siçovula oxşayır, əyri ayaq, qapqara. Amma sən gəl bunun bəxtinə bax daa. Məktəbi qurtaran kimi vari-hali yerində Rusiyada işləyən oğlan gəldi aldı apardı Urusetə. Ya bibinin qızı Südabə? Sən ağılda bibin də dedi ki, oxu! Qız dedi ki, ərə gedəcəm. Getdi də! İndi, maşallah, yağ-bal içinde üzür.

- Axı onların mənə nə dəxlə? Hərənin öz qisməti var. Mən boşanacağımızı bilsəydim, heç Turala ərə gedərdim?

- Hə də, professor oğlu idi dəə. Əsl sən istəyən. Qarnı ac, cibi boş, başı dolu. Hətta o qədər dolu idi ki, axırdı aşib-daşdı, başına hava gəldi. Getdi üstünə evləndi də.

- Ana...

- Kəs səsini, həyasız! Allah, görən, kişi hara getdi? Yeyəcəksən kişinin başını, demişəm sənə. Məclisdə, mərəkədə hamı qızından, kürəkənindən,

qudasından danışanda başımı aşağı salıram. Ölüb yerə keçirəm. Axi necə deyim ki, qız boşanıb üstümə gəlib? Heç olmasa bu köpək oğlu öz küçüklərini belə saxlamadı ki, bir az qulağım dinc ola.

- Ana, yalvarıram uşaqları sözə qatma. Bir tıkə yazıqlara çörək verirsiz, yüz dəfə başımıza qaxınc edirsinz.

Lalənin bu sözü Gülsümü lap özündən çıxardı. Yazılmamış mental qanunlar Gülsümü də, Qüdrəti də Laləyə düşmən kəsmişdi. Lalənin nə şışmiş sıfəti, nə qızarmış gözləri, nə də ki, titrəyən əlləri Gülsümün gözünə görünmürdü.

- Dedim ki, a qızım, gəl dizini qır, otur evdə. Qoy ailəcanlı bir oğlan tapım sənin üçün. Dediqə, qızım havalara uçdu ki, oxuyacam mən. Kül sənin qız başına! (Gülsüm iki əli ilə Lalənin başından itələdi.)

- Ana, arzularımı itirən tək sən deyilsən. Sən qızına olan arzularını itirmisən. Mənsə, bütün həyatımı, ümidiyimi, arzularımı itirmişəm. Varammı, yoxammı, bilmirəm. İtirdiyim ümidiyimi heç yerdə tapa bilmirəm. Tapsaydım, mənim də üzüm gülərdi.

Lalə əllərini üzünə tutub həyatə qaçıdı. Bir neçə saniyə sonra darvazanın səsi gəldi. Gülsüm hələ də deyinirdi.

- Buna bax eee, yenə qaçıdı vurğun vurmuş bibisinin yanına. Əvvəldən axıra yıldız qızın evini, ağılı kəsəndən uşağın beynini "oxu" deyib, yedi bitirdi... Allah, görən, kişi hara getdi?

Gülsüm deyinə-deyinə harasa getdi. Səid də yox idi. Balaca Səlma tək qaldı. Cox qorxmuşdu. Dolabın yanından çıxa bilmirdi. Bir neçə dəqiqə də gizləndikdən sonra yavaşca qabağa çıxdı. Ağlamaqdan qıpqırmızı qızarmışdı. Qırırm, dağıniq sarımtıl saçları tərdən islanmışdı. Ətrafa ürkək-ürkək boylandıqdan sonra gəlib divanda oturdu. Hələ də ağlayırdı. Qəfildən susdu. Cəld göz yaşlarını sildi, atılıb divandan düşdü. Barmağını dişləyib gülümsədi.

- Tapdim! Deyib nəsə başladı axtarmağa. Evin altını üstünə gətirdi. Dolabın içindəki qablara qədər ora-bura dağdı. Televizor altlığının bütün rəflərini tökdü. Sonra anası və qardaşı ilə yatdıqları yataq otağına keçdi. Oranı da qatdı bir-birinə. Dolabdakı paltarların hamısını boşaltdı. Yenə heç nə tapmadı. Daha sonra mətbəxə keçdi. Axtardığını tapmadıqca Səlma lap çox dağıdırıldı. Get-gedə lap hövsələdən çıxdı, yenidən ağlamağa başladı. Hıçqırtıdan az qalırkı ürəyi partlaya. İndi də nənəsigilin otağına keçmişdi. Səlma bu otağı lap diqqətlə axtarmağa başladı. Quruya düşən balıq su axtaran kimi axtarırdı. Bütün evi ələk-vələk etdi.

Bircə evin qapısının önündəki ayaqqabı üçün olan kiçik rəf qalmışdı. Səlma elə yenicə rəfi axtarmağa girişmişdi ki, Qüdrət kişi darvazadan girdi. Gülsüm də onun dalınca. Səlma diksindi. Qüdrət Səlmanı bu halda görəndə qəribə oldu. Gəlib onun saçını tumarlamamaq istəsə də, Səlma geri çekildi. İçini çekəcəkə dedi:

- Baba, inan ki, bayaqdan axtayıyam. Biliyəm, haydasa buyalaydadi. Ana özü dedi ki, itiymışəm. Bu saat tapacam. Noyay, anaya qışqılyama.

- Səlma, bala, axtarırsan?

Səlma cavab verə bilmirdi. Zavallı o qədər ağlamışdı ki, nəfəsi daralırdı. Bir neçə dəqiqə sonra Səid gəldi, Səlmani bu halda görüb tez qonşuya - Lalənin bibisigilə qaçıdı. Lalə ağlaya-ağlaya gəldi. Amma o da Səlmani sakitləşdirə bilmədi. Səlma anasını qucaqlayıb hıçqıra-hıçqıra dedi:

- Ana, bayaqdan axtayıyam. Bağışla, tapa bilmiyəm. Noyay sən ağyama, mən tapacam.

- Qızım, axtarırsan? Nəyi itirmisən?

- Ana, mən yoo, sən itiymisən.

- Nəyi qızım?

- Ümidyeyini. Nənəyə dedin axtarırsan? Nəyi itiymisən?

- ... (Lalə yerindəcə dondu. Göz yaşları belə susdu.)

- Ana, mən onları gəyəy tapım. Bax, baba dedi ki, səni diyəyə asacam. Axi sən oyda üzüyəysən...

Laləni ağlamaq tutdu. Səid donub qalmışdı. Lakin Səlma dirəyin adını çekən kimi Səid həyatə qaçıdı. Tövlədən baltanı götürüb başladı dirəyə vurmağa. Səid baltanı dirəyə cirplıqca:

- Sənə bu fürsəti verməyəcəm. Sənin başına asa bilməyəcəklər anamı.

Qüdrət kişi yerindəcə dayanıb uşaqlara tamaşa edirdi. Simasında dərin bir peşmanlıq izi görüñürdü. Gülsüm yaylığı ilə gözünü sildi, başını aşağı saldı. Lalə Səlmani qucağına alıb hönkür-hönkür ağlamağa başladı, sonra da evə, otaqlarına keçdi. Səid də baltanı yerə tullayıb onların dalınca getdi. Qüdrət kişi bir neçə dəqiqə hərəkətsiz dayandı. Gülsüm də susmuşdu...

Lalə Səlmanı və Səidi bağırına basdı. Ana-bala qucaqlaşıb ağlaya-ağlaya yuxuya getdi. Qüdrət kişi içəri keçib divanda oturdu, bir müddət susqun dayandı. Gülsüm yemək, çay - nə dedisə, heç nə yeyib-içmədi. Gecəyari olmuşdu. Qüdrət kişi Laləglin yatdığı otağın qapısını açdı. Zavallılar analarına elə sarılıb ac-susuz yatmışdilar ki. Qüdrət kişi xeyli dayanıb onları seyr elədi. Sonra sakitcə qapını örtüb yenidən divanda oturdu.

- Ay kişi, yenə ürəyin ağrıyacaq. Gəl yat dincəl.
- Sən yat!
- Deyirəm ki...
- Sən yat!

Qüdrət kişi bu dəfə Gülsümə bərk qışqırdı.

Gülsüm sakitcə otağa keçdi. Səhərə qədər Qüdrət kişi yatmadı. İçində öz-özüylə dava edirdi. Bu qaranlıq gecadə iki Qüdrət qabaq-qabağa dayanmışdı, bir-birlərini danlayırdılar, qınayırdılar. Biri əsl ata Qüdrət, digəri isə el-oba qeybətindən qorxan, azığın, dar düşüncəli Qüdrət...

Vüsal OĞUZ

(Oğuz)

1. 1988-ci ildə (11 yaşında) ilk qonorarını alan, kiçik yaşlarından ürəyindən keçən, ağlına gələni qələmin köməyi ilə varğa köçürməyə çalışan bir uşağın 40 yaşlı adaşı – Vüsal Oğuz. Mütaliə etməyi yazış-yaratmaqdandan daha üstün tutan, daha çox sevən biri.

2. Nə qədər internet imkanları geniş olsa da, virtual tanışlıq və digər müasir imkanlar mövcud olsa da, bölgə yazarı və yaxud şairi ədəbi mühitdən bir qədər uzaq qalır. Əsas ədəbi proseslərin baş verdiyi və ya ədəbi-bədii tədbir, toplantıların baş tutduğu paytaxtdan bir qədər uzaqda yaşadığım

üçün yuxarıda sadaladıqlarım mənim üçün də həmişə əlyetən olmur. Dövrü mətbuatı, sayt və qəzetləri kifayət qədər izləsəm də, mənim fikrimə görə, ədəbiyyat adamları ilə real tanışlıq bir başqadır.

3. Əslində, məni mövzular yox, ədəbiyyatdakı təsadüfi adamların varlığı daha çox narahat edir. Bu cür insanlar ədəbiyyatda xaos yarada bilirlər və eyni zamanda ədəbiyyata gəlmək üzrə olan gənclərin, eyni zamanda oxucuların zövqünü korlaya bilirlər. Mövzu məsələsinə gəlincə isə məni daha çox Qarabağ müharibəsi mövzusunda sanballı əsərlərin ortaya çıxmaması narahat edir. Fikir verin, 4 illik Vətən müharibəsindən kifayət qədər roman, povest və hekayə yanan azərbaycanlı qələm əhli 30 illik Qarabağ savaşından bəhs etməyə bir qədər həvəssiz və qətiyyətsiz görünür. Bəlkə də, bu cür nəşr nümunələri var. Amma geniş oxucu kütləsinə tanış deyil. Yazarların bir çoxu isə müasir mövzulara (ailə-məişət, detektiv) toxunmağa maraqlıdır.

4. Son bir ayda oxuduqlarımdan diqqətimi ən çox çəkən Şoloxovun "Sakit Don", E.L.Voyniçin "Ovod" və Patrik Züskindin "Ətriyyatçı" əsərləri olub. Oxunası kitablar çoxdur, vaxt isə çox azdır. Ən çox tarixi əsərlərə marağım böyükdür. Şeyx Şamil haqqında yazılmış "Cənnətin qılıncları" əsərini tezəlikcə başa vurdum və böyük zövq ala bildim.

5. Ədəbiyyatı uçuş kimi iki cür təhlil edərdim. Oxucu kimi əsərdəki hadisələrin axarında özünü unutmaq, əsərin axırına doğru acgözlükə qaçmaqdır.

Bir yazar üçün ədəbiyyat yaza bildiyin qədər, rahatlıq tapa bildiyin yerə qədər, içindəkilərivarağa boşalda bildiyin yerə qədər təngnəfəs yüyürməkdir. Məsuliyyətli qələm sahibi üçün bu uçuş heç vaxtı bitməz.

6. Mənim fikrimə görə, hər bir yazar öz əsərlərində həyatından az da olsa bir neçə detalı və ya taleyindən müəyyən nüansları qələmə alır. Açığı heç vaxt öz həyatimdən bəhs edən nəsə yazmağı fikrimdən belə keçirməmişəm. Bəlkə, yazarı olsam, adını "Ötüşən illər" qoyardım.

7. 2014-cü ilə qədər "Ulduz" mənim üçün uzadan da uzaq olub. İndi isə mütəmadi olaraq ildə bir-iki dəfə burda dərc olunuram. Artıq "Ulduz"un mənə uzaq göründüyü deyə bilmərəm. Bu, mənim abunə olduğum yeganə mətbü orqanıdır. Jurnalın ərsəyə gəlməsində əziyyəti olan hər kəsə, başda Qulu Ağsəs olmaqla, minnətdarlığını bildirirəm. Nə yaxşı ki, varsınız. Ulduzunuz daim parlasın...

SONUNCU SOVQAT

Aftobusdan düşən kimi birinci yaylıqla üz gözünü sildi. Yaman isti idi. Aprel ayında hər deyəndə belə isti olmazdı. Yolu keçərək qovaq ağaçına tərəf addımladı. Ağacın dibinə çatan kimi əlindəki sumkaları yerə qoydu. Yorulduğunu indi hiss etdi. Kəndlərinə gedən yoluñ üstündə idi bu qovaq ağacı. Uşaq vaxtından bu ağacı belə böyük görmüşdü. Başını qaldıraraq ilk dəfə görürəmək kimi baxdı. Adətən onların kəndinə və digər qonşu kəndlərə getmək istəyənlər bura – qovağın dibində durardılar. Çünkü kəndə gedən maşınlar müstəri üçün, adətən, burda dayanardılar. Nədənsə bu gün heç kim yox idi. Təsərrüfatın qızığın vaxtlarında yolda adam az olurdu. Əlindəkilərin ağırlığından keyimish qollarını ovuşturdu. Kəndləri kiçik olduğundan fərli-başlı dükən yox idi. Ona görə də ayda bir-iki dəfə rayon mərkəzindən bazarlıq edərdi. Bəs edirdi. İki nəfər idilər. Bir özü, bir də həyat yoldaşı. Əvvəllər yolu tez-tez düşərdi rayon mərkəzinə. Artıq iki il olardı ki, işləmirdi. Təqaüdə çıxmışdı. Onu işlədiyi məktəbdən təntənəli sürətdə yola salmışdır. Yaman çətin olmuşdu ona qırx iki il işlədiyi məktəbdən ayrılmak. Zarafat deyildi. Bütün gəncliyini burda qoymuşdu. İlk vaxtlar yerə göyə siğmirdi. Sonradan öyrəşdi buna. İndi də dəvət edirdilər aradabir məktəbə – tədbir filan olanda. Hər dəfə də kostyumunu geyinib qalstukunu bağlayanda həyat yoldaşı yarıciddi, yarızarafatla deyərdi: "Doymamışan qırx il işləyib?" Amma hiss edirdi ki, əslində xanımının xoşuna gəlir onu yenidən bu cür görmək.

Yanından keçən böyük hərbi maşının səsi fikirdən ayırdı. Ondan bir qədər irəlidə – qəsab dükəninin yanında saxladı. Sürçünün yanında oturan hərbiçi nə isə soruşdu qəssabdan. Ona elə gəldi ki, onların kəndini soruşurdu. Az qaldı desin ki, bəs məndə o kəndə gedirəm. Amma dillənmədi. Adətən, hərbi maşınlar kənar adamları mindirmirdilər maşına. Onların kəndi sərhəddə yaxın olduğu üçün kənddən bir qədər aralı kiçik hərbi hissə vardı. Kənddə tez-tez rast gəlmək olurdu belə hərbi maşınlara. Amma beləsini heç görməmişdi kəndlərində. İri qara təkərləri təptəzə idi. Kuzovu par-par parıldayırdı. Yük yerində istidən təntimish əsgərlər görünürdü. Fürsətdən istifadə edib yandırıqları sıqareti növbə ilə çəkirdilər. Əsgərlərin səliqəli geyimini görəndə ürəyi dağa döndü. Ürəyində "maşallah, generala oxşayırlar. Elə bil parada gedəcəklər" deyə düşündü. Yerindən tərpənən

maşına qürurla baxdı. Yadına öz oğlu düşdü. O da hərbi xidmətdə idi. Üç ayı qalmışdı. İnşallah, yayda gələcəkdi.

Oğlu evin sonbeşeyi idi. Dörd qızdan sonra dünyaya gəlmişdi. Uzun illər yolunu gözləmişdi. Təbiətə sakit adam idi. Amma yoldaşı hər dəfə doğum evindən qız uşağı ilə qayıdanda lap hövsələdən çıxırdı. Yaxşı bilirdi ki, bu işdə yazğın heç bir günahı yoxdu. Amma heç cür həzm edə bilmirdi. Sonuncu qızdan sonra, az qalırdı, evdə heç nədən dava salsın. Az qalırdı hər dəqiqəbaşı hirsini arvadının üstünə töksün. Amma bir gün yoldaşının ağlaya-ağlaya oğul üçün Allaha yalvardığını görəndən sonra ayıldı sankı. Xəcalət çekdi içində başa düşdü ki, ona qarşı haqsızlıq edir. Şükür yaradana – arzusunu gözündə qoymadı. Oğul atası ola biləcəyinə ümidi itirdiyi bir vaxtda arzusu çin oldu. Oğlunun dünyaya gəlişi ilə hər şey dəyişdi. Uşaq böyüdükcə atlığı hər addımı, dediyi hər söz günlərlə müzakirə olunurdu evdə. Çox vaxt qızlara qoşulub saatlarca oğlu ilə oynayardı. İşdə, yolda, məclisdə olanda fikri onun yanında qalırdı. Hərdən hiss edirdi ki, oğluna olan sevgisinə qızları lap əməlli-başlı paxılıq edirlər. Neynəsə də, qızlarından gizlədə bilmirdi bu sevgini.

Allahından çox razı idi. Arzusunu ürəyində qoymamışdı. Şükür oğlu da ona olan sevgini, inamı itirmədi. Məktəbdə, küçədə məclisdə tərbiyəsi, əxlaqi ilə nümunə oldu tay-tuşlarına. Məktəbi əla qiymətlərlə bitirib universitetə daxil oldu. Oğlunun universitetə qəbul xəbəri alan günün səhərisi böyük bir məclis qurdu həyətdə. Ürəyi dağa dönmüşdü o gün. Ona elə gəlirdi ki, hamı ona həsəd aparır, hamı onun oğlu ilə fəxr edir. Hər dəfə -kimdənsə gözaydinlığı alanda sinəsi dəmirçi körүünə dönərdi. Yerə göyə siğmazdı. Oğlu universiteti də əla qiymətlərlə oxudu. Tək bircə dəfə üçüncü kursda kəsri olmuşdu. Sən demə, oğlu neçə aylardı gecələr işləyirmiş. Elə bu səbəbdən də dərslərini çatdırı bilməyib və nəticədə kəsri olub. Oğlunun işləməyinə acıqlansa da, arvadı vəziyyəti başa salmışdı ona. Evdən göndərilən pul oğlunun ən zəruri xərclərini belə ödəmirdi. O ili təqaüdə çıxdığından artıq əvvəlki kimi pul yollaya bilmirdi oğluna. Aldığı pensiya isə qiymətlərlə müqayisədə qəpik-quruş idi. İlk vaxtlar bilmirdi neynəsin. Həyatını məktəbə bağladıqından heç vaxt bağ-bağça, təsərrüfat adamı olmamışdı. Ona görə də əlavə gəlir yeri yox idi. Amma yaz açılında çox düşünüb-daşınib qərar verdi. Ürəyində "puluna minnət" deyərək kimlərinə yerinə naxır-nobatına getməyə başladı. Soruşan olanda da "vallah, evdə ürəyim sıxlıq, darıxıram"

deyə bəhanə gətirərdi. Bəzən az qalırdı özü də inansın yalanına. Bir günlük növbə üçün aldığı pul çox olmasa da, hər halda əlindən tuturdu. Bəzi xırda para ehtiyaclarını ödəyirdi. Oğlunun işləməməsi üçün indi pensiya kartını ona yolamışdı. Oğlunun etirazına “biz birtəhər keçinərik, bizdən narahat olma” deyə cavab vermişdi. Amma hiss etmişdi ki, oğlu əvvəlki kimi olmasa da hər halda yenə işləyir. Çünkü əvvəllər hər bayramda kəndə qaçan oğlu indi kəndə bir də yayda gələcəyini deyirdi.

Axşamlar naxirdan yorğun halda qayıdanda qəlbində qəribə hislər baş qaldırırdı: qırx illik müəllimlikdən sonra naxırçılıq da varmış qismətində. Amma yadına düşəndə ki, bütün bunları oğlu üçün edir bir anda fikrini dəyişərdi. Naxırı kəndin kənarındaki çaydan keçirdikdən sonra özü çayın kənarında durub havanın qaralmasını gözləyərdi. Nobat yoldaşı na illah eləsə də min bir bəhanə ilə qəsdən dayanardı. Səbəbi isə tək özünə məlum idi: istəmirdi ki, yolda müəllim yoldaşları, şagirdləri onu görsün. Nədənsə çox sixilərdi o anda. Düzdü, heç kəsin yanında gözü kölgəli deyildi. Heç kimə pisliyi dəyməmişdi. Kəndin, bəlkə də yaridan çoxuna dərs demişdi. Amma daxilindəki – hardan gəldiyi özünə də məlum olmayan qürur hissi ona imkan vermirdi. Gecələr yorğunluqdan ağrıyan ayaqlarının sızıltısını gizlətməyə çalışardı xanımından. İstəmirdi onu ağrıyan, xəstəhal görsün. Hiss edirdi ki, o da onun bu halını görməməzliyə vurmağa çalışır. İki ili bu minvalla başa vurdu. Keçən yay universiteti bitirdikdən bir həftə sonra oğlunu əsgər aparmışdır. Oğlu əsgər gedəndən sonra elə bil həyat-baca büsbütün boşalmışdı. Əslinə baxsan, dörd il idi ki, ər-arvad ikisi qalmışdır. Nədənsə, indi heç cür özlərinə gələ bilmirdilər. Sən demə oğul atası olmayıñ bu tərəfi də varmış. Xaraktercə sakit, təmkinli adam idı. Qızlarının heç biri gəlin köçəndə ağlamamışdı. Tək bircə dəfə – böyük qızı xərçəngdən dünyasını dəyişəndə özünü saxlaya bilməmişdi. Amma indi gecələr divarlar üstünə gəldi. Tez-tez telefonla danışıldır. Oğlu hər şeyin yaxşı olduğunu, komandirlərinin ali təhsilli kimi ona hörmət qoyduğunu da deyirdi. Elə ki oğluyla telefon danışığını bitirirdi, göz yaşlarını saxlaya bilmirdi. Xanımı ondan da betərdi. Bütün günü gözünün yaşı yanağında idi. Evdə bir dadlı xorək bişəndə, qazan qaynayanda dilinin ucunda oğlunun adı olardı. Oğlu şirniyyatı çox sevərdi. Xüsusi ilə şəkərburani. Hər ayın başında Bakıya onunçün pay gedəndə sovqatın içində mütləq şəkərbura olmalı idi. Uşaq şəkərbura, şirniyyat dəlisi idi. Yadında idi, sonuncu dəfə xidmətə gedən

gün anasının hazırladığı yol çantasında təkcə şəkərburani götürmiş qalanını qaytarmışdı. “Yük olacaq demişdi”. İndi hardansa yadında düşdü o an. Özünə qəribə gəldi belə dəqiqliklə xatırlamağı. Oğlu gedəndən sonra yoldaşı evdə şirniyyatda bişirmirdi ki, bəs biz burda yeyirik, amma ona olmur. Əslində, rayon mərkəzinə getməyinin səbəbi vardi. Sabah oğlunun yanına – cəbhə xəttinə getmək istəyirdi. And içmədən sonra getməmişdi. Oğlu hər dəfə israr edir ki, gəlməsinlər. Üç ayı qalmışdı. Bu yay gələcəkdi. Ona qalsa bəlkə də dözərdi. Amma yoldaşı dinclik tapa bilmirdi. Pensiya gələn kimi yollamışdı ona rayon mərkəzinə. Özü iki gün əvvəldən hazırlıq göründü. Biş-düş, qışdan qalan meyvə, qoz findiq. Bu gün də səhərdən başlamışdı şirniyyat tədarükünə. Əlinə keçəni yiğirdi oğluna sovqat üçün. Səhər evdən çıxmamış istədi desin ki, ay arvad, şəkərbura yadından çıxmasın. Ağzını açmamış “a kişi, narahat olma bişirəcəm. Sən dediklərimi al” cavabını almışdı. Maşında danışmışdı. Sübh tezdən çıxacaqdılar. Yadına düşdü ki, heç şoferlə qiymət də danışmamışdı. Qəfil səsdən diksindi:

– Müəllim getmirsən? Qonşunun oğlu idı. Hərbi xidmətən payızda gəlmişdi. İş olmadığından atasının köhnə jiqulisi ilə rayon mərkəzinə adam aparıb gətirirdi.

– Gedirəm qonşu. Əlindəkiləri yük yerinə qoymağıl maşına oturmağı bir oldu. Elə hər ikisi sevinirdi. Biri müştəri taplığı üçün. Biri isə maşın tapdıǵına görə.

Qonşusu maşını işə salmağı ilə yerindən tərpətməyi bir oldu. Yerini təzəcə rahatlampıshdı ki, qonşunun sualları başladı. Xasiyyətini yaxşı bildiyindən cavab verməkdən başqa əlacı yoxdu.

– Müəllim hardan belə?

– Rayondan. Bayaqtan burda maşın gözləyirəm.

– Xeyir ola? Nə bazarlıqdı belə?

– Hə. Xeyirdi. İnsallah, səhər uşağın yanına getmək istəyirik. Gedəndən heç getməmişik.

– Məndən də salam deyin. Az qalib – üç ay nədiki...

Maşının açıq pəncərəsindən gələn sərin, təmiz yaz havası lap ləzzət elədi. Yorğun idi niyəsə. Gözləri yumulurdu. Bəlkə də, yatacaqdı. Amma qonşu dil-boğaza qoymurdu. Yol boyu özünün hərbi xidmətindən o ki var danışdı. Hərbi hissəyə düşdüyü gündən, ta təxris olunduğu günəcən olanları ən xırda detallarına kimi döşədi. Zalim oğlu komandirlərinin ad familyasını, hərbi rütbəsinə kimi yerli yerində danışındı. Guya onları hamı tanıydırdı. Hərbi xidmətin yazılmış-yazılmamış qanunları

yarım saatlıq yolda başa
saldı ona. Hiss etdi ki,
qonşusunu indi-indi kəşf
edir. Amma sözünü
kəsmədi. Ürəyində “əşşı
qoy nə qədər istəyir
danışsin”. Həm də vaxt da tez
keçər. Doğurdan da kəndə nə
vaxt girdiyini hiss etmədi. Maşın
küçələrinə burulanda söhbət bir
qədər ara verdi. Küçənin başında düşmək
istsə də sağ olsun, qonşusu razi olmadı. Evə
aparacağını bildirdi.

Qapılarda maşın dayanması qəribə gəldi.
İçini ani olaraq bir narahatlıq büründü. Uzaqda
tanış gəldi maşın. Yaxınlaşanda tanıdı: bayaq yolda
gördüyü həmən hərbi maşın idi. Nədənsə, yan-
yörəsində heç kim gözə dəymirdi. Yük yerindəki
əsgərlər də yox idi. Bir anlıq duruxdu. Ürəyində
“bu maşının qapıda nə işi var görəsən?” Həyətdən
gələn ağlaşma səs içindəki fikirləri param parça
etdi. Bir anlıq duruxdu. Əlindəki yerə tullayıb kiçik
taxta qapıdan içəri – həyətə doğru yüyürdü. Gördüyü
mənzərədən dəhşətə gəldi. Həyətə çatmamış axan
kiçik su arxını keçə bilmədi...

Aylında həyət baca adamlı dolu idi. Key kimi
olmuşdu. Bayaq həyətin ortasındaki tabut evə
qaldırılmışdı. Üstündə gedən ağlaşmanın səsi həyət-
bacanı bürümüşdü. Hər şeyi başa düşmüşdü artıq.
Tabutdakı oğlunun cəsədi idi. Amma heç kimdən
nə isə soruşa bilmirdi qorxusundan. Qorxurdu ki,
görüb duyduğunu kimsə təsdiqləyər. Sanki susmaqla
bu xəbərin yalan olduğuna inandırmaq istəyirdi
özünü. Evdən gələn ağlaşma səsi isə bütün ümidi lərini
yerlə-yeksan edirdi. Amma içində bir ümid vardı
hələ də. Bəlkə, səhfən gəliblər. Olur bəzən belə
şeylər. Olan qalan ümidi ona yaxınlaşıb öündə
diz çökən zabit qırdı: – Başınız sağ olsun, ata.
Oğlunuz dünənki döyüsdə üç düşmən məhv etdi.
Təəssüf ki, onu qoruya bilmədik. Yaralı dostunu
xilas edəndə vurdular. Oğlun vətən uğrunda şəhid
oldu.

Bəd xəbər nə tez yayılmış. Bircə saatın içində
həyət-baca adamlı doldu. Əvvəlcə kəndin axundu,
az sonra bələdiyyə sədri, daha sonra rayon

rəhbərlərindən bir neçəsi həyətdə göründü. Ondan
bir qədər kənarda toplaşan bu adamların
danışığından hiss olunurdu ki, zabit şəhidin bu
gün dəfn edilməsini istəyir. Dediyinə görə bu qəti
olaraq tapşırılıb ona. Tabutun dəfn üçün hazır
olduğunu bildikdən sonra axund gün batmağa
kifayət qədər vaxt qaldığını görüb razi oldu. Bütün
bu olanları eşidir, dinləyirdi. Amma nədənsə, heç
bir şey deyə bilmirdi. Onun sevimli oğlunu –
sonbeşiyini bir azdan əbədi olaraq ondan alacaqdılar.
Bu anda özündən çox həyat yoldasını düşünürdü..

Dəfnə razılıq alındıqdan sonra hazırlıq işləri
bir az da sürətləndi. Hər şey kino lenti kimi gəlib
keçirdi gözünün önündən.

Gözünə həyətin bir gündənə dayanmış əsgərlər
sataşdı. Yəqin “oğlumun dostlarıdır” deyə düşündü.
Yanından keçənlərdən birinə “o əsgərlərə çay çörək
verin” dedisə də, deyəsən, heç kim eşitmədi. Dili
tutulmuşdu elə bil. Heç ağlaya da bilmirdi. Cənəzə
yerdən qaldırılınca içində nə isə qırıldı, sanki. Özü
də əbədi olaraq qırılana oxşayırıdı. Arxadan “can
oğul” deyə gələn xırıltılı səsi eşitməmək üçün
əllərini qeyri-ixtiyari qulağına apardı.

Qəbiristanlıq çox da uzaqda deyildi. Beş-on dəqiqəlik yol olardı. Kiçik kənd qəbiristanlığı ömründə bu qədər adam görməmişdi. Bu qəbiristanlıqda heç vaxt ağacların quşları yayım atəşindən diksinməmişdi də. Batmaqda olan günəş, sanki atılan güllələrdən yaralanıb qanına boyandı və yaralarını sağaltmaq üçün qüruba endi. Az sonra hamı qəbiristanlığı tərk etmişdi. Qəbir üstündə yalnız altı əsgər qalmışdı. Onlar qəbirin üstünə sərdikləri bayraqı külək aparmasın deyə kənarlarına daş düzürdülər...

* * *

Gecənin bir yarısı öz səsinə oyandı. Daha doğrusu hönkürtüsünə. İlahi bu nə idi. Elə bilindi - üç gündən sonra ayılmışdı. Qonşu çarpayıda yatan xanımını qorxudacağından əlini ağızı ilə tutmağa çalışdı. Alınmadı. Barmaqlarının ucunda çölə çıxdı. Eyyanda da toxtaya bilmədi. Həyətə düşdü. Bir qab su içdi. Bir qədər toxdadı. Həyət qapısının açıldığını hiss edib geri çevrildi. Xanımı idı. Küçəyə doğru gedirdi. Ürəyində "yazılı havalanmasa yaxşıdır", deyə arxasında addımladı. Ancaq yaxınlaşmağa da cürət etmədi. Gecənin qaranlığında qorxudacağından ehtiyat etdi. Xanımın əlindəki ağ torbaya bənzər nə isə vardi. Ürəyinə yüz cür fikir gəldi. Axı bu arvad hara gedirdi gecənin bu vaxtı. Döngəyə çatanda hər şeyi başa düşdü. Qəbiristanlığa gedirdi çox guman. Geriyə baxmadan, əlindəkini indi sinəsinə sıxaraq gedirdi. Onu qorxuzmamaq üçün ondan bir qədər aralıda, çəpərlərin dibinə qıṣılaraq gedirdi. Ay ətrafi süd kimi işığa bələmişdi.

Həyat yoldaşı qəbirlərin arası ilə elə sürətlə gedirdi ki, bir anlıq ayağının ilişəcəyindən, ya da boş qəbirə düşəcəyindən qorxurdu. Bir qədər aralıda - böyük bir başdaşının arxasında gizlətdi özünü. İstəmirdi yaxınlaşıb qorxuzsun. Ürəyində "qoy ağlayıb ürəyini boşaltsın", deyə fikirləşirdi. Bilirdi ki, gündüzdən bura gəlmək üçün bu anı necə həsrətlə gözləyib. Gündüz qəbir üstünə gələndə onu çox qoymamışdır ağlamağa. Uzaqlaşdırılmışdır tezliklə. Xanımının taxtadan müvəqqəti qoyulmuş kiçik başdaşını necə qucaqladığını, üzünü qəbirin torpağına necə sürtdüyü aydın görürdü. İçində səssiz ağladı. Yaxınlaşıb təskinlik verəcək bir söz tapmırıldı. Bu hal yarım saat, bəlkə də, daha çox davam etdi. Aradaki məsafə az olmasa da, ay işığında hər şeyi aydın görürdü. Xanımı bayaq qoltuğunda tutduğu ağ torbaya bənzər nə idisə onun içindəkiləri çıxartdı. Əli ilə qəbrin torpağını qazmağa başladı. Bir xeyli qazdıqdan sonra əlindəkini qazdığı çuxura

qoyaraq yenidən çuxuru doldurdu. Əti ürpəşdi bir anlıq. Qəbrin üstünü səliqəyə saldıqdan sonra ayağa durdu. Geriyə baxmadan gəldiyi yolla qayıdırı. Arxasınca düşdü. Yoldaşının ondan kifayət qədər uzaqlaşdırduğunu görüb bir siqaret yandırdı. Ayaqları getmirdi. Maraq onu geri çekirdi. Çuxura gizlədilən nə idi axı? Fikrindən "bəlkə də, yazılı havalanır yavaş-yavaş" keçirtdi. Özündən asılı olmayaraq, qayıdır qəbrin üstünə. Bayraqı bir kənara çəkib qəbrin qazılan yerini eşələməyə başladı. Az keçmədi əlinə toxunan torbani hiss etdi. Gözləməyə səbri çatmadı. Çuxurdan çıxartdığı bükülüyü necə dardısa içindəkilər qəbrin üstünə səpələndi. Bir-ikisini əlinə götürdü. Bədənini buz kimi soyuq tər basdı. Şəkərbura idi...

Anası oğluna sonuncu sovgatını yolamışdı...

İnanc HÜSEYNLİ

(Oğuz)

1. 2016-ci il martın 25-i gənc ədiblərin görüşündə ilk dəfə iştirak edirdim. Qulu Ağsəs gənc ədiblərə "Kim ədəbi mühitdə iddialı və məqsədləri var?" suali ilə müraciət etdi. Müxtəlif cavablar verildi. Əksəriyyət iddialı olduğunu söylədi və məqsədlərindən danışdı. Mənsə iddialı olmadığımı və ədəbi mühitlə bağlı heç bir məqsədimin olmadığını dedim. Haqlı olaraq yerdən bir xanım "İddiası olmayanın burda nə işi var?" dedi... Bəli, mən düzənli olaraq yazmayan, ədəbi mühitlə bağlı iddiası, məqsədi olmayan biriyəm.

Yazmaq məni rahatlaşdırır, sakinləşdirir və buna ehtiyac duyanda yazıram. İxtisasca filoloqam və yaxşı mütaliəciyəm. İddialı insanam. Məqsədlərim də var. Amma bunlar ədəbi mühitlə bağlı deyil.

2. Fərd olaraq yanaşsam, ədəbi mühitin görünməyində yaşadığım yerin heç bir mənfi təsiri yoxdu. Medianı yetərincə izləyirəm, mümkün qədər coxlarının yaradıcılığı ilə tanış olmağa çalışıram. Amma ümumi olaraq yanaşsam, yaşadığım yerdən ədəbi mühit "kölgə" kimi görünür, nəyin "kölgə"si olduğunu dəqiqləşdirmək çox da asan deyil.

3. Mən narahat insanam. Yolunda getməyən hər şey məni narahat edir, incidir. Günsə beş şeir, üç hekayə yazar, ancaq heç bir mütaliə etməyən "yazar"lardan tutmuş, zibil qutularını görməyib yerə zibil atan insanlara kimi...

4. Dostoyevskinin "Bəyaz gecələr" və Oşonun "Kişilərin kitabı" kitablarını iki gün əvvəl bitirdim.

5. Yazdığım hər cümlədə, oxuduğum hər gözəl şeirdə, əsərdə bir az daha çox uça bilirəm. Nə qədər? Sonları heç sevmirəm.

6. "Sevmədiyim qadın"

7. "Ulduz"la yaxından tanışam. Həyatda mənə uzaq olan şeyləri belə yaxın görə bilirəm. İndiyə kimi hardasa çap olunmaq kimi bir arzum olmayıb. Amma yaxşı olan hər şeyin insanı sevindirmək kimi bir gücü var.

TƏKƏRLƏRİN QARGIŞI

O, çox mahir bir ovçu idi. Qış, yaz bilməzdə, məşələrin dərinliklərində, dağlarda bərədə durub ov gözləmədiyi günlər olmazdı. Ovdan heç vaxt əlibəş qayıtmazdı. Göydə sözən quşu dimdiyindən, düzədə qaçan ceyranı gözündən, qayadan-qayaya tullana-tullana ildirim sürəti ilə gözdən itmək istəyən təkəni ayağından vurardı o istəsəydi. Amma o, ovu ürəyindən vururdı həmişə...

Böyük vəzifədə işləyənlər tez-tez ona qaban, təkə, ceyran əti, qırqovul sıfariş verərdilər. Onun həmişə deyilən vaxt deyilən qədər əti hazır olardı. Heç vaxt böyük vəzifələrdə işləyənləri lap böyük vəzifələrdə işləyənlərin yanında üzüqara etməzdi.

Bulaqların başında, təbiətin dərinliklərində nadir heyvanlarının kababından elə məclislər qurardı ki, orda iştirak edən qonaqların damağından ləzzəti heç vaxt getməzdi. Belə məclislərdə iştirak edən qonaqlar heç olmasa ildə bir-iki dəfə vaxt ayırib bu yerlərə gələr, səfali bulaqların suyundan içə-icə, gur şəlalərin şirəltisəna qulaq asa-asə o kababdan tix deyincə yeyərdilər.

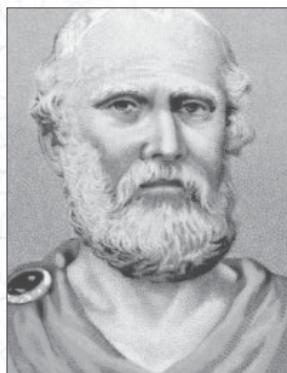
Ov etmək üçün bu yerlərə gələn hörmətli qonaqları müşaiyət etmək ona tapşırıldı. Rus generalları onu məşələrin dərinliklərində vertalyota mindirib dağların başına aparar, qaban, təkə ovunda onun köməyindən razı qalardılar. Son illər bu yerlərə ingilislərin, ərəblərin də axını başlamışdı. Onları əsasən, təkələrin buynuzu maraqlandırırdı. Yaxşı pul ödəyib snayper silahlarla dağlarda təkələri ovlayan, videoya çəkib öz ölkələrində nümayiş etdirər, təkələrin buynuzlarını imarətlərinin görməli yerlərindən asıb, bahalı mülklərini daha da yaraşığa gətirərdilər. Əcnəbilərin min cütdən çox təkə buynuzunu bu yerlərdən uzaq-uzaq məmləkətlərinə apardıqlarını söyləyirlər.

Son vaxtlar ova oğlunu da aparırdı. İstəyirdi ki, yeganə oğlu da özü kimi mahir ovçu olsun, ovun güc, dözüm tələb edən maraqlı çətinliklərinə dözməli olsa da, rahat yaşasın, pul, dolanışq dərdi çəkməsin. Oğluna baxdıqca fərəhəlnirdi: həm ovun sirlərini sürətlə öyrənirdi, həm də heç bir heyvana ürəyiyumşaqlıq etmirdi, yazıçı gəlmirdi, heç bir ovu buraxmırırdı.

Deyirlər ki, onlar nəsillikcə ovçu olublar. Həm də hər nəsildən ovda bir qurban veriblər. Bu qurbanlar ovladıqları saysız heyvanların ahının, qarğışının bədəli olub. O da heyvanların qanını axıtmاسının bədəlini ödədi. Nə qədər ehtiyatlı, mahir ovçu olsa da, təkələrin qarğışından, heyvanların intiqamından qurtara bilmədi. Bu nəslin bütün kişilərinin bir əsas peşəsi olardı. Məşələrin nadir ağaclarını qırıb şəhərlərdə bahalı evlər, villalar tikənlərə bu yerlərin ceyranlarını, marallarını, qabanlarını, qırqovullarını, təkələrini ovlayıb ətini o ətlərin həvəskarlarına satmaq. Onlar şəhərlərdən, başqa məmləkətlərdən gələn imkanlı, pullu həvəskarlara ovda bələdçilik etməkdən, onları ovun çox olduğu yerlərə aparıb ov etmələrinə yardımçı olmaqdan pul qazanardılar.

...İki gün sonra oğlunun toyu olacaqdı. Mahir ovçulardan dörd-beşini də, oğlunu da götürüb təkə ovuna getmişdi. İstəyirdi ki, oğlunun toyunda təkə kababı da versin. Özü də fərq qoymadan, hamiya. Düşünürdü ki, illərlə ovçuluq edib, zirvələrdə təkə qovub yeganə oğlunun toyunda təkə əti verməsə hamı onu qinayar. Amma bu ov onun sonuncu ovu oldu. Oğlu gözünün qabağında güllə dəymış təkə kimi qayadan uçdu. İki gün kəndin, yaxın kəndlərin ov bilənləri yiğişib çətinliklə, zülmə onun meyitini dərənin dibindən çıxara bildilər. Toy yasa çevrildi...

O daha ova getmir. Təkələrin qarğışı onu tutandan, oğlu vurulmuş ov kimi qayadan uçandan sonra ova etməyi tərgidib.

PLATON

Gözəllik Həqiqətin ehtişamıdır.

Düşünmək ruhun öz-özyü lə danişmağıdır.

Elmin verdiyi zövq həmişəlikdir.

Eşqin toxunuşu hər kəsi şair eylər.

Ədəbin itirən kəs yamanlıqdan zövq alar.

Həkimlərin ən böyük xətaları ruhu düşünmədən ancaq bədəni sağaltmağa çalışmalarıdır.

Xırda şeylərə gərəyindən çox əhəmiyyət verənlər, əlindən böyük iş gəlməyənlərdir.

Xoşbəxtlik bilgiylə qazanılır.

İnsançın xoşbəxtliyin qapısını ədalətdir açan.

İnsanın öz-özünü fəth etməyidir zəfərlərin ən böyüyü.

İlanı müdrikliyin rəmzi sayırlar; axı o da həqiqət kimi çalır və çalmağının da nəticəsi çox vaxt ölüm olur.

Sevgi çiçəklər açmayan yerdən yolunu salmaz.

Uğurların səninçün əlçatmaz olduğunu düşünsən, düşündüyüntək də olacaq; inamsız heç nəyə çatan olmayıb.

Yamanlıqların ilki və ən böyüyü – haqsızlıqların cəzasız qalmağıdır.

Blez PASKAL

Adamlar bölünürlər özünü günahkar sayan möminlərə və mömin sayan günahkarlara.

Biz həqiqəti tək bir ağlımızla deyil, həm də ürəyimizlə dərk edirik; ürəyimizdir bizə hər şeyin başlangıcını dərk eləməkdə kömək göstərən.

Bütün ləyaqətimiz – düşüncələrimizdədir.

Danışın hamı kimi, ancaq özünüz kimi düşünün.

Dünyaya gəlişimin səbəbini bilmədim; yaşadım,
necə yaşamaq gərək olduğunu bilmədim; indi
ölüb gedirəm, yenə niyəsini bilmirəm.

Fəlsəfəni dolamaq – əsil filosofluq eləmək də
bax elə buna deyərlər.

Heç vaxt düşünməyin ki, hansısa fikir birinci
sizin ağliniza gəlib.

İnsan ağılıyla deyil, könlüylə dərk edir Allahı.
Ağlınla yox, ürəyinlə Allahı hiss eləyə bilmək –
iman bunun özüdür ki var.

İnsanın böyüklüyü düşünmək bacarığındadır.

Kleopatranın burnu azacıq gödək olsaydı,
dünyanın da siması bir başqa cür olardı.

Qəlbin məntiqə sığmayan apayı bir məntiqi var.

Mən uzun məktub yazdım, çünki qısa yazmağa
vaxtim yox idi.

Tanrıya inamdan başqa heç nə içərimizdəki
yanğını, ruhumuzdakı təşnəni söndürə bilməz.

Vicdan – malik olduğumuz ən yaxşı kitabıdır,
yoldan azmamaqçın ona tez-tez baxmaq gərək.

Yalnız hazırlıqlı zəkalardır təsadüfi kəşflər edir.

Yaşamaq çətinləşəndə əxlaq da pozulur.

Zamanın axarı əldə olan nə varımızsa hamısını
alıb aparır.

Fransua VOLTER

Adamları haqqımızda yaxşı
danışmağa məcbur etməyin
tək yolu – özümüzlə yaxşı
davranmaqdır.

Azadlığı və həqiqəti
sevməyən biri güclü ola
bilər, amma heç vaxt böyük
ola bilməz.

Azadlıq – haqqımız yetəni eləməkdir, canımız
çəkəni yox.

Başqa dili öyrənmək bir-iki ilin işidir, amma
ana dilini yaxşı bilməkçün ömrün yarısı gərək.

Başlıcası – öz-özünlə aranı saz elə.

Birinci ittiham rədd olunur, ikincisi toxunur,
üçüncüsü yaralayır, dördüncüsü isə öldürür.

Biz gələndə dünyani necəydisə gedəndə də
yenə eləcə – mənasız, yamangülü görürük.

Böyük işlər heç zaman böyük maneələrsiz
olmur.

Çalışmaq bizi üç bəladan qurtarır; can
sixıntılarından, pis vərdişdən və yoxsulluqdan.

Çox düşündükcə ki, heç nə bilmədiyimizə daha
çox əmin oluruq.

Dediklərinizlə razı deyiləm, ancaq sözünüüzü
axıracan demək haqqınızı son damla
qanımacan müdafiəyə hazırlam.

Dilin bir böyük əhəmiyyəti də budur ki,
fikirlərimizi onun köməyilə gizlədə bilirik.

Elə bir xalq tanımırak ki, müharibədən xeyir
görmiş ola.

Ən gözəl fikir belə pis ifadə olunan zaman də-
yərini itirir.

Gördüyün bir işdən həzz alırsansa, bu elə azad-
lıq deməkdir.

Gülüncə çevrilmiş bir şey artıq təhlükəli ola bil-
məz.

Keyirxahlıq sübut istəyir, gözəlliyinsə belə bir
istəyi yox.

İnsanlar xəsisdən heç nə qopara
bilmədikləriyçün ona nifrət eləyirlər.

İnsanlar yeməyə çörəkləri, yatmağa yerləri olan
kimi düşünməkdən də vaz keçirlər.

İşiq Günəşdən gəldiyi kimi əxlaq da Tanrıdan
gəlir.

Kütlə ki mühakiməyə qalxdı, hər şey havayıdır.

Qədim Romada senzura olsaydı, Ovidinin, Yuvenalın, Siseronun dahiyanə əsərləri bizə gəlib
çatmazdı.

Qorxaqlar müharibədə nədir, mövhumatçılar
da cəmiyyətdə odur; özləri vahimə içində,
başqalarının da canına vəlvələ salırlar.

Qoy gənclər dünyani xəyal elədikləri kimi gör-
sünlər, böyüyəndə onsuz da necə olduğunu
biləcəklər.

Lağlağı ki anladıldı, lağlağı olmaqdan qalır.

Öləndən sonra hara düşmək istərdim – cənnətə
ya cəhənnəmə? Cənnətin havası yaxşıdı,
ancaq cəhənnəmdə də dost-tanış
məclisi o qədər xoş ki...

Ölkənin xilası üçün bir böyük adam yetər.

Pis adamlar, olsa, olsa, yer üzünə səpilmiş bir
ovuc yaxşını sinamağa yarayır.

Sağalmaq ümidi sağalmağın yarısıdır.

LAROFUKO

Adam bəzən özünə daha
az oxşayır, nəinki baş-
qalarına.

Adətən, xırda işlərdə çox
canfəşanlıq göstərənlər
böyük işlərə yaramırlar.

Bilgilərimiz hüdudundan
qıraqda olanlara çətin
inanırıq.

Düşmən istəyirsinzsə, dostlarını keçməyə çə-
lışın. Dost istəyirsinzsə, qoy dostlarınız sizi
keçsin.

Əhatəsində axmaqlar olmasaydı, ağıllı adam
daha çox çətin vəziyyətlərə düşərdi.

Həmişə hamidan ağıllı görünmək istəyindən də
böyük axmaqlıq ola bilməz.

Hər kəs yaddaşından gileylidir, ağıldansı heç
şikayət edən yoxdu.

İnsanlar bir elə də çox yaşamırlar ki,
səhvlərindən ibrət alsınlar.

Qocalar artıq pis nümunə göstərə bilmədikləri-
çün xeyirxah məsləhətlər verirlər.

Nə günəşin üzünə, nə ölümün gözünə dik bax-
maq olmur.

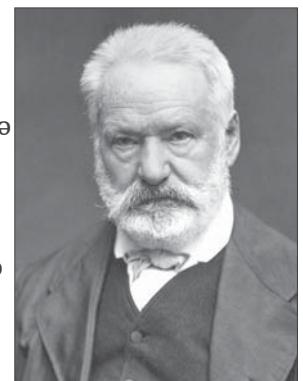
O qədər başqaları önungdə dondan-dona
düşürük ki, axırda içimiz çölümüzü tanımır.

Rahatlığı öz içimzdə tapa bilmiriksə, onu başqa
yerdə axtarmağın da mənası yoxdur.

Viktor HÜQO

Almazı yerin təkində
axtardığımıztək həqiqəti də
düşüncələrin dərinliyində
aramalıyıq.

Birinin sahib olduğu təkcə
çəkicə, ətrafdakıları da
mismar kimi görməyə
başlar.

Çalışmaq həyatdır, düşünmək işiq.

Gözlü o adamdır ki, özünü görə bilir.

Günahlı günahını boynuna alarkən qurtulmağa
layiq tək bir nəsnəni – şərəfini qurtarır.

Heç hansı ordu, zamanı çatmış bir fikrin
qarşısını almaq gücündə deyil.

Hər açılan məktəb bir zindanın bağlanmayı
deməkdir.

Xeyirxah olmağa nə var? Haqlı olmaq çətindi,
çox çətindi...

Ölən biriyün zülmətdən savayı hər şey yalandı.

Tənbəllik ikiuşaqlı anadır; oğlunun adı oğurluq,
qızınınkı səfalət.

Vətənə qarşı savaşandan qəhrəman olmaz.

Vətənə vurulan yarani hər birimiz ürəyimizin
dərinliklərində hiss edirik.

Yarpaqlar arasında ötən bir quşcuğaz da Tan-
rının varlığından xəbər verir.

Anatol FRANS

Bilmirik qısaçı ömrümüzlə neyləyək, amma
yenə əbədi yaşamaq arzusundayıq.

Dünya ikiyə bölündü, çatlar şairin ürəyindən
keçdi.

Əcəl yorğun insanların dostudur.

Gələcək - ən uyğun sığınacaq yeridir arzuları-
mızçın.

Heç kimə kitab verməyin. Mən kitabxanamı
oxumaq adıyla alıb qaytarmadığım kitablardan
qurmuşam.

Həyatın mənasızlığı haqda nə qədər danışsaq
belə, bizi aylıtməqün bəzən tək bir çiçək də
yetir.

Mühəribə elə bir cinayətdir ki, vəbalı qələbəylə
belə yuyulmaz.

Nifrətə nifrət təlqin eləyin.

Şöhrət ona layiq olana çatmalıdır.

Yazıq o kəsə ki, Don Kixotdan heç olmazsa zərrə
belə yox onda.

Zavallı ibtidai çağ insanının yaratdıqları mənə
dekadentlərin yaratdığından daha yaxındır.

Oskar UAYLD

Bacarığımın sırrı üstünlüyümə gözübağı
inanmağımı.

Bir dahi üçün ən düzlməz şey qəliblərə
siğdırılmaqdır.

Bir dostun üzüntüsünə hər kəs qatlanar,
uğuruna isə ancaq böyük ürəklər sevinər.

Bu əsrin gücü sərvətdir.

Dayaz olanların yeganə sığınacağı ciddiyyətdir.

Düşmənlərinizi hər zaman bağışlayın. Heç nə
onları bu qədər yandırmaz.

Həmişə onun qorxusuyla yaşayıram ki, məni
düzgün anlayarlar.

Hər gözəllikdə çirkinlik axtaranlar korlanmış
insanlardır; bu günahdır...

Həyat ciddi qəbul edilməyəcək qədər
əhəmiyyətlidir.

Moda elə cansıxıcı şeydir ki, onu altı ayda bir
dəyişdirmək məcburiyyətində qalırlar.

Sadəcə, kütbeinlərin ciddi qəbul olunduğu bir dünyada yaşayırıq. O halda "məni anlamırlar" deyib neyçün üzüləsən?

Sizi tanımırıam – çox dəyişmişəm.

Tanrı üçün qırıq bir qəlbə saqlamış asandır.
Ancaq insan O-na bütün parçaları verirsə.

Təcrübə sadəcə xətalarımıza verdiyimiz addır.

Təhlükə saçmayan fikir heç fikir adlanmağa
layiq deyil.

Uçquna görə heç bir qar dənəciyi özün
günahkar tutmaz.

Nə qədər çox adam mənimlə eyni fikirdədirə, o
qədər çox yanıldığımı düşünürəm.

İnsanların sənin haqqında danışmağından daha
pis bir şey var: sənin haqqında
danışmamaqları.

Lion FEYXTVANGER

Bir-birini anlamamaq
dostları düşmən elər.

Böyük ürəkdə hər vaxt
çoxlu boş yer də olur.

Böyükdən gülüncə bircə
addımdır, gülündənsə

böyüyə yol yox artıq.

Cəhalətlə keçən ömrə-gün deyil. Cahilinkı
yaşamaq yox, quru nəfəs almaqdır.

Danışmağı öyrənməkçün insana ikicə il
gərəkdir, dilini dinc saxlaya bilməyi üçünsə
altdı il...

İdrak ilə həyat bir-birindən ayrılmazdır.

İnsan yalnız öz gücünə inandığı yerdə nəyəsə
nail olur.

İztirabancaq güclülərə güc verir, gücsüzlərinsə
gütünü alır.

Kim idrakin tərəfində olacaqsa, iztirab çəkməyə
məhkumdur.

Kim ki qapının o üzündə pusur, özü haqda yaxşı
heç nə eşitməz.

Kim köhnə zehniyyətdən qurtulubsa, başa dü-
şülməyəcəyinə hazır olmalıdır.

Məntiq – düşüncənlərin ilahidir.

Nə qədər lənətlər yağırsan belə, həyat-onu
yaşamağa dəyər.

Rahatlıq ardınca qaçan, azadlığından olar.

Sənə əbəs yerə həmişə demirdim ki, əliaçıqlıq
simicilikdən daha qazançıdır.

Sənətkar həqiqətlə gözəlliyi birləşdirməyi ba-
carmalıdır.

Sözün köməyi ilə istənilən əfsanəyə həyat
vermək mümkündür.

Uçmağı bacaran kəs gəzməyi bacarmaya da
bilər.

Tarixin gedisəti göstərdi ki, qan axıtmadan
insanlıq insanlıq aşılamaq olmur.

Uca Varlığı ibadətin ən yaxşı yolu – O-nun xəlq
etdiklərinə xoş rəftar göstərməkdir...

Yolun tamam etməyincə kimsəni mühakimə
etməyə qalxışmayıñ.

Hazırladı:

Cəlal MƏMMƏDOV

*Bütün sənətlər
musiqi olmağa can atır*

Yaxınlarda fransız ədibi Pol Valerinin "Esse və gündəliklər"ini mütaliə edərkən poeziyanın musiqi ilə əlaqələrinə dair qəribə fikirlərlə rastlaşdım. Sonra, bu mövzunu unutmaq istərkən müasir dövrün məşhur filoloqlarından birinin (Martin Parker Dikson) "Pol Valerinin poetikasında "rezonans" adlı məqaləsini oxudum. Pol Valeri öz "Gündəliklər"ində "varlığın poetik vəziyyətinə nail olmaqdan" danışır və bu məqsədlə "harmonika" və rezonans" kimi musiqi terminlərinə müraciət edir. İlkin olaraq belə bir sual doğur: bu terminlər nəyə yarayır? Onlar bizim poeziya anlayışımız və təcrübəmizdəki hansısa həzz aşılıyan- qeyri-müəyyən nəsnələrə uyğundurlarmı? Metaforik qiyaflədə götürülən bu terminlər Hegelin "coşqun qeyri-müəyyənlik", yaxud "qeyri-müəyyən ilahi hissədən qeyri-müəyyən şəkildə həzz" adlandırdığı duygunu anلامaqda yardımçı ola bilərmə? Müəllif qeyd edir ki, poeziyaya musiqi terminləri ilə yanaşma müəyyən risk və çəşqnlılıqlar doğura bilər. Risklərdən biri "köçürmə" ilə bağlıdır, yəni poeziyanın bəxş etdiyi və anlaşılması çox çətin olan hissi zövq bu halda maneəsiz şəkildə musiqiyə aid edilə bilər; musiqi isə qəlbin dərinliklərindəki anlaşılmazlı-

ığın oxunan, görünən üzüdür. Valter Paterist isə vaxtilə belə yazırıdı: bütün sənətlər musiqi olmağa can atır. Parkerin fikrincə, məsələn, poeziya "musiqili" dildirsə, yaxud o, adı danışlıqda və ya nəsrdə artıq hesab edilən dilin gizli ritmik və səs keyfiyyətlərinin qabarılıqlaşlığı anda meydana çıxırsa, ola bilər ki, onlar son nəticədə müvafiq dəyəri musiqiyə xas olan cəhətlərdən əxz edir və biz bunu bilmirik. Biz musiqini və musiqi olan hər şeyi dəyərləndiririksə, demək "musiqi libasındaki" hər şey bu keyfiyyətlərini elə bu məlum mənbədən alır, necə ki, üzərinə qızıl çəkilmiş bir lövhə də qızılın keyfiyyət daşıyıcısı olur.

Daha sonra "Ədəbiyyat qəzeti"nin keçən sayında təqdim edilən "Qar" romanında (Fermín Maksans) Artur Rembonun fikirləri diqqəti cəlb etdi. "Yalnız qar haqqında düşünmək, onu hiss etmək, görmək, yaxud görməmək, çünkü yolun ağzını tixamış boş təəssüfdən ayılıb başını göyə qaldırmaq imkanı olmayacaq..."

"Qar" romanında təkcə hayku yazan və şair olamq istəyən bir şəxsən söz açılmır, həm də

nəşr biçimində ədəbi düşüncənin strukturu araşdırılır, yəni görünməz, gizli şeylərin aşkarlanması mexanizmi məsələsinə toxunulur. Romanda yazılmasa da hər şey bu mətləbin vacibliyinə işarə edir: qırılma (su bardağının (sirdən) çatlaması!) məqamı yetişməlidir. Çatlayan su bardağının səsi, bir gün sən şair olursan. Necə? Əslində, istənilən poetik mətnə yazılanlar sözlə deyilməsi mümkünüz olan nəsnələrdir. Bu mənada bütün texniki vasitələr şərtidir, son dərəcə şərti səciyyə daşımaqla, qapalı, özünə sıxılan məkan-dan sızan suyun, eşidilən bir qırıq səsin formasından oxunan nəsnələri təbii dilin strukturunda göründürür. Metadil təbii dilin stixiyasını “özünükküləşdirir”, ona qeyri-adi şeylər əlavə edir və bu əlavə edilən şeylər mətnin həmişə bir dayanacaqdan, yolun başlangıcından deyil, məhz artıq ötülmüş yerindən başlanmasını tələb edir, məsələn, bir zaman havada qanad saxlayın, sözüm vardır mənim sizə, durnalar...

Poeziya, əslində, danışmaq yox, susmaqdır. Səs-küyü adlamaqdır. Ona görə danışmaq və yazmağın özü də şərtiləşir, son damcısına qədər, yəni məqsəd bütün bu sadalanınları ərazidən təmizləmək, əraziyə dikilən baxışlar üçün boş (ağ!) bir məkan yaratmaqdır, sən bu ərazidə hər şeyi yenidən yaratmalı və qurmalsan. Roman-dan iki məqama diqqət yetirək.

“...Bu gecə Yuko Akitanın atası anladı ki, oğlunun gözlərini qarın gözəlliyi ilə doldurmağa hayku bəs etməyəcək.”

“...Yuko haykuya, qar və yeddi rəqəminə sitayıf edirdi.

Hesab edirdi ki, yeddi sehrli rəqəmdir.

Bu rəqəmin içində həm kvadratın tarazlığı, həm də üçbucağın səbatsızlığı yaşıyır.

Şair olmayı qərarlaşdıranda Yukonun on yeddi yaşı tamam olmuşdu”. Hayku heç özünə də bəs etmir. Həcmə çox kiçikdir, yəni bütün mümkün təfərrüatlardan qabaqdan təmizlənib, özünü, bəlkə, min ildən sonra yetişəcək məqama hazırlayıb.

Romanın süjeti müxtəlif – bir-birindən qaçıan və eyni ritmlə yaxınlaşan fragmentlərdən hörülüb. Kompozisiya həyatın mənasının insan üçün ən kritik anda aşkarlanması fəlsəfəsinə söykənir. Yuko, özünün dediyi kimi “qar şairidir”; bu cümlə əsərin, mətnin bütün situasiyalarında arzu, ehtiras kimi canlanır. Böyük ustad Soseki-nin sevdiyi avropalı qız – kəndirbaz nə edirsə, et-

sin, real dünyada arzusuna çatmır. Hökmən reallığın o biri üzündən xəbər gəlməlidir. Yuko şeirlərinin Tanrıının ovundan yer üzünə tökülen qar dənəcəkiləri olmasına istəyir. Qız isə (Neige, fransızcadan tərcümədə QAR) bir kəndirbaz kimi nə qədər fantastik, ağıl çəşdirən hərəkərlər etsə də, arzusu gözündə qalır. Döyüsdən ağır yaralı vəziyyətdə qayıdan samuray Soseki həyatdan bezib, yorulub, həyatın bitdiyi yarğanın ucuna gəlib, qəfil Nejlə rastlaşanda onun hərəkətlərini sehrbazlıq hesab edir. Ona elə gəlir ki, qız kəndir üstündə yox, havada oynayır. Ancaq Nejin arzusu tamaşa edənlərin sehrbazlıq hesab elədikləri məqamı da ötüb keçməkdir: qar dənəcəklərinə çevrilmək. Bu mənada bu romanı texnika baxımından belə səciyyələndirmək olar: yazıla-yazılı pozulan, qədim əyyamlarda itmiş mətnlərin bu gün qara düşən izlər kimi tapılması və yenidən itməsi, müvazinət və səbatsızlığın baş-başa gəldiyi əsər...

Başqa bir məqam. Soseki mühəribədə imператор ordusunda döyüşüb. Öləməlikən sağ qalıb. Çünkü həyat onun üçün başqa gözlənilməz təsadüflər hazırlayıb. Onun döyüsdə yaralanması səhnəsi son dərəcə xarakterik, romanın kompozisiyاسını anlamaq üçün çox xarakterikdir və bu məqamda elə “hayku niyə yazılır, bədii düşüncənin sözə, mətnə çevrilməsinin anlamı nədir” kimi suallara cavab vermək üçün açar rolu oynayır. Dediymiz kimi, Soseki döyüşlərin birində (bu döyüsdə onun başçılıq etdiyi hərbi hissə gözələnilməz və ildirim sürətli qələbə çalışır) yaralanır. Səhnə belədir. “...Əsgərlərdən birinin qılınıcı çiyninə batmışdı,ancaq onun da başı mərmiyə tuş gəlmışdı. Bu səhnə indi də Soseki-nin gözləri öündən getmir: palçığın və ağızdakı qanın tamı, onun üstünə hücum çəkən rəqib ordunun əsgərləri, düşmənin üzü, qəzəbdən cizgilərini itirmiş, əyilmiş üzlər... Üstünə cuman əsgər bir anlığa qılıncla onu doğramağa hazır idi. Samuray dərhal başı üstündəki tiyənin soyuğunu hiss etdi. Partlayış, qulaqbırıcı gurultu, başqa heç nə. Başsız insan cəsədindən özgə heç nə, tir-tap yixilməzdan qabaq hərəkət edir, addımlayıb; ancak yixilməzdan qabaq bədənin bütün ağırlığı ilə onun üstünə çökmək istəyir və qılınçın tiyəsini var gücüylə onun çiyninə batırır ki, döyüşün bütün dəhşətini ona anlatsın, halbuki bu ana qədər onlardan heç biri bunun fərqində ola bilməzdilər. Məsələ budur. Bu, şərəf məsələ-

si idi. Bu da müharibənin sevinciydi. Ya öləcək-din, ya da yaralı şəkildə geri qayıdacaqdın.

Samuray bircə anlıq da müharibənin başsız obrazını unuda bilmədi. Bu, həyatında gördükəlli içində ən dəhşətli səhnəydi." Diqqət yetirin, düşmən əsgəri bir an əvvəl Sosekini qılıncla kəsib-doğramağa hazır idi. Ancaq bu baş tutmur, onun özü mərmiylə yaralanır və başını itirir. "Ikinci həmlə" artıq ölümdən bir an öncə başqasının, başqa bir varlığın diliylə danışmağa bənzəyir, özü də sözsüz, yalnız ani bir hərəkətlə. Qılıncı Sosekinin ciyininə batırır ki, müharibənin dəhşətini bir daha unutmamaq şərti ilə anlasın. İnsan bu hərəkəti niyə edir? Halbuki bir an əvvəl vəhşi kimi rəqibin qanına susamışdı. "Müharibənin dəhşətini anlatmaq" adı, başlangıç cümlədir. Sosekinin sonrakı həyatı məhz bu kritik anın üstündə köklənir, ürəkdən sevdiyi qadını itirir, onu sənətlə, sənətin gücünə həyata qaytarmaq inadı o ciyinə qılıncın sancıldığı səhnənin digər təfərrüatlarını deşifrə edir. Yuko ustad Sosekiylə rastlaşanda kor olduğunu anlayır və ona elə gəlir ki, Soseki sanki kəndir üstündə gəzir. Yəni ölümlə həyat arasında. Hər şey gizli, hiss edilməyən,ancaq ürəyin dərinliklərində fəhm edilən təkanlarla aşkarlanır və sən bu ani tuta, nəticə çıxara bilmirsən, çünki romanın əvvəlində deyildiyi kimi, (Yuko Akitanın atasının dilindən) "po-eziya peşə, sənət deyil, zamanın axıb getməsidir, bax elə bu sular kimi"...Sən yalnız tamaşa edə bilərsən. Bu məqamda Borxesin "Pyer Menar. "Don Kixot"un müəllifi" essesini xatırlayıram.

Pyer Menar ikinci "Don Kixot"u deyil, məhz "Don Kixot"u yazmaq istəyirdi. Hər şeyi unutmaq, sanki bu əsər heç yer üzündə olmayıbmış kimi. "Demək artıqdır ki, onun niyyəti mövcud əsəri mexaniki olaraq köçürmək olmayıb, əsas məqsəd - sözbəsöz, sətirbəsətir Migel de Servantesin əsəri ilə üst-üstə düşən bir neçə səhifə yazmaq olub". Pyer Menar arzusuna çatmaq üçün otuz il dayanmadan çalışıb, XVII əsrə danışılan ispan dilini öyrənib, o dövr mədəniyyətinin bütün aspektlərini dərindən mənimsəyib və sair. Ancaq... nə qədər təsadüflərdən qaçsa da, son nəticədə Pyer Menarın əsəri elə Servantesin əsərinin təkrarı olub. Ikinci müəllif birincinin izləriylə gedib, ayrılməq, fərqlənmək, başqa müstəvidə görünmək hansı sırlı məqamdasına eyniliyə gətirib çıxarıır. "Qar" romanında da bu mənada aydın görünən və necə deyərlər, "qar

altında qalan" izlər mövcuddur. Pyer Menar "Don Kixot"u Servantesin mövqeyində yazmayı o qədər də əlverişli və münasib hesab eləmirdi, əksinə, o istəyirdi ki, bu qeyri-adi əsərini məhz Pyer Menarın dünyaduyumundan keçirib yazsın. Ancaq qaçılmaz şeylər var. Hər şeydən, bütün bilik və stereotiplərdən silkinib çıxsa da, əsər "Don Kixot"un sözbəsöz təkrarına çevrilir. Fərqli yazılan şey necə olur ki, məlum mətnin oxşarına çevrilir. Bu suala cavab vermək mümkünsüzdür. Hər halda mənim üçün.

"Qar" romanında, mətnin ilk səhifələrində Yuko qar uçqunu altında qalmış gözəl bir qız görür və vurulur. Eşq. Və bundan qabaq o, fəvvərənin yaxınlığında da bir qızla rastlaşmış, hətta sevişmişdi də. Ancaq ölmüş gözəl naminə fəvvərənin yanında rastlaşlığı və sevişdiyi qızı rədd etmək məqamına izah kimi romanın bütün mətnini nümunə göstərsək də, bəzi anlaşılmayan məqamlar qalır. Bir metr buzun içində yatan qənirsiz gözəl Yukonun ustadı Sosekinin arvadıdır. O, ustaddan dərs alanda qəribə şeylərlə rastlaşır. Hamının ağlığını başından alan, hamını heyrətləndirən şeirlər yazsa da, Yuko səthdədir (kəndirin!) və irəliyə doğru hələ bir addım da atmayıb. Ustad ona deyəndə ki, gözlərini yum və nə gördüyüünü söylə, – Yuko içində gülür. Ustda bu tapşırığı verəndə onu iki modusda izah edir. 1. Bütün rənglər içində; 2. Rənglər səndən çöldədir, içində ancaq işiq var. Rəngə baxıb işığı və əksinə, işığa baxıb rəngləri görmək sərhədən dərinliklərə irəliləməkdir. Yəni hər bir gözəl şey, nəsnə də öz-özlüyündə boş və mənasız ola bilər, onu insanların baxışlarından ayırib görünməyən dərinliklərə apara bilərsən. Soseki bunu bacarır, yəni Tanrıının verdiyi bacarıqları eşqlə, onun fəzilətləri ilə birləşdirir, Yukonun aşiq olduğu qadınsa buz adasında uyuyur və ölüdür. Yuko bu fəziləti ustadın gözlərində tapır.

Soseki öz əsərini müharibənin dəhşətlərindən keçərək, bir an içində dünyaya sığmayan dəhşətin nə olduğunu anlamaqla yazmışdı. Onun əsərində (şeirlərində) dilin inersiyası və fantaziyanın istifadə edilmişdi, Yuko isə qarşısında dəyanan sırlı vəzifəni damardakı qanı kimi hiss edirdi. Bir an sonra o, müəlliminin yazdığı lövhələri yenidən canlandırmaya çalışacaqdı.

"...Yazmaq gözəlliyin, şeirin, ipək parçalara həkk edilmiş tarixin ipi üzərində sözbəsöz, ya da sözdən-sözə irəliləməkdir. Yazmaq kitab bo-

yunca addımbaaddım, səhifədən-səhifəyə adla-maqdır. Ən çətini səthdən azca da olsa aralan-mamaq və dilin ipi üzərində qələminin pərsən-giylə müvazinəti saxlaya bilməkdir. Ancaq bu heç də təkcə düz yolu tutub getmək deyildir, – yolun üstünə tez-tez vergül və nöqtələrin quyryuğuna bənzəyən maneələr də çıxacaq. Şair üçün ən çətini daim yazının kəndiri üzərində duruş gətirə bilməkdir, həyatının hər bir anını xəyalın zirvə-sində yaşamaqdır, hətta saniyənin cüzi kəsimində olsa belə, təsəvvürün ipindən yerə düşmə-məkdir. Şair üçün ən çətin şey sözün kəndirbazı olmaqdır..."

Mətnin dərinlikləri aşkarlandıqca qəribə nüanslar meydana çıxır. Yuko Soseki ilə Nejin qəbri üstündə "görüşürlər" və əsərin sonunda elə burdaca ayrırlılar. Əvvəldə adını çəkdiyimiz Pol Valeridən bir qeyd yada düşür: "Ətirlər bir-birlərini tanımadız və çəşib qalarlar..."

Fermin MAKSANS

Qar

1

*Yalnız qar haqqında düşünmək.
Ağ nə varsa.
Artur Rembo*

Yuko Akita iki şeyi çox sevirdi. Haykunu və qarını.

Hayku Yapon ədəbiyyatının janrıdır, üç sətirdən və on yeddi hecadan ibarət olan şeir. Nə az, nə çox.

Qar da şeirdir. Buludların köksündən ağ dənəciklərlə yağır. Göyün ovundan, Allahın əllərindən töküür yera.

Onun bir adı var. Gözqamaşdırıcı ağ adı.
Qar.

2

*Qiş küləyi,
Sintoist monaxı,
Meşadə dolaşır.
(İssa)*

Yukonun atası sintoist keşişi idi. Yaponianın şimalında, Hokkaydo adasında yaşayırırdı. Burda qış sərt keçir və qurtarmaq bilmirdi.

Oğluna kosmik qüvvələrin gücündən, imanlı olmağın, təbiətə və hayku sənətinə məhəbbətin vacibliyindən bəhs etmişdi.

1884-cü ilin aprel günlərinin birində Yukonun on yeddi yaşı tamam oldu. Cənubda, Kyuşuda albali ağacları ilk çiçəklərini açmışdı. Yaponianın şimalında dəniz hələ də buz içindəydi.

Gəncin etik və dini tərbiyəsi tamamlanmışdı. Artıq özünə bir sənət seçməliydi. Mənsub olduğu Akita ailəsinin üzvləri uzun illər ərzində ya dindar, ya da hərbçi olurdular. Yuko isə nə keşiş, nə də hərbiçi olmaq istədi.

– Ata, – Yuko öz ad gününün səhəri, gümüşü çayın sahilində atasına dedi, – mən şair olmaq istəyirəm.

Keşiş güclə sezilən şəkildə qaşlarını çatdısa da, ancaq dərindən məyus olmasını gizlədə bilmədi. Günəş suların ipəyində bərq vururdu. Ay-balıq daşlarının arasıyla sıvişib keçdi və taxta körpünün altında gizləndi.

– Poeziya peşə deyil, oğlum. Zamanın axmasıdır. Şeir dediyin axıb gedən sudur. Bax, bu çay kimi.

Yuko gözlərini lal sulara dikdi. Sonra üzünü atasına tərəf çevirib dedi:

– Mən də elə bunu eləmək, bununla məşğul olmaq istəyirəm. Zamanın necə axıb getməsinə baxmağı öyrənmək istəyirəm.

3

*Çatlayan su bardağının səsi
(bu gecə su dondu)
Məni yuxudan etdi
Basyö*

– Poeziya nədir? – Keşiş soruşdu.

– Heç zaman açılmayan sirdir, – Yuko cavab verdi.

Bir səhər, çatlayan su bardağının səsi poeziya çeşməsinin gözünü açır, ordan sızan bircə damcı qəlbi oyadır, bu gözəlliyyi ona bəxş edir. Bu an sən bir qayda olaraq sözlə deyilməsi mümkünüsüz olan sözləri deyə bilirsən. Bu artıq hərəkətsiz, yerindən qımlıdanmadan etdiyin səfərdir. Və sən şair olursan.

Nəyisə bəzəməyə ehtiyac qalmır. Danışmağa da. Bax və yaz. Çox yox, bir neçə söz. On yeddi heca. Hayku.

Səhər yuxudan oyanırsan. Məqam yetişir – daha çox təəccüblənmək üçün dünyadan çekilib gedirsən.

Səhər, sübh... elə bir vaxt ki, həyatı görə, necə yaşamağına tamaşa edə bilərsən.

4

İlk circırama.

Dedi və getdi.

Yağış.

(İssa)

Aylar keçdi. 1884-cü ilin yayında Yuko yetmiş yeddi hayku yazdı, bir-birindən gözəl.

Səhəri, tutqun günəş altında qəfildən çıxındə kəpənək qanadını hiss etdi, orada zərif ulduz tozonun izlərini qoymuşdu, iyun yağışı yox etmişdi bu izləri.

Bəzən, nahardan sonra çay yiğan qızların mahnılarını dirləməyə gedərdi.

Səhəri gün qapısının ağzında ölü kərtənkələ gördü.

Son zamanlar gördüyü yalnız bu oldu.

Qışın ilk günləri gələndə yenə də Yukonun gələcəyi ilə bağlı suallar çıxdı meydana.

Bir dekabr səhəri atası onu Honsonun mərkəzi hissəsindəki Alp dağlarının ətəyinə apardı, dağın zirvəsini göstərdi, qarın ömür-billah ərimədiyi yeri, azuqəylə dolu torbanı və ipək kağızı oğluna uzadıb dedi:

– Seçimini dəqiqləşdirmədən geri qayıtma: keşiş, ya da hərbçi, ikisindən birini seç.

Gənc dağa dırmaşmağa başladı, yorğunluq və qorxu bilmədən. Zirvədə buz bağlamış bir qaya parçasının dibində sığınacaq tapdı. Oturdu, dünyanın əzəmətiylə qabaq-qənşər. Düz yeddi gün göylərin qapısı ağzında kirimişcə oturdu, gözəllikdən feyz aldı. İpək kağız üzərində ancaq bir söz yazdı, gözqamaşdırıcı ağ, ağappaq söz.

Atasının yanına qayıtdıqda o, dərhal soruşturdu:

– Yolunu seçdinmi, Yuko?

Gənc dizləri üstə çökdü:

– Daha gözəlini tapdım. Qarı seçdim.

5

Bu qara tutulmuş ölkədə

Mən də ölsəm,

Qar Buddasına çevrilləm.

Hosui.

Qar elə şeirdir. Gözqamaşdırın ağ şeir. Yanvar ayında o, Yaponianın şimalının tən yarısını örtür.

Yukonun yaşadığı yerdə qar qışın şeiri idi.

Atasının məyusluğuna rəğmən, 1885-ci il yanvar ayının elə ilk günlərindən Yuko şairliyə başladı. Qərara almışdı ki, yalnız qarın gözəlliyini vəsf etsin. Yolunu tapmışdı. Dərindən hiss edirdi ki, daim bu həyatla yaşayacaq.

Qışda hər gün, səhər tezdən evdən çıxıb dağlara üz tuturdu. Şeir yazmaq üçün həmişə eyni yerdə qərar tuturdu. Bir ağaçın altında oturur, saatlarla burda qalır, dünyada on yeddi ən qənirsiz hecanı seçib-sonalayırdı. Şeir yazıb bitirdimi, onu ipək kağıza köçürürdü.

Hər gün yeni şeir, yeni ilham, yeni kağız parçası. Hər gün bir başqa peyzaj, başqa bir günəş, başqa bir işq. Ancaq həmişə hayku və qar. Ta gecə düşənəcən.

Evə həmişə eyni vaxtda – süfrəyə çay bardaqları düzüləndə gəlib çatardı.

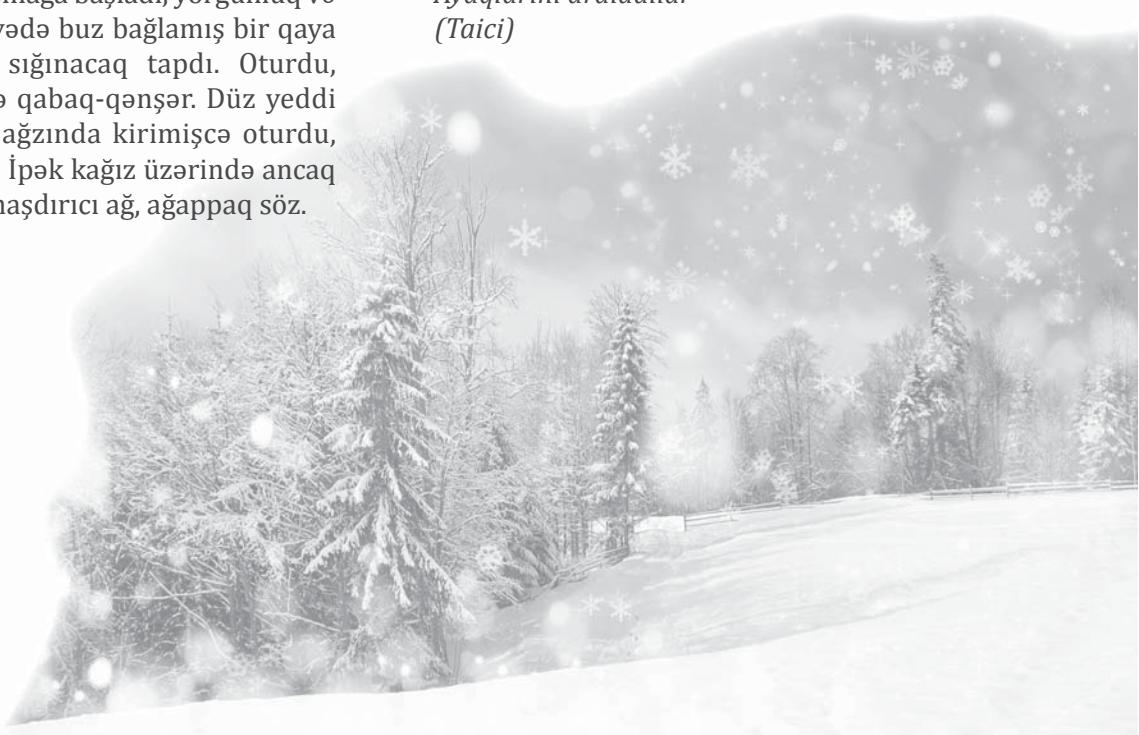
6

Qırçınlarla oynayaraq

Onlar bilmədən

Ayaqlarını araladılar

(Taici)

Ancaq bir gecə Yuko geri qayıtmadı. Mehtab, bədirlənmiş ay. Hər şey gün işığındaymış kimi görünürdü. Göyün üzünü elə qar kimi tiftikli buludlar zəbt etmişdi. Sanki minlərlə ağ geyimli əsgərlərdi.

Ay işığı altında oturmuş Yuko sakitcə bu işgal səhnəsinə tamaşa edirdi. Evə yalnız şəfəq söküləndə qayida bildi.

Yolda, günəşin ağımtıl işığı altında fəvvarədən su götürən qızı gördü.

Qız əyləndə alt köynəyi düz qoltuqlarına qədər dartıldı və qar kimi ağ sinəsi göründü.

Bir az sonra Yuko öz otağında alını ovaşdururdu: alını bir stəkan qaynar sake¹ kimiymi.

Əli qırırmızı bibər kimi qalxmış cinsi orqanının üstündə yuxu aparmışdı onu. Küçədə saxtaydı.

7

*Şiddətli soyuq.
Gavalı çıçəklərini öpürəm
Xəyal içində.
(Soseki)*

Qarın beş əsas xüsusiyyəti var.

Ağdır.

Dondurur və qoruyur.

Daim dəyişir.

Qərarsızdı, sürüskəndi.

Suya çevrilir.

Bu barədə atasına danışanda, atası bunda yaxşı şeyin olmadığını bildirdi, yəni oğlunun belə bir əcaib müşahidəsi soyuğun şiddətini bir az da artırımsıdı.

Qar ağdır. Ona görə də görünmür və yaşamaq haqqı yoxdur.

Təbiətdə nə varsa, dondurur və qoruyur. Bütün dünyani üşüdüb donmağa məcbur etmək təşəxxüs deyilmi?! Daim dəyişir, dönür. Yəni bu səbəbdən etibarsızdır.

Sürüskəndir. Qar üstündə sürüşmək kimin xoşuna gələr ki?

Suya çevrilir. Əridikdə az qalsın bizi suda batıracaq.

Yuko öz dostunda onun şairlik istedadını təmin edən beş əsas keyfiyyət görmüşdü.

Ağdır. Demək, poeziyadır. Cox təmiz şeirlərdir.

¹ Sake – düydən çəkilən şərab

Təbiəti dondurur və qoruyur. Ona görə o, həm də rəssamlıqdır. Qışın ən zərif rəsmi.

Dayanmadan dəyişir. Ona görə kalliqrafiyaya, həm də yazı xəttinə bənzəyir. “Qar” sözünü yazmağın on min üsulu var.

Səthi olduqca sürüskəndir. Demək, rəqsdir. Qar üstündə hər kəs özünü rəqqas hesab eləyə bilər.

Suya çevrilir. Buna görə o musiqidir. Yazda çaylar və bulaqlar ağ notların simfoniyasına çevirilir.

– Bütün bunlar sənin üçündürmü? – keşş soruşdu.

– Bunlardan daha çox şeylər...

Bu gecə Yuko Akitanın atası anladı ki, oğlunun gözlərini qarın gözəlli ilə doldurmağa hayku bəs etməyəcək.

8

Yuko haykuya, qar və yeddi rəqəminə sitayış edirdi.

Hesab edirdi ki, yeddi sehrli rəqəmdir.

Bu rəqəmin içində həm kvadratın tarazlığı, həm də üçbucağın səbatsızlığı yaşayır.

Şair olmayı qərarlaşdıranda Yukonun on yeddi yaşı tamam olmuşdu.

On yeddi hecalı şeirlər yazırı.

Yeddi pişiyi vardı.

Atasına söz vermişdi ki, hər qış cəmi-cümlətanı yetmiş yeddi hayku yazacaq. Nə az, nə çox.

İlin yerdə qalan fəsillərində evdən çölə çıxmadan qarı unutmağa çalışacaq.

9

Bir yaz günü, günəş təzə doğanda imperator sarayının şairi Meyjinin gözü Yukonun əsərlərinə sataşdı. Onun yaşadığı kəndə gələrək Akitanın atasının evini tapdı və şairi soruşdu. Qonşu məbəddən qaçaraq özünü yetirən keşş imperatorun elçisini ehtiramla qarşılıdı, ona bir fincan çay təklif edib dedi:

– Bu axşam oğlumun dağlarda keçirdiyi son gün olacaq. Bu gün onun yetmiş yeddinci haykusu tamamlanacaq. İstəsəniz, sizi onun iş otágına apara bilərəm. Burada o, ipək perqament kağızlarının üzərində yazdığını şeirlərini saxlayır.

Şair çayın etirli qoxusunu ciyərlərinə çəkdi, ürəyi sevinclə doldu, – birdən yadına o gün düşdü, qafiyə ustalarından birinin diqqətini

çəkmişdi, buna görə imperatorun saraiyına aparılmışdı ki, şeirlərini ona oxusun, oxumuşdu da, imperator razılıqla gülümşəmişdi. Çaydan bir qurtum alıb dedi:

– O möcüzəni mənə göstərin.

Keşiş əlinin işarəsiylə onu müşayiət etməyi göstərdi, onlar iş otağına daxil oldular, divarlarına perqament kağızları yapışdırılmışdı. Baxan kimi adamın nitqi quruyurdu.

– Usta, budur onlar. Oğlumun bütün haykuları ixtiyarnızdadır.

Şair ləng, ancaq əzəmətlə yaxınlaşdı, Yukonun bu il qələmə aldığı yetmiş altı haykunun hər brini oxudu.

Oxuyub qurtaranda keşiş onun göz yaşlarının necə parıldadığını sezdi.

– Möhtəşəmdir. Ömrümdə belə bir şey oxumadım. Zənnimcə, imperator oğlunu saray şairi təyin edə bilər, yəni mən artıq bu dünyadan yükümü çəkib gedəndən sonra.

Yukonun atası sevincdən özünü itirmiş halda hörmətli qonağın ayaqlarına düşdü.

– Bununla belə, – deyə qonaq əlavə etdi, – etiraf etməliyəm ki, bu şeirlərdə məni razi salmayan iki şey var.

Keşiş səksənmış halda başını qaldırdı.

– Necə yəni, sizcə, bu haykular Basyö dövrünün şeirlərindən yaxşı deyilmiş?

– Onlar misilsizdir. Sözlər elə əsil gözəllik چəsməsindən axıb gəlib. Mətnlər çox musiqiliidir, ancaq onlarda rəng azdır, demək olar, yoxdur. Oğlunuzun yazdığı dil ümidsizcəsinə ağdır. Görünmürlər. Əgər o, əsərlərini imperatora təqdim edəcəksə, mütləq şeirlərinə rəng qatmayı öyrənməlidir.

– O hələ gəncdir, bunu unutmayın. Cəmi on yeddi yaşı var. Sizi daha nə narahat edir bəs?

Şair daha bir fincan çay istədi, evin qabağında چəçəklərə bürünmüş skamyada oturdu, üzünü fikirli halda dağlara tutdu. Bir qurtum alıb soruşdu:

– Niyə bəs qar?

10

Yuko dağlardan qayıdanda öyrəndi ki, qapılara gələn yad bir adam onun şeirlərini oxuyub və ən pisi də bu şeirləri xoşlayıb, – bunları biləndə qanı başına vurdur, az qala, dəli olacaqdı.

– Bunlar qaralamalardır, başqa bir şey deyil. Hələ mən özüm də bu sənəti tamam-kamal bilmirəm.

– Ancaq səni artıq saraya çağırırlar! Bu çox, çox böyük ehtiramdır, – atası cavab verdi.

– Yox, – Yuko dedi, – rəzillilikdi bu.

Keşiş saray şairinin dediklərini olduğu kimi çatdıranda Yuko hirsəndi:

– Rəssamlıqdan və rənglərdən nə bilir axı o? Şeiri yazmağın on min üsulu var, elə şeiri rəsm etməyin də, ancaq mənim gözümdə onlar qardı, qar... On min heca, ağılığı ağılı başdan alan on min heca yazanda imperatorun yanına gedəcəm. Düz on min, nə az, nə çox.

– Gör bir, on min heca hardasa beş yüz hayku deməkdir. İldə yetmiş yeddi hayku yazsan, düz yeddi ilin gedəcək.

– Demək, saraya elə o zaman getməli olacam.

Atayla oğul bir daha saray şairini yada salmadılar. Bu yaz Yuko sözünü tutub bircə dənə də hayku yazmadı. İki-gücü yaşıl bağda albalı چiçəklərini qoxlamaq oldu. Yayda ayın və qarlı zirvələrin nəzərləri altında meşə balının ətrini çəkdi ciyərlərinə. Qasırğanın qopduğu ilk günlərdə çayın kənarında sarı göbələk tapdı.

Ətirli və sakit bir il.

11

Qadınların dərisi,

Gizlətdikləri dəri

Necə də istidir!

(Sutejo)

Şeirlərin ikinci qışı gözqamaşdırıcı dərəcədə ağı idı.

Qar həmişəkindən çox yağmışdı.

Bir dekabr gecəsini nə vaxtsa fəvvərənin yaxınlığında rastlaşlığı qızla keçirdi. Dərisi şaftalı qoxuyurdu. Ağappaq məməsini ağızına aldı və aydan süzülən şərbət kimi sordu. Sübhün gözü açılna qədər.

Bu qış Yuko yetmiş yeddi hayku yazdı. Birbirindən ağı və gözəl.

Son üçünü oxuyun:

Təmiz qar

Sakitliyin və gözəlliyin

körpüsü

Qar musiqisi

Qış sisəyi

Dabanlarımın altında

*Qürubdan sonra
Günəş qayıdır
Qağayıların qanadında*

Bu həmin haykular idi.

Təmiz şeylər. Təbii. Yaxın, çox yaxın. İncə, incə olduğu qədər də şəffaf və gözəl.

Sadə, öləri insanlar üçün nəsə anlatmasalar da, şairin könlündə ilahi işığa doğru ucalan körpü idi. Mələkələrin ağ işığna doğru.

12

Günəş yazın ilk günlərində gəldi, onunla birgə saray şairi.

Bu dəfə tək deyildi.

Yanındakı qadın çox gözəl idi, şeiri də çox sevirdi. Dərisi ağ, saçları zülmət gecə idi. Ustadı müşayiət edərdi.

Yukonun atası onları ehtiramla köşkdə qarşıladı. Köşk yaşılıq içində itib-batırdı. Onları çox ətirli və bu yerlərdə az tapılan çaya qonaq etdi.

Ustad və qız çaydan bir qurtum alan kimi o dedi:

- Oğlum qapımıza gəlib şərəf verdiyinizi yüksək qiymətləndirir. Hesab edir ki, sənətinin təkmilləşdirib kamillik mərtəbəsinə çatmaq üçün yeddi il lazımla olacaq. Artıq bu, ikinci qışdır, demək qarşında hələ beş il var.

Yaşlı adam sözünü deməzdən qabaq çayın gümüşü sularına uzun-uzadı baxdı.

- Beş il çox uzun müddətdir. Bilmirəm, imperator bu qədər gözləyərmi? Yuko nə vaxt qayıdaqcaq?

- Gecə.

- Gözləyək.

Yuko dağlardan qayıdanda iş otağında iki qonağın olduğunu gördü. Qızın məftunedici gözəlliyi dərhal diqqətini çəkdi. Müəllimin sıfətdində laqeydilikdən özgə bir şey görmədi.

- Yuko, - saray şairi dilləndi, - sənə iki sualım var.

- Sizi dinləyirəm, ustad.

- Niyə məhz yeddi il?

- Çünkü bu sehrli rəqəmdir.

Yuko qızın dodaqlarından qaçan təbəssümü sezdi. Dodaqları şirəli meyvə kimi təptəzə idi. Dişləriylə onlara toxunmaqdən özünü güclə saxladı.

– Bəs onda niyə qar? – müəllim davam etdi.
– Çünkü bu, eyni zamanda şeir, kalliqrafiya, rəngkarlıq və musiqidir.

Qoca Yukoya yaxınlaşdı və isti nəfəsiylə qulağına piçildədi:

- Bütün bunları?
- Bəlkə, daha çox şeylər...
- Sən şairsən. Ancaq başqa sənətlər haqqında nə bilirsən ki?! Sən rəqs etməyi, rəsm çəkməyi, musiqi bəstələməyi bacarırsanmı?

Yuko heç nə demədi. Sifətinin necə qızardığını hiss etdi.

– Şairəm. Şeir yazıram. Ancaq daha nələrisə bacarmalıyam ki, sənətimlə məşğul ola bilim.

Səhv edirsən. Poeziya hər şeydən əvvəl rəngkarlıqdır, xoreoqrafiyadır, musiqi və ürəyin səsidi. Şair eyni zamanda həm rəssam, rəqqas, musiqiçi və gözəl xətt ustasıdır. Mahir usta olmaq istəyirsənsə, hər şeyi bacarmalısan. Sənin əsərlərin məftunedici dərəcədə gözəldir, musiqiliidir, ancaq nədənsə həm də qar kimi ağıdı. Onlarda parlaqlıq və rəng çatışdır. Sən rəssam deyilsən, Yuko. Yeganə çatışmayan da budur. Yalnız bu. Buna görə də əgər qulaq asmasan mənə, dünya sənin şeirlərindən heç zaman xəbər tutmayacaq.

Qoca artıq səbrini zorlayırdı, qız isə çox gözəl idi və onu məyus etmək istəmirdi.

- Sizi dinləyirəm, ustad.
- Yaponianın cənubunda sənətləri mükəmməl bilən bir şəxs yaşayır. Məcüzəli şeirlər yazır, musiqili pyeslər qələmə alır, ancaq hər şeydən öncə o rəssamdır. Bu çox görkəmli şəxsin adı Sosekidir. Mənim müəllimim olub. Mənim adımdan ona salam apar. Sənə səndə çatışmayan şeyləri öyrədəcək.

Bütün söhbət müddətində müəllimi müşayiət edən şəxs danışmadı. O, yalnız gülüm-səyərək və hərdənbir bir qurtum çay alıb Yukonu nöqtəbənəqtə öyrənirdi.

– Gecikmə, – qoca dedi, – Soseki çox qocadı, ölü bilər.

Yuko təzim etdi və dedi:

– Ustad, elə günü sabah Sosekiyə baş çəkəcəm.

Sonra döndü və birdən qızın hər iki yanından öpdü. Qız ancaq gülümsədi. Gülüşü birdən göyə millənən quş çığartısına bənzədi. Sına-sına uçan səsə.

Yuko ona qarşı utancaqlıq qarışığı dərin sevgi hiss edirdi.

13

Elə həmin axşam Yuko fəvvarənin yanında rastlaşdığı qızla sevişdi. Onu albali ağacının büllür çətirinin altında qar üstünə yixdi.

14

Səhəri, hava işıqlaşanda Yuko kəndi tərk etdi. Atası və bütün ailəsi ilə vidalaşib cənuba doğru getdi.

Bu, onun qəlbinin günəşinə doğru getdiyi yoldı. Dünyanın təmizliyi və işığı gözünə, baxışlarına yığıldı. Yol boyu ağır-ağır addımlayan Yuko ürəyinin necə təmiz sevinclə dolduğunu hiss edirdi. Azad və xoşbəxt idi. Qəlbində məhəbbət və poeziyaya inam vardi.

Ancaq baş verməli şey baş verdi. Qarı çox sevdiyindən qardan gələcək təhlükəni büsbütnun unutmuşdu.

Yuko dağları aşdıqdan sonra dəhşətli qar firtinasına düşdü. O, təbiətin qəzəbinə tuş gəldi və təsadüfən, sanki göydən düşən sığınacaq olmasaydı, xilas yolu bağlanacaqdı. Yuko buz bağlamış qaya parçasının altında gizləndi. Orada, soyuqdan tir-tir əsərək qatı qaranlıqda, dərin qarın içində, tənhalığın buz bağlamış baş-gicəlləndirici ortamında, öz sükutunun içində təkbaşına soyuqdan, acliq və yorğunluqdan yüz dəfə ölü bilərdi. Ancaq sağ qaldı, ölmədi.

Sağ qaldı ona görə ki, sanki gerçəkliyin o biri üzündən təşrif gətirmiş gözəlliyi görmüş kimi oldu. Bu, onun indiyə qədər həyatında üz-üzə gəldiyi ən möcüzəli mənzərə idi. Bunu heç zaman unuda bilmədi.

15

Bu qədər gözəl olan o idi. Qasırğa qopan günü, qaya çıxıntısının altında uzananda o ordaydı, düz gözlərinin qabağında. Yuxu kimi nazik pərdə arxasından gah görünür, gah da itirdi. Gənc, sarışın saçlı, lüt-üryan, Avropa irqinə mənsub bir qız idi. Ölmüşdü. Bir metrlik buzun altında yuxuya getmişdi.

16

Doğrudan, yatmamışdı. Ölmüşdü. Ancaq tabutu büllür kimi şəffaf idi. Yuko o saat bu gözəl naməlum qadına aşiq oldu.

Həyatında bircə anlıq olsa da Yuko bir cəsədə bu qədər yaxın olduğunun sərrini anlaya bilmədi. Ancaq o, adı bir cəsəd deyildi. Heyrət doğuran və inanılmaz dərəcədə cazibədar idi.

Əvvələ, qız lüt vəziyyətdə idi. Bir metrlik buz qatının altında neynəyirdi? Ora necə düşmüşdü? İlk aqlına gələn məhz bu suallar oldu. Ancaq bilmədi, onlara necə cavab versin.

Hardan gəlib düşmüşdü buralara? Belə bir şəffaf və əbədi tələnin içində nə salmışdı onu? Nə zamanдан? Doğrusunu desək, o heç bəlkə olmamışdı, yuxu dumaniydi, çəkilib getmirdi.

Buz həbsxanada yatan qız gövrək və zərifdən zərif xəyalə bənzeyirdi. Sarı saçları məşəl kimi alovlanırdı. Kirpikləri buzdan sırsıra bağłasa da, onların arasından gözlərinin mavi soyuğu sezilirdi, sanki buz örtüyünün azacıq, iynə ucu boyda olsa belə əriməsi çox incə dərisinə üzülən damclarla xəbər göndərir, baxışlarını hifz edirdi. Üzü qardan da ağ idi.

Yuko heç nə demədən qızı baxırdı, qızın gözəlliyyi onu əsir almışdı, dili belə tutulmuşdu.

17

Yuko bunun yuxu olduğuna inandı.

Ona elə gəlirdi ki, gənc qadının obrazı, şəkli... yuxularının təsiri altında sezilmədən dəyişir, başqlaşırdı. Ancaq o heç də qarabasmanın tələsinə düşməmişdi. Qız ordaydı, bir metrlik buzun altında və bu qızı aşiq olmuşdu.

Yuko bütün gecəni burada qaldı, bu mənzərəni gözlərinə, gözlərinin içində təpdi. Bir an olsa belə gözünü ayırmadı, başqa yönə baxmadı. Bəli, burdaydı, qılınc kimi kəsən soyuğa baxmayaraq cincirini da çıxardan tamaşa edirdi, əvvəllər bunu istəsəydi də, xəyalına gətirə bilməzdi.

Bu gecə vaxt onun üçün dayanmışdı.

Kimdi o, buralarda neynəyirmiş?

Bunu bilmirdi.

Ancaq bir şeyi bilirdi, çox kədərli, həm də çox gözəl: nə vaxtsa qocalacaq, günlərin bir günündə oləcək, ancaq bu qadına məhəbbəti keçməyəcək, onun çöhrəsi buz qalığının altında heç zaman bürüşüb qırışlanmayıcaq.

18

Yuko səhər açılan kimi kədərli tapıntısının olduğu yerə xaç kimi bir nişanə sancı. Sonra yoluna davam etdi.

O vaxtdan bəri həmən gecə yaşadıqlarını bir daha unutmadı. Bütün yol boyu qızın çöhrəsi beynini və ürəyini zəbt etdi, onu təqib etdi.

Axşamüstü Yuko bir dağlıq kəndə yetişdi. Kəndin ortasına çatan kimi buz bağlamış fəvvarənin böyründə yorğunluqdan tırtap yerə sərildi. Qoca bir kişi qaça-qaça ona bir stəkan sake gətirdi.

Gənc üzünü ona sarı çevirdi, udqunub mayedən bir qurtum aldı, nəfəs dərib soruşdu:

– Kim idi o qız?

Bunu deyər-deməz qocanın qolları üstünə düşdü.

19

Yeddi gün yataqdən qalxmadı, yeddi gün çəkdi gücünü toparlayıb yoluna davam etməsi.

Bu yeddi gün ərzində Yuko ancaq yatdı, yuxuda qara bələnmiş o gözəl qızı gördü. Bir səhər yerindən qalxdı, kəndlilik təşəkkür elədi və yolun ağını tutub getdi. Qar və buzun altındaki qız haqqında özünə bircə kəlmə də deməyə ürək eləmədi.

20

Bütün Yaponiyası gəzib-dolaşdı və bir səhər özünü Sosekinin qapısı ağızında gördü. Burada onu Horoşi adlı xidmətçi qarşılıdı. Qoca, xoş təbəssümlü biriydi, yanaqları batıq, saçları ağarmışdı. Yuko ona dedi:

– Məni bura Meji sarayının şairi göndərib, ustad Sosekidən rəngkarlıq sənətini öyrənmək istəyirəm. İcazənizlə...

Xidmətçi kənara çəkildi, Yuko isə mebellə bəzədilmiş otağa daxil oldu, həsir üstə ayaqlarını altına yiğaraq oturdu, üzü ən müxtəlif ağaclar əkilmiş bağçaya sariydi. Bir fincan çay verdilər. Küçədə, çayın kənarında hansısa quş insanın ürəyini ovlayan bihuşədici nəgmə ötürdü:

– Çox uzaqlardan gəlmisəm, – Yuko sözünə davam etdi. Şairəm. Daha dəqiqi, qar şairiyəm. Ustad Sosekinin şagirdi olmağa gəlmisəm.

Horoşi razılıq əlaməti olaraq başını yellədi.

– Burda nə qədər qalmaq niyyətiniz var?

– Nə qədər lazım olsa. Əsl şair olmaq istəyirəm.

– Anladım. Ancaq mənim müəllimim çox yaşıdır, çox da yorulub. Yaşamaq üçün çox az vaxtı qalıb. Buna görə də o, yalnız qabiliyyətli şagirdlərdən ibarət bir qrupla məşğul olmağa üstünlük verir. Gündə iki dəfə: səhər sübhədən,

axşam günəş batanda. Şübhəsiz ki, xüsusi təbii işıqlanma amilinə görə.

Öhdəsindən gələrəm. Bundan başqa, əgər onun istədiyi kimi olmaramsa, dərhal buralardan gedərəm.

– Ustad Soseki sizin nəyə qadir olduğunuzu biləcək. Yeri gəlmışkən, özü də gəldi. İndi onun bağda güllər arasında gəzisiyi vaxtdır. Yuko çöndü və uzun saqqallı ixtiyar kişini gördü, asta addimlarla sanki ipin üzərində gəzirmiş kimi bağda var-gəl edirdi. Gözlərini qapamışdı.

- O, rənglərin ustasıdır mı?
- Bəli, Soseki, böyük rəssam Soseki.
- Ancaq o... Gözləri...
- Elədir, Horoşı dedi. Ustad kordur.

21

Kor rəssam rəng sənətini ona necə öyrədə bilər ki? Saray şairi Meiji, hətta öz işinin keyfiyyəti haqqında rəy söyləmək iqtidarına malik olmayan birini ona müəllim kimi tövsiyə edəndə rişxənd eləməmişdi ki? Bir anlıq Yuko hər şeyi burada buraxıb öz kəndinə, sevdiyi dağların qoynuna qayıtməq istədi. Ancaq bu an Horoşı onun əlindən yapışış saxladı.

– Heç nə bilməmiş, eşitməmiş getmə. Olsun ki, Soseki xırımxırda şeyləri görmür, sezmir, ancaq onun ağılı heç kəsin gözlərinin görə bilmədiklərini dəlib deşir. Gedək, səni ona təqdim edim.

– Bir kor mənə rənglərin çalarları haqqında nə deyə bilər?

– Təkcə rənglərmi, elə qadınlar haqqında da sənə çox şey öyrədə bilər, düzdür, artıq onlarla bir işi qalmayıb, hər şey keçmişə gömülüb. Zahirinə bənd olma, bu, yalnız aldadıcı bir şeydir.

Horoşı Yukonu qabağa buraxdı ki, ustada təzim etsin.

– Sən kimsən? Məndən nə istəyirsən? – Soseki soruşdu.

– Adım Yukodur, qar şairi. Şeirlərim gözəldir, ancaq ağıdır onlar, çox ağ. Mənə rəsm çəkməyi öyrədin, müəllim. Mənə rəngləri öyrədin.

Soseki gülümşədi və cavab verdi:

- Əvvəlcə mənə qardan danış.

22

Ustadın yanındakı dərslər misilsiz və təkrarsız idi. Beləsini ömründə ilk dəfə görürdü.

Şəfəqlərin oynasıdıçı çayın kənarında birinci dərsin keçirildiyi gün o, Yukodan gözlərini yumub rəngləri təsəvvür etməyi tapşırıdı.

– Böyük-başında heç bir rəng yoxdur. Sənin içindədir hər şey. Səndən kənardı yalnız işıqdır, – Soseki dedi.

– Nə görürsən?

– Heç nə. Bağlı gözlərimlə yalnız qaranlığı görürəm. Bəs siz?

– Mənsə, – yox, Soseki dedi, – mən qurbağaların mavisini, səmanınsa sarısını görürəm. De görüm, bizim ikimizdən hansımız daha kordur?

Yuko ona demək istyirdi ki, səma sarı rəngdə deyil, qurbağalarda mavi, ancaq şərhlərdən boyun qaçırdı. Görünür, qocanın ağı oynayıb artıq. Onu məyus etmək istəmədi.

– Müəllim, – o, dedi, – mən görməyə başladım.

- Nə gördün?
- Qırmızı ağacları görürəm.
- Sarsaqsan, – Soseki dedi. – Ola bilməz. Burda ağaç yoxdu.

23

Ertəsi gün müəllim Yukodan bir daha xahiş elədi ki, gözlərini yumsun. Sonra dedi:

– İşiq içəridədir, sənin qəlbindədir. Rəngsə kənardı, bizdən kənardı. Gözlərini yumub mənə nə gördüyüünü de.

– Müəllim, – Yuko dilləndi, – mən qarın ağ işığını görürəm.

Bu sözləri deyərkən Yuko ürəkdən gülmək istədi. Gözəl yaz səhəriydi. Günəş ocaq kimi yanındı.

– Bu doğrudur, – Soseki dedi, – buralar qışda qara bürünmüştü. Görməyə başlayırsan, gözlərin açılır.

24

Beləcə Yuko bir il ərzində ustadın dərslərini dinləmək haqqını qazandı. Xidmətçi Horoşiyə dostlaşdı. Eyni otaqda yatırdılar.

Bir gün axşam Yuko ondan soruşdu:

– Bu müəllim əsl həqiqətdə kimdir? Öz sənətini deyilən qədər mükəmməl bilirmi?

– Soseki Yaponiyanın ən qüdrətli rəssamıdır. Musiqini, poeziyani, kalliqrafiyanı, rəqsi də gözəl bilir. Ancaq onun sənəti qadın məhəbbəti olmadan bilinmirdi.

– Qadınlar? – Yuko təccübələ soruşdu.

- Qadınlar, düz eşitdin. Çünkü məhəbbət ən mürəkkəb və qəliz sənətlərin içində ən birincisidir. Yazmaq da, rəqs eləmək də, musiqi bəstələyib rəsm çəkmək də sevmək kimidir. Kanat üstündə gəzməyə bənzəyir. Ən çətinini düşmədən irəli gedə bilməkdir. Soseki isə qadına məhəbbət naminə ordan yixildi. Yalnız incəsənət onu ümidsizlikdən və ölümdən qurtara bildi. Ancaq bu uzun bir əhvalatdır, zənnimcə, sənin üçün də maraqlı olmaz.

- Yox, - nə danışırsınız, danışın, dinləyirəm!

- Bu əhvalat sənin müəlliminin samuray olduğu bir dönəmə təsadüf edir.

- Soseki? Samuray? Danış, sən Allah, danış!

Horoşı bir stəkan sake içdi və gəncin təkidi ilə xatırələrə daldı.

- Hər şey sehrbazlıqdan başladı...

II

25

Bəli, hər şey sehrbazlıqdan başladı. 18-ci ilin soyuq qış günlərinin birində, yəni Sosekinin müharibədən qayıtdığı bir gündə əvvəllər heç zaman görmədiyi bir qadına aşiq oldu.

O uzaq əyyamda mənim sahibim imperatorun samurayı idi.

Soseki qanlı döyüslərdən keçmişdi, başçılıq etdiyi ordu dağıcı və gözlənilməz qələbə etmişdi. Cəbhədən qalib dönmüşdü. Yaralanmışdı. Əsgərlərdən birinin qılinci çiyninə batmışdı,ancaq onun da başı mərmiyə tuş gəlmışdı. Bu səhnə indi də Sosekinin gözleri öündən getmir: palçığın və ağızdakı qanın tamı, onun üstünə hücum çəkən rəqib ordunun əsgərləri, düşmənin üzü, qəzəbdən cizgilərini itirmiş, əyilmiş üzlər... Üstünə cuman əsgər bir anlığa qılıncla onu doğramağa hazır idi. Samuray dərhal başı üstündəki tiyənin soyuğunu hiss etdi. Partlayış, qulaqbatırıcı gurultu, başqa heç nə. Başsız insan cəsədindən özgə heç nə, tir-tap yixilməzdan qabaq hərəkət edir, addımlayır; ancak yixilməzdan qabaq bədənin bütün ağırlığı ilə onun üstünə çökəmək istəyir və qılincin tiyəsini var gücüylə onun çiyninə batırır ki, döyüşün bütün dəhşətini ona anlaysın, halbuki bu ana qədər onlardan heç biri bunun fərqində ola bilməzdilər. Məsələ budur. Bu, şərəf məsələsi idi. Bu da müharibənin sevinciydi. Ya öləcəkdir, ya da yaralı şəkildə geri qayıdacaqdın.

Samuray bircə anlıq da müharibənin başsız obrazını unuda bilmədi. Bu, həyatında gördükələri içində ən dəhşətli səhnəydi.

Sonra huşunu itirdi. Ölmüş bilib döyüş meydanda buraxıb getdilər. Bütün gecəni başsız bədənin altında qaldı. Səhər olcaq iniltisi aləmi bürüdü. Ölmüş adamın cəsədini qaldırdıqda Sosekinin dəhşət içində qırılan sıfətini gördülər. Nə desən elədilər, qayğısını çəkdilər, başına dolandılar,ancaq günlərlə sayıqladı. Hətta düz bir həftə qorxunu açıq gözlə seyr edirdi.

İmperatorun özü onu təbrik elədi, Soseki buna görə qürur hissi keçirdi də, tez bir zamanda yaşadıqları ürəyinə yiğisib ona əzab verməyə başladı.

Nəhayət, Soseki gücünü toparlayıb evinə döndü. Döyüsdə ona aldığı yaralar deyil, - müharibənin əvvəlində düz altı dəfə yaralanmışdı, sadəcə, müharibəyə nifrət mane olurdu. Bu adam ömrünü orduda xidmətə həsr eləmişdi,ancaq bir gün anladı ki, daha kimsənin qanına batmaq, kimsəni öldürmək istəmir.

Ordudan ayrılib evə o boyda yolu piyada döndü. Və evə aparan yolda möcüzə baş verdi.

Soyuqdan tir-tir əsərək, gözlərində müharibənin dəhşətləri, yaşadığı faciələrlə təkbətək, nəfəs-nəfəsə, zülmətin, qarın boy verməyən dərinliyində, tənhalığın başgicəlləndirici quysunda, nəhayət, bütün içini zəbt etmiş sükutun içində tək qalıb ən azi yüz dəfə soyuqdan, acliqdan və yorğunluqdan ölü bilərdi.

Ölmədi, sağ qaldı, çünkü bu gün o, elə bir şey gördü ki, reallığın o biri üzündən, o biri tərəfindən gəlməmişdi, şübhəsiz, ona görə təşrif gətmışdi ki, müharibə haqqında xatırlərinin dəhşətini aradan qaldırsın, özü də baş işlətmədən. Bu, onun həyatda gördüyü mənzərlərdən ən gözəli idi. Samuray onu heç zaman unuda bilmədi.

26

Bu, kanat üstündə yeriyən bir qız idi. Quş kimi yüngül. Çayın gümüşə çalan sularının üzərindən çəkilmiş ipin üstüylə səkən bir qız, nazənin dilbər.

Yerdən altmış fut yüksəklikdə qərar tutmuşdu. Artıq o, kanatın üstüylə yerimirdi, hansısa möcüzənin gücünə havada oynayırdı. Uzaqdan baxsaydın, sənə elə gələrdi ki, görünməyən ipin üstüylə göylərdə gəzən insan deyil, mələkdir.

Soseki yavaşça çaya yaxınlaşdı və qızın gözəlliyyindən dili tutuldu. İlk dəfəydi, ömründə avropalı qız görürdü. Sanki göylərdə uçurdu.

Onu maraq götürdüyündən bir az da yaxınlaşdı. Bu dəfə düz başının üstündəydi. Bu qəribə tamaşaya baxmaq üçün çayın kənarına hədsiz sayda insan toplanmışdı.

Soseki gözünü tamaşadan ayırmadan hansısa qoca kişiyə yaxınlaşış soruşdu:

– Bu adam kimdir?

Qoca heç Sesekiyə baxmadan titrək səslə cavab verdi:

– Kəndirbaz. Göylərdə dolaşan sarışın quş, – belə də demək olar.

27

Kəndirbaz idi və həyatı o ipdən asılıydı.

28

Qız parisliydi, Fransadan gəlmişdi. Adı Nej (Neige²) idi. Adını ona görə belə qoymuşdular ki, dərisi hədsiz ağ idi, gözləri buz parçası, saçları isə sarışın idi. Bir də ona görə ki, hərdən havanı yarıb yeriyəndə qar dənəciklərinə bənzəyirdi.

Bu qızın tarixçəsi belə başlamışdı. Bir dəfə, hələ uşaq ikən səyyar sirkə aparmışdilar onu və burda arzusunun gerçəkləşdiyini gözləriylə görüb təəccüblənmişdi.

Nə qədər təhlükəli olsa da, qız sirk ustası olmağa qərar verdi. Bir qədər tərəddüdü olsa da, sonra kəndirbaz olacağına söz verdi. Gün keçdi, zaman dəyişdi, Nej daha yüksəkliklərə qalxdı və şübhəsiz ki, sənətini də təkmilləşdirdi. Beləliklə, o, ilk qadın kəndirbaz oldu. Bir dəfə ipin üstünə qalxdımı, bir daha ordan yerə enmədi.

29

Nej müvazinət səbəbindən kəndirbaz oldu. Həyatı varlığın təsadüflərindən və alçaqlığından asılı olaraq açılıb-yığılan düyünlərdən toxunmuş əyri-üyrü kəndir kimi uzanıb gedən qız bu incə və təhlükəli sənəti dərindən mənimseyirdi.

Qız yalnız yerdən min fut hündürlükdə çəkilən kəndirin üstüylə gəzəndə özünü yaxşı hiss edirdi. Yalnız irəli getmək lazım idi. Kənara bircə millimetr də yayınmaq olmazdı.

Bu, onun taleyi idi.

Addım-addım irəliləmək.

Həyatın bir küncündən başqa bir küncünə.

30

O, cəsarəti və cürətiylə bütün Avropanı fəth etmişdi. On doqquz yaşında Nej kəndir üstündə yüz kilometrdən çox yol qət etmişdi, çox zaman da həyathla ölümün səhədində.

O, kəndirini Paris Notre-Dame kilsəsinin iki qülləsi arasında çəkmişdi və küləyin, qar və sükutun Esmeraldası³ kimi bir neçə saat ərzində müvazinətini saxlayıb kilsənin üstündə dayanmışdı.

Daha sonra o bu cürətli hərəkətini Avropanın hər bir paytaxt şəhərində tekrar elədi və hər dəfə də müvazinət qanunlarına meydən oxudu.

O, sadə bir kəndirbaz deyildi. Havada sehrbaz kimi dolaşırıdı.

Uzaqdan baxanda ağ palma ağacına bənzər boy-buxunu, küləyi tumarlayan sarı saçları qızı qar tanrısına döndərirdi.

Cünki onun üçün ən çətin olan şey heç də müvazinətini saxlamaq, özündən asılı olmayaraq pirtlayıb çıxan qorxusunu yenmək, göz işlədikcə uzanan, qorxunc başgicəllənmələrlə qırılan musiqiye oxşayan kəndirin üstüylə gəzmək də deyildi, ən çətinini, dünya şəhərlərini gəzib-dolaşırıkkən bir ovuc qara çevrilə bilməməsiydi.

31

Bir gün onun istedadını bütün dünya etiraf etdi. Elə bu ərəfədə o, Niaqara şəlaləsinin və Kolorado çayının üstündən adlayıb keçmişdi.

Dünyanın ən böyük xoşbəxtliyi idi, bəlkə də, bir gün gözünü açdıqda Yaponiyada görmüşdü özünü. Bu da Sosekinin bəxtinə doğmuş gün idi.

İlk dəfə idi ki, xarici oyunu samuraylar ölkəsinə gəlmışdı.

Samuraya onu görər-görməz vurulmuşdu.

Bu qadın Sosekinin gözlərində rəssamlığın, poeziya, rəqs və musiqinin özü idi. Bu qız Qar idi və incəsənətin bütün gözəlliyyini təcəssüm etdirirdi.

Tamaşasını qurtarıb, nəhayət, yerə-aşağı endikdə Soseski ona yaxınlaşmaya bilməzdi. Addım-addım yaxınlaşdırıqca üzünün cizgilərinin necə zərif olduğunu, ağızının kənarlarının, ilahidən çəkilən qaşlarının və üzünün necə incə olduğunu gördü və anladı ki, bu sıfəti bir daha unuda bilməyəcək. Soseki qızın gözlerinə baxdı, qız da başını qaldırıb ona baxdı. Qız gülümsədi, Sosekinin ürəyi yandı, darmadağın oldu.

Dizi üstə çökdü, qılincını bir kənara atıb dedi:

– Ömrüm səni axtarmaqla keçib.

² Neige – fransızca “qar” deməkdir.

³ V.Hüqonun “Paris Notre-Dame kilsəsi” romanının baş qəhrəmanı.

32

Nej heç kəsi axtarmadı. Ancaq Sosekinin jesti xoşuna gəlmişdi. Bir gün ərə getdi ona.

İlk illər xoşbəxt idilər. Doğulan uşaq da aralarındaki bağlı möhkəmləndirdi. Qız uşağı dünyaya gəlmişdi. Anasından gözəlliyi, atasından qara saçları götürmüştü. Adını Yazın Qar dənəciyi qoydular.

Günləri dinc və səs-küysüz keçirdi. Nej yavaş-yavaş Yaponiyaya öyrəşirdi. Bəzən ölkəsi üçün darixir, ancaq bircə dəfə də şikayətlənmirdi. Daha çox sənətinin xiffətini çəkirdi.

Bir gecə yuxuda gördü ki, uçur. Səhər oyandıqda bir anlıq düşündü və unutdu getdi.

Qış gəldi. Sonra yaz. Uşaq işiq şəfəqləri içində böyüdü, boy atdı. Nej xoşbəxt idi. Bir əlində Sosekinin məhəbbətindən, digəriylə ona uşaq bağışlayan ürəyini tutmuşdu. Və bu tükən nazik xoşbəxtlik kəndirində müvazinətini saxlamağa bu da bəs idi.

33

Ancaq bir gün müvazinət pozuldu.

Xoşbəxt olmaq üçün yaxın insanların bir-birinə bağlılılığı kifayət etmədi. Göylərdəki həyat olmayıncı canı xincim-xincim əzilirdi, külə dönürdü. Yenə də kəskin hislər və yeni qələbələrin acına çevrildi. İstədiyi şey bir daha kəndirbaz olmaq idi.

Nej Sosekidən onun üçün son tamaşanı təşkil etməyi xahiş elədi. Niyyəti kanatı dağın iki zirvəsi arasında çəkmək idi. Şübhəsiz ki, ər onun arzusunu dəlilik hesab elədi və təbii ki, arvadının həyatını təhlükəyə atmamasını istədi, ancaq əsl samuray kimi güzəştə getməli oldu.

Soseki Avropadan iki polad buraz gətirdirdi. Biri kiçik və qısa, o biri isə lazımı diametr də beş yüz metr uzunluqda idi və iki xidmətçisini uzun burazı Honşunun düz bağının başında yüksək dağların döşünə bərkitmək üçün göndərdi.

Nej isə futlyardan tarazı çıxardı, başmaqlarını geyindi, ağ su zanbaqlarının üzdüyü kiçik okeanın üstündəki kiçik dağlar arasından çəkdiyi burazın üstüylə yeriyərək bağda uzun-uzun məşq elədi.

Soseki gözünü ayırmadan onu izləyirdi. Onun arvadı tayı-bərabəri olmayan bir rəqqas idi. Kəndirin üzərində Nej o qədər xoşbəxt, gözəl və zərif görünürdü ki, o, hər gün göylərə bu qadını ona verdiyinə görə təşəkkür edirdi.

Saçları sarı, baxışı təmiz idi.

Havada gəzirdi.

34

Tamaşa yayın ilk günlərində olacaqdı. Gənc fransız qızın cürətinə şahid olmaq üçün ölkənin hər yerindən insanlar axışib gəlmişdi. Danışıldır ki, hətta imperator da samurayla yan-yanası dayanıb tamaşaya baxırmış.

Nej ayağını kanatın üstünə qoyan kimi camaat həyəcana gəldi. Kanat o qədər hündür, tamaşa isə o qədər təhlükəli idi ki, o, məkanda ağ bir nöqtəyə, sonsuz fəzada bir qar dənəciyinə çevrilmişdi.

Əlində şüvül ağac tutmuş Nej düz bir saat yarım torpağın üstüylə uçdu, yavaşça dağların o biri döşünə yaxınlaşdı. Aşağıda hamı nəfəsini içinə çəkmişdi. Bircə addım səhv olsaydı onu ölüm qucaqlayacaqdı.

Ancaq qız amansızcasına irəliyə cumurdu. Addımbaaddım. Nəfəs-nəfəs. Sükut-sükut. Baş gicəllənməsi ardıcılılığıyla.

Bircə an da tərəddüb etmədi.

35

Ancaq buraz qırıldı. Şübhəsiz, yaxşı bərkidilməmişdi, bağlandığı daşın altından sürüsdü, özüylə bərabər, qızı da, ağacı da dərinliyi, az qala, min fut olan uçurumun dibinə aparındı. Uzaqdan onun göylərdən vurulub düşən quş kimi dağın bağırndı necə yox olduğunu seyr etmək olardı.

Cəsədi heç zaman tapılmadı, şübhəsiz ki, yargana düşmüştü. Nej, sadəcə, qara çevrilmişdi və indi mişil-mişil ağ çarpayısında uyuyurdu.

36

Soseki arvadının ölümündən sarsıldı və daha heç zaman özünə gələ bilmədi. Faciənin təqsirkarı olan iki xidmətçi qapıdan qovuldular. Başqa heç nə. Bir neçə gündən sonra məlum oldu ki, onlar özlərini qayadan atıb intihar etmişlər. Samurayın tükü də tərpənmədi. Onun gözündə heç nə yox idi – kədərindən başqa. Ancaq bir şeyi bilirdi – sevdiyi qadını bir daha görməyəcək. Qucaqlamayacaq. Bu gözəllik onu tərk edib əbədilik köç etdi.

Sevinsiz həyatına döñərək hərbi mundirini də çıxarıb atdı. Daha samuray olmayıacaq. Daha imperator ordusunun zabiti də deyil.

Bu gündən özünü bütünlükə qızının təriyəsinə və incəsənətə həsr edəcək. Xalis incəsənətə. Dünyadan köçmüs sevgilisinə bənzəyən uşağa baxıb nəfəs alırdı. İncəsəndə isə o, kəndibazın getməsiylə darmadağın olmuş müvazinəti tapırıdı.

Beləliklə, arvadına məhəbbəti onu şairə, musiqiçiyə, kalliqrafa və rəqqasa çevirdi.

Həm də rəssama.

Axi rəngkarlıq, şübhəsiz ki, qeyb olan üzlə xalis incəsənət arasındaki bağlayıcı həlqə idi, bu, əslində Neji yenidən yaratmağın yolu idi. Məhz bu cəhətinə görə o, böyük ustad oldu.

Soseki alvercidən ən müxtəlif aksessuar aldı – taxta molbert, firçalar, palitra və saya-hesaba gəlməz boyanın məmulatı. O, insanın yalnız yuxuda görə biləcəyi qəribə qadınının rəsmini çəkməklə burada illərini keçirdi.

Ancaq Soseki heç zaman gördüyü işdən məmənnun qalmırıldı. Çəkdiyi rəsmlər nə qədər gözəl olsalar da, ona çox alabəzək təsir bağışlayırdılar, həm də orijinaldan çox... uzaq. Qarı ideal dəqiqliklə rəsm etmək üçün əsər bakirəcəsinə təmiz və tam ağ olmalıydı.

Ağlığı necə rəsm etməli? Hər bir kətan öz-özlüyündə çox gözəl idi,ancaq qəti qara bənzəmirdi.

Beləliklə, Soseki hər gün, hər gecə, bir an da dayanmadan sənətini təkmilləşdirirdi.

Sonra qocalmağa başladı. Qızı böyüyüb qadın olmuşdu artıq, gözəl idi, təhsil dalınca Yaponiyaya yollanmışdı. İxtiyar adam kətanla üz-bəsurət qalmışdı. Tək-tənha. Qeyb olan arvadının obrazına baxmaqla gözləri heç nəyi seçmirdi. Bir gün fasıləsiz iş başında gözləri tam tutuldu.

Məhz həmin gün korluğun zülmətində ən ağ və ən gözəl rəsmini çəkdi.

III

37

– Budur, – Horoşı dedi, – əhvalat beləcə başa çatdı. Sahibim arvadını unuda bilmədi, necə ki, ona heyran olmaqdən doymadı, necə ki, özünü onun rəsmini çəkməkdən saxlaya bilmədi. Kor olandan sonra belə. Məhz tam qaranlıqda Soseki ağlığın rəsmini çəkir və həqiqi gözəlliyyin qapısını açırdı. Daha sonra o anladı ki, əsl işiq və əsl boyanın qeydsiz-şərtsiz qəlbin gözəlliyyi ilə bağlıdır. Qeyb olan qadının simasından ruhlanaraq mütləq

incəsənət əsəri yaratdı. Özünü işığın çalarlarına tabe elədi. Bəli, gözləri işığa həsrət qaldığı zaman. Yoxluqdan sənətin cövhərini çıxardı. Bax, Soseki buna görə çox böyük sənətkardır.

Xidmətçi bir anlığa susdu, Yukonun başı gicəllənirdi. Qocaya baxıb dedi:

– Mən bu qızın harda olduğunu biliyəm. Bura gələndə onunla yolda rastlaşdım. Ölsə də, hələ də yaşayır, sanki. Şüşə tabutda yaşayır. O qədər gözəldir ki, bütün gecəni ona tamaşa edərək keçirdim, doymadım ancaq.

Danışındı, gözlərində isə inamsızlıq aşkar sezildirdi, baxışları xəyallarının hənirindən dumanlanmışdı. Sosekinin tarixçəsi uzun olsa da cəlbedici və maraqlı idi. Gerçək həyata qayıtmış onun üçün necə də çətin idi.

Horoşı gəncə baxıb gülümşədi və razılıq əlaməti olaraq başını yellədi. Ancaq, şübhəsiz ki, bircə sözünə də inanmadı.

38

Səhəri gün gümüşü çayın sahilində Soseki Yukodan gözlərini yumub təsəvvüründə ağılığı canlandırmağı xahiş etdi.

– Ağılıq – rəng deyil axı. Əksinə, rəngin olmamasıdır.

– Gözlərini yum və mənə nə gördüğünü söylə.

– Müəllim, mən buz içində şüşə tabutu görürəm. Tabutuin içindəsə bir qadın sıfətini görürəm. Budur, düz gözlərimin qabağında. Xəyal kimi görəkdir. Gənc bir qızdır, əynində heç nə yoxdur, sarışın saçları var, avropalıdır. Canlı deyil və dağlarda, Honso əyalətinin düz bağının başında metrlərlə buzun altında uyuyur. O, kəndirbaz olub. Adı Nejdir. Onun harada olduğunu biliyəm.

Bu sözləri eşidəndə Sosekinin sıfəti tutuldu. Görmədiyi üfüq qasıdan gözlərini çəkmədən cavab verdi:

– Sən kimsən, bunları hardan bilirsən? Zülmətin elçisi? Onun harda olduğunu kimsə bilmir. Dağlar onu kamına çəkdi. Və lap çoxdan.

– Düz deyil. Dağlar onu qoruyub saxlayıb, cismini də ona qaytarıb. Yavaş-yavaş, hər il bir azca qar ordusu onu düşdüyü yarğanın içindən qaldırıb. Ordadı, metrlik buzların içində, özünün şüşə evindədər, siz bildiyiniz kimidir, gözəl və qənirsiz. And içə bilərəm ki, harda olduğunu biliyəm. Onu təsadüfən, dağları aşanda gördüm, gözəlliyyinə o qədər valeh oldum ki, bütün gecəni tamaşasına durdum. Buz tabutunun önündə xaç sancıdım. İstəsəniz, sizi ora apara bilərəm.

Müəllim anladı ki, Yuko yalan danışmir və bu an göz yaşalarını saxlaya bilmədi.

- Bilirdim, hiss edirdim ki, bir gün yanımı kimisə göndərəcək. Ancaq düşüməzdim ki, bu elçi həyatıma belə çox gec gəlsin.

Sonra üzünü Yukoya çevirdi və əlini gəncin ciyininə qoydu.

- Ölümündən sonra hər gün qarın gözəlliyyini, onun üzünün gözəlliyyini rəngkarlıq, musiqi və poeziyanın gücünə bir daha yaradıb geri qaytarmağa cəhd etdim. Bax indi onu görə bilərəm artıq... Ancaq əbəs yerə.

39

Səhəri gün dərsdən sonra Yuko Sosekidən soruşdu:

- Təklifi düşündünüzmü? Rəhmətlik arvadınızın qəbri üstünə nə vaxt getmək istərdiniz?

Soseki dərindən ah çəkdi və kədrli səslə söylədi:

- Oğlum, məncə, bu səfərdən bir şey çıxmaz. İnanıram ki, sən yalan danışmırısan, ancaq rəhmətlik arvadının qəbrini tapmaqla kor bir qoca necə sevinsin? İndi, yəqin ki, rahat uyuşur, yeri yaxşıdı. Qoy bir daha onu kimsə narahat etməsin.

Yukodan ayrıldı və özünü bağda darıxan güllərin içində atdı.

40

Bir ay keçdi. Yuko müəllimin yanında bir daha buzlar içində uyuyan qızdan bəhs etmədi. Yeri gəlmışkən, Soseki özünü elə aparır ki, sanki aralarında heç belə bir səhbət olmayıbmiş.

Müəllim hər gün Yukonu sadəcə salamlayır və dərhal da dərsə başlayırdı. Sonra bütün günü yoxa çıxır və nahar zamanı dilindən bir kəlmə də çıxmırırdı.

Ancaq bu səhər, gümüşü çayın sahilində kor qoca ona deyəndə ki:

- Yuko, sən o zaman əsl şair olacaqsan ki, qələmindən çıxan sözlərdə rəssamlıq, kalıqrafiya, musiqi və rəqs can bir qəlbədə yaşayacaq. Və, şübhəsiz ki, bir gün kəndirbazlığı da öyrənə bilsən.

Yuko gülümsədi. Müəllim unutmamışdı.

- Kəndirbazlıq nəyimə lazımdır ki?

Soseki bir ay önce olduğu kimi yenə əlini onun ciyininə qoydu.

- Sənin nəyinə lazımdır, eləmi? Düzünü söyləsəm, şair, əsl şair bunları elə-belə yox, mükəmməl şəkildə bilməlidir. Yazmaq gözəlliyyin, şeirin, ipək parçalara həkk edilmiş tarixin ipi üzərində sözbəsöz, ya da sözdən sözə irəli-ləməkdir. Yazmaq kitab boyunca addımbaaddım, səhifədən-səhifəyə adlamaqdır. Ən çətinini səthdən azca da olsa aralanmamaq və dilin ipi üzərində qələminin pərsəngiyələ müvəzinəti saxlaya bilməkdir. Ancaq bu heç də təkcə düz yolu tutub getmək deyildir, - yolun üstünə tez-tez vergül və nöqtələrin quyryuğuna bənzəyən maneələr də çıxacaq. Şair üçün ən çətinini daim yazının kəndiri üzərində duruş gətirə bilməkdir, həyatının hər bir anını xəyalın zirvəsində yaşamaqdır, hətta saniyənin cüzi kəsimində olsa belə təsəvvürün ipindən yerə düşməməkdir. Şair üçün ən çətinin şey sözün kəndirbazı olmaqdır.

Yuko belə bir dərin və gözəl dərsə görə müəllimə təşəkkür elədi.

Soseki gülümsəyərək dedi:

- Sabah Neji görməyə gedəcəyik.

41

Səhər açılar-açılmaz yola düşdülər. Yuko qabaqda gedir, Soseki isə onun addımlarının səsini tutub arxasında gəlirdi.

Hər dəfə yolda bir təhlükə işarəsi yarandıqda gənc əlini ona uzatmaq istəyəndə müəllim sərt şəkildə yardımından imtina edirdi.

Axşamüstü onlar kənddə sakılardən birinin evində qaldılar və elə birbaşa yerdə açılmış həsirlərin üstündə uzanıb yatdılar. Kəndin girəcəyində Soseki adını və sənətinin adını çəkmişdi, qapılar sanki bunu eşitcək özbaşına açılmışdır. Onu sən demə, bütün Yaponiyada tanışmışlardır. Yuko gözlərinə inanmırırdı. İndi bəxtinin necə gətirdiyini anladı, anladı ki, belə bir müəllimin şagirdi olmaq hər kəsə nəsib olmur.

Bu dünyada Tanrıni görmək hər kəsin qisməti deyilmiş.

42

Səfər uzun çəkdi, yollar ağappaq idi, cılıxa qar içində.

Gülün qoynundakı sakura kimi, eynən.

Bu iki yolçunun əllərindən tutan sükut kimi ağappaq.

Nəhayət, sübh tezdən dağların ilk zirvələri boy göstərməyə başladı. Yol yavaş-yavaş açıq səmaya doğru dikəlirdi.

Ən çətin saatlar idi.

Açıq-aşkar sezildirdi ki, Soseki artıq çox qocalıb, bədəni zəifləyib. Ancaq Yuko özünü elə aparırdı ki, guya bilmir bunu. Həm də artıq buz məzara çatırdılar.

Səfər sona yaxınlaşırıdı.

43

Xaçı görəndə Yuko həyəcandan titrədi.

– Müəllim, – o qışiqrdı – burdadı, tapdım!

Gənc qayanın altına, tufan qopan gecəsi Nejin məzarını gördüyü yerə doğru yüyürdü və təəccübən qışqırıdı.

– Nə olub? – Soeski narahatlığını gizlədə bilmədi. – Nej əbədilik dağların ürəyinəmi köçüb? Uçqun altındamı qalıb?

– Yox, Yuko dedi. Tam əksinə. Sanki qar ordusu bizim dualarımızı eşidib və əməlli-başlı gəlişimizə hazırlaşıblar. Nej burdadi. Ancaq onun cismi əvvəlkiylə müqayisədə indi bizə daha yaxındır. Budur o, iki-üç santimetrlək buzun içindədir. Az qala, əllə toxunma məsafəsində.

Ordaydı. Ağdərili gözəl varlıq, xəyal kimi kövrək. Ölmüşdü, ancaq həm də canlıydı. Buzlar içində yatırdı. Ancaq tezliklə qəbrindən çıxıb gedəcəkdi.

Əsl həqiqətdə ilk dəfə düşündüyünün əksinə olaraq o heç də lüt-üryan deyildi, ancaq kəndirbazın paltarı məzarın içindəki buzlarla o qədər örtülmüşdü ki, paltarı da şəffaflaşmışdı. Onun zərif, demək olar ki, cansız cismi bu halda daha gövrək nəzərə çarpırdı. Yuko torpağa sərildi və dırnaqlarıyla buzu qoparmağa çalışdı. Nəhayət, Nejin üzü göründü. Sosekinin əlindən tutub qızın üzünə yaxınlaşdırıldı.

– Üzünü hiss edirsınız mı? Dərisini necə?

Qocanın əlləri itirdiyi məhəbbətinin sevincini tumarlayırdı. Soseki kor idi. Ancaq tanış cizgiləri tanımağa göz lazım deyildi artıq.

Qızın sıfəti olduğu kimi elə qənirsiz qalmışdı ki, mavi kirpiklərinə çox yüngülçə toxunuş da bəs edərdi.

– Özüdür. Bu Nejdir. Mənə düzünü demisən.

Dizləri üstə çökdü və həyatının cavan çağlarının geri qayımasına göz yaşı tökdü. Soseki bir daha dağlardan yerə enmədi. Məhəbbətinin yanında qaldı, gözlərini yumdu.

Yuko çox çalışdı, dil tökdü ki, onu bu ağılsızlıqdan döndərsin, ancaq hər dəfə müəllim sakit səslə cavab verirdi:

– Rahat burax məni. Yerimi tapdım artıq. Əbədi olaraq.

Və qızın təmiz cisminin böyründə yuxuya getdi.

44

Beləcə, dünyadan köçüb getdi, dünyanın ağılığı onu da uddu.

Xoşbəxt idi. Ürəyinin dərinliyində, bütün varlığıyla.

45

Yuko dağlardan təkbaşına qayıtdı.

Şimala üz tutdu.

Qarın içində.

Bir daha ora qayıtmadı. Evə qayıtdığı yolda, sanki Yaponiyanın cənubundan şimalına çəkilən kəndirin üstüylə yeriyirdi. Kəndirbaz kimi.

46

Evlərinə çatanda atası səfər və ustanın keçdiyi dərslər haqqında soruşdu. Yuko dinmədi. Emalatxanasına çəkildi və bir neçə gün ordan çölə çıxmadı.

Bir səhər keşisin səbr kasası daşdı, ondan özünü hücrəyə məhkum etməsinin səbəbini soruşdu. Yuko dedi:

– Ata, Soseki artıq yoxdur. İndi məni tək buraxın, onun üçün dua etməliyəm. Kapıları üzünə bağlayıb hönkür-hönkür ağladı.

Ancaq bu insanla dostluğuna və ona qarşı heyranlığına baxmayaraq, Yuko heç də müəllimin ölmənə göz yaşı tökmürdü.

O, qarın içində itirdiyi məhəbbətinə yas tutmuşdu.

47

Gecələr buzlar içində yatan qadını gördü yuxuda. Neji.

Bir gecə fəvvarələrin yanında tanış olduğu qız gəldi yanına, özünü onun ixtiyarına vermək istəsə də, Yuko yorğun əl hərəkətiylə onu rədd elədi. Qız göz yaşları içində çıxıb getdi və bir daha geri qayıtmadı.

Mövsümlər zamanın qumları içindən su kimi axıb keçir.

Qışın ilk günləri qar yağdı. Onunla bir zamanda ipək kağızın üstünə ilk şeirinin mürəkkəb damcıları töküldü.

Kağız üzərində ilk sözlərin peyda olmasına görə ürəyinə bir sakinlik gəldi. Ancaq bütün

bunlar aldadıcı idi. Yalnız poeziya dərdi yüngülləşdirə bilər. Qələmlə kağıza toxunan kimi ürəyi buz kimi soyuyurdu.

Uzun, gözləri kor edən ağ qış idi.

48

Bir gün, yazın ilk qədəmlərini atdığı vaxtda Yukonun xətti dəyişdi. Şeirlərinə yeni çalarlar gəldi.

Yazılılarına qardan fərqli rənglərin axışib dolmasına özü də heyrətləndi.

Ustad Sosekinin dərsləri artıq bəhrəsini verməkdəydi. Xeyalların gümüş və qızıl meyvələri.

O gündən Yuko əsl şairə çevrildi. Onun haykuları daha ümidsizcəsinə ağ deyildi. Onların hər biri göy qurşağının bütün rənglərini açırdı. Sözləri aydın və dəqiq idi. Həm də rəngbərəng.

Ancaq ürəyinin ərazisi heyrət ediləcək dərəcədə ağ idi.

49

Bir aprel səhəri, Sosekinin ölümünün il dönümündə bir gənc qız Yukonun atasına yaxınlaşdı. Keşiş onu tanıdı. Bu, saray şairiyə gələn qız idi. Oğlunun ilk dəfə qarşılaşanda çox utandığı və qəlbən sevdiyi qadın. Bu dəfə qadın tək gəlmişdi.

Keşiş onu saygıyla qarşılıdı və bir fincan çay təklif etdi. Buğlana-buğlana. Qadın çayın gümüşü sularına baxa-baxa çaydan astaca içirdi. Sonra onu oğlunun emalatxanasına apardı.

Yuko onu görçək titrədi, - qızın gözəlliyyi onu ovsunlamışdı. İpək kağız üzərində səliqəylə yazdığı hayku gözləri qarşısında bürmələndi. Yukonun qələmi kağız üzərində sürüşdü, qəribə işarət kimi vergüllə kəsilən düz xətt çizdi. Kəndirbazın gözəlliyyin ipi üzərindəki təsviri kimi.

Yuko qızı tərəf çevrildi, ona baxıb gülümsədi. Bircə söz demədən qız yaxınlaşdı və əlini onun ciyninə qoydu. Sonra başını gənc ustanın əsərinə dikdi və dedi:

- Şübhəsiz ki, bu, haçansa gördüğüm anamın ən gözəl portretidir. Qızın adı Yazın Qar Dənəciyi idi.

50

Gənc gözünün önündəki rəsmə, sonra dönüb qızı baxdı və birdən anladı ki, bu qız hələ də havada gəzib-dolaşan gerçəkliyin bircə damlaşındakı qənirsiz bir xəyal idi.

- Sizi çox gözlədim, - o dedi.

Qız başını onun ciyinlərinə qoydu və gözlərini yumdu.

- Gözləməyi bacaracağını bilirdim.

51

Həmin gecə onlar ilk dəfə olaraq sevişdilər. O - gənc şair, qızsa müəllim və buz içindəki qadının övladı.

Qızın üzünü, sinəsini və qarnını öpürdü.

Bayırda qar yağırı.

52

İki cür insan var.

Yaşayan, oynayan və ölen insanlar.

Heç nə eləməyən, yalnız həyatın şansına ilişib qalan insanlar.

Aktyorlar var.

Kəndirbazlar var.

53

Yuko imperatorun görüşünə getmədi.

Yazın Qar Dənəciyi kəndir üstündə gəzmədi.

Nə olursa-olsun, tarix təkrarlanmamalıydı.

Onlar yayın ilk günlərində gümüş çayın sahilində evləndilər.

54

Bir-birlərini sevdilər,

Qarın kəndiri üstüylə gəzərək...

*Fransız dilindən tərcümə etdi:
Cavanşir YUSİFLİ*

Sənə söylədimmi darıxdığımı,
Dedimmi kimsəsiz liman kimiyəm.
Yalqız yelkən açan ayrılıqların
Boynuna sarılan duman kimiyəm?..

Sənə demişdimmi ilac içirəm,
Unutqan olmuşam mən bu aralar.
Yadına düşürmü xatirələrim,
Yenə yaddaşsızmı sizin oralar?..

Səndən əsən soyuq məni üzündür,
Bu rüzgar taledən, baxtdanmı əsir?
Niyə doğmalıqlar bu qədər uzaq,
Niyə qərib hislər könüldən keçir?

Gecələr uyumur yorğun gözlərim,
Məndən ümidi kəsir yuxular.
Bilmirəm haçandan, haradan yağır,
Dağılır içimə tarmar duyğular...

Sənə söylədimmi, xatırlamıram.
Daha ömrümüz də sənəb qaralır.
Bilmirəm, mən səni bağışladımmı,
Unutqan olmuşam mən bu aralar...

Yarım göydə, yarım yerdə,
Mən heç vaxt bütöv olmadım.
Bölündükəcə aya, günə,
Vaxtin sirrini bulmadım.

Üstümdən dərdin karvanı
Dolu gəlib, dolu keçdi.
Yanımda bir ürək vardi,
O da məndən bezib köcdü.

Biri məndən ömür umdu,
Al, dedim, – qurbanın olsun...
Can nədir ki, təki əldə
Əcəldən fərmanın olsun...

Ömrün gətirdiyi bütün dərdləri
Çin-çin dəstələyib, dərz bağlayıram.
Çöpünü atmıram xatirələrin,
Könlümdə yadigar iz saxlayıram.

Nisə BƏYİM

Gün gələ, yolların sırrı açıla,
Tutduğum nişanla baxta dönərəm.
Nə qədər əzablı, çətin olsa da,
Mən elə gəldiyim vaxta dönərəm.

Gözümü qırpmaram ayrılıqlara,
Bağlı qapıları qırıb açaram.
Cəzası nə olur-olsun taleyin,
Zülmət gecələri yarılıb qaçaram...

Səni itirdiyim yerdə tapmasam,
Bütün ümidi bir heç sayaram.
Gözümə görünən boş xəyalların
Altını üstünə qifillaryaram.

Bütün olmuşları olmamış kimi,
Bir-bir xatırlayıb yada salaram.
Sonunda dayanıb gedər-gəlməzin,
Dünyanın ən ağır daşı olaram...

Ürəyim gizlənir ağrılarında,
Susub bəlli etmir çəkdiklərini.
Əğyarlar üzümə durmasın, – deyə,
Saxlayır sirrinə bükdüklərini.

Ümidin bətninə yol tapmaq üçün
Gözlərim axtarrı göyü, dənizi.
Bilmirəm, kimdən nə eşidib yenə,
Qan olan könlümün solub bənizi.

Hər kəs çıxıb gedib oxşarlığından,
Kölgəsi qalmayıb divarların da.
İstər doğma olsun, istər yad olsun,
Qəribtək üşüyür yuvalarında.

Mən də tənhalığın uzaqlığında
Çırpinan, yaralı qanad kimiyəm.
Bütün rüzgarları içində yiğmiş,
Gah dolan, gah yağan bulud kimiyəm.

Dünyanın qupquru susuzluğuna
Könlümün gözündən şehtək yağıram.
Hamının çəkilib getdiyi yerdən
Düşüb cılıklənən ahi yiğıram.

* * *

Burdan yaxşı görünmür,
O dünyanın kədəri.
Yenə böləcəyikmi
Sənlə eyni qədəri?..

Söylə, ayrılıqların
Üzü hansı səmtədir,
Yükümüzü çəkməyə
İndi növbə kimdədir?

Getsək də vaxtla qoşa,
Əli dəymir əlimə.
Başqa heç kəs sığışdır
Təkadamlıq ölümə...

* * *

Qəlbim əyildikcə ayrılıqlara,
Həsrətin boylanır qürub çağından
Bəlkə də, təkcə sən düşüb qalmışan,
Dünyanın sonuncu duracağından...

Təkcə sən qalmışan dərdin gözündə,
Gözümün içində dərddən baxırsan.
Qara buludları qovsam da göydən,
Sən dolub üstümə dərddən yağırsan...

Olub-olacağın hamısı bir heç,
Səndən o tərəfə bir yol da yoxdur.
Səni bilmək üçün
yalan da olsa,
taleyə açmağa bir fal da yoxdur...

Öpür ayağımı yorğun ləpirlər,
Gedər-gelməzlərdən qayıdım deyə
Məni hey səsləyir vaxtin zəngləri,
Ömrü yuxusundan oyadım deyə...

* * *

Daha unutmaqdən keçib,
bilirsən...
bütün qapıları ayrılıq açır...
gecikib ortada qalan duyğular
bir-bir yaralanıb meydandan qaçırl...

Daha sevgilər də ölümcül deyil.
Onun da qəlb boyda qəmxanəsi var.
Hər kəsin bu dərddən diri çıxməgə
Dərddən daha böyük bəhanəsi var...

Daha ölümlər də qorxulu deyil,
İçində gizli bir həyat gəzdirir.
Bir ömür yiğdiyi xatirələri
Yazılı başdaşına şahid göstərir...

* * *

Bir gün ağlamadım
ümidi lərimə...
Günlər vaxtdan baxıb mənə güldülər.
Ac-susuz dişini sıxan arzular
bezib, bir-birini yeyib öldülər.

Uzaq vidalardan xəbər gəlmədi,
Gedənlər içində azdı hardasa
Kor-peşman inamlar əfv olunmadan
Özünü səhvlərdən asdı hardasa.

Qapıdan yad girib, doğma çıxanlar
Gedib ayrılıqda çadır qurdular.
Bəlkə də, özləri istəmədən heç,
Taleyin alına möhür vurdular.

Bəlkə, günahlardır indi dirilən,
Cəza qarşısında susub dayanır
Bir ömür bətnində yatan sevgilər,
Qiymət səsinə qalxıb oyanır...

Eldar yaradıcılığına Baxış

Eldar Baxış ədəbiyyata təsadüf nəticəsində gəlmişdi. O zaman özündən böyük kənd uşaqlarından biri, sonralar Kitabxanaçılıq Texnikumunun müəllimi işləmiş Fazıl Cəbrayilov maraqlı şeirlər yazır, ara-sıra mətbuatda çap olunurdu. Bir gün mübahisə zəminində hər işdə, hər oyunda birinci olmağa cəhd göstərən, yaxşı voleybol oynayan Eldara Fazıl deyir ki, bax, mən şeir yaza bilirəm, sən isə yaza bilmirsən. Bu söz Eldarın həyatının dönüş nöqtəsinə çevrilir. Eldar ilk şeirlərini yazıb məktubla mətbuata göndərsə də, onun yazıları çap olunmur. Hər dəfə standart cavablar alan ("Şeirləriniz bədii cəhətdən zəif olduğu üçün çap eləyə bilmədik") Eldar acığa düşür. Bir gün məşhur şairlərdən birinin bir neçə şeirini konvertə qoyub redaksiyaya göndərir. Həmin şeirlərə də eyni cavab alan Eldar qarşısına məqsəd qoyur ki, mütləq ədəbiyyatın sirlərini, incəliklərini öyrənəcək, öz şeirlərini mətbuatda çap etdirəcək...

"Niyətin hara, mənzilin ora" deyiblər. Universitetdə tarix fakültəsində təhsil alsa da, Eldar şeir yazmaq fikrindən əl çəkmir, ədəbi dərnəklərin fəal iştirakçısına çevrilir. Ədəbiyyat, şeir-sənət haqqında söhbətlər, o dövrün tanınmış şair və yazıçıları ilə şəxsi ünsiyyət, mütaliə yavaş-yavaş Eldar Baxışın ədəbi zövqünün formallaşmasına səbəb olur...

Eldar Baxışın təfəkkürün məhsulu olan yeni tipli şeirləri birmənalı qarşılanmırıldı. Ona çox zaman ağız büzənlər də tapılırdı. Yaxşı yadimdadır, bir dəfə Yazıçılar İttifaqının "Natəvan" adına klubunda Eldar şeir oxuyurdu. Onun bütün oxuduqlarını tənqid eləyəndə Eldarın şaqqanaq cəkərək güldüyünü, bu şeirlərin bir neçəsinin özünə yox, Aşiq Ələsgərə mənsub olduğunu söyləməsi zalda çox qəribə bir ab-hava yaratmışdı...

Eldar Baxışın Yazıçılar İttifaqında oxuduğu şeirlərdən biri belə idi:

Dünya bir futbol topu ola,
Atasan onu Pelenin ayağına,
Vura həqiqətin qapısına...

O vaxt Yazıçılar İttifaqında poeziya şöbəsinin müdürü işləyən aqsaaqqal şairlərimizdən biri adam göndərdi ki, gedin aşağıdan bizim sürücünü – Ənvər kişini çağırın. Ənvər əlində bir top açarı firlada-firlada içəri girəndə Osman Sarıvəlli Eldara dedi:

– Bala, indi həmin şeirini oxu.

Eldar şeiri oxudu. Osman müəllim sürücübən soruşdu:

– Ənvər, bu şeirdən bir şey anladın?

Ənvər dedi ki, yox, heç nə anlamadım.

Osman müəllim qalib bir əda ilə üzünü Eldara tutub dedi:

– Bala, bu şeiri ziyalı üçün yazmışansa, ziyalının biri də mənəm, heç nə anlamadım. Xalq üçün yazmışansa, Ənvər də xalqın nümayəndəsi kimi bir şey anlamadı...

Bu və ya buna bənzər hadisələr, söhbətlər Eldarı qətiyyən ruhdan saldırır, o daim oxuyur, öyrənir, yaradıcılıq eksperimentləri aparmaqdə davam edirdi. Bütün bunlar isə onun ədəbi görüşlərinin formallaşmasına zəmin yaradırdı. Eldarda bir inkarçılıq meyli yaranmışdı. Görkəmlı şairlərin şeirlərinin əksəriyyətini bəyənmirdi...

Eldar Baxış öz qəlbinin, öz taleyinin şairi idi və qələm dostlarından da umacıği bu idi ki, özlərinə yad olan mövzularda əsərlər yazmasınlar. "Adaşlarım-qardaşlarım" adlı şeirində Eldar Baxış üzünü adaşları olan qələm sahiblərinə – Eldar Nəsibə, Eldar Sadığa və Eldar İbrahimə tutub incə eyhamlarla, yumorla öz ədəbi məramını əks etdirməyə çalışırıdı:

Tutun bayatını, tutun qoşmanı,
Tutun gərəylini, çəkin ortaya.
Buyurun, bu, mənim yazdıqlarımızdı,
Siz də nəyiniz var, tökün ortaya...
Şair olan gərək qorxu bilməyə,
Ərən şair ola, ər şair ola.
Verək ki, əl-ələ, kürək-kürəyə,
Bəlkə, dördümüzdən bir şair ola,
Yoxsa işlərimiz çətin olacaq.

Bu bədii parçada Eldar Baxışın ədəbi məramı incə ştrixlərlə verilib. Əsl şairin necə olması məsələsi isə misraların sətiraltı mənasında ifadə olunub: "öz sözünün ağası, qəlbinin, taleyinin şairi" olmayan, onun-bunun diktəsi ilə ütülü-sığallı şeirlər yazan insanlar bu işdən əl çəkməli, ağaç əkməyə, başqa işlərlə məşğul olmağa getməlidirlər."

Eldarin qələm dostlarına ünvanladığı başqa bir maraqlı şeiri də var: "Şair dostlar". Bu şeirin də mərkəzində Eldarin şeir-sənət haqqında düşüncələri, mülahizələri dayanır. Eldar qabaqcıl ədəbi ənənələrdən, xüsusən folkloran yaradıcı şəkildə bəhrələnmənin əleyhinə deyildi. Ancaq o kimisə yamsılaması, kimisə təqlid etməni, kiməsə bənzəmə meylini qətiyyən qəbul edə bilmirdi. "Özgəni yanan, özü qalan, öz piçiltəri, öz düşüncələri" arxa plana keçən qələm dostları Eldarin həmişə qınaq hədəfinə çevrilirdi:

Niyə söykəniblər özgə adına,
Bəs şair dostların həni öz adı?
Biri elə bil ki, Səməd Vurğundu,
Biri elə bil ki, Rəsul Rzadı.

Birinin avazı bizim ölkədən,
Birininki başqa ölkədən gəlir.
Süfrəsi Remboden, duzu Lorkadan,
Çörəyi Mariya Rilkədən gəlir.

Söz gərək şairin özündən gələ,
Öz ətindən gələ, qanından gələ.
Ruh kimi ayrılib ruhundan gələ,
Can kimi ayrılib canından gələ.

Eldar Baxışın "Qələm" şeirində də onun ədəbi görüşlərinin cizgiləri, konturları verilib. Bir kimsədən asılı olmamaq, öz qəlbinin səsini söyləmək ideyası bu şeirin də başlıca motivinə çevrilib:

Məni öz yolumdan döndərə bilməz
Beş adam, on adam, yüz adam, canım.
Uçan bulud kimi, axan su kimi,
Əsən külək kimi azadam, canım.

...Mənə qələm verib bu azadlığı,
Elə bu əlimdə tutduğum qələm.
Hərdən qadın kimi, hərdən qız kimi
Dizinə baş qoyub yatdığını qələm.

Sonra şair "qələmin dizində yata-yata dürlü yuxular görməsindən", "ruhunun uçub Avara, Xəzərə, Huna, Oğuzə qovuşmasından" söhbət açır.

Daha sonra şair yazır:

Qələmim olanda güclü oluram,
Çaşmayan adamı mən çasdırıram.
Bu gidi dünyanın pişiyini mən
Ağaca, divara dırmaşdırıram.

Qələmim olanda qorxu bilmirəm,
Niyə qorxmaliyam mən axı, niyə?
Olanım qələmdi vardan, dövlətdən,
Onun da qiyməti otuz qəpiyə...

Bu misraları oxuyanda ədəbi məramı, əqidəsi uğrunda döyüşlərdə yolundan dönməyən Xaqani Şirvani kimi bir şəxsiyyətin bədii obrazı gözlərimiz qarşısında canlanır. Hiss olunur ki, Eldar da ruhən məslək, əqidə yolunda mübarizədən çəkinməyən, heç kəsə əyilməyən qələm sahiblərinin sırasındadır... Eldar Baxışın dəfn günü anası Şeyda xanımın sözü adamın bütün varlığını titrədir: "Qələmi ilə özünə gor qazan balam"...

Eldar Baxış sözə adı bir kəlmə kimi yox, ilahi bir varlıq kimi, canlı bir insan kimi baxırdı. "Deyə bilmədiyi sözlər" onu daim göynədirdi.

Eldar Baxış istedadlı şairlərin, yazıçıların dostu idi. Ancaq onun istedadsız adamlardan, miyanə şeir yazarlarından qətiyyən xoşu gəlmirdi. Onun "Ütük yazılıclar, sürtük şairlər" şeiri belələrinin əleyhinə yazılmışdı. "Sözün başına min oyun açanlar", "sözü hörmətdən salanlar", "sözü qarışqaya yük eləyənlər", onu bir "qoç kimi, qoyun kimi kəsib, soyub tikələyənlər", "sözün ətini yeyib onun sümüyünə əl aparanlar" Eldarin gözünün düşməni idi.

Eldar Baxışın ədəbi görüşləri təkcə onun şeirlərində, poetik parçalarında deyil, verdiyi müsahibələrdə də özünü açıq-aydın şəkildə göstərir. Doğrudur, bu müsahibələr o qədər də çox deyil, ancaq onları oxuyanda Eldar Baxışın ədəbi məramı haqqında qaranlıq bir məqam qalmır. Bu baxımdan onun "Söz vaxtına çəkər" radio verilişinə verdiyi son müsahibə çox maraqlıdır:

"Mən poeziyaya möcüzə kimi baxsam, ancaq o dini kitablardakı möcüzə kimi baxaram. Mən poeziyadan çəkdiyimi heç nədən çəkmirəm. Mən şeir yazmırıam, and olsun o bir olan Allaha, səmimi

deyirəm bunu, mən öz rahatlığım üçün yazıram, canımı qurtarıram şeirdən, şeir məni qoymur yaşamağa, mən də istəyirəm kəpənək kimi atılıb-düşüm, ağac kimi tərpənim, su kimi axım".

Əlbəttə, bu və ya buna bənzər fikirlər digər şairlərin müsahibələrində, şeirlərində də öz əksini tapmışdır. Görünür, Eldar Baxış da həmişə həmin hissələri keçirmiş, mənəvi rahatlıq tapmaq üçün içində tügşyan eləyən düşüncələr selini kağızın üzərinə köçürməklə dinclik tapmışdır.

Eldar Baxışla istedadlı şair Qulu Ağsəsin müsahibəsi də şairin ədəbiyyat, poeziya haqqında düşüncələrini öyrənmək baxımından çox böyük maraq doğurur. Eldarın ölümündən bir az əvvəl "Suallar - avqustun, cavablar - dekabrındı..." adı altında çap olunan bu müsahibə Eldar Baxışın bənzərsiz düşüncə tərzindən, intellektual səviyyəyə malik yetkin bir qələm sahibi olduğundan xəbər verir. Qulunun "Eldar bəy, hazırda ədəbiyyatın dünyani xilas edəcəyi ehtimalı, inancı günün, həyatın reallığında laxlayıb. Məlum olub ki, sözün və sənətkarın sehri, ovsunu uzaqbaşı özünü qoruyub saxlaya bilərmiş. Bu mənada şair Eldar Baxış xoşbəxt qələm sahibidir. Bax, bu xoşbəxtlik, yəni özünü qoruya bilmək bacarığı nələrisə qurban vermək "bacarıqsızlığından yaranmayıb ki?" sualına Eldarın verdiyi cavab fəlsəfi tutumu ilə diqqəti cəlb edir:

"Mənim alnıma qarışqa yox, fil yox, insan olmaq yazılıb. Buna görə də qarışqaya bəlli olan ilk qarışqa tanrısunın, filə bəlli olan ilk fil tanrısunın adının nə olduğunu deyə bilmərəm, bunu qarışqa bilər, fil bilər. Mən insanam, mənim bildiyim budur ki, insanlığa bəlli olan ilk Tanrıının adı Dinqirdi. Dinqirdən sonra o biri Tanrı adları gəlir... Sözümüz canı budur ki, Dinqirdən tutmuş Rayacan, Tanrıdan tutmuş Boqacan hələ heç bir göy kişisi dünyani xilas eləyə bilməyib, yaxud belə deyək ki, xilas eləmək istəməyib. Bir göy kişisinin xilas eləmədiyini, yaxud xilas eləmək istəmədiyini isə heç bir yer kişişi xilas eləyə bilməz. Prezidentdən tutmuş balıqçıyacan - hamının adı "yer kişişi" deyilən siyahidi. Heyf ki, yazılının da adı bu siyahıya salınıb... Yazıçı - yerlə, göylə əlləşən bu kişi yerdə yeri görüb, göydə göyü, yerdə yerlə yola gedə bilmir, göydə göylə. Buna görə də ömrü boyu qalib yerlə göyün arasında. Yerdə yerin ağrısını çəkib, göydə göyün. Yazıcının əsl adı yazıçı deyil, ağrıçəkəndi. Özü də yazıçı ağrını tərəzidə çəkmir, ürəyində çəkir, könlündə çəkir.

Yazıcının çəkdiyi ağrı öz çəkisinə görə Tanrıının çəkdiyi ağrıya yaxındı. Ağrı ağrıya yaxındısa, onda belə çıxır ki, can da cana yaxındı. Amma yerin-göyün yiyəsi o bir kişi heç kəsi özünə yaxın buraxmaq istəmir:

Tanrıdan səda gəldi,
Tanrıdan nida gəldi...

124 min peyğəmbər var, o peyğəmbərlərin hamısı Tanrıdan aldıqları bilgiləri bu adla çatdırırlar. Nida, səda - bundan başqa heç nə. Əgər qurban olduğum öz peyğəmbərlərini o nidadan, sədadan o yana buraxmayıbsa, yazılıncı oradan o yana buraxarmı? Əlbəttə, yox. Tanrı hər şeyi insanlara, o sıradan yazılıclara ölçüb-biçib verdiyi kimi, agrını da ölçüb-biçib verib. Amma yazılıçı əsl yazılıdırsa, onda hər insan balası kimi yox, xüsusi insan balası kimi həmişə çalışmalıdır ki, bu ölçü-biçinin sərhədlərini dağışın, insanın ağrısını Tanrıının ağrısına çevirsən...

Saray yazılıçı, bax, bu çevrilişin qarşısını almaq üçün yaradılıb. Saray yazılıçı yerlə-göylə əlləşməyi heç vaxt aqlına gətirmir. Saray yazılıçı əlləşsə-əlləşsə, öz qarnı ilə əlləşir. Mən isə öz sözümü həmişə qarnımdan gizləmişəm. Sözün gəldiyi yerlə yemək-içməyin getdiyi yer çox yaxındı. Ancaq bir şey var: sözün gəldiyi yer yuxarıdadı, yeməyin-içməyin getdiyi yer aşağıda. Mən yemək-içməyin getdiyi yerə görə sözün gəldiyi yerə divan eləməmişəm.

Ədəbiyyatın dünyani xilas edəcəyi fikrinə gələndə, məncə, bu yenə saray yazılılarının fikridi... Ədəbiyyatın öz iş yeri var. Ədəbiyyatın iş yeri can deyil, ruhudu..."

Bu fikirlərdə mübahisəli məqamlar olsa belə, şairin düşüncələri heç bir ənənəvi trafaretə siğmir, bu mülahizələrində də Eldar Baxış Eldar Baxış olaraq qalır. Onun düşüncələrinin yalnız üst qatı yox, sətiraltı mənaları da insanı düşündürür, bəzən onu üzəndirir də... Ancaq nə qədər mübahisəli məqamlar olsa belə, bu fikirlər Eldarın sözə, ədəbiyyata, sənətə nə qədər böyük önem verdiyindən soraq gətirir...

Qulu Ağsəsin görkəmli adamlı bağlı sualına Eldar Baxışın cavabı onun şəxsiyyətini, düşüncə tərzini, təvazökarlığını, dünyani dərkətmə səviyyəsini, eləcə də sənətə estetik münasibətini öyrənmək baxımından maraq doğurur.

Qulunun suali budur: "Adətən, görkəmli adamlarla həmsöhbət olanda istər-istəməz onların hansı xarici ölkələrdə olmadığını xəbər alırlar. Bu suali Sizə vermək şəxsən mənim üçün bir az çətindir. Çünkü mənə həmişə belə gəlib ki, E.Baxış heç vaxt içindən çölə çıxmayıb. Sizin çoxdan yazdığınız "Məndən böyük şair olarmı?" şeiriniz də fikrimə şahid durar."

Eldar ona belə cavab verir: "Səni and verirəm Tanrıya, mənə görkəmli adam demə. İbtidai icma

quruluşunun ilk görkəmli adamından tutmuş, indiki dövrün son görkəmli adamınacan dünyanın bütün görkəmli adamları kainatın içində dünyani, dünyanın içində insanı, insanın içində canı, canın içində ruhu elə günə salıblar ki, indi dünya dünyalığından bezib, insan insanlığından, can canlılığını, ruh ruhluğundan. O xarici ölkə səhbətinə gəldikdə mənim içimdən qiraqda olanların hamısına – lap belə o günəşə, aya, ulduza, buluda, yağışa, damciya, lap elə bu ağaca, quşa, kəpənəyə, cücəyə, lap elə sənə, sənin danışdırığın dilə, dediyin sözə, çəkdiyin aha mən xarici ölkə kimi baxıram. Bir zaman mən başqa bir xarici ölkədə idim – anamın bətnində. Sonra bu xarici ölkəyə gəldim – bu dünyaya, sabah da tamam başqa bir xarici ölkəyə gedəcəyəm – o dünyaya...

Mən ölüb gedəcəyəm, amma içim qalacaq, içimin ölkəsi qalacaq. İçimin üç vətəndaşı var, o ölkə o üç vətəndaşın hesabına qalacaq. O vətəndaşlardan birinin adı Ağrıdı, birinin adı Düşüncə, o birinin adı Söz. Özü də elə-belə ağrı yox, yazılan Ağrı; elə-belə düşüncə yox, yazılan Düşüncə, elə-belə söz yox, yazılan Söz.”

Şairin yaradıcılığına yaxından bələd olanlar o saat anlayırlar ki, bu cavab Eldar Baxışın şəxsiyyəti üçün də, düşüncə tərzi üçün də, ədəbi üslubu üçün də çox xarakterikdir. Eldar müxtəlif həyatı problemlərə, haqqında çox yazılan aktual, əbədi-əzəli problemlərə belə tamam başqa prizmadan, tamam başqa bir nəzər nöqtəsindən baxır ki, bu da onun fərdi yaradıcılıq üslubunu formalasdırıran ən başlıca amilə çevrilir. Doğrudan da, Eldarın poeziyası ağrısız, acısız, bədii, qeyri-adi sözsüz təsəvvürə gəlmir. Özü də bu ağrı-acı fərdilikdən çıxıb bəşəri mahiyyət daşıyır, elə buna görə də Eldarın müxtəlif mövzulu poetik nümunələri oxucu üçün həmişə maraqlıdır, onu həmişə düşündürür...

Eldar Baxış bütün hadisələrə fərdi yaradıcılıq, düşüncə prizmasından baxsa belə, son nəticədə onun poetik düşüncələri bəşəri mahiyyət daşıyır. Onun ədəbi görüşləri əyalət, ölkə çərçivəsinə siğmir. Eldar öz yaradıcılıq nümunələrinə də həmin meyarla yanaşır və başa düşür ki, ürəyi istəyən əsərləri hələ yaza bilməyib. Elə buna görə də müsahibinin “Şair özünün bircə şeirini belə əzbər bilməsə də, yazdıqlarını heç vaxt unutmur. Amma söz yox ki, Sizin də yaradıcılığınızda ən böyük uğur saydığınıız əsər olmamış olmaz. Bu sual həm də nasir E.Baxışa aiddir” eyhamına belə cavab verir: “Düşündüyüm, ancaq yazmadığım əsərləri mən ən uğurlu əsərlər hesab eləyirəm. O əsərləri yazmaq istəyirəm, di gəl qoymular yazmağa. Yuxarıda Tanrı qoymur, aşağıda adamlar. Ən çox adamlar. Dəxli yoxdu o adamların milləti nədi – rus, erməni, yaxud qadasın

aldığım türk. Neçə ildi mən ağrının, düşüncənin, sözün yazılılıq qatından enib jurnalistik qatına gəlmışəm. Bu qatda durub adamlarla çarpışıram. Məni ağrının, düşüncənin, sözün yazılılıq qatından jurnalistik qatına endirən adamlarla həm də təkcə buna görə çarpışmırıam, bir də ona görə çarpışıram ki, o adamlar Azərbaycanı da, mənim xalqımı da aqalıq qatından endirib, qulluq qatına endirmək istəyirlər”.

Tarix fakültəsinin müdavimi kimi tarixi hadisələri dərindən bilən şair Eldar Baxışı ən çox qayğılandıran da məhz “xalqı aqalıq qatından qulluq qatına endirmək istəyənlər”lə mübarizə aparmaq istəyi olmuşdur. O, bütün yaradıcılığı boyu məhz bu amal, əqidə uğrunda mübarizə aparmış, heç nədən, heç kimdən çəkinməmiş düşündüklərini söyləyə bilmışdır. Bu xasiyyət isə onun həm dostlarını, həm də düşmənlərini artırmışdır.

Eldar Baxışın poeziyasında fərdi hissələrin, duyğuların tərənnümü, təsviri sosial, tale yüklü problemlərlə müqayisədə arxa plandadır. Elə bunu nəzərdə tutan Qulu Ağsəs də Eldar Baxışın bu məsələyə münasibətinə aydınlıq gətirmək münasibətilə deyir:

“Dahi söz ustası Folkner “məhəbbət və şərəf, mərhəmət və qürur, canıyananlıq və fədakarlıq” olmadan yaranan ədəbiyyatı “ölümə və unudulmağa məhkum ədəbiyyat” adlandırırırdı. Yəqin ki, onun Nobel mükafatı alarkən dediyi bu məşhur fikri oxumusunuz. Əgər Sizin yaradıcılığınızı bu kəlamın işığına tutsaydilar, məncə, fədakarlıq məhəbbəti kölgədə qoyardı. Yəni Sizdə, ümumiyyətlə, lirik şeirlər çox az nəzərə çarpir. Bunun səbəbini nədə axtarmalı: fədakarlığın, şərəf və mərhəmətin, qürur və canıyananlığın gücündə, yoxsa elə gəncliyinizin uğursuz sevgisində?..”

Əlbəttə, bu sual gəlişigözəl verilmiş bir sual deyil; Eldarın yaradıcılığına dərindən bələd olan, ona simpatiya göstərən istedadlı, çoxlarını bəyənməyən bir qələm sahibinin gəldiyi qənaətlərdir. Hiss olunur ki, Qulu Eldarın zəif və qüvvətli cəhətlərini yaxşı bilir, səhbətin yönünü hansı istiqamətə yönəltməyi bacarır. Məhz bunun nəticəsindədir ki, Eldar Baxışın onun sualına verdiyi cavab çox qaranlıq mətləblərə işiq salır, şairin ədəbi məramı haqqında dolğun təsəvvür yaradır.

Eldar deyir: “Yazığının işi çıxış eləmək deyil, yazılının işi, lap belə sadəcə desək, söz yazmaqdı, bədii söz yazmaqdı. Di gəl, bunu bizim bir çox yazılırlara başa sal görüm, necə başa salırsan. Bizim bir çox yazılırlar sözü yazmırlar, sözü qusurlar. Özü də burada – Bakıda durub quşalar, yenə dərd yarıdı, eləsi var, gedib Ankarada, Pekində, Tehranda

qusur sözü. Folkner – o şotland qartalı məni bağışlasın ki, onun adı olan yerdə bu cür sözlər deyirəm. Amma neyləmək olar, sözü söyləyənlərdən yox, sözü qusanlardan qorumaq lazımdı. İstər Amerikada, istər Çində, mən indiyəcən buna çalışmışam, bundan sonra da çalışacağam. Gözümü dünyaya – otağa, pəncərəyə, südə, çörəyə, işığa, qaranlığa yox, gözümü ədəbiyyata açandan görmüşəm ki, ədəbiyyatın başında bir papaq var – ideoloji papaq, əynində bir paltar var – ideoloji paltar, ayağında bir başmaq var – ideoloji başmaq. Mən həmişə bu papağı ədəbiyyatın başından götürmək, bu paltarı ədəbiyyatın əynindən soyundurmaq, o başmağı ədəbiyyatın ayağından çıxarmaq istəmişəm.

Mən əsl ədəbiyyatın tərəfdarı olmuşam – papaqsız, paltarsız, başmaqsız. Ədəbiyyat ideologiya deyil, ədəbiyyat ideologiya olsa-olsa, yazıçının şəxsi ideologiyası ola bilər. Yəni bunu mən bu cür deyərdim. Mənim ədəbiyyatım – mənim ideologiyamdı.

Əgər, Sizin fikrinizcə, mənim fədakarlığım mənim məhəbbətimi kölgədə qoyubsa, bax buna görə qoyub. Mən özümü dünyanın o şairlərindən hesab eləyirəm ki, o şairlər sözün xətrinə məhəbbətlərini fədakarlıqlarına qurban verirlər.

Venesuelada Sessar Valexonun sözünün başına döyürdülər, Fransada özünüň başına. Amma Sessar Valexo sözünün başına döyülen yerdə qaçıb, özünüň başına döyüldüyü yerdə yaşayıb... Şair özünüň başına döyüldüyü yerdə yaşaya bilər, sözünün başına döyüldüyü yerdə yox. Mənim fikrimcə, sözüqipi olmaqdansa, sözüqipi olmaq yaxşıdı..."

Əlbəttə, Eldarın mülahizələri də, onun ifadə tərzi də çox maraqlıdır. Ancaq burada mübahisə ediləsi məqamlar da yox deyildir. Əvvələn, yaradıcılıq şəxsiyyətdən başlayır. Gözüqipi adəmin sərbəst fikir söyləmək bacarığına adəmin inanlığı gəlmir. Digər tərəfdən, sözünə, hərəkətinə görə adəmin başına döyür, yaxud onu sığallayırlar. Həmişə başına döyülen adəmin "dikbaş sözlər" yazmayı da absurddur. Baş sözün yox, söz başın məhsuludur...

Müsahibinin "Sizi bəzi şeirlərinizə görə 'şairlər üçün şair' adlandırırlar. Bunu ədəbi tənqidin tədqiqat obyektindən hələlik qədərincə qiraqda qalmış E.Baxış yaradıcılığına ən obyektiv qiymət saymaq olarmı?" sualına şairin verdiyi cavab da onun səviyyəsi, düşüncə tərzi haqqında az söz demir:

"Xlebnikov haqqında olan o fikrin müəllifi, gərək ki, Mayakovskidi. Mənim fikrimcə, dünya şairləri üç yerə bölünürələr: birinci – şairlərin şairləri, ikinci – dövlətlərin şairləri, üçüncü camaatın şairləri və ya toy şairləri.

Mənim özümə gələndə, indiyəcən çox şairlərin şairi olmuşam, bundan sonra da çox şairlərin şairi

olaraq qalacağam. Amma bir dəfə demişəm, bir də deyirəm ki, hərdən özüm bilə-bilə camaat üçün də yazıram, xüsusilə o vaxt ki, görürəm camaatın mənim sözümə ehtiyacı var. Neynim axı, camaat məndən yazılıdı, mən də camaatdan yazılıq".

Əlbəttə, bu fikirlərdə də mübahisəli məqamlar var. Şairləri qiymətləndirməyin ən obyektiv meyarı onun istedadının dərəcəsidir. Kim nə deyir- desin, yaxşı, pis şeirin əsas meyarlarından biri də oxuculardır. Dünyanın ən gözəl şeiri əgər oxunmursa, başa düşülmürsə, o kimə və nəyə lazımdır?

Digər tərəfdən, "şeirin başından ideoloji papağı, əynindən ideoloji paltarı, ayağından ideoloji başlığı" çıxarmaqla iş bitmir. Əsas məsələ şeirin mayasında olan canlı fikrdə, Eldarın özünün də həmişə arzuladığı "bədii", "diri", "namuslu", "qeyrətli", "səfərbəredici"... sözdədir.

Lakin bu istedadlı qələm sahibinin həmin mülahizələri əslində göydəndüşmə deyildi; Eldar Baxışın nifrət etdiyi sosialist ideologiyasına üsyənin maraqlı şəkildə təzahürü idi. Ancaq Eldar unudurdu ki, onun müasir ruhlu şeirlərinin hamısının öz milli papağı, milli paltarı və milli ayaqqabıları vardır. Bütün yaradıcılığı boyu türkçülüyü, Azərbaycanın müstəqilliyini, şəxsiyyət, söz azadlığını, düşmənə nifrəti təbliğ eləməyin özü ideologiya deyildisə, bəs nə idi?

Yoxsa Eldar müsahibinin "Bir gün bütün sevdikləriniz bir yerə cəm olub, Sizi kiməsə and içməyə vadar etsəyidilər, hansına üz tutardınız?" sualına belə cavab verərdim:

"Mən ilk dünya Tanrısına and içərdim – Dinqirə, Denqirə, Tenqirə, Tenqiriye, Tanrıya. Mən suya, torpağa, havaya, oda and içərdim. Camaat Qurana necə əl basırsa, mən də eləcə Orxon yazılarına əl basardım. Mən and içərdim Altaya, Urala, Hunu, Oğuza, Bilgə xaqana, Ulus bəyə, öz doğulduğum Müşkanlı kəndinə and içərdim. Rus-erməni soldatlarının başı üstündən əlimi uzadardım anadan olduğum Müşkanlı kəndinə, deyərdim: and olsun o kənd! Ancaq hanı o nələr, o kimlər?! Hanı? Yoxdu. Varsa da, əlim çatmur"...

Bu bənzərsiz şairin düşüncələri onun təkcə həyata, kainata, insanlara estetik münasibətini öyrənmək baxımından maraqlı doğurmur. Bunlar həm də E.Baxışın öz yaradıcılığının sistemli şəkildə araşdırılmasında tədqiqatçının köməyinə çatır. Eldarın ədəbi görüşlərinə bələdlik onun poeziyasının, yaradıcılıq nümunələrinin "qırxinci qapısı" ni oxunun, eləcə də tədqiqatçının üzünə taybatay açır...

Rafiq YUSIFOĞLU

CAVİD

ONDA VARLIĞINA ARXALANARDIM...

Bir vaxt el-obaya yol çəkən oldum,
İndi qəbristana yol çəkirəm mən.
Onda varlığına arxalanardım,
İndi yoxluğuna qol çəkirəm mən.

Yöndəmi bilinməz yönəsüz dünyanın,
İnsafı hardadır dinsiz dünyanın.
Bizi ağlar qoyan sənsiz dünyanın
Dərdini, qəmini bol çəkirəm mən.

Sən harda vardınsa, mən orda vardım,
Eşqinlə dağları, daşları yardım.
Bir vaxt saçlarını tumarlayardım,
İndi başdaşına əl çəkirəm mən.

İKİ SINIQ KÖNLÜ BİRLƏŞDİRƏK Kİ...

Qara gözlərindən sevgi ummaram,
Yalqızam, qəlbimdə qəm yaşayıram.
Mənim yaşayışım yaşayış deyil,
Mən həm yaşamıram, həm yaşayıram.

Qara gözlərində kədər dalğası,
Mən onu gözündən almaq istərəm.
Çevrilib sevgiyə təbəssümə mən
Köçüb gözlərində qalmaq istərəm.

Mənim həm gerçəyim, həm də yuxumsan,
Gəl ki qoy çin olsun yuxularımız.
İki siniq könlü birləşdirək ki,
Xəyallarda qalsın ahu-zarımız.

QIZCIĞAZIN NAĞILI

Atasız böyüyürdüm,
Ürəksiz böyüyürdüm,
Mən balaca bir qızdım.
Səhranın ortasında,
Əzablar dünyasında
Tək qalmışdım, yalqızdım.

Sən ötəri bir yuxu,
Anamın saçlarına
Hopub qalmış bir qoxu.
Uzun illər, ay ata,
Üzümdən öpmədin sən.
Yollarına dikilən
Gözümdən öpmədin sən.

Uşaqların dalınca
Gələrdilər atalar.
Atasını görəndə
Sevincdən tullanaraq
Gülərdilər balalar.

Mənsə yalqız qalardım
Dodağımı sixaraq
Gizlicə sızlayardım
Uşaqlara baxaraq.
Paxillığım tutardı,
Göz yaşlarım axardı.

Səni arzulayardım,
Anardım aram-aram.
Deyərdim ki, nə vaxtsa
Yəqin, mən də atamın
Nəvazişin duyaram.

Bir şirin xəyal oldu
Nəvazişin, ülfətin.
Darıxdım sənin üçün,
Sıxdı məni həsrətin,
Atamı istəyirdim -
Bu imiş qəbahətim...

Axına qarşı üzən adəbi dərgilər

*Qazaxıstanın mənəvi mərkəzi –
Türküstəndən reportaj*

12-14 sentyabr tarixində Qazaxıstanın Türküstən şəhərində “VIII Türk dünyası ədəbiyyat dərgiləri konqresi” keçirildi.

... Uzun yolculuqdan – iki uçuşdan, saat yarımlıq yoldan sonra Qazaxıstanın mənəviyyat mərkəzinə – Türk dünyasının hikmət xəzinəsi saylan Xoca Əhməd Yəsəvinin vətəninə – Türküstən şəhərinə çatdıq. Yayın son günlərini yaşayan qoca şəhər sakit gecəsi və masmavi işləriylə bizi qarşılıdı. İçimizdə sanki “yurddan yurda qonaq gəlmışik” kimi doğma bir hiss vardı. “Altun yuva” oteli türk dünyasından gəlmış qonaqlarını qarşılıyırıldı...

... Azan səsinə oyandıq. Türküstənda səhər açılırdı...

Nə gizlədim, ağılm kəsəndən türkün ayağı dəyən, nəfəsi toxunan hər yeri ziyanət eləmək istəmişəm. Qazaxıstanın geniş, ucsuz-bucaqsız azad çöllərini görmək, küləyin nəgməsini eşitmək uşaqlıq xəyallarımızda vardi. O zaman nə Xoca Əhməd Yəsəvini, nə də müasir qazax yazılı ədəbiyyatının banisi Abay Kunanbayevi tanıyrıdım. “Ərgənəkon”, “Alp Ər Tunqa”, “Şu” dastanlarından da xəbərsizdim. Amma o geniş çöllər, azad düzəngahlar məni səsləyirdi. İllər sonra xəyalım gerçəkləşmişdi...

Xatırladım ki, 2017-ci ildə TÜRKSOY tərəfindən “Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı” seçilən Türküstən il boyu bir çox beynəlxalq tədbirlərə, yaddaqlanan görüşlərə, böyük layihələrə ev sahibliyi etmişdi. “VIII Türk dünyası ədəbiyyat dərgiləri konqresi” də bu tədbirlərdən biriydi. Konqresdə 11 türk dövlət və toplumundan 34 ədəbi jurnal, ölkəmizi isə “Azərbaycan” və “Ul-

Təranə VAHİD

duz” jurnalları təmsil edirdi. 50 illik tarixi olan “Ulduz” jurnalını təmsil etmək qürurverici olduğunu qədər də məsuliyyətliydi. Bu barədə bir qədər sonra...

Sentyabrın 12-də Xoca Əhməd Yəsəvi Universitetinin geniş akt zalında konqresin təntənəli açılış mərasimi oldu.

Açılış mərasimində TÜRKSOY baş katibinin müavini, professor Fırat Purtaş, Avrasiya Yazarlar Birliyinin sədri Yakup Öməroğlu, “Azərbaycan” jurnalının baş redaktor müavini Südabə Ağabalayeva, “Varlıq” jurnalının (İran) baş redaktoru Rıza Heyət, Qazaxstan Yaziçilər Birliyinin katibi, görkəmli qazax şairi Uluqbəy Yesdouletov və başqa konqres iştirakçıları çıxış edərək Qazaxıstanın latin əlifbasına keçməsi ilə bağlı Prezident Nursultan Nazarbayevin verdiyi tarixi qərarın əhəmiyyətindən danışdırılar.

“Azərbaycan” jurnalının baş redaktor müavini Südabə Ağabalayevanın çıxışı konqresin ən maraqlı, ən yaddaqlanan çıxışı kimi dəfələrlə alıqlaşındı.

Bu il “Türk dünyasında ilin ədəbiyyat adımı” sovet dönməndə pantürkist ideyasına görə 20 il zindanda saxlanılan 96 yaşlı tanınmış özbək yazarı Şükrullah seçilmişdi. Səhhətiylə bağlı tədbirdə iştirak edə bilmədiyindən mükafat onu təmsil edən özbəkistanlı jurnalist Dauran Tajalievə təqdim edildi.

Xatırladım ki, bu mükafata indiyə kimi Türkiyədən şair Əli Ağbaş, Azərbaycandan xalq yazarı Anar, Qazaxıstandan Tölən Abdik, Qırğız xalq şairi Omor Sultanov və KKTC-dən roman ustası İsmayıł Bozqurd layiq görünlüblər.

Günün ikinci yarısı "Türk dünyası ədəbiyyat dərgiləri Konqresi və ədəbiyyatımız" mövzusunda çıxışlar dinlənildi. "Ulduz" jurnalından bəndəniz, Başqırdıstan RF "Başqırdıstan qızı" jurnalının baş redaktoru Gülnaz Kutuyeva, Qaqaüz yurdundan "Ana sözü" dərgisinin baş redaktoru, tanınmış şair, araşdırmaçı yazar Todur Zanet, İranın "Varlıq" dərgisinin baş redaktoru Rıza Heyət, Qazaxstanın "Jüldiz" dərgisinin baş redaktoru Uluqbəy Yesdouletov, Krimin "Nenke Can" jurnalının baş redaktoru Zera Bekirova, Türkiyənin "Kardeş kalemlər" dərgisinin baş redaktoru Osman Akbaş, Tatarıstan Respublikasından "Meydan" jurnalının baş redaktoru Fidail Mazitov və başqaları ədəbi jurnalların məqsəd və məramından danışdlar.

Bu yerdə təvazökarlıqlıdan uzaq da olsa, konqresdəki çıxışından bir parçanı sizinlə bölüşürəm.

"TARIX NƏYİSƏ UNUDA BİLƏR, ƏDƏBİYYAT UNUTMUR"

... Mənə elə gəlir ki, insanlar, kitablar, sənət əsərləri kimi, ədəbi jurnalların da öz taleyi olur. Çünkü ədəbi jurnallar ədəbiyyata açılan pəncərə-

dir. Yazarlar, adətən, ilk dəfə oxucularla ədəbi jurnallarda qarşılaşır, onların imzaları daha çox dərgilərdə tanınır, dövrün ədəbi prosesləri bu dərgilərdə izlənilir. Bu baxımdan, ədəbi dərgilər böyük missiya daşıyır.

Azərbaycanda ən çox sevilən ədəbi jurnalların biri də təmsil etdiyim "Ulduz"dur. İstərdim ki, "Ulduz" jurnalı haqqında sizlərə bir qədər ətraflı məlumat verim.

"Ulduz" dərgisi 1967-ci ildə Azərbaycan Yazarları İttifaqında ədəbi gəncliyin jurnalı kimi yaradılıb. Jurnalın yaradılmasında məqsəd yaradıcı gəncləri öz ətrafında birləşdirmək, onların ilk qələm təcrübələrini bu jurnalda işqilandırmaq olub. Jurnalımız uzun illərdi ki, üzərinə düşən missiyani ləyaqətlə daşıyır, yaradıcı gəncliyin əsərləri bu jurnalda çap olunur, imzalarının ədəbi mühitdə tanınmasına imkan yaranır.

Bu il jurnalımızın 50 yaşı tamam olur. 50 ildi ki, yaradıcı gəncliyin ürəyi bu jurnalda döyüñür, 50 ildi, nəsillərin yolu "Ulduz"dən keçir.

Azərbaycan ədəbiyyatında 60-cılar adlandırılın çox istedadlı bir nəsil var ki, bu gün ədəbiyyatımız bu nəhəng sütunların üzərində dayanır: Anar, Elçin, Mövlud Süleymanlı, Fərman Kərimzadə, Fikrət Qoca, Ələkbər Salahzadə, Vaqif Səmədoğlu, İsa İsmayıllzadə, Əli Kərim və onlarca şair və yazarının adlarını çəkə bilərəm ki, onların əsərləri zamanında "Ulduz" jurnalında boy göstərmiş, sovet dönəmində, senzuranın at oynatıldığı vaxtlarda bu dərgi çəkinmədən müəlliflərin cəsarətli yazılarını çap etmişdir. Müasir

Azərbaycan ədəbiyyatının canlı əfsanəsi olan Azərbaycan Yaziçilərinin sədri, xalq yazıçısı Anarın "Molla Nəsrəddin-66" və "Yaxşı padşahın nağılı" o dönləmlərdə "Ulduz" jurnalında çap olunmuşdur ki, bu da o zaman üçün cəsarətli adımdır.

Mənim keçmişə münasibətim fərqlidir. Əgər keçmiş yoxdursa, bu gündən danışmağa dəyməz. "Ulduz"un çox parlaq keçmiş var. Zaman-zaman "Ulduz" a Yasif Nəsirli, Cabir Novruz, Akif Hüseyinov, Əhməd Cəmil, Yusif Səməndoğlu, Abbas Abdulla, Ələkbər Salahzadə, Elçin Hüseynbəyli kimi dəyərli insanlar və söz adamları rəhbərlik ediblər. "Ulduz"un tarixində bu söz adamlarının xidməti ehtiramla xatırlanır.

Elə ənənələr var ki, vaxt belə o ənənələrin, dəyərlərin üstündən xətt çəkə bilmir. Bizə miras qalan yaxşı ənənələri jurnalımızda qoruyub saxlamağa çalışırıq. Ancaq yeniliklər lazımdı və mütləq lazımdı.

Çünki bu gün dünyamız fərqli bir dünyadır. Madam ki, fərqli bir dünyada yaşayıraq, dərgilərimiz də fərqli olmalıdır.

Hazırda "Ulduz" jurnalının baş redakoru tanınmış şair Qulu Ağsəsdi. Jurnalımızın hər nömrəsinin istər ədəbi materiallar, istər dizayn baxımdan maraqlı olması üçün bir sıra yeni layihələr gerçəkləşdirilir. Dərgimizin hər sayının eksperti olur. Ekspert tanınmış yazıçı, şair və ya ədəbiyyatşunaslar arasından seçilir. Ekspert dərginin əvvəlki sayını oxuyaraq təhlil edir, çəkinmədən iradlarını, fikir və mülahizələrini söyləyir.

Müəllifləri daha yaxından tanıtmak üçün dərgimizin maraqlı rubrikaları var. Dərginin hər sayı çapa hazırlanarkən redaksiyaya təqdim olunan yazılar arasından ən yaxşı yazı müəyyənləşdirilir, müəllifin əvvəlcə "özüylə səhbəti", ardınca əsəri çap olunur ki, bu da onu daha yaxından tanıtmaga xidmət edir.

Dərgimizin "Şeir vaxtı", "Tərcümə saatı", "Dərgidə kitab", "Tribuna" rubrikaları xüsusi maraq doğurur. "Tərcümə saatı"nda dünya ədəbiyyatından seçmə əsərlər təqdim olunur.

Dərgimiz bölgelərdə, ucqar kənd və qəsəbələrdə yaşayan istedadlı gəncləri də unutmur. "Bölgelərdən səslər" başlığı altında gənc və istedadlı yazarlar bu yolla aşkar olunaraq ədəbi mühitə təqdim olunur.

Bundan əlavə, dərgimziin "Müzakirə klubu"nda yeni çap olunan romanların müzakirəsi keçirir ki, bu da ədəbi jurnalla ədəbiyyat arasında möhkəm bağlar yaradır.

Türk coğrafiyasında çıxan ədəbi jurnalların bir missiyası da türk dünyasının yazarlarını, türk dünyası ədəbiyyatını bir-birinə tanıtmadır. Dərgimizdə "Türk eli" başlığı altında türk, qazax, qırğız, özbək, başqırd, qaqauz, bir sözə, türkdilli qardaş və bacılarımızın yazılarını çap edirik.

Əlimdə tutduğum bu dərgi 2014-cü ildə çap olunub və dərgimizin bu sayında türk xalqları ədəbiyyatından seçmələr çap olunub. Dərginin üz qabığında türkdilli ölkələrin bayraqları əks olunub. Bir dərgi olaraq türk dünyasının yaradıldı.

cı gənclərini bir araya gətirmək, bir-birinə tanıtmaq ən böyük məqsədimiz, ən böyük məramımızdır. XIX əsr türk və müsəlman dünyasının nəhəng fikir adamlarından, mütəfəkkirlərindən biri olan İsmayııl bəy Qaspiralının dediyi kimi, "Dildə, işdə, fikirdə birlik!" ideyası ətrafında birləşməli, türk dünyasının yazarlarını bir-birinə tanıtma, ədəbi körpülər yaratmalıdır.

Ədəbi dərgilər həm də axına qarşı üzən dərgilərdi. Çünkü ədəbiyyat fərqli bir dünyadı. Bu dünyada heç kim bir-birini təkrar eləmək istəmir, bu dünyada hər kəs özü olmağa çalışır. Ədəbi jurnallarda müxtəlif ədəbi cərəyanlar, müxtəlif janrlar, müxtəlif əslublar toqquşa bilər və bütün bu hallar təbiidir. Son məqsəd ədəbi nümunələrin yaranması, ədəbiyyatımıza yeni rəng qatmasıdır.

Mənə elə gəlir ki, dünyada ən möhkəm körpülər, mədəniyyət, ədəbiyyat, sənət körpüləridir. Tarix nəyisə unuda bilər, ədəbiyyat unutmur. Eyni kökdən su içən türk xalqları bir-birinin ədəbiyyatını oxumalı, bu əsərlər vasitəsiylə qardaş xalqlar bir-birinin həyat tərzi, fikir və düşüncələri, arzu və istəkləri barədə xəbər tutmalıdır. Bizlər bir-birimizi daha çox ədəbiyyatımız vasitəsi ilə tanımlayıq".

2016-ci ilin dekabrında Almatıya - Kaşgari mükafatının təqdimatına dəvət etsələr də, təəssüf ki, iştirak edə bilməmişdim. Bu mükafatın təkrar o torpaqda - Xoca Əhməd Yəsəvinin vətənində təqdim olunması mənə unudulmaz anlar yaşatdı. Möcüzələrə inanın, mən də inanıram...

ƏRƏFƏ

Sentyabrın 13-də konqres nümayəndələrindən bir qrupu Güney Qazaxıstan vilayətinin valisi Janseyit Tüymebayevlə görüşdü. Görüşdə latin əlifbasına keçidlə bağlı müzakirələr aparıldı.

Tədbir çərçivəsində Türkiyənin tanınmış elm adamı, professor İlber Ortaylının "Tarix boyunca əlifba dəyişikliyi və etkiləri" mövzusunda geniş məruzəsi də böyük maraqla qarşılandı.

İlber Ortaylı çıxışında təəssüflə dünyada ən çox əlifba dəyişən toplumun türk toplumu olduğunu dilə gətirdi. XIX əsrin ikinci yarısında əlifba dəyişməklə bağlı türk dünyasında ilk addım atan Mirzə Fətəli Axundovun əlifba islahatları barədə danışdı və onun, bu yolda mücadiləsini, xidmətlərini yüksək dəyərləndirdi. Xatırladaq ki, 1991-ci ildə turkdilli ölkələr arasında ilk dəfə Azərbaycanda latin qrafikalı Azərbaycan əlifbası tətbiq olunub. Qazaxıstanın latin qrafikinə keçməsi xeyli sayda turkdilli xalqların bu qrafikaya keçməsinə zəmin yarada bilər ki, bu da Türkəlli xalqların ortaq əlifba probleminin həllində mühüm addımlardan biri olar. Bu yolda qardaş xalqa uğurlar arzulayırıq.

Avrasiya Yazarlar Birliyi və TURKSOY-un birgə təşkilatçılığı, Türk İşbirliyi və Koordinasyon Ajansı Başkanlığı - TİKA-nın dəstəyi ilə keçirilən "VIII Türk dünyası ədəbiyyat dərgiləri konqresi" ümumilikdə türk dünyası ədəbiyyatını bir araya gətirdi. Ədəbi dərgilərin görüşü türk dünyası ədəbiyyatını, yazarlarını bir araya gətirmək üçün yeni əlaqələr, körpülər saldı.

Konqresin sonunda Yakup Öməroğlu təklifləri müzakirəyə çıxardı. Qərara alındı ki, jurnallarda xüsusi olaraq "Türk dünyası ədəbiyyatı" bölmələri açılsın. Bu bölmələrdə turkdilli xalqların ədəbi nümunələri müntəzəm çap olunsun.

Konqresə qatılan dərgilərin yubileylərinin qeyd olunması nəzərə alındı. Azərbaycandan "Azərbaycan" jurnalının 95, "Ulduz" jurnalının 50,

Qazaxistandan "Juldız" jurnalının 95, Başkurdıstanın "Başkurdıstan qızı" jurnalının 50 yaşından qeyd olunması və bu barədə türkdilli ədəbi dərgilərdə yazıların dərc edilməsi "Azərbaycan" jurnalının baş redaktoru İntiqam Qasimzadənin 75, Qazaxistan şairi Todur Zanetin 60 illik yubileyinin jurnallarda ortaq şəkildə qeyd olunması qərara alındı.

Tədbirdə tatar şairi Zinnur Mansur 2017-ci ildə "Türk dünyasında ilin ədəbiyyat adımı" elan edildi və il boyu onun şeirləri, yaradıcılığı haqqında yazılarının jurnallarda çap olunması tövsiyə edildi.

Sonda iştirakçılar TÜRKSOY-a, Avrasiya Yazarlar Birliyinin sədri Yakup Öməroğluna, VIII Türk ədəbiyyatı dərgiləri konqresinin keçirilməsində əməyi olan hər kəsə təşəkkür etdilər.

Belə tədbirlərin bir üstünlüyü də ondadı ki, yeni dostluqlar, yeni ədəbi əlaqələr yaranır. Başqırğından, Krimdan, Tatarıstandan olan, bir sözlə, dünyanın başqa-başqa yerlərində yaşayan ədəbiyyat sevdalı həmkarlarımıza əlaqə yaratmaq, fikir mübadiləsi aparmaq üçün imkanımız oldu.

Səfərlər konqres salonları ilə bitmir. Getdiyin ölkənin tarixi yerlərini ziyarət eləmək, mənəvi dünyası ilə tanış olmaq ümumi təəssüratın bir parçasıdır.

Hər il Xoca Əhməd Yəsəvinin məqbərəsini ziyarət eləmək üçün dünyanın hər yerindən sayısız-hesabsız ziyarətçilər galır. YUNESCO 2016-ci ili Xoca Əhməd Yəsəvi ili elan etməklə dünyanın nəzərini bu mənəvi abidəyə yönəltdi.

Ortaq türk ədəbiyyatının mütəfəkkirlərdən sayılan Əhməd Yəsəvi həm də türk dilində sufizm ədəbiyyatının ilk yaradıcılarındandır. Orta Asiya türkləri arasında islami yayan bu tarixi şəxsiyyət müqəddəslik məqamına qədər yüksəlmış, onlarca əsərləri ilə yanaşı, dünya ədəbiyyatının incilərdən olan "Divani-hikmət" kimi qiymətli bir miras qoyub getmişdi.

Bu gün Türküstanda belə bir qayda var, Xoca Əhməd Yəsəvinin məqbərəsindən əvvəl onun müəllimi Arslan Babanın türbəsi ziyarət olunur. Bu da müəllimə olan sonsuz sevginin və qiymətin nişanəsidir. Biz də yolumuzu əvvəlcə Arslan Babanın məqbərsəindən saldıq.

1389-cu ildə Əmir Teymur Şirazdan mozaika, İsfahandan daş və suvaq ustaları gətirərək Əhməd Yəsəvinin kiçik türbəsinin yenidən inşa etdirir. Türbənin memarlığını iranlı Xacə Hüseyn Əliyə etibar edir. Ancaq 1405-ci ildə Əmir Teymurun ölümü bu tikintinin başa çatmasına malcal vermir.

Ancaq tarixin bir parçası olan bu türbə bugün də gözəlliyyi ilə insanları heyran edir, türbənin qübbəsi Orta Asiyada ən böyük qübbə sayılır.

Bu tarixi məkana axın-axın insanlar gəlir, dualar bu ocaqdan ünvanına yollanır. Xoca Əhməd Yəsəvinin ziyarətini "kiçik Həcc" adlandıranlar da var. Min ildən çoxdu ki, Əhməd Yəsəvinin enerjisi insanları bu torpağa səsləyir, min ildən çoxdu ki, bu torpaqdan dualar əskik olmur.

Xoca Əhməd Yəsəvinin məqbərəsini ziyarət eləyəndən sonra dəvələr otlayan, atlar qaçan usuz-bucaqsız düzəngahlara xeyli tamaşa elədim. Qovun satan qocanın bir dilim qovunu sevgiylə mənə uzatdığını görəndə ürəyim titrədi. Vaxt tarixi kökləri, minillik yaddaşı, doğmaliq hissini ayıra bilmirmiş...

Qədim Türküstən şəhərindən gözəl hissələr ayrılrıq. Unutmayacağımız qonaqpərvərliyin, qayıyı və sevginin şahidi oluruq. Bu əfsanəvi şəhər Türk dünyasının mənəviyyat, ədəbiyyat, ruh ocağı kimi hələ çox görüşlərə ev sahibliyi edəcək, hələ çox ziyarətçiləri heyran edəcək.

Türk dünyasının müxtəlif yerlərindən gəlmis ədəbiyyat sevdalı həmkarlarımıza, qonaqlara hədsiz diqqət və qayıyı göstərən qazaxistanlı xanım "Capa söz" jurnalının baş redaktoru Gülgəs Karibekelə, bizi hava limanında qarşılıyıb hava limanında yola salan qazaxlı qardaşlarımız - Erbol və Dastanla vidalaşırıq.

Türküstənən günəş qüruba enir, öz memarlıq üslubuya göz oxşayan birmərtəbəli evlər, ağ məscidlər, geniş çöllər həzin nəğmə altında mürgüləyir, bu yerlərdə vaxt ədəbiyyatla birgə döyüñürdü.

Yollar bizi Türküstəndən Çimkəndə aparırıdı. Qarşında isə hələ iki ucuş vardı...

**Bakı-Almatı-Türküstən,
Türküstən-Almatı-Bakı**

Anar AMİN

YAĞIR, ADNALIYA, YAĞIŞLAR, YAĞIR...

Yenə də qarışib biri-birinə
Çəmənin, çıçayın, yarpağın ətri.
Ruhuma rahatlıq gətirir mənim
Yağışdan sonraki torpağın ətri.
Verdiyin geriyə alır təbiət,
Göylər guruldayır, şimşəklər çaxır...
Qorxuram, şıvləri ildirim vura,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Bəlkə, qorxmasaydıl, sevməzdik Onu,
Onun bir adı da qorxudu, bəlkə...
Bəndənin ad verib, dərə dediyi,
Allahın açdığı arxidi, bəlkə.
- Şəhriyar, Şəhriyar,
- Hə, ustad, buyur...
- Zamiqi səsləyib, Ülvünü çağır.
Dörd fəsil, dörd qardaş, qırx dua edək,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Atam dəryazların ağını döyüb,
Anam dəryazları itiləmişdi.
Mən kəndə çatanda yağış kəşmişdi,
Sel düşüb... otları ütüləmişdi.
Tapdanıb ayaqlar altında qalan,
Gördüm ki, üz-gözü palçıqlı otlar
Utana-utana üzümə baxır.
Adamlar... utanmir, otlar utanır,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Dəryazın səsinə dovşan balası
Qaçır gözlərimin yuxusu kimi.
Bəlkə də, dünya da heç qoxu yoxdu,
Biçilmiş bu otun qoxusu kimi.
Mən qopna qoyuram, sən vələ daşı,
Atımız yorulub, sürütmə ağır.
Tez ol, otumuzu yıqaq, qurtaraq,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Allahdan inciyir, bəndədən küsür,
Bəxtini suçlayır, şərləyir adam.
Gedir, o dünyani görür, qayıdır,
Əcəl təri basır, tərləyir adam.
Çölündə bir adam dərdini bilmir,
İçində min adam hərləyir adam.
İşləyir, işləyir, bir də görürsən,
Yorulur, at kimi çərləyir adam.
Atam oğlu, ata yazığın gəlsin,
Kəhəri yəhərsiz minmisən deyə,
Beli yara olub, yağırdı, yağır...
Adam balasın, adam oğlusən,
Kəhəri hörükə... kürənlə gedək,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Adamlar adamı yorur, çərlədir,
Adamlar adamdan qırır adamı.
Təkcə atasının şilləsi deyil,
Hərdən ildirim da vurur adamı.

Qorxudan yuxusu ərşə çəkilən,
İldirim çaxanda, yata bilməyən,
Min ildi yuxuda bir at qovlayan,
Hələ muradına çata bilməyən,
Qaybalı dağından Atdərəsinə,
Ayğırın səsinə səs verir ayğır.
Atlar kişnədikcə otlar diskinir,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Min ildi... yaşışla, qarla yuyunan,
Günəşlə qurlanıb, Ayla nurlanan,
Təbiət nə qədər təmizdi, bala.
Sevincin neçə yaş səndən uşaqqı,
Kədərin səninlə əkizdi, bala.
Min söz bircə hissi ifadə etmir,
Söz hissin öndən acizdi, bala.
Yaza bilmədiyim nələr var, nələr...
Günayın qızının haqqını yeyib,
Babası Qabili aldadıb Bağır.
Nənəsi Elmira hay-haray salıb,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Ya istər xoşluqla, ya istər zorla,
O gün olmasın ki, soymurlar bizi.
Rahat yaşamağa nə var ki, bala,
Rahat yaşamağa qoymurlar bizi.
Gözləri kor olub, qulaqları kar,
Onsuz da... eşidib duymurlar bizi.
Sən nə hay-haray sal, nə çığır-bağır.
Allaha tanxaraq haqq yeyənləri,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Deyirlər o qızın köçü qayıdır,
Qonum-qonşu gedib köç boşaltmağa.
Hər gün neçə ürək partları, bəlkə,
Nə yaxşı, icki var, iç boşaltmağa...
Süz, içim, içim ki, tinim düz olsun,
Yenə bir çaxır aç, yenə bir çaxır.
O qədər içim ki, lülqənbər olum,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Ağlin boza verib, başın bişirib,
Analar qızını ərə verərmış.
İnsanı zəkası gizlədən zaman,
İnsanı hissəleri ələ verərmış.
Adamın ağılda yanılmağı var,
Çox da ki ağıldan üstündü ağıl.
Adam hissələrində yanila bilməz,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Danışsa, qulaq as, eşit, inanma,
Kim desə, sırr olan, sırr, tale yoxdu.
Bəlkə də, maraqsız min adam olar,
Dünyada maraqsız bir tale yoxdu.
Bəxti gətirməyən çarəsiz adam
Taleylə barışır, sınır, sınıxır...
Həyatda heçnəylə barışmayan kəs
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Lap ilk məhəbbəti olsa da belə,
Bir gün qadınından yorulur adam.
Otuzu adlayıb, qırxa çatanda
Başqa bir qadına vurulur adam.
Başqa bir qadına sevgi bəsləyir,
Başqa bir qadından ötrü darixir.
Mənim də haçansa yorulmağım var.
Yorulub kiməsə vurulmağım var...
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Adam cızığından çıxmasa əgər,
Bilməz ki, cızığı hara qədərdi.
Bizi ayrı qoyan ayrılıq ki var,
Aramızda olan ara qədərdi.
Unutmaq özünü aldatmaq imiş,
Eşq ki var bəşəri yandırır, yaxır...
Yaşanan heçnəyi unutmaq olmur,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

İçimizdə olan bu yanğı ki var,
Çölümüzdə olan qordan başlayır.
Ömründə ilk dəfə kimi sevirsə,
Sevgi insan üçün ordan başlayır.
Bu necə sevgidi, əlimiz çatmır,
Sevinc zirvəsində, dərd dərəsində.
Bəlkə də, yar, bir yol cəhd eləsəydi, Min yol qovuşardıq Səddərəsində.
Hər gün neçə-neçə ümidiımız
O kəsib doğrayır, bu şışə taxır...
Bu gündən sabaha gümanımız yox,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Kim nə deyir, desin, cızığından çıx,
Cızığından çıxan... cıza borcludu.
Kim bilir, bəlkə də, şair olmaqdə,
Hər şair, bəlkə, bir qızı borcludu.
Asan deyil, hissi sözə çevirmək,
Çətindən, çətindi, ağırdan ağır.
Ağırı, yüngülü yerbəyer elə,
Ağıldan yüngül var, ağıldan ağır...
Ömrün otuzuna çathaçatdayam,

Başından gəncliyin havası gedir
Ağlım neyləsin ki, içimdə hər gün,
Hər gün sözlə hissin davası gedir.
Hiss sözə dov gəlir, hiss sözü yixır...
Yaş o yaş deyil ki, söz güləşdirək,
Yağır, Adnalıya, yaşışlar, yağır...

Ağırı, yüngülü yerbəyer olan,
Ömrümüz, günümüz nağıldan keçib.
Ağıldan keçməyən bir fikir yoxdu,
Nə qədər fikir var, ağıldan keçib.
Ağılı kasıba dəli deyənlər,
Dəli dövlətliyə “bəli” deyənlər,
Varlı dəllilərin xoşuna gəlib.
Bakıda başına gələn əhvalat,
Bəlkə, eyni gündə, eyni saatda,
Parisdə kiminsə başına gəlib,
Təbrizdə kiminsə başına gəlib.
...O yanda Balharı, bu yanda Araz,
Axır, aramızdan neçə çay axır.
Ağila gəlməyən başa gələrmış,
Yağır, Adnalıya, yaşışlar, yağır...

Min ildi, ağıldan keçməyən fikir,
Bir nəfəs dəyməyən söz axtarıram.
Elə yorulmuşam, elə yorğunam,
Başımı qoymağə diz axtarıram.
Qoy dizin balıncım olsun, ay ana,
Yenə bir nağıl de, yenə bir nağıl...
Yenə nağıllara inandır məni,
Yağır, Adnalıya, yaşışlar, yağır...

Nağıl de, ay ana... Qiyamət günü,
Allah... balaları
bağışlayacaq,

Qarlı qış gecəsi nağıl danışan,
Bütün anaların

xətrindən ötrü.

Ağzını açdığını matalı gördüm,
Küt gedən kündənin

qazmağı haqqı,

Yenə də burnumun ucu göynədi,
Təndir çörəyinin

ətrindən ötrü.

Ana, təndirimiz acıdan olur,
Nə olar, un ələ, bir xəmir yoğur.

Gedim quru avar-əncər daşıyım...

Yağır, Adnalıya, yaşışlar, yağır...

Məzlum bir görkəmdə, nimdaş geyimdə,
Yenə Keçəl Həmzə Qoç Koroğlunun,

Gəlib Qıratını qaçıra bilər..
Min il qabaq kimsə keçirən hissi,
Min il sonra kimsə keçirə bilər.
Təkrardı taleler, fikirlər, hissələr,
Taleler, fikirlər, hissələr tanışdı.
Yalanlar, doğrular, əyrilər, düzərlər,
Yaxşilar tanışdı, pislər tanışdı.
Əlli dən bu yana, yüzdən o yana,
Ömür yaşamğa izin ver, Allah.
Heç nə istəmirəm, dostan, tanışdan,
Mənə nə verirsən, özün ver, Allah.
Qoşalüləsi var, təklüləsi var,
Bəndə verdiyini başıma qaxır...
Dostun, düşmən olmaq təhlükəsi var,
Yağır, Adnalıya, yaşışlar, yağır...

Dostluğa dönsəydi hər bir tanışlıq,
Bir düşmən qalmazdı yer kürəsində.
Hamı bir-birini elə sevərdi
Davalar olmazdı yer kürəsində.
Dar gündə dostunun yanında, oğlum,
Yoxsansa, yox olub çıxdaşa çıxıl.
Varsansa, dostuna arxa-dayaq ol,
Yağır, Adnalıya, yaşışlar, yağır...

Möhkəm incisən də yenə dostuna,
Dost kini bəsləyib, dost kini saxla.
Dost vətən, sən əsgər, dostu düşməndən
Qoru mövqe kimi, post kimi saxla.
Haçansa lap düşmən olsan da belə,
Dostunun sirrini dost kimi saxla.
Dostunla arana düşmən girdisə,
Fərqi yox, dostunu ya yix, ya yixıl...
Yixılsan məglubsan, yixsan da məglub.
Yağır, Adnalıya, yaşışlar, yağır...

Dosta qalsa dostu sınamaz heç vaxt,
Dostu dost sınamır, zaman sınavır.
Bəndə dost olanı yaxşı dostları,
Həyat dara çəkir – yaman sınavır.
Hər gecə yuxuma girən o adam
Elə hey ox atır, kaman sınavır.
Ay Allah, yuxuma girən o adam,
Çatlamış gözümün çatından girir.
Səcdə eləyirəm qəlbimə sevgin,
Alnimin, dizimin qatından girir.
Bu qüsul, bu namaz, bu oruc ki var,
Bizim aramızda axı körpüdü.
Ölən əzizini görməkdən ötrü,
Yatmaq bir yoldusa, yuxu körpüdü.

Diskinib yuxudan durduğun zaman,
Bəlkə də, yuxuna girən adamın
Əli ətəyində, yaxanda qalır...
Bəlkə də, yuxuna girən o adam
Yuxundan çıxmaga macal tapmayırlar,
Yuxundan çıxmayırlar, yuxunda qalır...
Yuxunuza girib, çıxa bilməyən,
Bəlkə, gəlib mənim yuxumdan çıxır...
Siznənəm, ay kəndin ibadət əhli,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Hər gün neçə dəfə qusullanırsız,
Sizin namazınız kimə lazımdı?
Gedib o məscidə nəyə girirsiz?
Yolları genəltmək ibadətdisə,
Az-az çəpərləri irəli verib,
Addım-addım yola niyə girirsiz?
Hər il Məhərrəmlik ayı gələndə,
Ay qara geyinib, ay göy bağlayan,
Ay İmam Hüseynin yasın saxlayıb,
Ay rözəyə qulaq asıb ağlayan,
Ay səs-səsə verib, mərsiyə deyən,
Ay sırayla zəncir vuran adamlar.
Ay biri-biriylə bəhsə girib,
Zəncir vuranları qonaq çağırıb
Ay imam süfrəsi sərən adamlar...
Qırıq gün sinəsinə, dizinə döyüb,
İl boyu min qeybət, min günah edib,
Savabı ehsanda görən adamlar.
O başı kəsilmiş bədənlər üçün,
Daş vurub başını yaran adamlar.
Şamı-qəribana gedənlər üçün,
Əl atıb üzünü ciran adamlar.
İmam övladının payını yeyib,

Cənnət xəyalları quran adamlar.
Ay yolu daraldıb, cığırı tutan,
Adamın qəlbini qıran adamlar...
İmamın kəsilən qurbana deyil,
Gen-geniş yollara ehtiyacı var.
Daralan yolları genişləndirən,
Əllərə, qollara ehtiyacı var.
Yolları daraltmaq böyük günahdı,
Hürrü Hüseynin yolun daraltdı,
Hürrü Hüseynin yolun tutdurdu.
Yezidə güvənib, Şümrə inandı,
Hürrü Hüseyni çarəsiz qoydu,
Sağın bağlatdırıcı, solun tutdurdu.
Yolları genəltmək böyük savabdı,
Qanrlıb bir dəfə geriyə baxın,
Hüseyn nə çəkib, baxın, görün siz.
Gec deyil Hürrütək tövbə eləyin...
Çəkin, çəpərləri bir addım geri,
Torpaqdan Hüseynə ehsan verin siz.
Hər kim çəpərini geri çəkməsə,
Hayanda gizlənsə, gəlib tapacaq,
Göydən yerə gələn hər bəla onu.
And olsun Allahın böyüklüğünə,
Onun qəzəbindən qoruya bilməz,
Getdiyi o Məşhəd, Kərbəla onu.
Kufədən Hüseynin üstünə gələn,
Səmtini itirmiş o qövvüm kimi,

Nə şimalınız var, nə şərqniz var
 Həzrəti Hüseynin yolun bağlayan,
 Həzrəti Abbasın qolun kəsdirən,
 Yeziddən, Şümürdən nə fərqiniz var?
 Allah zahirə yox, batınə baxır,
 Məhəmməd hümməti Əli yolunda,
 Yoxdusa saxanız, saxavətiniz.
 Yüz dəfə, min dəfə Haca getsəniz,
 And olsun o qara daşa, inanın,
 Qəbul olan deyil ibadətiniz.
 Cisminiz lap şikəst olsa da belə,
 Ruhu sağlam gedin, ruhu sağ gedin.
 Sizi yaradanın hüzuruna siz,
 Alnıaçıq gedin, üzüağ gedin.
 Xəyal etdiyiniz o cənnət ki var,
 Baxın, genislənən o yollardadı.
 Alovu sönməyən... cəhənnəm ki var,
 İləbil daralan bu yollardadı.
 Bir maşın gələndə, biri gözləyir..
 Adam adamlara yovuşa bilmir.
 Yolları o qədər daralıb deyə,
 Bu kənddə sevənlər qovuşa bilmir.
 Çəkin çəpərləri, geriyə çəkin,
 Bu kəndin yolların genisləndirin,
 Xeyirin haqqını Şərə verməyin.
 "Bal da verə bilməz balanın dadın",
 Oğlanları zorla evləndirməyin,
 Qızları könülsüz ərə verməyin.
 Ayrılmaq, boşanmaq təhlükəsi var,
 Yolları daralıb, dar olan kənddə.
 Ağbirçək kəlməsi eşidilməyən,
 Ağsaqqal qulağı kar olan kənddə.
 Biz kimə üz tutaq, kimə söz deyək?
 Dərdimiz nə yerə, nə göyə sığır..
 Başını itirib başbilənləri,
 Yağır, Adnalıya, yaşışlar, yağır...

Min yol uca sözü yaritmayan kəs,
 Bir yol uca sözdən yarıya bilmir.
 Özünü özgədən qoruyan adam,
 Özünü özündən qoruya bilmir.
 Allah qurbanını qəbul etməyən,
 Vurub qardaşını daşla öldürən,
 Ürəkdən dərgaha bağlı olmayan,
 Üç gün qardaşının nəşin sürüyən,
 Şeytan sevindirən, şeytan güldürən,
 Qarğa ağılı qədər ağılı olmayan,
 Cinlər diyarında cinlə evlənən,
 Dünyada Qabildən peşmanı yoxdu.
 Adamin özündən yaxın bir dostu,

Özündən yaxın bir düşməni yoxdu.
 Bax elə o vaxtdan bu vaxta kimi,
 Qurbanlar deyilib, deyilir yenə.
 Analar Qabillər, Habillər doğur,
 Görən, ataların günahı nədi?
 Yenə bir Habili, bir Qabil vurur,
 Yenə bir Habili, bir Qabil doğur.
 Nə yaxşı Şəstək oğullar da var,
 Yağır, Adnalıya, yaşışlar, yağır...

Ataya, anaya, qardaş, bacıya,
 Açımaq istədiyim bir sərr deyilmiş.
 Aça bilmədiyim sərr, sirmiş, bala,
 Sərr gəlib açdığını sərr, sərr deyilmiş.
 Üst-üstə düşmədi fikirlərimiz,
 Qardaşla, bacıyla üz-üzə qoydu,
 Ayırdı anamdan, atamdan məni.
 Allah, sən kömək ol, Allah, sən qoru,
 O sarı saqqalı, o sarı bığlı,
 O sarı sıfətli adamdan məni.
 Saçları seyrələn o adam, bala,
 Gengeniş dünyani mənə dar etdi.
 Bəlkə, min yol mənə yalan danışdı,
 Bir yol nə utandı, nə də ar etdi.
 Ayağımın

altından yerimi aldı,
 Başımın üstündən göyümü aldı.
 O sarı saqqallı, o sarı bığlı...
 Bilirsən əlimdən nəyimi aldı?
 Saçları seyrələn o adam bala,
 Gəncliyimi aldı mənim əlimdən.
 Rahat yaşamağa qoymadı məni,
 Dincliyimi aldı mənim əlimdən.
 Nə mən Bəyburađam, nə sən Beyrəksən,
 Gözlərim tor görür görə bilmirəm,
 Gözümün nurusan, oğul, ay oğul.
 Kəs baş barmağını gözlərimə sürt,
 Qayıt bir qadının bətninə yiğil,
 Bəlkə də, gözlərim açıldı mənim,
 Yağır, Adnalıya, yaşışlar, yağır...

Qayıt, bir qadının bətninə qayıt,
 Bir qadın bətnində ya üz, ya boğul.
 Min qadın bətnində haqqını axtar,
 Bir qadın bətnindən təzədən doğul.
 Doğulub dünyaya gələn o körpə,
 Yatıb müşil-müşil, yatmağa gəlib.
 Durub nənəsin sevindirəcək,
 Babasının başın qatmağa gəlib.
 Nəyə gəldiyini sonra biləcək,

Hələ boyası başa çatmağa gəlib.
Atadan inciyib, anadan küsüb,
Bəlkə, qardaş haqqı mənimsəməyə,
Bacı günahına batmağa gəlib.
Hərənin dünyada öz yeri vardi,
O da öz yerini tutmağa gəlib.
Həyatda yerini tuta bilməsə,
Elə hey uduzsa, uda bilməsə,
Yaxasın kədərin əlinə versə,
Sevincin dadından dada bilməsə,
Cana qəsd eləmək, intihar ki var,
Ora tərəf ayaq basacaq oda.
Ya bir göydələndən, ya bir ağacdən,
Haçansa özünü atacaq o da,
Haçansa özünü asacaq o da.
Onsuz da bir kimsə eşidən deyil,
Min yol var gücülə çığır, ha çığır,
Özün atan atır, asan da asır...
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Kiminsə yadından çıksam da belə,
Kiminsə yadında, huşundayam mən.
Elə bu dəqiqə, elə bu saat,
Bəlkə, ölənəcən rastlaşmadığım,
Ən varlı adamın tuşundayam mən.
Dünyanın o biri başındadı o,
Dünyanın bu biri başındayam mən.
Öldürə bilərəm özümü bir gün,
Ömrümün intihar yaşındayam mən.
O varlı adamın evində, bala,
Pulnan dopdolu, bəlkə, min daxıl,
O pul bir adamı xilas eləmir...
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Vətən, sənə borcum ölənəcəndi,
Ehtiyac içində boğuluram mən.
Hər gün neçə dəfə olurəm, hər gün,
Hər gün neçə dəfə doğuluram mən.
Hər varlı adamın yanında, Allah,
Mütləq bir çuğul var, mütləq bir çuğul.
Hər çuğul arada hasar kimidi...
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Öldürə bilərəm özümü, inan,
Kimsə ala bilməz əlimdən məni.
Ölüm nə karədi, çəkinəm, qorxam,
Balalar qorxudur ölümənən məni.
İstedad yoxdusa, yaşamaq asan,
İstedad vardisa, yaşamaq çətin.
Altına girdiyim bu bir yaba ot,

Başıma tutduğum çətirdi, çətir..
Dərdi bölməmək də böyük dərd imiş,
Mənim dərd dostlarım, ələm dostlarım.
Biz həmdərd, həmnəfəs, həmsöhbət olaq,
Allah ömür versin, qələm dostlarım.
Qoruyaq, qoruyaq bir-birimizi,
Uğur qismət olsun hər kəsə, uğur,
Yaşayaq, yaradaq balalar üçün,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

İstedad zamanı tozunda qoyar,
Zaman istedadla yarışa bilməz!
İstedad zamana müxalifətdi,
İstedad zamanla barışa bilməz!
İstedad... zamanla qaynaya bilər,
İstedad zamana qarışa bilməz!
İstedadın səsin duyması deyə,
Zaman qulağına hey pambıq tixir.
Neçə istedadı şikəst edənlər,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Neçə istedadı şikəst etdirilər...
Nə yaxşı, nə yaxşı şikəst deyiləm,
Nə yaxşı ayağım, əlim var, oğlum.
İnsan ölümüylə əkiz doğulur,
Dünyada nə qədər olum vardısa,
Dünyada o qədər ölüm var, oğlum.
Hər kəsin ölümün önündə bir gün,
Gözün qırpacığı, yumacağı var.
Bəndənin namazı təmənnalıdı,
Bəndənin Allahdan umacağı var.
Buğda dənəsinin badına getdik,
Adəmi... cənnətdən qovdurdu taxıl.
İbadət edirsən, təmənnasız et,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Sənin, mənim, onun, bunun yazdığı,
Yazının da alın yazılısı vardi,
Bəlkə, sözüm acıq
gedir Allaha.

Görüb görmədiyin canlı, ya cansız
Külli-kainatda nə varsa, bala,
Nə varsa ibadət

edir Allaha.

Qazan bu danyada cənnəti qazan
Gedib o dünyada

nə yan, nə yaxıl.

İçində cənnət də, cəhənnəm də var,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...
Döndər, cəhənnəmi cənnətə döndər.

Sənin cənnətin də, cəhənnəmin də,
Elə bu dünyada Yer üzündədi.
Sağında savab var, solunda günah,
Belə xəlq olmusan, xəlq olunanda,
Xeyir astarında, şər üzündədi.

Şesdən olanlar paxıl deyillər,
Qabildən olanlar paxıldı, paxıl...
Yaxşıyla yamanın arasındayıq,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Çölləri bürüzə verməsə belə,
İçləri qatbaqat paxır olurlar.
Boş-bekar adamlar elə qeybətçil,
Uğursuz adamlar paxıl olurlar.
Alnıma uğurlar yazana şükür
Nə yaxşı uğursuz baxtım olmadı.
Başım uğurlara qarışdı deyə,
Paxılıq etməyə vaxtım olmadı.
Bir də görərsən ki, çölünə çıxdı,
İçində qatbaqat olan o paxır.
Çölündən boylanıb içİNə bir bax,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

İçiyələ çölünün aralığında,
Taqətdi, dözümdü, səbrdi adam.
Elə özü boyda bir başdaşıdı,
Elə özü boyda qəbirdi adam.
Kim kimin ömrünü yaşayır, görən,
Kim kimin ömrünün axrina çıxır...
Bizə başdaşından baxan ölülər,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Başınızda duran başdaşınızı,
Yağır, damcı-damcı oyur, bu yağış.
Görəsən, nə qədər qəbirə damır,
Nə qədər başdaşın yuyur, bu yağış.

Görən, neçə ölü su içindədi,
Üz tut qəbristana, hayqır, ha hayqır.
Cavabı olmayan sualdı sükut,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Daş-qası olanlar narahatdilar,
Narahat deyiləm daş-qasıım üçün.
Bəzən düşünürəm hansı şəklimi
Görən, kim seçəcək başdaşim üçün.
...Ölü iyiyəsindən şəkil alanda,
Əl üzdən utanır, üz əldən usta.
Bəlkə, başdaşına döyməkdən ötrü,
Yüz şəkil almışan, yüz əldən, usta.
Ay Fərhad Meteyə, Zərdüst Şəfiyə,
Mərmərdən başdaşı düzəldən usta.
Onsuz mənim üçün bir fərqi yoxdu,
Mənim başdaşımı ya düzəlt, ya qır.
Bir ağaç əkərlər başdaşim olar,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Bəlkə də, min dəfə... fövtə verdiyin,
Fürsətin ömrüdü, çəmin ömrüdü.
Ömründə bir dəfə heç düşünmüsən,
Sürdüyüñ bu ömür kimin ömrüdü?..
Bu suala cavab tapa bilməzsən,
Yüz gün bir otağa qaxıl, ha qaxıl.
Hər kimin ömrüdü halalın olsun,
Yağır, Adnaliya, yağışlar, yağır...

Həyatda nəyisə əldə etməyi,
Xoşbəxt yaşamağı, xoşbəxt olmayı,
Uşaqlardan öyrən, uşaqlara bax!..

Uğurlu adamlar uzaqqorəndi,
Uzağa hesabla addimlarını,
Bacardığın qədər uzaqlara bax!..
Bir yol göstərəcək yaxında sənə,
Yağışa, tufana düşüb qayıdan,
Nə qədər keçilməz dərələr keçib,
Aşılmaz dağları aşib qayıdan,
Uzaqdan qayıdır gələn o çoban,
Uzaqdan tökülüb gələn o naxır.
Yaxşı nə vardısa, bizdən uzaqdı,
Könüldən uzaqdı, gözdən uzaqdı...
Yağır, Adnalıya, yağışlar, yağır...

Hayana üz tutsaq, yer kürəsini,
Min bölən dərədi, min bölən dağdı.
Bəlkə, dağ ayağa qalxan bir təpə,
Bəlkə də, hər təpə, çönbələn dağdı..
Tutur dağ əliylə bulud yelnini,
Yer göyü eydirir, Yer göyü sağır.
Hər dağ bir dərənin başdaşı imiş –
Yağır, Adnalıya, yağışlar, yağır...

Ay dağdan arana köç edib gələn,
Fikirli gördüğüm, fikir, adamı.
Nə sirdi bilmirəm, nədi bilmirəm,
O dağlar özünə çekir adamı.
Bu şıkəst dünyanın, sağ adamışan,
Alnıaçıq, üzüağ adamışan.
Sən dağlar oğlusan, dağ adamışan,
O Araz adamı, bu Kür adamı.
Gözləri yol çəkən Ağdaban ki var,
Vüsala yetməyə bir güman ki, var...

Qənbər Şəmşiroğlu, bu hicran ki var
Yavaş-yavaş əyir, bükür adamı.
Murova söykənən o yaylalara,
“Gəl” deyir səsləyir Sarıdağ səni.
Davudlu dağında, Çöplü dağında,
Buzluqda, Şahbanda yarıdaq səni.
Ağdaban yalnız, Kəkilmişədə,
Yarı dərə görək, yarı dağ səni.
Adam getmədiyi yerdən ötrü yox,
Getdiyi yerlərdən ötrü darixir.
Ünas zirvəsindən Tərtərə qədər
Kolların dibində qoxlanmaq üçün,
Yazda bənövşənin ətri darixir...
Görmək istədiyin nə qədər yer var,
Bax nə mən qorxağam, nə sən ağağır,
Gedək o yerləri gəzək, dolanaq,
Yağır, Adnalıya, yağışlar, yağır...

Sən Ağdabandansan, mən Adnalıdan,
Naxoş bir fərqimiz yoxdu, ay Ustad,
Nə varsa arada xoş fərqimiz var.
Biz ki bir ananın övladlarıyıq,
Biz ki bir atanın oğlanlarıyıq,
Nə olsun əlli il yaş fərqimiz var.
Bu yan Cəlilabaddı,
o yan Kəlbəcər.
Ayrılıq adamı sıxlıqca, sıxır...
Vüsali şirində ayrılıqların,
Yağır, Adnalıya, yağışlar, yağır...

Əllini adlacaq Adəm oğlunun,
Zamanla arası sərinləşirmiş.
Yaşamaq sevgisi, yaşamaq eşqi,
İlbəil böyüüb, dərinləşirmiş.
Ömür cavanlıqda acı olurmuş,
Ömür qocalanda şirinləşirmiş.
O Dədə Şəmşirdən, Güllü nənədən,
Mənə şirin-şirin söhbət eləyən,
Füruzə nənənin, Qənbər babanın,
Dilinin altında noğul var, noğul.
Darıxdım, o şirin söhbətlər üçün
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Atama babamdan, mənə atamdan,
Keçib gələn ağrı,
 bizdə irsidi.
Sızlayır canımın zədəsi Şəmşir.
Əli Vəliyevin,
 Səməd Vurğunun...
Zəlimxan Yaqubun, Məmməd Aslanın...
Adını çəkdiyim
 və çəkmədiyim,
Ulu dədələrin
 Dədəsi Şəmşir.
...Bir vaxt o yerlərdən gələrdi ustad
Yazın may ayından başlamış ta ki
Payız yerə qirov qoyana qədər
Hər gün nəğmə səsi... şənlik, çal-çağır.
İndi o yerlərdən saz səsi gəlmir,
Oğul səsi gəlmir, qız səsi gəlmir..
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

O əsən küləkdə, bu yağan qarda,
Yağış da, dolu da döyür adamı.
Çəhlim sağa-sola, eniş geriyə,
Yoxuş irəliyə əyir adamı.
Gədikdən, bələndən, yaldan, yamacdan,
Adlayıb gedənlər yuxumuzdadı.
Gələcəyin əli balağımızda,
Keçmişin əlləri yaxamızdadı.
Aşırımdan
 aşanlar, izə rast gələr...
Nələrə şahiddi, o yol, bu cığır
Arzu zirvədədi, imkan ətəkdə.
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Hər payızdan yağış, qışdan qar uman,
Başında buludlar ötüşən dağlar.
Əli asimana, ayağı çaya,
Zirvəsi göylərə bitişən dağlar.

Ucalıq Allaha məxsusdu deyə,
Zirvələr öндə bəndə karixır...
Hər dəfə ağzında sözü dolaşan,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Dağlar dərələrin qulaqlarıdı,
Yerin qulağına
 göy səsi gəlir.
İydənin iyindən sərxoş olmuşam,
Badə cingiltisi,
 mey səsi gəlir.
Kaman iniltisi, ney səsi gəlir,
Bu tara oxşayır,
 bu tara ömür.
Hayanda qırıla-qırıla qorxma,
Hayanda qurtara,
 qurtara ömür.
Birinin əlli il, birinin yüz il,
Hər kəsin ömürdən ruzisi vardi.
Varlı adamların varı-dövləti,
Kasib adamların arzusu vardi.
Arzusu tükənməz Adəm oğlunun,
Dünyada qalacaq, dünya malından,
Gözləri doymur ki, yiğdiqca yiğir.
Bir gün bu dünyadan köç edən zaman,
Nəyi aparsanız bax, o sizində.
Yağır Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Görəsən, ilk dəfə kim özün kasib,
Görəsən, kim varlı sanib dünyada?
Kim bilir, bəlkə də, elə ilk dəfə
Var-dövlət ayrılıq salıb dünyada.
Ömür çox qıсадı, varlıya görə.
Dağılmalı dünya, dağıl, ha dağıl.
Ömür çox uzundu, kasıbdan ötrü.
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Ay mənim anamla həmyaşid olan,
Qırx iki yaşında dünyadan köçən,
Bir gülün adını daşıyan qadın.
Gültək ömür sürüb, elə gül kimi
Oğlunun, qızının, əzizlərinin,
Bu gün yaddaşında yaşayan qadın.
Şəmşiri, Nigarı anasız qoyan,
Dünyada nə qədər eyni taledə,
Anadan yetim var, atadan sağır.
Qəbrin nurla dolsun, ruhun şad olsun,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Onu ağlar qoyan sənsiz dünyanın,
Dərdini, qəmini bol çəkir indi.
Bir vaxt saçlarını tumarlayan kəs,
Gəlib başdaşına əl çəkir indi.
Ömür-gün yoldaşın itirən kişi,
Yazılıqdan yazılıqdı, fağırdan fağır.
Yerin cənnət olsun, Mətanət ana,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

...Ərinə cəfakes ömür yoldaşı,
Bir qızın, bir oğlun anasıydı o.
Oğul evləndirib, qız ərə verib,
Özünü nə xoşbəxt sanasıydı o...
Hörmətə bağlılı, hər şey hörmətə,
Nə olur, hörmətə, xətirə olur.
Yadından qalmayan xatirə deyil,
Yadında qalanlar xatirə olur.
"Yağışlı bir gün"də xatırla Onu,
"Yağışlı bir gün"də sıxıl, ha sıxıl...
Bu dünya, qəmli bir nağıldı, Cavid,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Dünya yarananda torpağa batıb,
Dərə topuğacan, dağ dabananacan.
Kədər sağ ayaqdan başa qədərmiş,
Sevinc sol dabandan, sağ dabananacan.
Vüsal ordan bura, burdan oradı,
Hicran Adnalıdan Ağdabanacan.
Ağdaban adlanan o kənddə indi,
Ağ rəngə boyayıb, ağappaq edib,
Dərəni, təpəni, düzü ağ fəsil.
Adnalı adlanan bu kənddə bildim,
Allahın yanında qış imiş demək,
Alnıaçıq fəsil, üzüağ fəsil.
Ona deyiləsi sözüm var idı,
Gəlsəydi sözümü deyərdim mağıl.
Gəlmədi, sözümü deyə bilmədim,
Yağır, Adanalıya, yaşışlar, yağır...

Bunun toyu onun yasına döndü,
Onun yası bunun toyna düşdü.
Hərə öz dərdinin hayına qaldı,
Hərə öz dərdinin hayına düşdü.
Fərhadın, Zərdüstün
ölümü avqusta,
Mövludun ölümü
mart ayına düşdü.

Xərçəngə tutulmaq, qəzaya düşmək,
"İllərin yazına, yayına düşdü".
Bezib bu dünyadan intihar etmək,
"Bizim nəsillərin payına düşdü".
Vaxtsız cavan-cavan dost itkisinə
Ürək tab gətirmir, ürək tincixir.
Yoxun varlığına inanıram mən,
Yoxun varlığını dərk edən qorxur.
"Yoxun varlığı"san Məmməd İsmayıll,
Yağır, Adnaliya, yaşışlar, yağır...

Biz ki eyni gündə, eyni dərddəyik,
Dərdi dərbilməzə söyləmək olmur.
O ölüm mələyin, o haqq elçisin,
Gələndə saxlamaq, əyləmək olmur.
Bəlkə, eyni gündə, eyni saatda,
Ölənin ömrünü olan yaşayır.
Ömrü yarı yolda yarımcıq qoyub,
Gedənin ömrünü gələn yaşayır...
Bax Fərhad Mətinə, Mövlud Ucalı,
Zərdüst sən ömrünü kimə vermisən?
Elə narahatam... yuxuma gir, de,
Hansi bəxt taleyi kəmə vermisən?
Üçünüz də burda olduğu kimi,
Orda da bir yerdə yəqin bırsınız.
Bəlkə də, siz bizi səsləyirsınız
Biz sizi eşidə bilməsək belə
Yəqin ki, siz bizi eşidirsınız.
Zərdüst Şəfizadə, ay Fərhad Mete,
Ora gələcəyik biz əvvəl-axır.
Siz Mövlud Mövluddan muğayat olun,
Qoymayın Mövludu intihar etsin.
Yağır, Adnaliya,
yaşışlar, yağır...
Yağır, Ağdabana,
yaşış-qar, yağır...

Etibar KƏRİMLİ

ANTİK MİFOLOGİYA VƏ ANTİK OBRAZ

İlk növbədə “antik mifologiya” anlayışına aydınlıq gətirək. Latinca “antiguus” – “qədim” mənasını versə də, bu qədimlik şərtidir. “Antik” termini qərb klassik filologiyasında, adətən, sırf yunan-Roma quldarlıq dövrü ədəbiyyatını adlandırmaq üçün istifadə olunur. Bu ədəbiyyat isə yalnız Avropa məkanında ən qədim sayıla bilər, belə ki, qədim Şərqi Babil-Şumer, Hett-Hurrit, Misir ədəbi nümunələri onlardan daha qədimdir. Lakin ümumi ənənəyə əsasən, “antik mifologiya” dedikdə məhz qədim yunan və Roma mifologiyası nəzərdə tutulur. “Mif” sözünə gəldikdə o, yunan mənşəli olub, allahlar, müxtəlif sehrlə qüvvələr, ilk əcdadlar, tayfa-nəsil qəhrəmanları haqqında əsatir-hekayət mənasını verir. Mifologiya isə müxtəlif qrupa aid miflərin ümumi məcmusu, eyni zamanda mifləri öyrənən xüsusi filoloji elm sahəsidir.

*Yunan xalqının canlı mifologiyası incəsənatının
əsasını və məzmununu təşkil edir.*

G.V.F.Hegel

Hər hansı mif ilk növbədə konkret mifoloji təfəkkürün məhsuludur, bu tip təfəkkür isə inkişafının hələ ilk pillələrini yaşayan şüurlu insanın ətraf aləmi, təbiətdə, kosmosda baş verən anlaşılmaz hadisələri dərk etmək cəhdlərinin nəticəsidir. İlk mədəni insan mif vasitəsilə həm yaşıdığı dünyani anlayır, həm də özünü anladırı. İbtidai insan hələ ki özünü təbiətdən və ictimai-sosial mühitdən ayırmırı. Buna görədir ki, gördüyü və mənasını anlamadığı hər şeyi insanlaşdırır, bütün varlıq növlərini (təbii, bioloji, sosial, mədəni və s.) özünə uyğun cəhətlərlə dolğunlaşdırırı. İctimai şür formaları hələ ki,

differensasiyaya uğramadığından, qədim insan mif vasitəsilə düşünür, araşdırır, pərəstiş edir və yaradır. Odur ki, ibtidai icma quruluşunun məhsulu kimi mif bədii ədəbiyyatı, fəlsəfəni, dini və bütünlükdə elmi özündə birləşdirən yaradıcılıq növüdür.

Antik mifologiya dövrümüzədək nisbətən bütöv halda gəlib çatmış, şaxələnmiş tematikaya, obrazlar aləminə malik ən qədim mifologiyalardandır. Yüzilliklər boyu yarandığı ərazidə yaşayan insanların ictimai-siyasi tarixini, məişətini, mədəniyyətini, inanc sistemini əks etdirməklə bu mifologiya müxtəlif dövrlərin bir-birindən fərqli qatlarını özündə daşıyır. Biz burada qrup nikahının, matriarxatın bəzi elementlərini də, daha sonrakı dövrlərdə meydana gəlmiş yunan və qeyri-yunan tayfa birləşmənin sosial həyatını da, təbiət hadisələrinin, maddi mədəniyyət abidələrinin, hətta ayrı-ayrı qanun və davranış normalarının personifikasiyasını da müşahidə edə bilərik. Antik mifologiyada, demək olar, bütün mif kateqoriyalarına aid nümunələr tapmaq olar. Allahların və kainatın mənşəyi (teoqoniya və kosmoqoniya) haqqında, etioloji (izahedici), astral, totemik, esxatoloji (bəşəriyyətin və kainatın sonu), təqvim və s. miflərin ən geniş spektri bu mifologiyaya digər xalqlarının analoji nümunələri arasında xüsusi yer qazandırıır...

XAOS obrazına ilk dəfə Hesiodda rast gəlirik. Maraqlıdır ki, nə Homerdə, nə də klassik dövrün digər məşhur müəllifləri Esxildə, Sofoklda Xaosun adı çəkilir. Hesiodda o, Eros, Tartar və Heya ilə birlikdə kainatın yaradıcılarındandır. Aristofanda da Xaosun buna oxşar funksiyaları var: Ereb, Gecə və Tartarla birlikdə Dünya yumurtasını yaradırlar və sonra bu yumurtadan Eros əmələ gəlir ki, o da öz növbəsində yeri, göyü, dənizi, allahları və insanları yaradır. Qədim Roma ədəbiyyatında Xaos bir qədər fərqli məna qazanır. Onu çox vaxt ölürlər diyarı Aidə bənzədirlər: o, artıq əmələ gəlmış hər şeyin dağıldığı, həyatın ilkin mənbələrinə parçalandığı qorxunc dərinlikdir. Ovidi, Xaosu birbaşa Aidə eyniləşdirir, Senekada isə o hər şeyin məhv olaraq batlığı ümumdünya dərinliyidir. Beləliklə, antik Xaos bütün varlığın ilkin vahid qarışq halında olduğu məkan və zaman obrazıdır: hər şey ondan yaranır, lakin eyni zamanda hər şey onda məhv olur. Onda əbədi, fasıləsiz formallaşma və məhvətmə prosesi gedir, bir tərəfdən bütün materiya toza çevrilir, digər tərəfdən həmin

tozlar bir yera toplanaraq yeni materiya yaradır. *Xaos əbədi, möhtəşəm və bir qədər də faciəvi keyfiyyətlərə malikdir.*

KOSMOS yunanca “nizam”, “düzgün quruluş” mənasını verir; Homerdə sonu, sərhədləri olan məkandır və üç qardaş - Zevs, Poseydon, Aid tərəfindən bölünmüştür: Zevs göyə, Poseydon dənizə, Aid yeraltı dünyaya hökmranlıq edir; Yerin üstü hər üç qardaşındır. O, şimal və cənub qütb'lərdən bir qədər içəriyə doğru basılmış yumurtavari görünütüyə malikdir. Yerin səthi bu “yumurta”ni iki yarımkürəyə ayırır. Yuxarı yarımkürə allahların məkanıdır və Yerin səthindəki Olimp dağının ucuna yapışır. Aşağı yarımkürə olan Tartarda Zevin qalib gəldiyi öncəki nəsil allahları – Kronos və digər titanlar əbədi həbsə atılmışlar. Hesiodda isə Xaosun, Heyanın, Tartarın və Erosun Kainatda əbədi nizamı formalasdıqları proses Kosmos adlandırılır. Mifoloji düşüncənin hər nizamlı varlıq kimi Kosmosa da görüntüyü verməsi və bu görüntünün yumurtavari şar olması təsadüfi deyil, belə ki, şar antik dövrdə kamillik mücəssiməsi sayılırdı. Mifdə Xaosdan Kosmosun yaranması elementlərin yerdəyişməsi nəticəsində baş verirsə, Platonda bu proses bir qədər fərqlidir. Filosofa görə, Kosmosu “usta”, “inşaatçı” olan Demiurq torpaq və oddan müəyyən ilkin obrazə əsasən yaratmışdır. Beləliklə, Kosmos ilk növbədə dağılmış, parçalanmış varlığın birləşərək nizamlı formaya düşməsini simvolizə edən obrazdır.

...Antik mifin ən parlaq nümunələrində xeyir qüvvələr ilə şərin mübarizəsi, sevgi və nifrət, sədaqət və xəyanət, həyat və ölüm, yeraltı dünyaya (ölülər aləmi) səyahət və geri qayıdış, hansısa qəhrəmanın, yaxud nemətin oğurlanması və tapılması kimi mövzular təkrarsız bədii ifadəsini təpdir. Belə demək mümkünsə, antik mif özü üçün xüsusi sehrli zaman və məkan yaradır. Burada hadisələr gah Olimp dağında, gah möhtəşəm Troya, yaxud Fiv şəhərinin qala divarları yanında, gah da arqonavtların uzun yolculuqdan sonra çatdıqları Qafqaz Kolxidasında baş verir və bu məkanların hər biri antik dünyadan bir parçası kimi özəl keyfiyyətlərə malikdir. Orada hər an ağlaşımaz hadisələr baş verə, ən fantastik canlı və cansız məxluqatlar peyda ola bilər. Mifoloji zaman isə yaşadığımız zamandan tamam fərqlidir, çünki o, ilk, zamandan öncəki real zamanın başlanğıc götürdüyü zamandır. O, əcdadların, qəhrəmanların allahlarla birgə yaşadığı, hər şeyin

ilkin yaradıldığı zamandır. Bu zaman və məkan daxilində baş verənlər, allahların və qəhrəmanların bu və ya digər sahədə hərəkətləri, davranış normaları, dəyərlər sistemi bütün gələcək nəsillər üçün prototip, proobraz formalaşdırır. Beləliklə, antik mif real həyat və insanlar üçün nümunə yaradır, bununla da təbiətdə, cəmiyyətdə və insan mənəviyyatında müəyyən nizami, harmoniyani bərqərar edir. O, antik dövrün ən ibtidai ideologiyasıdır.

Antik mifologiya eyni zamanda özündə müəyyən tarixi dövrlərinin real tarixi əlamətlərini əks etdirir. Konkret olsaq, e.ə. II minilliyyətə aid Miken dövrü qədim yunan mifologiyasının başlıca tarixi bazasını formalaşdırır. Həvəskar arxeoloq H.Şlimanın və ondan sonrakı arxeoloqların apardığı qazıntılar nəticəsində əldə olunmuş maddi mədəniyyət nümunələri də subut edir ki, bir çox antik mifoloji silsilələr öz kökləri ilə məhz Miken dövrünə bağlanırlar. E.ə. III minilliyyətə aid Krit mədəniyyətinin bəzi elementləri mif nümunələrində əksini tapsa da, bu çox nadir haldır və bir qədər qeyri-müəyyəndir. Məs., öküzin insan Minotavr haqqında mifdə göstərilir ki, Afina çarları mütəmadi şəkildə Krit adasında yerləşən Minotavra gənc yunanları qurban göndərməlidirlər. Biz bu mifi vaxtilə Afinanın ictimai-siyasi cəhətdən Krit adasında yerləşən daha güclü dövlətdən asılı vəziyyətdə olmasının əks-sədasi kimi də nəzərdən keçirə bilərik. Belə bir asılılıq isə yalnız Miken dövründən daha qədim zamanlarda mümkün ola bilərdi. Ümumiyyətlə, Krit sivilizasiyası haqqında tarixi məlumatların azlığı mifologiyada o dövrün izlərini aşkarlamağa öz mənfi təsirini göstərir. Bütövlükdə götürdükdə antik mifologiya e.ə. II minilliyyətin 2-ci yarısında qədim yunan tayfaları və tayfa birlilikləri arasındaki ictimai, sosial münasibətləri, dini təsəvvürləri, gündəlik həyat tərzini təsvir edir.

Beləliklə, əsasən, e.ə. II minilliyyətən başlayan antik mifologiyanın təkamül tarixini 2 mərhələyə ayırmak olar. I mərhələnin səciyyəvi cəhəti insanın özünü təbiətdən ayırmaga başlaması və daha çox aqrar, məhsuldarlıq kultları ilə bağlı olan ibtidai mif yaradıcılığıdır. Bu miflər öz kökləri ilə matriarxat dövrünə bağlanır, belə ki, onlarda mərkəzi rol təbiət stixiyalarının simvolu olan qeyri-antropomorf obrazlara (ilk allahlar, ilanlar, müxtəlif eybəcər görünüşlü varlıqlar, əjdahalar

və s.) və böyük Ana obrazına (Reya, Kibela) məxsusdur...

URAN göy üzünü təcəssüm etdirən ilk allahlar nəslindəndir, Heyanın – Yerin əridir. Amma Heya eyni zamanda Uranın anasıdır – mifin öz kökləri ilə çox qədim dövrlərə aid olmasını göstərən bariz əlamət. Onların dünyaya gətirdiyi – dağlar, dənizlər, nimfalar, titanlar, kiklop-təpəgözlər, yüz əli olan varlıqlardır. Uranın başlıca xüsusiyyəti həddən artıq “məhsuldar” olmasıdır. O, fasıləsiz olaraq yeni-yeni eybəcər varlıqlar dünyaya gətirir və özü də onlara nifrat etdiyinə görə, uşaqlarını arvadının bətnində gizlədir. Əlbəttə ki, Heya bu vəziyyətdən əziyyət çəkir. Ona görə kiçik oğlu Kronosdan xahiş edir ki, Uranı axtalasin. Kronos bu xahişi yerinə yetirir, lakin Uranın yerə düşən qan damcılarından belə yeni varlıqlar – qızantwortalar, nimfalar, erinilər və gözəllik ilahəsi Afrodita dünyaya gəlir. Uranın axtalanması ilə o, eyni zamanda hakimiyyətdən də məhrum edilir və Kronos yeni allahlar nəsinin başçısı olur. Beləliklə, Uranın hakimiyyətdən uzaqlaşdırılması yeni nəsil allah obrazlarının meydana gəlməsinə, ilahi varlıqlarda antropomorf cizgilərinin daha da güclənməsi yolu ilə antik mifin təkmilləşməsinə şərait yaradır.

REYA Uranın və Heyanın qızı, Titan Kronosun həm bacısı, həm də arvadıdır; ondan 6 allah dünyaya gətirmişdir – Hestiya, Demetra, Hera, Aid, Poseydon və Zevs. Bu allahlar sonradan titanlar nəslini ilə mübarizə apararaq, onları hakimiyyətdən uzaqlaşdırıblar. Kronos bundan ehtiyat etdiyinə görə, yeni doğulan uşaqlarını udurdu. Reya valideynlərinin məsləhəti ilə Zevs'i ölümdən xilas etmək üçün bələyə büründüyü daş parçasını ərinə verir, oğlunu isə gizli şəkildə Krit adasına göndərir. Son antik dövrdə Reya Frigianın Böyük allahlar anası ilə eyniləşdirilirdi. Qədim Roma mifologyasında ona uyğun gələn Kibela ilahəsinin öz kultu olmuşdur. Kult tərəfdarları dini mərasimlərində orgiyalar düzənləməklə ad qazanmışlar. Beləliklə, Reya-Kibela bir tərəfdən öz uşaqlarını qorxunc atadan qoruyan faciəvi ana, digər tərəfdən özündə orgiya elementləri daşıyan mistik obrazdır.

II mərhələ üçün insanın nəsil-tayfa sosial birliyindən ayrılması və patriarchat dövrü üçün xarakterik olan sənətkarlığın mifologji struktura daxil olması səciyyəvidir. Bu mərhələdə bəşəriyyətə mədəniyyət işığı gətirən, yaxud onu dəhşətli fəlakətlərdən xilas edən böyük Qəhrəman (Prometey, Herakl və b.) mifologiyada mərkəzi

mövqe qazanır. Allahlar panteonunun yenidən qurulması da bu mərhələnin əsas xüsusiyyətlərindən biridir: kişi cinsinin təcəssümü olan şimşəksaçan Zevs baş allaha çevrilir. Büyük Ana mifologemisi isə parçalanaraq, bir neçə qadın allah obrazı (Afina, Afroditə, Artemida və b.) əmələ gətirir. Allahların daşlıqları funksiyalar ciddi differensasiyaya uğrayır. Məs., Afina müdriklik, ədalətli müharibə və sənətkarlıq ilahəsi, Afroditə sevgi və gözəllik ilahəsi, Artemida ov ilahəsi (hər iki ilahənin adı yunan mənşəli deyil), Hefest od və dəmirçilik allahıdır, Hermes allahların xəbərcisi, səyyahların himayəçisidir və s. Bu dövr mifologiyasının səcyyəvi cəhəti allahların aydın ifadə olunmuş antropomorfizmdir. Yalnız allahlar deyil, digər möcüzəli varlıqlar (uçan əjdahalar, kentavrular və d.) da insani keyfiyyətlərə malikdirlər.

Miflərdəki bu artan antropomorfizm yeni tarixi şəraitdə insanın daha da güclənməsi, təbiət üzərində hökmranlığının artması ilə əlaqədardır. Allahlar artıq getdikcə daha çox insana bənzəməyə başlayırlar, onun kimi hərəkətli həyat yaşayır, düşünür, səhvlər edirlər. Faktiki olaraq, onların insanlardan yalnız bir başlıca fərqi qalır – ölməzlik. Belə şəraitdə mifoloji sistemə yeni obrazın – ölüri insanın daxil olması təsadüfi sayılmamalıdır. Mif getdikcə möcüzəvi elementlərdən uzaqlaşır, real həyata yaxınlaşır. Beləliklə, ilk mifoloji qəhrəman obrazları meydana gəlir (Herakl, Tesey, Axilles və b.). İlk qəhrəmanlar hələ ki, tamamilə insan yox, yarıallah, yarıinsandırlar. Onların bir çoxu bu və ya digər allahın bəşər övladı ilə cinsi əlaqəsindən yaranmışlar və bütün ömrü boyu həmin allahın himayəsi altında yaşayırlar. Allahla qohumluğu olan insanların qəhrəman olmaları qədər təbii nə ola bilər? Onların bütün davranışları, sözləri və hərəkətləri ilahi qüvvələrin razılığı ilə baş verir. Allahlarla birbaşa təmas onların əsas səciyyəvi cəhətidir. Antik mifologiya bir-birindən fərqli insan obrazları ilə yeni – qəhrəmanlıq mifologiyası mərhələsinə keçir.

HERAKL (qədim Roma mifologiyasında *HERKULES*) antik mifologyanın ən məşhur qəhrəman obrazıdır. Koloritli xarakterə malik bu obraz bir sira mifoloji silsilələrdə özünü göstərir. Həyat tarixçəsi çox zəngindir. Zevin və ölüri insan Amfitrionun arvadı Alkmenanın oğludur. Amfitrion mühəribədə ikən Zevs onun görkəmini alıb Alkmenanın yatağına girir. Həqiqi ər geri

qayıdarkən, Alkmena ondan olan İfikli və Zevsdən olan Herakl dünyaya gətirir. Zevsin qısqanc arvadı Hera ilk gündən Herakla düşmən kəsilir. Zevs allahlar yığıncağında Herakl nəzərdə tutaraq söz verir ki, həmin gün onun nəslindən doğulan kəs Mikenin hökmdarı olacaq. Hera buna görə Alkmenanın doğuş zamanını gecikdirir və əksinə – Miken çarı Sfenalin arvadı Nikippin hamiləlik müddətini 2 ay qısaltır. Beləcə, həmin gün Herakl deyil, Evrisfey (Sfenalin oğlu, Teseyin nəvəsi, Zevsin nəticəsi) dünyaya gəlir və sonradan bütün Peleponnesin hökmdarı olur. Heranın düşmənciliyi bununla da bitmir. O, Herakl beşikta ikən üstünə iki ilan göndərir, lakin körpə onları boğaraq öldürür və bununla da qəhrəmanlıqlarının başlangıcı qoyulur. Gənc Herakla döyüsməyi, ox atmağı, müxtəlif sənətkarlığı kentavr Xiron, Lin və b. öyrədirler, amma burda da hadisəsiz ötüşmür: nəğməkar Lin Herakla kifara çalmağı öyrədərkən, onu cəzalandırmalı olur, Herakl isə əsəbiləşib ona elə bir zərbə vurur ki, müəllim canını tapşırır. Amfitrion onun gücündən qorxuya düşüb insanlardan uzağa – Fiva yaxınlığında yerləşən Kiferon dağındaki çobanların yanına göndərir. Fəqat Herakl orda da rahat durmur. Fivaya bac-xərac yiğmağa gələn qonşu şəhərin adamları ilə rastlaşaraq, onların əllərini, qulaqlarını, burunlarını kəsir və çarlarına göndərir. Qonşu çar Fiva ilə mühəribəyə başlayanda Herakl onu da öldürür və qoşunu qaćmağa vadar edir. Fiva çarı Kreont bu qəhrəmanlığına görə böyük qızı Meqarani ona ərə verir. Onların uşaqları dünyaya gəlir, lakin düşmənciliyindən əl çəkməyan Hera ani olaraq Heraklin ağlını başından alır. O, uşaqlarını qətlə yetirir. Özünə gələndən sonra törətdiklərindən dəhsətə gələrək, şəhəri tərk edir. Delf şəhərinə gələrək, burdakı orakul vasitəsilə allahlardan gələcək taleyini öyrənmək istəyir. Orakul allahların adından ona Herakl adını verir (əvvəlki adı Alkid), Tirinf şəhərində Evrisfeyə qulluq etməyi və 10 şücaət göstərməyi emr edir. 2-sini Evrisfey hesaba almadiğına görə, Herakl 12 şücaət göstərməli olur: Nemeya şirinin dərisinin əldə edilməsi; 9 başlı Lerna hidrasının öldürülməsi (hesaba alınmir); Artemidaya məxsus Keriney maralının tutulması; Erimanf qabanının tutulması; Elida çarı Avginin tövlələrinin təmizlənməsi (hesaba alınmir); insanları yeyən, dəmir lələkli Stimpala quşlarının qovulması; vəhşi Krit öküzünün gətirilməsi; Frakiya çarı Diomedin ram edilməmiş madyanlarının gətirilməsi;

amazon qadınların çarıçası İppolitanın kəmərinin gətirilməsi; Herionun inəklərinin gətirilməsi; Hisberidlərin qızıl almalarının gətirilməsi; Aiddən Kerberin gətirilməsi. Sonrakı hayatında Herakl əsasən hərbi yürüşlərdə, müxtəlif şəhərlərin alınmasında iştirak etmiş, müxtəlif şəhər-dövlətlərdə hökmdarlıq etmiş nəsillərin əsasını qoymuş, ən nəhayətdə, allahlar tərəfindən Olimpə qaldırıllaraq ölməzliklə mükafatlandırılmış, Zevs və Heranın qızı Heba ilə evlənmişdir.

Yeri gəlmışkən, Herakl haqqında daha bir maraqlı məqama toxunmaq istərdik. "Tarix elminin atası" Herodot Skifiya haqqında danışarkən (IV kitab), skiflərin məhz Herakldan törəndiyini göstərən mifi gətirmişdir: 10-cu şücaəti zamanı Herakl Herion inəklərini Mikenə gətirərkən, Skifiya ərazisindən keçir və yolda yarıilan, yarıqadınla rastlaşaraq, onunla cinsi əlaqəyə girir. Herodota görə, məhz bu əlaqədən dünyaya gələn oğlanlar skiflərin başlangıcını qoymuşlar. Əvvəla qeyd etmək lazımdır ki, heç bir digər antik müəllifdə bu mifə rast gəlinmir. Eyni zamanda, antik müəlliflərdə "skiflər" heç də həmişə bizim bəzi "mütəxəssislər"imizin düşündükləri kimi, "Türklər" demək deyildi. Mifdəki Herionun

yerləşdiyi məkan (uzaq qərb) da əski türklərin tarixi əraziləri ilə üst-üstə düşmür. Odur ki, həmin "mütəxəssislər" in bu mifi əsas götürməklə Heraklı nə az, nə çox – "Türk" adlandırmaları gülüşdən başqa heç nə doğrumur.

Heraklin şücaətləri haqqında müxtəlif variantlarda və ardıcılıqla mövcud olan zəngin mifoloji materialdan Homer, Sofokl, Evripid və b. antik müəlliflər əsərlərində istifadə etmişlər. Bəziləri (məs., Epixarm, Aristofan) Heraklin bir qədər ağılsız, sadəlövh, kefcil obrazını yaratsalar da, miflərdə biz Heraklı bir qayda olaraq ağıllı, tədbirli, qorxmaz, insanlara kömək etmək həvəsi ilə yaşayan biri kimi görürük. Bu cəhət bir daha onu göstərir ki, antik ədəbiyyat mifoloji materialı, sadəcə, yazıya köçürmür, ondan yaradıcı şəkildə istifadə edirdi. Antik ədiblər həyatı, real obraz yaratmaq qayğısına qalmır, buna ehtiyac görmürdülər. Antik mif istənilən düşüncəni, istənilən həyat hadisəsini təcəssüm etdirə biləcək materiala və obrazlar aləminə malik idi. Hər müəllif öz intellektinə, dünyagörüşünə, daşıqığı ideologiyaya və ədəbi-estetik zövqə uyğun olaraq, mifologiya kərpiclərindən yazılı ədəbiyyat evini ucaldırdı. Nəticədə, ən azi mifologianın özü qədər zəngin və rəngarəng olan bu evlərdən dəbdəbəli Antik Ədəbiyyat Şəhəri yaranırdı.

Antik mifologianın çoxəsrlilik inkişafı boyunca yaratdığı obrazlar aləmi yalnız antik ədəbiyyatın deyil, bütünlükdə dünya ədəbiyyatının qızıl fondunu təşkil edir. İnsani, gözəl, harmoniya içində olan bu obrazlar yalnız ədəbiyyatın deyil, bütünlükdə incəsənətin inkişafına güclü təsir göstərmişdir. Antik ədəbiyyatla birlikdə antik mifologiya İntibah dövrü və ondan sonrakı dövrlərdə meydana gəlmiş ən parlaq əsərlərin faktiki materialını təşkil etmiş, yeni-yeni çalarlar qazanmaqla Yeni dövr ədəbiyyatının formallaşmasına da xidmət göstərmişdir. Antik mifologiya və onun əsasında yaranmış antik obrazlar bu gün də bir çox hallarda böyük ədəbiyyatın məzmunu təşkil etməyə davam edir. Sadəcə, bu materialdan hər dövrün ehtiyac və tələblərinə uyğun istifadə etməyi bacarmaq gərək. Bunu bacaran sənətkarlar yeni şədevrlər yaratmağa, müasir ədəbi prosesdə öz dəst-xətti ilə fərq-lənməyə qadirdilər.

Fərqanə Mehdiyeva

Payızın yanında gözlərsən məni

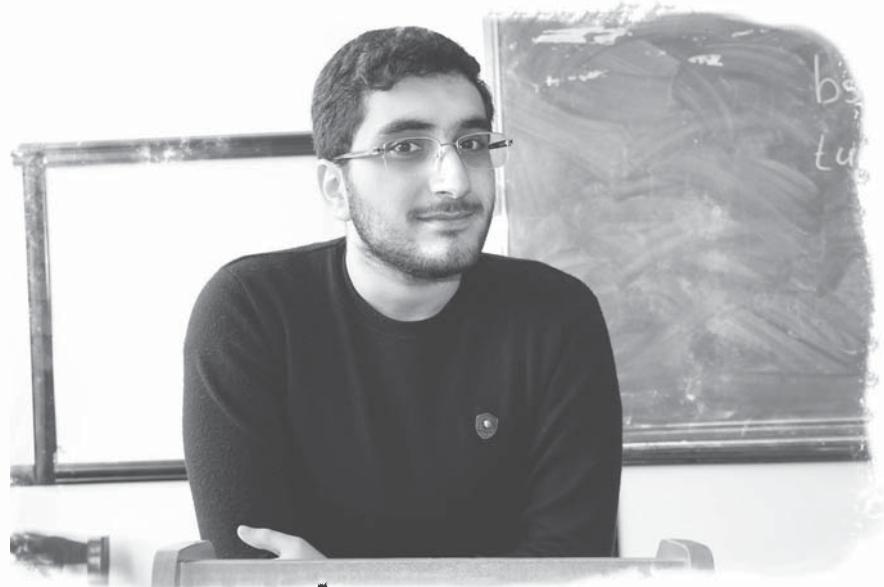
Ay ömür yarıda könül qıranım,
Payızın yanında gözlərsən məni.
Məni gözləməyə yer axtaranım,
Payızın yanında gözlərsən məni.

Könlünü ovuda-ovuda gəlib,
Göylərdən yerlərə piyada gəlib,
Həmin o ünvana, o ada gəlib
Payızın yanında gözlərsən məni.

Yaraşmir bu yerim, göyüm əynimə,
Payız don biçdirsin, deyim əynimə,
Payızın donunu geyim əynimə,
Payızın yanında gözlərsən məni.

Qızılı əlindən tutub payızın,
Küsəyən könlünə yatıb payızın,
Başını söhbətə qatıb payızın
Payızın yanında gözlərsən məni.

Ay ömür yarıda könül qıranım,
Sən gələn yollara çıxım, sarılım.
Məni gözləməyə yer axtaranım,
Payızın yanında gözlərsən məni...

Nurlan AĞA

yoxdan var olmağın əsəri

İş-güç, dərslər, ev məşğuliyyətləri və göz problemindən vaxt ayırıb böyük məmənuniyyət və mənəvi zövqlə kitab oxuyuram, amma bu kitablari bir az gec bitirə bilirəm. Çünkü onu dərk edərək və zövqlə oxumağa çalışıram. Lakin arada bəzi kitablar da olur ki, onları oxumağa başladığım andan yerə qoya bilmirəm. Haqqında yazacağım kitab da belələrindən oldu.

Düzdür, ədəbiyyat zövq məsələsidir. Hər kəsin müəyyən növ, janr, mövzu sevgisi olur. Bunların hər birinə də hörmət etmək gərəkdir. Belə bir deyim var ki, yazılmış heç bir əsər boşuna deyil. Ən pis kitabı belə "bu kitab yaxşı deyil", "tənqid ediləsi kitabdır", "məsləhət gör-mürəm" və demək üçün təhlil etmək, bu sahədə də təcrübəyə yiylənmək lazımdır. Lakin bir oxucu üçün kitabların ən gözəli içində özünü, öz ideallarını taplığı kitabdır. Qriqori Petrovun "Ağ zanbaqlar ölkəsi" əsəri bu xarakteri daşıyır. Kitab oxunduqca idealları formalaşmış bir insanın zövq almağından əlavə, məsləki, istiqaməti fərqli olanlara belə güclü təsir göstərə biləcək bir əsərdir. Məhz buna görə də onun Türkiyə Cümhuriyyətinin banisi Mustafa Kamal Atatürkün hərbi məktəblərin tədris planına salınmasını əmr etdiyi bir əsər olmayı təsadüfi deyil.

"Vətən üçün yaşamaq, ölkənin inkişafı və yüksəlməsi üçün çalışmaq da onun yolunda olmak qadər şərəflidir!"

Necə də alicənab, əsl vətənpərvər çağırışdır! Bəli, bu cümlələr, bu sözlər həyatda yalnız özü üçün yaşamaq, öz şəraitinin yaxşı olmayı, yüksək maaşlı işdə işləməyi arzulamaqdən da başqa xalq, cəmiyyət, insanlıq üçün bir iş görmək gərəkdiyini xatırladır. Dəyişiklik, inkişaf üçün yalnız yuxarıların təşəbbüsünü gözləmək kifayət deyil, tərəqqi insanın özündən başlanmalıdır. Mühit, zəmanə və şərait çətindir deyə insanın özünü tərəqqidən məhrum etməyi ancaq xudbinlərin düşüncəsi ola bilər.

Qriqori Petrovun qələmə aldığı bu əsər öz ic-timai fikrini Finlandiyanın yoxdan var olmayı kontekstində göstərir. Bu ölkənin tərəqqipərvər insanların sayəsində bataqlıqlar ölkəsindən ağ zanbaqlar ölkəsinə çevriləyin necə möhtəşəm bir şey olduğunu mənəvi zövqü cümlələr vasitəsilə oxucuya çatdırılır. Ən əsası da odur ki, həmin insanlar bütün bunları öz cəhdləri, əzmləri və düşüncələri vasitəsilə edirlər.

Bu gün dünyanın demokratiya quruluşunun öncülləri sırasında ən başda dayananlardan biri Şimali Avropadır. Buraya daxil olan beş ölkədən biri də məhz Finlandiyadır. Lakin kitabı oxuduqca görürük ki, bu gün həmin adın sahibi olmaq heç də rahat yollarla ərsəyə gəlməyib.

Ölkə uzun illər qonşusu, regionun hegemonu İsvəçin, ondan sonra da dünyaya meydan oxuyan ölkələrdən olan Rusiyanın müstəmləkəsi olub. Hər iki dövlətin asılılığında yaşamağın ağır şəraiti, gərgin yaşamı və nəticələri oxucuya "hər bir tərəqqi süzgəcdən keçərək pik nöqtəyə çatır" demək istəyir. 1917-ci il oktyabr inqilabından istifadə edərək müstəqillik qazanmış Finlandiya bu yolda necə uğurla irəliləmiş, hər bir daşını da necə kapitala çevirmiş və s. kimi məsələlərlə oxucuya inkişaf təcrübəsi öyrədir.

Kitabda başlıca predmetə keçilməzdən əvvəl Şotlandiya mütəfəkkiri Karlil və rus yazıçısı Tolstoyun inkişafda, tərəqqidə insan, cəmiyyət və başçıların rolü haqqında baxışlarından söz açılır. Bu vasitə ilə oxucu hər iki fikir axını ilə, yəni Karlilin dəyişim, formalşmağın ölkə başçılarından və Tolstoyun birbaşa insan və cəmiyyətdən başlanmağı tanış edilir. Sonda isə göstərilir ki, bu iki aspekt bir-birini dəf etmir, cəzb edir. Onlar bir medalyonun iki üzü, eyni amala xidmət edən beyinlərdir. Yəni tərəqqidə başçı – cəmiyyət əlaqələri bərabər kontekstdə dəyişiməlidir.

Əsərin baş qəhrəmanı, Finlandyanın yoxdan var olmağının əsasını qoymuş şəxslərdən biri Snellmandır. O, böyük mütəfəkkir və hayatı, insanlığı, xalqa, Vətənə xidməti dərk edən bir şəxsiyyətdir. Ölkənin yeganə qurtuluş yolunun elmdə, təhsildə, maariflənməkdə və ən vacibi də maarifləndirməkdə, bildiklərini çatdırmaqdə görən və bunları təlqin edən Snellman öz yazıları ilə hər sahə üzrə islahatlardan bəhs edir.

"Ziyalı olmaq dəbə uyğun paltar, papaq geyinmək demək deyil. Ziyalılar xalqın beynidir. Xalqımız sizi yaxşı təhsil alıqdan sonra yüksək gəlir əldə edib, gecələri əylənəsiniz deyə o mövqeyə gətirməyib. Belələri həqiqi ziyalı ola bilməzlər. Onlar korlanmışlardır. Təhsil alanların hamısı milli düşüncəni inkişaf etdirməyə, milli ruhu oyandırmağa, milli iradəni gücləndirməyə məcburdurlar".

Gördüyüümüz kimi, "əsl ziyalı necə olmalıdır, əsl alim, mütəfəkkir kimdir?" sualına misilsiz bir cavabdır yuxarıdakı abzas. Günüümüzün ən öndə dayanan problemi bu deyilmi? Xüsusən də, Azərbaycan gəncliyi xarici ölkələrə təhsil almaq üçün getməyə buradan canını qurtarmaq kimi baxır. Bəs Nazim Hikmət demişkən, sən yanmasan, mən yanmasam, biz yanmasaq, necə çıxar

qaranlıqlar aydınlığa? Onda bu sualın cavabı nə olacaq? Müzakirə olunmaz və təbii bir şeydir ki, xaricdə təhsilin öyrətdikləri, avantajları çox güclüdür. Hər bir gənc, ziyalı bunu əldə etməlidir. Lakin məqsəd nədir? Əsas olan budur. Məqsəd öz həyat şəraitini yaxşılaşdırmaq yox, xalqa xidmət etmək olmalıdır. Amerikada, Avropada öyrəndiklərini vətəninin insanlarına da öyrətməkdir.

Əsərdə müəllimlərdən də bəhs edilir. Müəllim olmaq maaşını alıb, məktəbdə, sinifdə vaxtını keçirmək, sənə verilmiş saatı doldurmaq demək deyil. Müəllim olmaq hər dəfə auditoriyadan çıxandan sonra öz-özünə "mən bu gün inkişaf üçün əlimdən gələni etdim!" cümləsini ürək rahatlığı ilə deyə bilməkdir. Yalnız bu zaman, yalnız müəllim şagirdinin, tələbəsinin yolunu tərəqqiyə doğru istiqamətləndirən zaman əsl müəllim olur.

Kitabda toxunulan məsələlərdən biri də müasir dövrün inkişafa doğru irəliləməsi üçün anlaşılmazlıq yaradan məsələlərindən biridir. Onsuz da bir əsərin təsir gücünü, yüz illər də keçəsə, aktual qalmaqdə davam edən problemlərə həsr olunması ilə ölçmək olar. İdman sağlamlığıdır, sağlam bədəndə sağlam ruh olar, amma bu beyinlərə, mədəni tərəqqiyə nə dərəcədə vacibdir? Hər şey öz qədərində olmalıdır, bircə mədəni, mənəvi inkişafdan başqa. Snellman bildirir ki, bir ölkəyə dünyani əlinə almaq üçün futbol, sərt əzələli bədənlər lazım deyil. Hər il idmançılarla, futbolçulara verilən milyonlarla pulun bir hissəsini müəllimlərə, alımlarə, inkişaf uğrunda əsl xadim olanlara vermək daha düzgün deyilmi? Ən qabaq sıradə düşünən beyinlərə yol açılmamalıdır mı? Bu sualın cavabını da elə əsərdən tapa bilərsiniz.

Ümumilikdə kitab "insan istəsə, bacarma yacağı bir şey yoxdur" düşüncəsini formalşdırır. "Sən bu yolda tək belə olsan, olduğun yolda yüksəlmək üçün şərait yox kimi də görünəsə, əzmin, ağılin və biliyinlə bataqlıqda ağ zanbaq yetişdirib, çirkabları çəmənliyə çevirmə gücünə maliksən" fikri təlqin olunur. Hər şeydən əvvəl isə "bu həyatdan gedərkən yeyib, içib, yatmaqdan əlavə də çox işlər gördüm" demək üçün yaşamaq lazımlığını bir daha ictimaiyyətin diqqətinə çatdırır. Bir sözlə, kitab tövsiyə edilir...

Bir durna nəğması

Hələ kəndə çatmamış uzaq bir dağın ətəyində yağışdan-qardan daldalanırmış kimi gizlənən balaca bir ev var. Hər gecə pəncərəsindən eşiye sızan lampa işığı, az qala, səhər açılincaya qədər sönmür. Bax o işıqdan keçən bir xəyal-adam var otaqda, öz dünyasının nuruna qərq olmuş adam – Qədiməli Əhməd... İlhamını dəyirman daşına ćevirib hər gecə şeir üyüdür, onu sevənləri düşünərək yaşayır, elə onu sevməyənləri də sevərək yaşamağı bacarır... Şeiri bitincə dərindən bir ah çəkib həm yüngülləşir, həm də... həm də darıxır...

Hər yazağzı dağ çayı daşır. Daşdıqca da ağızına alıb gətirdiyi ot-alafı, kol-kosu, daşı, çıraqlı, lili gətirib düz həmin evin həyətinə tökürlər... Hər yazağzı Bahar qız öz köhnə libasını təzəsiylə yeniləyəndə həmin evin həyətindəki ağaclarдан başlayır yaşıllanmağa... Həmin ot-alaf, kol-kos, hətta daş-çıraqlı belə göyərməyə başlayır... Göyərir, göyərir, şeir olur, pəncərədən süzülən işıqdan can alıb qanadlanır, bütün maneələri aşaraq onu sevənlərin ünvanına yetişir... Qışda bütün yollar qarla örtüləndə özünə bir cığır təmizləyir, o cığırla düz gedir mənzil başınacan... Eynən xəyalı durna qatarı kimi...

sənin əllərini çox sevim, – deyə
sevirəm qağayı qanadlarını...

Qədiməli Əhmədin son şeirlərindən yazacam sizə. Bəlkə də, özündən başqa bir kimsəyə piçildamadığı şeirlərdən... İnsan özündən başqasına belə gözəl piçildaya bilərmi? Əsla! Qədiməli Əhmədin bir zülmət gecənin qulaqlarına piçildadiği sevgi şeiri bir qadının gözlərinin yaşından saf və təmizdir, isti və ürəyəyatılmışdır.

bu gecə darıxdım bir az...
vərəqin üstünə yazdım adını...
sonra öz adımı yazdım yanına,
toplayan zaman

AY BENİZ ƏLİYAR

gördüm ki,
cavabı ayrılıq çıxır...

Şair hara baxsa, ayrılıqdı, içi-çölü, dostu-sirdaşı ayrılıqlı!.. Ayrılığı o qədər gözəl toparlaya bilir ki, Qədiməlinin ayrılığına da vurulursan...

Sükutunla oynadığın dünya
xatırələrinlə
duracaq yaddaşında.
Yüyürəcəksən içində biganə məhbus kimi,
işıqlar sönəcək-deyə,
barmaqlarının ucuyla da
toxunmayacaqsan gələcəyə...

Bir tilsim var burda, açsan, açılmaz, çözəsən,
çözülməz ki... Bir fəlsəfə var, uyğularından
düyümlənib düşüb... Bir məntiq var, tam həyatın
özü!..

bir az səndən keçir dünya,
bir az məndən,
nə olsun,
gözlərimi çəkib atır uzaq-uzaq yollara...

Müəllifin ümidi bir ovuc suda batmış qayıq kimidi, amma o hələ də sevir, müəllifin arzuları əbədi kor olduğunu bilən bir qızın yenə də dünya işığına olan marağıdır, amma o yenə də se-

və bilir.. Qədiməli uzaq yolları yaxın etməyi bacardığı qədər ovçunun içində batmaqdə olan bir qayığı xilas etməyə çalışırı... Çünkü o inanır ki, qayıq batmağa məhkumdur, batmalıdır. Hərdən ümidsizlikdir şairin dostu, hərdən də səbrdir yeganə inandığı. Hər haliylə şair şeirə vurğundur. Şeir yazılmışa başlamayınca ona yükdür, yazılıan zaman ani xoşbəxtlik, yazılıb bitdikdən sonra isə təsəlli göz yaşı...

istəmirəm səhər açılsın,
istəmirəm...
əllərinin dadi çıxıb dodaqlarına.

Bir daha şair xəyalının nə qədər uzağa gedə bildiyinin şahidiyik... Hətta o sətirləri özümüz yazdığını kimi yaşamağa başlayırıq. Həmin qadının incə əlləri gözümüzün qarşısından asılı qalır. Şair xəyalən onları öpür, öpür... Və... əllərin dadi dodaqlarına çıxır... Bir ayrılıqdan öncəki nəğmə kimi həm şirindir, həm də acı...

Gecə uzun bir nağıl...
Mürgülü gözlərində
yuxular da lil kimi.
Hələ də düşünürsən,
sənin xoşbəxtliyin də
çəkdiyin şəkil kimi...

Mən də şəkil mövzusuna çox baş vururam. Düşünürsən ki, rəssam olmalydın, dönüb şair olmusan, amma şairlik də elə Sözün şəklini çəkməkdi. Rəssamlara rənglər yardımçı olur, bəlkə də, bir rəsm çəkdikcə... Amma şairlərin qələminin bir rəngi var – Söz rəngində... Şair olan, əsl ŞAIR olan bacarır o rəngdə sözü şeirə çevirməyi, bacarmayanlara da Allah qüvvət versin, hərgah hər kəs Sözünün çəkisi boydadır!.. Qədiməli Əhmədin Sözü – Şeiri düşüncələri ağırlığındadır ki, bunu da Şeirlərini oxuduqca necə duyularla yüksənləriksə, bax eləcə, o ağırlığı və dəyəri hiss edirik...

Səni unutmağa vaxtım yox,
sənə qovuşmağa baxtım yox...
və yaxud

Bunu sənə deyirəm,
tək sənə,
kimsə bilməsin.
axı bu şəhərin
sevgisiz ömurdə nəyi gözəldi?

bir də
qəribləri sevməyən
baxışları var axı...
bax,
bir qəbir də
artıb aramızda
ölən sevgimizdən
və sevgimizə nifrət edən baxışlardan...

Müəllif bu sətirlərdə də öz-özünə piçildayır yenə... Hamiya eşitdirmək istədiyini bu dəfə də özünə piçildamaqla susur sanki... Susqunluğu ona əzab versə də, hüzur və sakitlik də gətirir... Şair ömrü boyu ürəyi təlatüm içində yaşayır, amma bunu heç kəs anlamır, anlayan varsa da, nafilə... Şair istəyir ki, onu ancaq ürəyini boşaltmaq istədiyi biri anlasın, onun şeir dilindən anlayan biri... Vəssalam... Çünkü şair susur, şeirləri onun yerinə danışır, hətta dil-dil ötür...

Yenə gəldim, əllərimin istisilə
göy üzünүn soyuğunu duya-duya.
Hələ də
xəyallar quş qanadları kimi
çırpılır divarlarına göyün.

Qədiməli yenidən gəlir sevgi dünyasına və yenidən əvvəlki od-alovla sevir və yanır... Yeni şeirlər də belə yaranır... Hər sevdadan kitab-kitab şeir qalır şairə... Hər kitab bir dünya xatırə kimidir, vərəqlədikcə çözələnir, bəzən boğazında düyünlənir, bəzən ah şəklində göyə ucalır, bəzən də işıq sürətiylə Onu keçmiş günlərə qaytarır... Şair yetər ki, hər şeirində yaşaya bilir, hər şeirində oxucunu razı salıb ürəyini riqqətə gətirir...

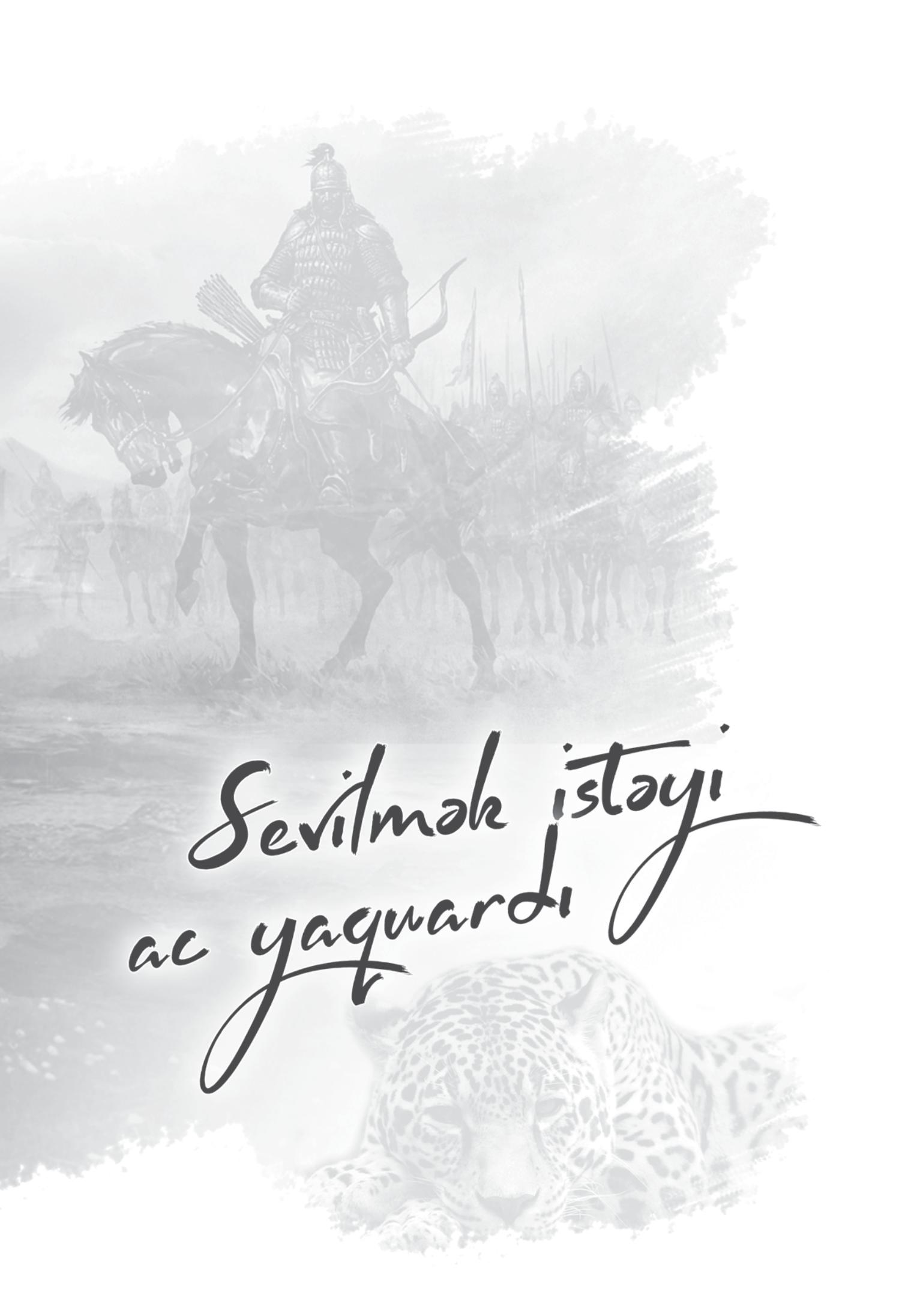
Şairin uğuru onun qazandığı oxucu sevgisindədir ki, Qədiməli Əhməd də bu sarıdan heç korluq çəkmir... Şairə bu keşməkeşli ədəbiyyat yolunda sadıq oxucular arzu edirəm... 60 illiyinin astanasında insan nə qədər arifyana düşünə bilirsə, o qədər düşünə və sevə bilər mənim qəhrəmanım!..

Uzaqdan – göyün ta yeddinci qatından bir nəğmə eśidilir. Öz qatarından ayrılan bir yaralı durna səsidir sanki... Qanlı lələkləriylə torpağa öz dilində bir məktub yazır... Ağrısını, acısını, əzabını, əziyyətini nəql edir, bu yoldan ötəcək birinin onun dilindən anlamasını gözləyir... Və gözlədiyi olur...

DƏRGİDƏ KİTAB

**Elxan
ZAL**

*Sevilmeğe isteyen
ac yaguardı*

anam Taissanı düşünürəm mən,
kainat ovcumda nöqtə kimidir.
sevgi fontanları həzz verir mənə,
mənim sevdiklərim ilahələşir.

hər səni düşünəndə duyuram sonsuzluğu,
hər sənə toxunanda əbədiyyət görünür.
yakamoz sayışdırıan sevgi okeanının,
sahilində qumlara yazıram mən adını.

hər dəfə yatağından qalxıram günəssayaq,
hər gün doğulmayan eşq ölüziyən işıqdır.
sən eşqin səmasında gəzmə bir ayrı məna,
heç bir şey gərək geyil eşqə eşqdən savayı.

SEVİLMƏK İSTƏYİ AC YAQUARDI

hava yumşaq olur yağışdan sonra
söhbət qurtarsa da, qurtarmır cığır.
yanaşı iz qoyan ayaqlarımız,
yoğurur təzəcə yaz palçığını.

maral buynuzudur yerə taxılmış,
əncir ağacının bahar qoxusu.
son vaxtlar bağlardan didərgin düşüb,
lotu bıçağıyla, bandit qorxusu.

yiğır qazancını könül bankına,
gizli gəzməmizin öpüş qumarı.
bir sonet çaldırır Şumansayağı,
toranlı bağların axşam tumarı.

hava yupyumşaq, həyacanı bərk,
sevilmək istəyi ac yaquardi.
sənin ürkək-ürkək toxunmaların,
axşam sükutunu caynaqla yardı.

bu sevda qurtarmaz, bu gəzmə bitməz,
nə olar, qoy getsin sonuncu marşrut.
islaq yarpaqların aralarından,
bızə əl eləyir dostumuz bulud.

DUYĞULAR ÇİMİŞİR ULDUZ ODUNDA

səhərin sehrində, Zöhrə zikrində,
durub dinləyirəm mələk xorunu.
oyanan ağaclar heyran baxırlar,
seviş ritmindədir dalğa dansları.

eşq var dünya boyda, eşq var tanrisal,
duyğular çimişir ulduz odunda.
bizim sevişimiz ilahədəndi,
bizimdi şəhvətə bürünmiş şəhər.

səni gözləyirəm, sən harda varsan?
telefon eləsəm zəng çatarmı, gəl.
sığal şərqiləri istəyir bədən,
yaşam yaşıllanır dodaq dadında.

küçələr səhərin sehrində donuq,
araba seyrəkdi, gözləmə kövrək.
eşqin Qız qalası, yalnız qalası,
şumer ləhcəsində şərqi oxuyur.

səhərin havası bumbuzdu, sən gəl,
aciqmış duyğular qunduzdu, sən gəl,
can yanıb əriyər gözləmələrdə,
eşqin dünyaları sonsuzdu, sən gəl.

səni gözləyirəm, sən harda varsan?
yalnızlıq sığışmaz kainatlara.
səhərin sehrində, Zöhrə zikrində,
dualar yollanır gizli qatlara.

YALNIZLIQ QORXUSU PIÇILTISIZDI

Taus Paris deyil, mən qall deyiləm,
xəyalım firlanır tonqal başına.
yarpaq qoxusunda əriyən külək,
druid duaları söyləyir mənə.

Ay işıq çı�ayıır, telefon susur,
yalnızlıq qorxusu piçiltisizdi.
sevda ulduzunun bayatıları,
mələk günahına qarışır ertə.

qənirə ilahəm, qutlu ilahəm,
axşam düşüncəsi eşq tamindadır,
könlük kafeləri gəl-gəl deyirlər,
reklam işıqları öpüş göndərir.

gəzməli günlərin balet çağıdır,
fontanlı parklara bilet var, gedək.
“Torqovi” Monmartr olmasa belə,
bizim də öz “zəfər tağları”mız var.

sevgilər sığışmaz kainatlara,
“Yelisey çölü”nə yel qovur həvəs.
müqəddəs türkülər oxuduram mən,
saçlı söyüdlərin yarpaqlarına.

gözləmə ömürdən uzun olurmuş,
ilahi yanğılar qucağa sığmaz.
ulduz baxışları Elen kimidir,
Parisə bənzəyir yaşılıgöz gecə.

BİZ ÖMÜR UZUNU HOPPANIŞDAYIQ

kambala buludlar üzgün üzürlər,
gəmimiz oturub mərcan rıfinə.
tropik duyğuların çımrılıyındə,
sevişmək həvəsi üryan görünür.

içimdə macəra tərpəsməsi var,
düşüncə yüngüldü, uçuşlar azad.
uçuş zolağından ayrılıq baxır,
gəmi kayutunda yol yanğısı var.

biz fəza yolcusu-komet kimiyik,
bir dəfə parladiq, söndük – kimə nə?
gizli görüşmələr xurma tamlıdır,
sonunda öpüş var ayrılıqların.

sevda fontanları axıb tükənməz,
dolambac yolların sonunda timsah.
əzik günlərimiz kambalaşdır,
gündəlik qayğılar pressləyir bizi.

bizə məsləhət ver, hardasan, quru?
ömür tisbağamyış, tale kenquru.
bədən iztirablı, düşüncə yayıq,
biz özür uzunu hoppanışdayıq.

AXŞAM DƏRİN, UMAY UZAQ

pəncərə ardında axşam,
sərin sularda sərinlik,
ürkək bulud ilxiləri didik-didik.
sıralanıb göy üzünə acılardan bir alay.

Ay, Ay,
can soyudan Ay
sap sallayır qaranlığa,
bir anlığa mürgü vurarkən şəhər.
kəhər kişnərtisi qulaqlarda
və uzaqlarda bozqır kabusu karvan.
yollar gedir, dayanır an,
gizli səma qapıları açılırlar taybatay,
dilimdə dua var, duamda Umay.
necə məhrəmdir bu axşam,
şəfqət Ay sükutuna ilişik.
uyqu qaçışında buza, duyğu yerisində pişik.
həzin bir müəzzzin ovqatı sokaklarda,
və uzaqlarda bozqır kabusu karvan.
mənim axşam dualarım girir gizli qapılardan.
eşit məni eşit Umay!

Ay, Ay,
can soyudan Ay
gizli qapılar üstündə fanar.
ulduz yanar acısında duların,
ulduz yanar səkkizqıraq.
axşam dərin, Umay uzaq.

MART HƏSRƏTİ

dilləndir, dilləndir susmuş fleytanı,
bəlkə, söyüdlərin saçı darana
bu sonsuz gecənin nəmli hayası,
dönüb duyğuların dərd cidarına.

qurtardı quşların nəgmə saati,
pişiklər yatışır mart həsrətində.
dəmir başlığıni yırtan əsatir,
indi nəgmə qoşur səhərə tində.

rəng-rəng tüstülənir yol işıqları,
yaşmaqlı gecələr utancaq olub.
elə bil qaraçı alaçıqları,
yuxulu səhrada səhv salıb yolu.

getdi son avtobus, nəymış təsəlli,
bu, nə yolçuluqdu, müsafiri yox.
biz saziş bağladıq dövlət məsəlli,
bəs niyə yanımıda bir səfirin yox.

uçmağa həvəsli üzüntülər var,
gəl aç, könlümdəki qara qaytanı.
hərdənbir nəgməsiz qalsam, nə olar,
dillənir, dilləndir susmuş fleytanı.

AXSAQ DUYĞULAR GECESİ

MAYDA

öpüşün sinəmə iz qoyub nal kimi,
saçların balınca dağlıhb yal kimi,
içimdə doğurmaq həvəsi pırpız,
şarkına şərab qat, xurma gözlü qız.
sığallar sicilləmə, piçiltilar qurama,
cirmaqla məni, cirmaqla, cırçırama.
şarkı söylə, cir, cir,
qoyma bitsin bu cıdır.
sinəsində döş oynadır uzaqlar,
canında sürmək həvəsi var.
gəl çapaq Batının ordası kimi,
gəl çapaq sonuncu dənizə qədər,
dünya ağacının budaqlarından
Şolpan ulduzunun meyvəsini dər.
iydə çiçəkləri ətir səpirlər,
ağ keçə üstündə bardaş qurub may.
yanğılı yarasa, uyqulu Umay,
işvəli madyan.
Mayda...Mayda....
daha qadın sevəmərəm bu ayda.

RETRO SEVGİLƏR GECESİ

pəncərədən baxan gözəl,
həsrətini yeyən mənəm.
eşqin odlu çuxasını,
ürəyinə geyən mənəm.

gecə əridir yağını,
huşum gəzir otağını,
yasaqların budağını,
oğrun-oğrun əyən mənəm.

göy üzünü tutdu boyaq,
dünya yatır, hisslər oyaq,
pəncərəni yuxu sayaq,
döyən mənəm, döyən mənəm.

Ay əriyir yana-yana,
ilmə düşür şirin cana,
çix eyvana, çix eyvana,
sənə nəğmə deyən mənəm.

bəlkə də, bu gecə, bəlkə də, bu parkda,
yanacaq sevginin solğun fanarı,
son dəfə doyunca siqara içib,
axsaq duyğuları yürüdəcəyik.

kolların arasında xəlvəti bir yer,
dadlı bir aləmə qapı açacaq.
qadağan öpüslər, oğrun öpüslər,
gecə duasına yalan qatacaq.

kimisə aldatmaq, kimdənsə qaçmaq,
niyə də olmasın, niyə də olsun,
məclisdə hamının burnunun altdan
sivişib sevişmək şirin deyilmi?

dəniz xışlıltılı, qaranlıq qatı,
kafedən musiqi axır dörd yana.
nə bilim, bəlkə də, elə bilirlər,
gizli elmlərdən kurs keçirik biz.

ürəyin çırpınır dalğalar kimi,
mən Mirey Matyeni xatırlayıram.
əlbəttə, Sumqayıt Parisə çatmaz,
amma gözəlləri heç də pis deyil.

dəniz xışlıltılı, qaranlıq qatı,
seviş ilahəsi Çulpan səmada.
qaynar dodaqların toxunmaları,
gecənin gözündə fanar yandırır.

hər şey elə gözəl, elə gizlicə,
oğrun görüşlərin tamı şirindi.
Ayın baxışında gülümsünmə var,
yarpaq şərqisində azcana əsrar.

nə ağlarsan, nə daqlarsan sinəmi,
bu nə cürə ağlayışdır, sənəmim,
ürəyimi kimə verim, sənəmi?
ürəyimi səndən qabaq alan var.

belə gəldi duyğuların yozumu,
duyğularım Savalanın buzumu?
ayrı gözlər verdi mənim ruzumu,
mənə yol ver, gözü yolda qalan var.

bu sevdamla nə Fərhadam, nə Kərəm,
bir yüküm var, onu zorla çəkərəm,
gülüm, sənə söyləyim neçə kərə,
ayrılığın havasını çalan var.

mən gedirəm, nə gileylən, nə danış,
eşq dünyası yarı yazdı, yarı qış,
bizim ilə qoşa aldanış,
dünya boyu qucaq-qucaq yalan var.

Həsrətin yamandır lazılar çıçayı,
Dağların istisi, qışın qar çıçayı,
Ay ömrə yoluma yazılıan çıçayım,
Tanrıdan tək səni görməyi dilərəm.

O gündən nə qalib? – dumanlı xatirə,
Xatirə həmişə qəm-qüssə gətirər.
Bu dünya başıma min oyun gətirə,
Yenə də mən səni unuda bilmərəm.

Çəmənlər döşürər buluddan nə yağısa,
Göz yaşım çatmayırla, neynəyim, uzaqsan.
Mələyim, göyçəyim, desələr, sən yoxsan,
Gəlmərəm dağlara bir daha, gəlmərəm.

bu gecə bu şəhər ikimizindi
macəra səsləyir bizi dənizə.
yollar bizə yoldaş olacaq indi,
şərqi söyləyəcək dalğalar bizə.

izdiham qaynayırla, hava barışlı,
musiqi səsində cimir ağaclar.
bizim hissələrimiz naxış-naxışdı,
nə yaxşı dünyada eşq anları var.

eşq var dünya boyda, eşq var tanrısal,
sevənlər eşqinə şam yandırır dan.
götür əllərimi əllərinə al,
sənə əlçək biçim toxunmalardan.

NEY HAVASINDA GECƏ

bir aylı gecədə, mavi gecədə,
biz gözəl və cavan idik necə də.

arzu bağçamızda açanda nəsrin,
gəzib dolaşardıq nağıllı qəsri.

sevda mələkləri səpəndə çıçək,
deyirdik çıçəkdən yelpik düzəldək.

ömrümüz elə bil dadlı yuxuydu,
bizim dünyamızda nələr yoxuydu.

sevda uçuşları, ulduz hörgüsü,
bəstəçi quşların sonsuz türküsü,

nəsrin uyqusunda şirinləşən dad,
növbəti nağılı qoşan Şəhrizad,

bizə həmdəmiydi, bizə yarıydi,
necə yaşamalı günlər varıydi.

bu da bir ömürdü, növbəsi bitdi.
hər şey bada getdi, hər şey yan ötdü.

ümidlər dağılıb döndülər heçə,
ah mavi səadət və aylı gecə.

nə Dao müdrikinin eşq elekşiri, nə Kamasutra,
nə Şolpan oğlu Erosun atlığı ox,
duygulara siğal verməz bundan çox.
bu plazma toxunmaları,
bu ultrabənövşəyi baxışlar,
ayrı dünyadandı, bəlkə.
bəlkə də, biz ayrı dünyadanıq?
küçədə, metroda,
ya Elton Conun konserində,
qızmar çımrılıkdə, kondisionerli "cip"də,
hər yerdə bu toxunma, hər yerdə bu baxış,
gözlərini yum, əlimdən yapış,
fikrini süpürgə üstündə uçurt,
duygularını sfinksə mindir,
sevgi özü bir ayrı dindir.
hər yanda ovsun və sehr,
nə olar, mənə bir öpüş duası ver.

Tənim yol arıyır öz səmasına,
Halımın azacık xarab günüdü.
Eşqin ormanında yarı düşündüm,
Alca dodakların şərab günüdü.

Könlün gözlərində açıldı pərdə,
Ruhum qanad açdı, durmadı yerdə,
Eşqin çiçəkləri açarmı bir də,
Əski günahların hesab günüdü.

Burası Xırdalan, orası Muğla,
Tale ağacına çalama bağla,
Axşam duasını sabaha saxla,
Sevda mehrabının xitab günüdü.

sevdali bir axşam,
yel döyen eyvan.
nə donya Anna var,
nə də don Juan.

işiq dumanında,
dans eyləyir köşk.
dadlı bir gülüşlə,
naharlanır eşq.

masanın üstünə,
əlcək atır yel.
mən xeyli sakitəm,
dəb deyil duel.

korrida əhvalı,
köç salib bara.
rapira oynadır,
çılğın gitara.

odlu sığalların,
rəqsərə cöngə.
vüsal yatağına,
gedir bu döngə.

sevənin olursa,
sevmək də asan.
mən türk don Juanam,
sən lex Annasan.

URMİYƏLİ SEVDA

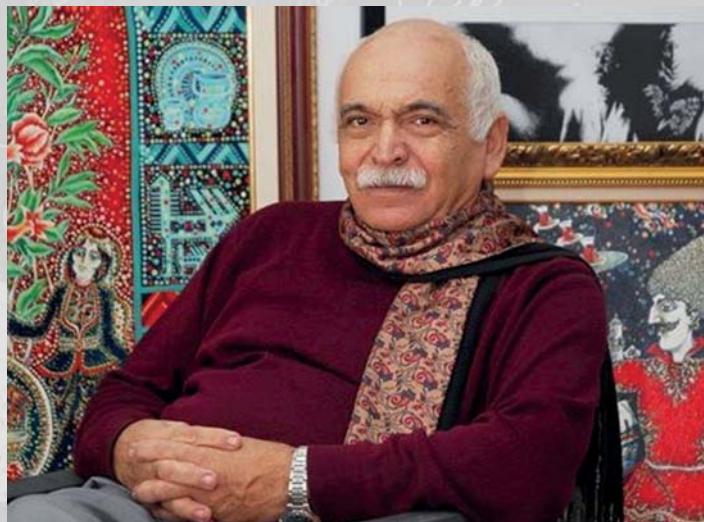
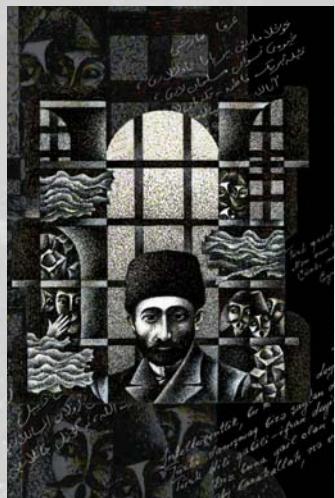
Urmıyənin suyu bir az zəmzəmlidir,
biz səhərin gülüşündən tamsındıq.
gün doğanda od oynayır havada,
müsəlmanın atəşgahı olurmu?

çiçəklərin zinqirovu çalınır,
Koroğludan dastan deyir quş xoru.
qəhrəmanlıq dəbdən düşən şey deyil,
hər zamanın öz elxanı doğulur.

bu anların ləzzətində uçuş var,
görünməzlər sürüneni çağırmaز.
biz biriksə, dünya mənə kiçikdi,
yol gedənə qucaq açır uzaqlar.

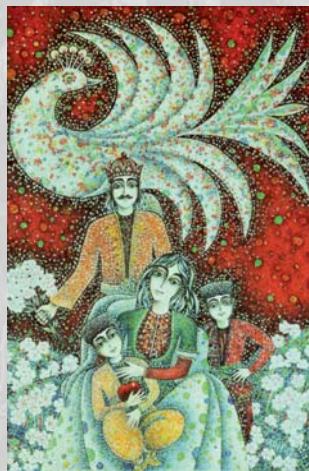
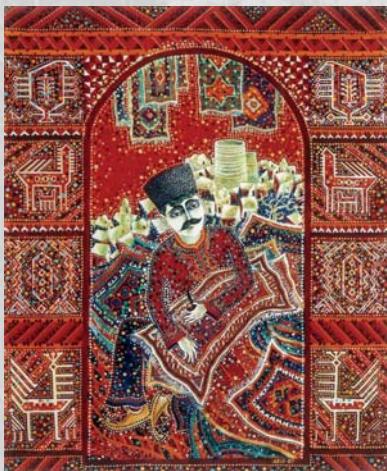
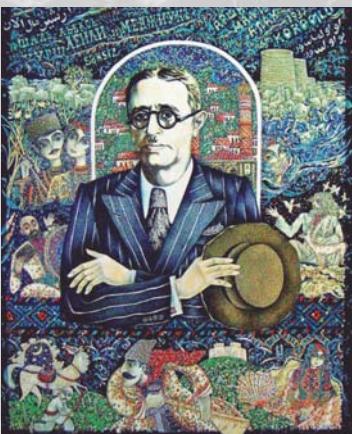
fatehliyə çağırış var, dur gedək,
arabamız ayğır kimi kişnəyir.
neçə-neçə bomba yatır öpüşdə,
hər görüşdə neçə dastan doğulur.

nə cəng sıgar, nə eşq sıgar içimə,
mən savaşın və sevginin xaniyam.
son zamanlar ruhum yaman acıydı,
al dodaqlar mənə zəm-zəm verdilər.

Arif Hüseynov

Arif Hüseynov 1943-cü ildə Bakının Qala kəndində anadan olub. 1960-62-ci illərdə Əzim Əzimzadə adına Rəssamlıq məktəbində orta ixtisas, 1965-72-ci illərdə isə Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində ali təhsil almışdır. Arif Hüseynovun əsərləri Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində, Moskva Dövlət Şərqi Xalqları İncəsənət Muzeyində, Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyasında, həmçinin şəxsi kolleksiyalarda saxlanılmaqdadır.

ISNN 0134-522 İNDEKS AZ 1000 2 AZN